

М. О. Кириченко

**ФОРМУВАННЯ ІДЕОЛОГІЇ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА
В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ: ТЕНДЕНЦІЇ,
ПАРАДИГМИ, ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

**Міністерство освіти і науки України
Національна академія педагогічних наук України
Університет менеджменту освіти**

М. О. Кириченко

**ФОРМУВАННЯ ІДЕОЛОГІЇ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА
В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ: ТЕНДЕНЦІЇ,
ПАРАДИГМИ, ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

Монографія

Київ

2017

УДК 1:37.001.004

Рекомендовано до друку Вченою радою
Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова
(протокол № 5 від 26 жовтня 2017 року)

Рецензенти:

О. П. Пунченко – доктор філософських наук, професор, зав. кафедри філософії та історії України Одеської національної академії зв'язку імені О.С. Попова (Одеса)

Р. І. Олексенко – доктор філософських наук, доцент, професор кафедри філософії, завідувач кафедри філософії Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (Мелітополь)

Д. Б. Свириденко – доктор філософських наук, доцент, професор кафедри методології науки та міжнародної освіти Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (Київ)

Кириченко М.О.

Формування ідеології інформаційного суспільства в умовах глобальної інформатизації: тенденції, парадигми, перспективи розвитку: [Монографія] / Микола Кириченко; Мін-во освіти і науки України, Університет менеджменту освіти НАПН України. - Харків: Вид-во ПП «Технологічний Центр», 2017. – 320 с.

ISBN 978-617-7319-13-8

Монографія спрямована на концептуалізацію когнітивно-комунікативних та інформаційно-семіотичних вимірів ідеології інформаційного суспільства у гуманітарно-науковому дискурсі ХХІ століття. Метою монографії є дослідження ідеології інформаційного суспільства, що формується на основі інформаціоналізму, в контексті якого здійснюється оптимізація напрямів становлення і розвитку ідеології інформаційного суспільства, яка ще не сформована в Україні. В монографії розглядаються науково-методологічні, концептуальні, праксеологічні підходи інформаційної аксіології, інформаційної антропології та інформаційної етики як складових компонентів ідеології інформаційного суспільства, здійснюється діагностика проблем ідеології інформаційного суспільства та досліджуються шляхи її формування. Особлива увага приділяється аналізу зарубіжного досвіду високорозвинутих країн зі сталим розвитком інформаційно-інноваційного суспільства, в яких сформована інформаційна культура як основа формування ідеології інформаційного суспільства, що розвивається в умовах глобальної інформатизації (соціуму) третього тисячоліття та нелінійних метаморфоз інформаційного соціуму. Монографія є основою генерування наукового потенціалу соціальної філософії для становлення нового наукового напрямку – філософії інформаційного суспільства, що розвивається як результат впливу інформатизації на формування інформаційної парадигми суспільства. Особлива увага приділяється аналізу цифрової та віртуально-мережевої культури особистості як складної дисипативної системи дискурсивного простору віртуальної реальності. Монографія призначена для наукових працівників, викладачів, студентів вищих навчальних закладів, для всіх, хто цікавиться вирішенням сучасних проблем інформаційного суспільства в Україні та світі, перспективами формування ідеології інформаційного суспільства в умовах глобальних викликів ХХІ століття.

ISBN 978-617-7319-13-8

УДК 1:37.001.004

© Кириченко М.О., 2017

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	8
------------------------	----------

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ВИМІРИ ІДЕОЛОГІЇ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

1.1	Методологічні основи формування ідеології інформаційного суспільства.....	18
1.2	Інформаційно-семіотична експлікація інформації як головного мегатренду інформаційного суспільства.....	31
1.3	Особливості концептуалізації когнітивно-комунікативних вимірів ідеології інформаційного суспільства у гуманітарно-науковому дискурсі ХХІ століття.....	41
1.4	Нелінійні метаморфози розвитку інформаційного соціуму в умовах глобальної біфуркації.....	52
	Висновки до першого розділу.....	64

РОЗДІЛ 2.

КОМУНІКАТИВНО-ЕПІСТЕМОЛОГІЧНІ ВИМІРИ ГОЛОВНИХ КОНСТАНТ ФОРМУВАННЯ ІДЕОЛОГІЇ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

2.1	Антропологічна константа інформаційної антропології та інформаційної етики як складових формування ідеології інформаційного суспільства.....	67
2.2	Аксіологічна константа інформаційної аксіології та культурології як складових формування ідеології інформаційного суспільства.....	78

2.3 Інформаціоналізм як складова формування ідеології інформаційного суспільства та предметної форми культури	88
Висновки до другого розділу.....	99

РОЗДІЛ 3.

КУЛЬТУРНО-ЦИВІЛІЗАЦІЙНІ МАРКЕРИ ЦІННОСТЕЙ МЕРЕЖЕВО-ОНЛАЙНОВОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ В ІСТОРИЧНОМУ РОЗВИТКУ СОЦІУМУ

3.1 Реалізація буттєвості людини в мінливому інформаційно-комунікативно-соціокультурному просторі як маркери онтологічних, аксіологічних, технологічних вимірів.....	102
3.2 Становлення і розвиток мережево-онлайнової культури особистості як проект нової теорії суспільних змін та формування макрокосмічного віртуального світу.....	113
3.3 Формування цінностей мережево-онлайнового суспільства та мережевої особистості в умовах інформаційного суспільства, що глобалізується	118
Висновки до третього розділу.....	128

РОЗДІЛ 4.

ФОРМУВАННЯ ІДЕОЛОГІЇ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА ЯК МОДЕЛЬ ЦИВІЛІЗАЦІЙНОЇ ДИНАМІКИ ТА ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

4.1 Інформатизація як фактор оптимізації ідеології інформаційного суспільства та забезпечення його сталого розвитку на шляху виходу із соціокультурної кризи.....	130
---	-----

4.2 Зарубіжний досвід високорозвинених країн зі сталим розвитком та високими технологіями інформаційно-інноваційного суспільства.....	141
4.3 Проблема сталого розвитку інформаційного суспільства в умовах глобалізації як модель цивілізаційної динаміки	151
4.4 Формування ідеології інформаційного суспільства як фактор сталого розвитку сучасної України в умовах глобальної інформатизації	162
Висновки до четвертого розділу.....	172

РОЗДІЛ 5.

СТРУКТУРНІ КОМПОНЕНТИ (КОНЦЕПТИ) ІДЕОЛОГІЇ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА ЯК ФАКТОР СТАЛОГО РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

5.1 Формування неоаксіологічної цифрової культури та нових цінностей інформаційного суспільства	175
5.2 Інформаційна культура як фактор підвищення ефективності ідеології інформаційного суспільства в умовах глобальної інформатизації.....	186
5.3 Інформаційна культура особистості як структурний компонент ідеології інформаційного суспільства сучасної України та фактор її сталого розвитку.....	194
5.4 Інформаційна свідомість особистості як структурний компонент ідеології інформаційного суспільства сучасної України та фактор її сталого розвитку.....	204
Висновки до п'ятого розділу.....	213

РОЗДІЛ 6.

ПРАКСЕОЛОГІЧНІ ПРОЕКЦІЇ ФОРМУВАННЯ ІДЕОЛОГІЇ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ ТА РИЗИКИ ГЛОБАЛЬНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

6.1 Праксеологічні модули вирішення проблем сталого розвитку інформаційного суспільства як головного інструменту технологічного прориву.....	215
6.2 Інформаційно-технологічна та гуманістична парадигми ідеології інформаційного суспільства доби глобалізації та інформаційної революції.....	232
6.3 Напрями оптимізації ідеології інформаційного суспільства в умовах трансформації соціальних відносин в Україні... ..	245
Висновки до шостого розділу.....	259
ПІСЛЯМОВА.....	261
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	273

ПЕРЕДМОВА

Актуальність дослідження ідеології інформаційного суспільства пов'язана з тим, що сьогодні збільшується роль інформації і знань у сучасному суспільстві, зростає роль інформаційно-комунікаційних технологій та виробництво інформаційних продуктів та послуг, що проникають в усі сфери життєдіяльності людини; відбувається створення глобальної інформаційної інфраструктури, що забезпечує ефективний інформаційний вплив людей та доступ до інформації, що сприяє задоволенню соціальних та особистісних потреб людей в інформаційних продуктах та послугах.

Ідеологія інформаційного суспільства, що формується в сучасній Україні, включає управління інформатизацією, управління людським капіталом, що виходить на зростання числа спеціалістів у сфері ІКТ, управління інформаційно-комунікаційними технологіями, що сприяють підвищенню доступності сучасного зв'язку і скорочення цифрової нерівності; підвищення рівня комп'ютерної грамотності, що в цілому виходить на покращення економічного середовища.

Безперечно, для цього повинна ефективно працювати державна програма «Інформаційне суспільство», в основі якої зафіксовано підвищення індексів розвитку ІКТ в усіх сферах, включаючи економіку, освіту, охорону здоров'я, транспорт, забезпечення безпеки життєдіяльності, культури, підприємництва і торгівлі, державних і муніципальних органів влади, соціального захисту, енергетики, житлово-комунального господарства, сільського господарства.

Актуальність досліджуваної теми репрезентована колом проблем з їх критичним аналізом, які слід вирішити на сучасному етапі трансформації соціальних відносин в Україні, а саме дослідження структурних компонентів (концептів) ідеології сучасного інформаційного суспільства, яке було б конкурентоспроможним та мало всі необхідні умови для його інтеграції в

міжнародний простір. Для цього воно повинно відповідати найвищим стандартам суспільства та включити концепти ідеології (світогляду), як базові індикатори конкурентоспроможності країни. Ми прагнули довести, що сьогодні проявляються кардинальні зміни в сучасному розвитку цивілізації і серед найважливіших змін - роль людини на виробництві, що зачіпає технологічний рівень виробництва, впливає на конкурентоспроможність країни і сприяє вирішенню проблем сталого розвитку в умовах глобалізації.

Метою даного дослідження є науково-теоретичне обґрунтування формування ідеології інформаційного суспільства, а саме тенденцій, парадигм, перспектив в умовах глобальної інформатизації і на цій основі розкриття можливостей використання нагромадженого зарубіжного досвіду в умовах глобальної інформатизації.

Дана монографія фіксує сучасні наукові пріоритети у формуванні інформаційного суспільства та слугує виявленню напрямів вирішення проблем сталого розвитку інформаційного суспільства, як головного інструменту технологічного прориву.

Монографічне дослідження представляє собою узагальнення теоретичного матеріалу з досліджуваної наукової проблеми, що має велике значення для України, і базується на здійсненні всебічного аналізу концептуалізації формування ідеології інформаційного суспільства в її теоретичних та праксеологічних вимірах та впливу глобальної інформатизації на всі сфери життєдіяльності суспільства..

На нашу думку, монографія повинна слугувати інтелектуальною розвідкою, вводити нові парадигми (теорії, концепції), новий статистичний матеріал, вводити нові поняття та теоретичні точки зору, вирішувати нові проблеми та знаходження ресурсів щодо їх вирішення.

Саме осмислення ефективного інформаційного потенціалу України вимагає концептуалізованого підходу, який включає аналіз наступних компонентів та напрямів висвітлення теми:

Розділ 1. Теоретико-методологічні виміри ідеології інформаційного суспільства.

Розділ 2. Комунікативно-епістемологічні виміри головних констант формування ідеології інформаційного суспільства .

Розділ 3. Культурно-цивілізаційні маркери цінностей мережево-онлайнової культури особистості в історичному розвитку соціуму.

Розділ 4. Формування ідеології інформаційного суспільства як модель цивілізаційної динаміки та фактор забезпечення сталого розвитку інформаційно-інноваційного суспільства.

Розділ 5. Структурні концепти ідеології інформаційного суспільства як фактор сталого розвитку сучасної України.

Розділ 6. Праксеологічні проєкції формування ідеології інформаційного суспільства в умовах глобальної інформатизації та ризику глобальної нестабільності.

На шляху до розв'язання проблеми нами було проаналізовано та встановлено, що недостатньо дослідженим у соціальній філософії є феномен ідеології інформаційного суспільства, яка складається з багатьох складових, а саме інформаційної антропології, інформаційної аксіології, інформаційної етики, інформаційної культури, інформаційної свідомості, цифрової культури. Саме тому у цих поняттях (категоріях) актуалізується проблема формування ідеології інформаційного суспільства як фактор сталого розвитку в умовах трансформації соціальних відносин в Україні.

В рамках даної монографії здійснено наступний концептуальний аналіз:

У першому розділі:

розкрито наукові когнітивно-комунікативні виміри соціо-гуманітарного дискурсу ідеології інформаційного суспільства; виявлено інформаційно-семіотичну експлікацію інформації як головного мегатренду інформаційного суспільства; з'ясовано особливості концептуалізації когнітивно-комунікативних вимірів ідеології інформаційного суспільства у гуманітарно-науковому дискурсі XXI століття; обґрунтовано нелінійні метаморфози розвитку інформаційного соціуму в умовах глобальної біфуркації.

У другому розділі:

сформульовано антропологічну константу інформаційної антропології та інформаційної етики як складових формування ідеології інформаційного суспільства; охарактеризовано аксіологічну константу інформаційної аксіології та культурології як складових формування ідеології інформаційного суспільства; систематизовано сутність інформаціоналізму як складової формування ідеології інформаційного суспільства.

У третьому розділі:

досліджено реалізацію буттєвості людини в мінливому інформаційно-комунікативно-соціокультурному просторі як маркери онтологічних, аксіологічних, технологічних вимірів; показано становлення і розвиток мережево-онлайнової культури особистості як проект нової теорії суспільних змін та формування макрокосмічного віртуального світу; узагальнено формування цінностей мережево-онлайнового суспільства та мережевої особистості в умовах інформаційного суспільства, що глобалізується.

У четвертому розділі:

визначено інформатизацію як фактор оптимізації ідеології інформаційного суспільства та забезпечення його сталого розвитку на шляху

виходу із соціокультурної кризи; розкрито зарубіжний досвід високорозвинених країн зі сталим розвитком та високими технологіями інформаційно-інноваційного суспільства; здійснено діагностику проблем сталого розвитку інформаційного суспільства в умовах глобалізації як модель цивілізаційної динаміки.

У п'ятому розділі:

показано напрями формування неоаксіологічної цифрової культури та нових цінностей інформаційного суспільства; представлено аналіз інформаційної культури як фактор підвищення ефективності ідеології інформаційного суспільства в умовах глобальної інформатизації; розглянуто інформаційну культуру та інформаційну свідомість особистості як структурний компонент ідеології інформаційного суспільства сучасної України та фактор її сталого розвитку.

У шостому розділі:

Обґрунтовано праксеологічні модули вирішення проблем сталого розвитку інформаційного суспільства як головного інструменту технологічного прориву; узагальнено інформаційно-технологічну та гуманістичну парадигми ідеології інформаційного суспільства доби глобалізації та інформаційної революції; виокремлено напрями оптимізації ідеології інформаційного суспільства в умовах трансформації соціальних відносин в Україні.

Пропонована монографія має на меті допомогти у розв'язанні тих стратегічних завдань, основною метою яких є формування ідеології інформаційного суспільства в умовах глобальної інформатизації, що потребує вивчення накопиченого зарубіжного досвіду (аналіз парадигм, теорій, концепцій), визначення головних тенденцій, закономірностей та перспектив розвитку. У монографії здійснено спробу з'ясувати у філософському аспекті, що таке інформаційна ідеологія, інформаційна культура, інформаційна

свідомість і які нові духовні та освітянські зміни вони вносять в сучасне суспільство.

Цінність дослідження в тому, що, використовуючи системну та структурно-функціональну методологію, як взаємодоповнюючі до інформаціоналізму, щоб проаналізувати ідеологію інформаційного суспільства, розкрито складові компоненти, що потребують формування інформаційної інфраструктури, яка має велике майбутнє. То ж було доведено, що сучасний соціум являє собою інформаційно-комунікаційну модель соціальної організації, потребує активізації так званого третинного, соціально-мобільного сектору суспільно-економічної діяльності (сфери послуг, сервісної економіки як все більш значущої сфери соціальної активності і взаємодії) в конкретно-праксеологічних ситуаціях.

Монографічне дослідження вимагало і наукового опрацювання проблеми, без чого ми не могли б рухатися далі. Результати аналізу наукових джерел і публікацій засвідчили, що теоретичні основи формування ідеології інформаційного суспільства були закладені, перш за все, дослідженнями у сфері постіндустріалізму та інформаційного суспільства.

До засновників даного наукового напрямку нами віднесено З. Баумана, Д. Белла, Дж. Гелбрейта, Р. Дарендорфа, Д. Еймора, А. Етціоні, М. Кастельса, М. Маклюєна, Дж. Нейсбіта, А. Портера, Р. Престуса, О. Тоффлера, А. Турена, Ф. Факуяму та інших. Серед даного наукового напрямку слід виділити роботи В. Гранта, Т. Добжанського, Р. Дюбо, Е. Майра, П. Медавара, М. Рьюза, Г. Сельє, Е. Уілсона, що базуються на результатах етнологічних, етнографічних, лінгвістичних, соціологічних, психологічних, психофізіологічних, компаративних досліджень.

Так, ідея інформаційного суспільства була запропонована ще всередині 40-х років ХХ століття японським дослідником Й. Масудою, зазнала певних модифікацій та розширення, ввібрала результати новітніх досліджень та

теоретичні здобутки. Бжезинський нове суспільство назвав «технотронним», Р. Дарендорф – посткапіталістичним, А. Етціоні – постмодерністським, Дж. Ліхтайм – постбуржуазним, Г. Кан, В. Іноземцев – постекономічним, К. Боулдінг – постцивілізаційним, Р. Сейденберг – постісторичним, Р. Барнет – постнафтовим, С. Алстром – постпротестантським. Д. Белл першочергове значення віддає знанню і вважає, що теоретичне знання повинно лягти в основу наукоємних виробництв, що дискурсомислюють буття екзистенції-природи-соціуму.

З точки зору автора, монографічне дослідження вимагає пояснення і термінологічного апарату. Термін «інформаційне суспільство» ввели в науковий обіг у 60-і роки минулого століття Й. Масуда, Т. Стоуньєр, М. Порат, Дж. Нейсбіт, Р. Катц. У контексті даної проблеми, на нашу думку, однією з найбільш показових є наукова позиція щодо Інтернету, як глобальної тенденції розвитку інформаційного суспільства та формування цінностей і ідеології інформаційного суспільства. Основною категорією даного потоку наукової літератури є поняття «інформації», що означає різницю матерії-енергії, яка впливає на невизначеність у ситуації, в якій існує вибір з-поміж набору альтернатив.

Нами проаналізовано, що в останні десятиріччя багато видатних вчених серед філософів, політологів, футурологів та інших започаткували аналіз інформаційного суспільства: М. Маклюєн, І. Масуда, Д. Делл, О. Тоффлер, М. Кастельс, К. Хіяші. Вони конституювали його соціально-культурний зміст, використання, апробацію, систематизували його наукові засади та специфіку країн. Сьогодні визріла наукова позиція щодо аналізу зарубіжного досвіду високорозвинених країн зі сталим розвитком інформаційно-інноваційного суспільства в умовах трансформації сучасної цивілізації.

Можна виокремити, що зміст терміну «інформаційно-інноваційне суспільство» вперше розроблено японським вченим К. Хіяші, так як Японія

виступила авангардом будівництва інформаційного суспільства, підготувавши «Білу книгу з інформаційного суспільства», а у 1972 році А. Масудою розроблено проект «План створення інформаційного суспільства».

В рамках монографічного дослідження показано, що зарубіжні автори систематизували використання даного терміну щодо:

- 1) соціально-масового використання досягнень інформаційного суспільства;
- 2) специфічно-наукових засад інформаційного суспільства;
- 3) прагматичних вимірів використання різноманітних моделей інформаційного суспільства та по інших напрямках.

Можна виокремити, що значну роль у дослідженні інформаційного суспільства також відіграли такі вітчизняні вчені, як В. Андрущенко, О. Данильян, О. Дзьобань, Д. Дубов, С. Жданенко, В. Воронкова, Ю. Калиновський, О. Кивлюк, В. Кремень, В. Кущерець, Є. Мануйлов, Н. Моїсєєв, О. Найдѐонов, О. Прудникова, О. Пунченко, Д. Свириденко, О. Соснін та інші. Разом з тим, не зважаючи на досить широкий перелік опублікованих праць, проблему формування ідеології інформаційного суспільства в умовах глобальної інфоматизації не можна вважати вичерпаною повною мірою, так як ми знаходимо тільки перші підходи (спроби) до її формування.

Отже, як видно із приведених у монографії літературних джерел, проблеми інформаційного суспільства привертають до себе увагу багатьох філософів, політологів, культурологів, істориків, психологів.

Крім того, накопичення результатів емпіричного дослідження показало, що **проблемна ситуація** - у дослідженні таких концептів інформаційного суспільства, як знак, ідея, інформація, культура, цінності, що об'єднані спільним терміном «інформаціоналізм», або «інформаціологія», ще більше

поглибили актуальність та практичне значення дослідження в умовах глобальної інформатизації.

У якості **гіпотези дослідження** ми висунули припущення:

по-перше, про можливість семіотичного підходу до аналізу інформаційного суспільства, який би був одночасно методологічним і онтологічними регулятивом його діяльності;

по-друге, що комп'ютеризація здатна упорядкувати письмову і мовленнєву стихію, гармонізувати знаково-символічну систему сучасного суспільства і освіти;

по-третьє, онтологізація семіотичного підходу з неминучістю приводить до натуралізації об'єкта дослідження, а ним стає уявлення про семіосферу та семіотичні підходи.

Наукова проблема дослідження започатковує використання принципів тріалектики, міждисциплінарного підходу, соціосинергетики, що дали змогу проникнути в нелінійні метаморфози розвитку інформаційного соціуму в умовах глобальної біфуркації. Було доведено, що розвиток інформаційного соціуму представляє собою дискретний суспільний процес, в контексті якого відбувається зміна еволюційної та біфуркаційної стадій.

Отже, все сказане дає змогу зробити висновок, що результати дослідження сприяли більш глибокому і всебічному осмисленню феномена ідеології інформаційного суспільства та її складових, сутності сучасної інформаційно-комунікативної реальності, прояснюють нелінійні метаморфози розвитку інформаційного соціуму в умовах глобальної біфуркації та культурно-цивілізаційні виміри цінностей мережево-онлайнової культури у дискурсивному просторі віртуальної реальності.

Формування ідеології інформаційного суспільства може сприяти виходу України з кризи, об'єднати націю та сприяти інноваційному розвитку суспільства. Враховуючи актуальність та недостатньо повну розробленість

проблеми, автор обрав у якості предмета соціально-філософського аналізу – ідеологію інформаційного суспільства, яка, на нашу думку, не розроблена в сучасній Україні.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ВИМІРИ ІДЕОЛОГІЇ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

1.1 Методологічні основи формування ідеології інформаційного суспільства

1.2 Інформаційно-семіотична експлікація інформації як головного мегатренду інформаційного суспільства

1.3 Особливості концептуалізації когнітивно-комунікативних вимірів ідеології інформаційного суспільства у гуманітарно-науковому дискурсі ХХІ століття

1.4 Нелінійні метаморфози розвитку інформаційного соціуму в умовах глобальної біфуркації

Висновки до першого розділу

1.1 Методологічні основи формування ідеології інформаційного суспільства

Методологічні основи формування ідеології інформаційного суспільства включають сукупність, ідей, цінностей, норм, принципів, що мають об'єктивну змістовність, вираження певного відношення до них і експлікацію цього вираження в ідеології інформаційного суспільства [5, с. 127 - 174].

Проблеми формування ідеології інформаційного суспільства орієнтуються на практичні інтереси філософії інформатизації, що мають метою або маніпулювання людьми, або управління з метою впливу на свідомість людини через специфічний шифр комунікації, який ми маємо розуміти, якщо хочемо змінити нашу реальність [18].

Ідеологема методологічних основ формування ідеології інформаційного суспільства включає певний інформаційний код суспільства, що надає смисл інформаційному повідомленню і виступає як втілення певної інформації у контексті певного відношення до реального світу чи його вираження в соціо-гуманітарному дискурсі. У понятті «соціо-гуманітарний дискурс» імпліцитно включається деякий ідеал, що протиставляється наявній соціальній реальності та надає реальні картини виміру дійсності. Соціо-гуманітарний дискурс інформаційного суспільства повинен протистояти утопічним та нереальним картинам інтерпретації сучасної дійсності, передбачає культивування знання про реальну дійсність. Налаштованість інформаційної ідеології на комунікативне вирішення проблем суспільства виявляється невід’ємним елементом інформаційних ідеологем соціо-гуманітарного дискурсу філософії інформаційної цивілізації, як зазначає Р. Абдеев [2].

Методологічні когнітивно-комунікативні виміри пізнання соціо-гуманітарного дискурсу ідеології інформаційного суспільства мають декілька методологічних вимірів і смислів, які слід експлікувати, як:

- 1) духовний вимір, що виступає символом духовно-культурного, і є основою макромоделі розвитку людини, культури і суспільства;
- 2) політичний вимір, що виступає основою регулювання суспільних процесів, легітимізації влади та захисту ідеологічної функції і інтересів держави;
- 3) конструктивно-діяльнісний вимір як програма соціокультурного розвитку соціуму та особистості, що сприяє формуванню нового світогляду – інформаційного, нової людини – інформаційної, нового суспільства майбутнього - інформаційного [1; 408].

Всі ці процеси вимагають серйозного методологічного осмислення та системного аналізу.

В контексті методологічних основ формування ідеології інформаційного суспільства слід пояснити поняття «*епістемологія*», що базується на висхідних категоріальних опозиціях «суб'єкт-об'єкт» та «об'єкт-знання». Предмет епістемології відрізняється від предмету гносеології і виходить за межі чисто філософського дослідження. У цьому сенсі епістемологія досліджує об'єктивні форми знання, відволікаючись як від особливостей суб'єкта, так і від співставлення знання з об'єктивною дійсністю. Обґрунтуванню такого розуміння слугує теорія К.Поппера: існує реальний світ, світ станів свідомості, людської суб'єктивності і світ чистого знання без співставлення з об'єктивною реальністю, що відволікається від людської суб'єктивності [10].

Сучасні наукові досягнення свідчать, що саме для ідеології інформаційного суспільства характерним є визначення значення як атрибуту повідомлення, в основі якого певне значення. Значення у науковому дискурсі – це те, що кодується за допомогою знаків відправником і декодується отримувачем, а тому оволодіння цим механізмом допомагає оволодіти механізмом комунікації, який знаходиться в основі когнітивно-комунікативного виміру повідомлення, на яке впливає як технологічна, так і соціальна реальність в контексті регуляції можливостей соціальної комунікації [3, с. 398 - 403].

Методологічні виміри соціо-гуманітарного дискурсу ідеології інформаційного суспільства націлені на пошуки певних значень інформаційних ідеологем, що транслюються по каналах комунікації за допомогою спеціально вироблених кодів, джерел, способів комунікації у системі норм і можливостей соціальної активності людини, держави, суспільства. Зміст соціо-гуманітарного дискурсу як основа глобальної комунікаційної мережі набуває комунікативного смислу тільки завдяки людині, яка вважає, що соціо-гуманітарний дискурс повинен виконувати роль

духовно забезпечувального ресурсу та сприяти його вдосконаленню, щоб бути змістовно та комунікативно забезпеченим в когнітивно-комунікативному процесі, що направлений на виявлення комунікативних чинників толерантності, - заявляє Т. Андрущенко [11, с. 497 - 503].

На нашу думку, інформаційне суспільство є глобальною комунікаційною мережею, проте його використання та реальність, що еволюціонує, є продуктами людської діяльності в особливих умовах, коли об'єкт дослідження (інформаційне суспільство розвивається й змінюється швидше за суб'єкт (дослідника) і представляє революційний виклик тим, хто повинен приймати рішення. У рамках виконання функцій практичної діяльності соціо-гуманітарний дискурс орієнтується на сукупність інформаційних ідеологем, що виконують інтертекстуальні функції і складають її соціокультурний простір, та мають змінити світ в умовах інформаційного суспільства [15, с. 105 - 107].

Методологічні основи формування ідеології інформаційного суспільства – це вироблення теоретичних рекомендацій і пропозицій щодо удосконалення стратегії розвитку сучасного суспільства та управління його процесами. В епоху динамічного розвитку інформаційного суспільства до числа впливових чинників розвитку соціо-гуманітарного дискурсу долучаються ІКТ, упровадження яких сприяє формуванню механізмів інформаційно-комунікативного впливу, що вимагає удосконалення зворотних зв'язків засобами інформаційно-комунікаційного дискурсу у контексті стохастичності мережевого суспільства [108, с. 3 - 12].

Отже, методологічні основи формування ідеології інформаційного суспільства потребують високого рівня інтелектуальної діяльності, підвищення рівня технологічного виробництва та розповсюдження сучасних інформаційних та телекомунікаційних технологій. Перехід від індустріального до постіндустріального та інформаційного суспільства істотно підвищує роль

інтелектуальних факторів соціо-гуманітарного дискурсу, зокрема знання про сучасне суспільство та його розвиток [403].

Відмітимо, що вперше термін «ідеологія» був репродукований в її класичному вигляді у роботі Дестют де Трасі «Елементи ідеології» (1801), у роботі Кабаніса «Відношення між фізичною і моральною природою людини», у роботі Вольнея «Фізичні принципи моралі» та інших роботах представників пізньої гілки французького сенсуалізму. Вони стверджували, що створили науку ідеології, яка розкриває всезагальні і незмінні закони виникнення ідей [251].

Ідеологія у її класичному вигляді була розроблена К. Марком та Ф.Енгельсом, які розкрили сутність ідеології як класового явища, науково пояснили виникнення, розвиток і зміну різних ідеологій та ідеологічних форм, показали, що причиною ілюзорного ідеологічного відображення дійсності є об'єктивні протиріччя матеріального життя суспільства [252].

У Маркса і Енгельса ідеологія часто іменувалася як історично певний тип мисленнєвого процесу, що базується на ідеалістичних теоретичних посиленнях, на загальних світоглядних передумовах, систематизованих у вигляді політичних, правових, моральних, філософських та інших понять, оцінок, переконань [253].

Методологічні основи формування ідеології інформаційного суспільства розпочнемо з аналізу понятійно-категорійного апарату ідеології інформаційного суспільства.

Однією з таких категорій є поняття «ідея». Ідея про розвиток інформаційного суспільства – це абстрагована думка, матриця отримання індивідом інформації за допомогою рефлексії мультипроцесів дійсності з метою пізнання інформаційного світу, власних поведінських патернів людини в інформаційному соціумі.

Ідея в концепції ідеології інформаційного суспільства – це смислорієнтир осягнення світу, модус усвідомлення тих чи інших фактів еволюції суспільства, певний принцип, яким керується індивід для власного життєоблаштування своєї екзистенції [406].

Інформаційну ідеологію слід розглядати як концепцію розвитку соціуму, якою керується індивід, образ моделі у єдності соціальних та духовних процесів. В основі ідеології інформаційного суспільства ідея інформації чи інформатизації як головного принципу концептосфери суспільства, в якій відображаються соціальні, філософські, політичні, наукові смисли-матриці розвитку даного соціуму, а також світоглядні й загальнотеоретичні засади [5, с. 127 - 174].

Слід виявити розвиток інформаційної картини світу в контексті вирішення проблем організації та суспільної самоорганізації в період радикальних трансформацій в Україні [6], в основі яких проблеми формування ідеології інформаційного суспільства, врахування мотиваційної сторони діяльності людини. Адже ідеологія через посередництво формулювання цілей дає людям відчуття перспективи, віри в майбутнє, оптимізм, направлена на досягнення певного єднання людини і соціуму. У фокусі світовідчуття ідеології інформаційного суспільства - деяка ідея, здатна вивести суспільство на рівень конкурентоспроможності, об'єднати навколо цієї ідеї більшість населення, направити його на потреби задля прискореного економічного розвитку, що базується на ініціативі і творчості, досягненні успіху, створенні більш високої додаткової вартості при врахуванні загроз, пов'язаних з інформаційно-комунікаційною діяльністю, в основі якої формування цінностей [7, с. 5 - 10].

Пошук ідеї інформаційного суспільства активно відбувається в Україні, промислове та технологічне відставання якої від світових економічних лідерів зростає надзвичайно швидко. Досить складні форми має пошук ідеї як

ідентичності в Україні. Ідея інформаційного суспільства як вищої форми розвитку соціуму може об'єднати народ, особливо молодь, тому що до інформатизації причетна більшість населення [402].

Основою ідеологій інформаційного суспільства у багатьох розвинутих країнах передбачались заходи у вирішенні задач, направлених на ініціювання віри у свої власні сили і творчі здібності, моральні, культурні та духовні смисли існування нації і людини. Тому мова повинна йти про ідею більш інноваційного типу розвитку соціуму, яка може об'єднати весь народ на вирішення певних цілей держави.

Можливо, такою ідеєю може стати ідея «Інформаційне суспільство заради процвітання і добробуту всіх людей». Адже ХХІ століття - це століття багатства інформації, доступності освіти, науки і культури, завдяки чому можна достатньо швидко наздогнати розвинуті країни і здійснити «економічне чудо», яке здійснили Японія, Корея, Сінгапур, Малайзія. Саме тому вивчення зарубіжного досвіду високорозвинених країн із сталим розвитком інформаційно-інноваційного суспільства в умовах трансформації сучасної цивілізації є першочерговою задачею дослідника [172].

Як свідчить аналіз розвитку передових високорозвинутих країн, ідеологія інформаційного суспільства - це ілюстрація переведення господарсько-економічного розвитку країни на інноваційний шлях розвитку.

В контексті аналізу методологічних основ формування ідеології інформаційного суспільства відмітимо, що ідеологія інформаційного суспільства виконує наступні функції:

1) включає в себе ідеально-типізований образ оптимальної поведінки і діяльності держави, суспільства, його окремих інститутів, а також оптимальної поведінки індивідів на користь себе та суспільства в цілому та набуття індивідами суб'єктності в масштабах всієї країни (програмно-цільова функція);

2) маніфестує собою певний спосіб інтеграції індивідів у єдине інформаційне поле інформаційного простору країни, направлено на взаємоупорядкування приватного і загального інтересу, взаємодії індивідів всередині соціуму та на міжнародній арені, слугує фактором формування стійких і гармонійних відносин між громадянами, державою, бізнесом (регулятивна функція);

3) об'єднує всі соціальні групи на розсудковому, емоційному та ціннісному рівнях у рамках інформаційного цілого та інтегрує громадян з метою набуття ними суб'єктності в межах держави (інтегративна функція);

4) мобілізує громадян на здійснення колективних дій, що виходять за межі кола повсякденності, які слугують формуванню ідей оптимізму та впевненості з метою досягнення благополуччя і добробуту всіх, пропонуючи сучасні зразкові засоби вирішення проблем суспільства, включаючись в інтернет-економіку (мобілізуючо-конструктивна функція)

Як відмічають О. Дзьобань і С. Жданенко, на сучасному етапі культура інформаційного суспільства, протиріччя в культурі породили системну кризу відповідальності в результаті відходу від лінійного традиційного розвитку, тому вивчення соціокультурного простору інформаційного суспільства як середовища буття сучасної людини набуває першочергового значення [106, с.12 - 21].

Всі аспекти формування ідеології інформаційного суспільства покликані розглянути у якості головного критерію формування інформаційної картини світу як результату відображення генезису базових форм буття в контексті виявлення інформаційної картини світу як соціокультурної реальності [96, с. 573 - 578]. Проте успішність побудови інформаційного суспільства не зводиться тільки до ідеологічних факторів, а представляє собою правильно обрані пріоритети розвитку та їх успішну реалізацію.

Дане ядро і можна означити поняттям «ідеологія інформаційного суспільства» як компонент свідомості, що виступає основою національного (етнічного) коду держави та володіє рядом атрибутивних властивостей, які культивує той чи інший народ для свого подальшого розвитку.

В основі ідеології інформаційного суспільства – методологічні засади *семіотики*, що використовується у значенні «знакова система», яка функціонує як модельована система, за допомогою якої породжується актуальна інформація про світ.

Основні принципи семіотичного методу пізнання ідеології інформаційного суспільства, що включає регулятивні можливості соціальної комунікації [3, с. 398 - 403]:

- 1) принцип предметності (всі висновки і гіпотези, що витікають з аналізу, відносяться до об'єкта аналізу);
- 2) принцип однозначності (заперечення застосування одного й того ж знаку до аналогічних предметів і ситуацій);
- 3) принцип взаємодоповнюваності (можливість заміни одного знаку іншим на основі смислової тотожності).

Інформація, яка трансформується у знання, є прямим наслідком потреб людини, щоб ефективно діяти в оточуючому світі. При цьому людина повинна мати достовірні знання про предмети і явища, процеси і об'єкти, з якими вона взаємодіє, тобто, чим більше інформації, тим більше знань має людина про себе і оточуючий світ. Чим більше інформації, тим більше знань і тим краще уявлення, тим успішніше буде діяти людина у зв'язку з діями, пов'язаними з цими об'єктами. Знання доцільно розділити на стратегічні, які можуть бути корисними в майбутньому, і тактичні, що відображають специфіку ситуації, яка склалася в інформаційному суспільстві, використовуючи для аналізу філософсько-логічні засади теорії інформації [4].

Поняття «інформація» в інформаційному суспільстві розглядається з точки зору *прагматичного підходу* (чи *прагматики*) і пов'язане з дослідженням відношення отриманих свідчень безпосередньо до адресата. При цьому враховуються такі характеристики свідчень, як важливість, корисність, цінність, актуальність, що є важливими на шляху формування «суспільства знань» як стратегічного ресурсу держави [352, с. 236 - 241].

Символ як методологічний концепт ідеології інформаційного суспільства – (від грец. *symbolon*) – це знак у самому загальному вигляді поняття, що фіксує здатність матеріальних речей, подій, а також чуттєвих образів виражати ідеальний зміст досліджуваного явища, відмінний від безпосереднього, чуттєво-тілесного буття.

Загальновизнаного поняття «символ» у філософській літературі поки що не вироблено. У ХХ столітті спроба створення цілісної філософської теорії символу була прийнята Касіером у «Філософії символічних форм», де був представлений феноменологічний аналіз різних культурно-символічних міфів (міфу, мови, науки) як форм зовнішньої маніфестації і самопізнання людського духу. Цікаве трактування символу подано у рамках психоаналізу, в контексті якого символ розглядається не як атрибут свідомої діяльності людини, а навпаки, як єдина опосередкована можливість виявлення несвідомих начал в індивідуальній психіці, культурі, свідомості [404].

Цікавими у цьому зв'язку є ідеї К. Юнга, який постулює наявність унікальних образів-символів (архетипів) колективного несвідомого. Ряд важливих результатів, що стосуються природи символічних здібностей людини, були отримані школою французького структуралізму. Леві-Стросс виявив наявність елементів ізоморфізму між природними, соціальними і ментально-символічними структурами. Йому належить концепція існування особливої несвідомої логіки архаїчного мислення (логіки бриколажу), що базується на символічному відображенні і осмисленні реальності. Глибока

розробка логіко-семантичних проблем символу і символізації (переважно на матеріалі природних і штучних мов) була розроблена школою неопозитивізму (роботами Рассела [343] і К. Поппера [318; 319]) і багаточисленними напрямками аналітичної філософії. Специфічні риси символічної реальності людини у сфері гуманітарного знання простежено філософською герменевтикою, перш за все визначним її філософом – Гадамером [73].

На відміну від семантики *синтаксичний підхід* (чи синтактика) направлений на дослідження знакових систем з точки зору їх синтаксису, безвідносно до яких би то не було інтерпретацій чи проблем, пов'язаних із сприйняттям знакових систем як засобів спілкування та повідомлення. Предметом аналізу у даному випадку є: частота повідомлення символів, тобто знаків коду, зв'язків між ними, порядок слідування, їх структурна організація, правила побудови і перетворення висловлювань, за допомогою яких можуть формуватися повідомлення. В синтактиці повідомлення розглядаються як символи, абстраговані від змісту, смислу, а також їх практичної цінності для отримувача. Синтактиці на природній мові відповідає синтаксис [233; 234]

Приведені вище аналітичні підходи є предметом досліджень теорії знаків (семіотика), у якій знакові системи вивчаються на трьох основних рівнях: синтаксичному, семантичному та прагматичному. Інформативність повідомлень може оцінюватися на кожному з трьох основних рівнів семіотики. Сьогодні найбільш глибоко розроблена проблема синтаксичної оцінки інформації. Проблема аналізу інформації на рівні семантичного підходу достатньо складна і знаходиться на стадії методологічної розробки. При цьому слід відмітити, що достатньо універсальних та ефективних математичних засобів оцінки семантичної інформації ще не отримано. Дослідження прагматичного аспекту інформації у зв'язку з відсутністю загальнонаукової теорії корисності чи цінності інформації в умовах інформаційного суспільства знаходяться на початковому етапі [8].

Методологічні основи формування ідеології інформаційного суспільства постмодерністського дискурсу включають поняття «симулякр» [99]. Постмодерністська методологія виявляє внутрішню сутність стереотипів і стереопарадигм симулякрів як примітивних матриць, в основі яких знаходяться осягнення віртуально-іраціональної реальності. Саме симулякри є одним з понять постмодерністської ідеології інформаційного суспільства, що представляють образ віртуально-іраціональної реальності, яка відображає лише деяку правдоподібність оригіналу, але не є дійсним відображенням сутності дійсного образу інформаційного суспільства. Симулякри – це іраціоналістично-трансцендентні образи-моделі, з якими також екзистенціонує індивід, проте вони представляють собою пусту матрицю квазіідеології деструктивної реальності, стираючи відмінності між достовірною та іраціональною (сурогатною) сутністю знання, призначеною для масової культури та споживацтва.

Отже, проаналізувавши методологічні засади формування ідеології інформаційного суспільства, зробимо висновок, що нам вдалося пояснити ідеологію завдяки системному методу, що включає аналіз ідеології інформаційного суспільства як системи, під якою розуміється велика множина елементів, взаємопов'язаних і утворюючих цілісність, що свідчать про екзистенцію соціуму та індивідів.

При системному методі та підході ми виокремлюємо інформаційні відносини і зв'язки, які є системоутворюючими, тобто забезпечують властивість цілісності ідеології інформаційного суспільства.

Метод структурного аналізу дозволяє виробити принципи відбору необхідних відносин серед всієї багатоманітності системних утворень інформаційного суспільства. Власне метод структурного аналізу формування ідеології інформаційного суспільства починається з виявлення певного її складу, з дослідження її елементів. Метод структурного аналізу дає змогу

змоделювати механізм конструювання цінностей та соціально-діяльній практиці, проєкції динамічних взаємодій, що репрезентують компоненти безмежної складності соціуму, детермінанти їхньої трансформації.

Системний і структурний методи дозволяють організувати інформаційне середовище і перетворити їх на підвищення цілісності інформаційних впливів. Характерні ознаки соціокультурного простору інформаційного суспільства – це структурованість, взаємозв'язок і взаємозумовленість елементів, суб'єктивно сприйнятий образ середовища, суб'єктивність сприйняття, в контексті якого формуються цінності як вираження ідеології інформаційного суспільства, які в тій чи іншій мірі будуть проаналізовані у даному монографічному дослідженні.

Отже, відмітимо, що впровадження нової ідеї, навіть коли вона має очевидні переваги, - справа нелегка. Від моменту створення багатьох продуктивних ідей до моменту їх широкого впровадження нерідко спливає багато років. Тому спроби пришвидшення формування ідеології інформаційного суспільства – це спільна проблема індивідів, організацій, уряду, науковців.

1.2 Інформаційно-семіотична експлікація інформації як головного мегатренду інформаційного суспільства

В контексті даного дослідження слід проаналізувати інформаційно-семіотичну експлікацію інформації як головного модусу інформаційного суспільства, що також поглиблює методологічні засади формування ідеології інформаційного суспільства. Вона включає: дані, символи, знаки, повідомлення, знання, інформацію.

Відмітимо, що суть інформації, яка трансформується у знання, є прямим наслідком потреб людини, щоб ефективно діяти в оточуючому світі та сформувати відповідну інформаційну культуру [67, с. 198 - 203].

Згідно з завданнями монографічного дослідження слід розкрити методологічні засади інформаційно-семіотичних вимірів інформації як головного модусу і тренду ідеології інформаційного суспільства в контексті історичної еволюції наукової картини світу [51, с. 133 - 139].

Виходячи з вищесказаного, надамо визначення поняття «**інформація**», що включає свідчення (повідомлення, дані) незалежно від форми їх представлення про особи, предмети, факти, події, явища і процеси, що несуть нові знання, і є об'єктом отримання, переробки чи перетворення, збереження чи передачі за допомогою знаків, символів, умовних сигналів, технічних засобів.

Згідно з нашими завданнями слід розкрити сутність *інформаційно-семіотичних вимірів інформації* як головного модусу і тренду інформаційного суспільства.

На нашу думку, поняття «інформація» слід уявляти із врахуванням динамічних властивостей, що розглядаються у моменти передачі інформації та її сприйняття. Наука, що вивчає кількісні та інші закономірності, пов'язані з отриманням, передачею, збереженням і обробкою інформації, називається

теорією інформації (іноді **теорією повідомлень**). Згідно з даним визначенням, теорія інформації – це розділ кібернетики, у якому математичними методами вивчаються способи виміру кількості інформації, яка включена у будь-яких повідомленнях, а також способи передачі, збереження і класифікації інформації, як нового способу соціальної взаємодії в контексті інформаційного виміру сучасної освіти [9; 10; 68, с.174 - 179].

В основі інформаційно-семіотичних вимірів інформації як головного мегатренду інформаційного суспільства – **семіотика як теорія про знаки і знакосистеми**, які використовуються у комунікаційних цілях. Інформація включає в себе певний смисл, закодований знаками, у контексті якої кожна система знаків визначається певним модусом і включає певне значення або смисл, що потребує виявлення особливостей інформаційної природи людини у сучасному соціумі [14].

Семіотика (грец. *semeion* - знак) – вивчає виробництво, будову і функціонування різних знакових систем, що зберігають і передають інформацію. Семіотика відіграє у соціогуманітарному дискурсі помітну роль, так як будь-які культурні феномени неминуче закріплені у знаках і представляють собою знакові механізми, призначення яких - експлікувати і раціонально висвітлювати інформацію сучасної геокультури, що в них закладена [69, с. 487 - 492].

Межі семіотики є надзвичайно рухомими і вони об'єднують різноманітні підходи.

Прийнято виділяти:

1) логіко-математичну семіотику, так звану «металогіку», яка вивчає метатеоретичними засобами властивості логічних і математичних систем, штучно формалізованих мов і представлена у дослідженнях Рассела, Д. Гільберта, К. Геделя, А. Черча, Карнапа;

2) гуманітарну семіотику (семіотика мови і літератури). На відміну від інших соціогуманітарних дисциплін, семіотику цікавить не пошук значення, а спосіб означення змісту, втіленого у форму.

Семіотика спирається на поняття знаку як матеріально-ідеального утворення, репрезентованого смислом, що має метою передачу ролі посередника у культурі. У своїй сукупності знаки утворюють мову, яка в семіотичній теорії, з однієї сторони, виступає як інтерпретатор всіх систем (Е. Бенвеніст), але у той же час виступає «приватним випадком семіотичної функції» (Піаже). Виявлення значення, закодованого у знаковому повідомленні, здійснюється шляхом декодування, у контексті якого код означає спосіб упорядкування знаків у певну систему, завдяки чому виконується комунікативна функція мови для формування інформаційної культури особистості як успішної адаптації людини до життя в інформаційному соціумі [65, с.198 - 203].

Як наукова теорія, семіотика почала розвиватися у кінці ХІХ - на початку ХХ ст., проте її корені стали виникати в ученнях логіки Аристотеля, Філона Олександрійського, стоїків та теорії семантики, класифікації знаків Августина Блаженного, логічних вченнях схоластики, Секст-Емпірика з його класифікацією знаків, розуміння знаку як геометричної схеми процесу. Поняття «знак» використовується у філософії Гоббса, Локка, логіко-математичних вченнях Лейбніца, дослідженнях Потебні, Гумбольта.

Основні принципи «науки про знаки» були сформульовані Пірсом, який намагався створити науку логіку, яка пояснює процес набуття наукових знань, що репрезентують реальність. Він виділив параметри семіотичного функціонування – репрезентант, інтерпретант, референт (тріадична природа знаку) і дав першу класифікацію знаків (іконічний знак-індекс-символ), дослідив процес функціонування знаку – *семіозис*. Якщо Пірс розвивав логічну систему знаку, то лінгвістична школа розвивалася у працях Соссюра, що

мислив семіологію як науку, яка вивчає життя знаків у суспільстві (в яку лінгвістика повинна була увійти як складова частина).

Семіотика інформації може функціонувати і не в знаковій формі, проте знакова структура інформативна, а це означає, що інформація детермінує новий аспект бачення семіотичних моделей. Однією з серйозних теоретичних проблем семіотики є неминучий факт. Знак - це те, що досліджується, і те, що одночасно є частиною пізнавального апарату. Семіотика не в змозі об'єктувати процес пізнання, а скоріше, у її напрямку формується зворотний процес: можлива (змодельована) знакова ситуація не має форми гіпотези.

Те, що можливе, те й реальне, тому модель може створюватися, щоб віднайти у реальності саму себе. Інформаційні процеси, маючи у деяких формах типологічну тотожність з процесами семіозису, у той же час за рахунок своєї інакшовості здатні привнести в семіотику критерії об'єктивного розмежування можливого і реального [16].

Достатньо привести *визначення семіотики як науки про знаки*, однак її швидкий розвиток з початку 70-х рр. ХХ ст. привів до значного розширення предмета: у теперішній час семіотика досліджує процеси людської діяльності, пов'язані з породженням знаків (семіозисом) та їх використанням в інформаційному суспільстві. Так як людина знаходиться у постійному і безперервному виробництві і споживанні знаків, то предметом семіотики є *культура* у самих різноманітних аспектах її існування [289, с. 500-504].

На думку сучасних дослідників (У. Еко) семіотика готова до розділення її на цілий ряд дисциплін, зокрема, на *теорію знакових систем* (власне семіотику) і *семіологію* – науку, що вивчає наявність симулякрів і симуляцій в інформаційному суспільстві [40, с. 32 - 47].

Семіотика за короткий час вже пройшла у своєму розвитку декілька визначних етапів – від розробки методологічних схем до визнання семіотичних схем у якості об'єктивної реальності і до використання семіотичних концепцій

іншими науками з метою легітимації складових сучасної наукової картини світу [53, с. 163 - 170].

Тому аналіз поняття «інформація» з точки зору смислового змісту повідомлення і отримання людиною нових знань властива **семіотичному підходові** (чи **семантиці**), при якій досліджуються відносини повідомлення до тих свідчень чи знань, які вони виражають. У даному випадку розглядаються знакові системи як засоби вираження певного смислу, встановлюються залежності між структурою знакосполучень та їх здатністю створювати осмислені тексти [70, с. 33 - 48].

Розрізняють *логічну семантику* як розділ логіки, присвячений вивченню значень понять і суджень, а також їх формальних аналогів - виражень різних формальних систем, і *структурну семантику*, як розділ структурованої лінгвістики, присвячений опису смислу мовленнєвих виражень та операцій з ними.

У сучасному інформаційному суспільстві широко застосовується **семантичний аналіз**, що охоплює сукупність операцій, які слугують для представлення смислу тексту на природній мові та у вигляді запису на формалізованій (смисловій) мові. При цьому моделюється процес розуміння тексту людиною. Адекватне моделювання (повнота і точність перекладу з природньої мови на семантичну) залежить від можливостей семантичної мови, розробки правил перекладу, точності співвіднесення одиниць природньої мови з одиницями семантичної. Семантичний аналіз є одним із етапів автоматичного перекладу, у процесі якого семантична мова виступає у ролі мови-посередника. Різновидом семантичного аналізу є індексування в інформаційно-пошукових системах, тобто уявлення про зміст документів і запитів у термінах інформаційних мов [62, с. 174 - 179].

На відміну від семантики **синтаксичний підхід** (чи **синтактика**) направлений на дослідження знакових систем з точки зору їх синтаксису,

безвідносно до яких би то не було інтерпретацій чи проблем, пов'язаних із сприйняттям знакових систем як засобів спілкування та повідомлення. Предметом аналізу у даному випадку є: частота повідомлення символів, тобто знаків коду, зв'язків між ними, порядок слідування, їх структурна організація, правила побудови і перетворення висловлювань, за допомогою яких можуть формуватися повідомлення. В синтактиці повідомлення розглядаються як символи, абстраговані від змісту, смислу, а також їх практичної цінності для отримувача. Синтактиці на природній мові відповідає синтаксис.

Третій аспект поняття «інформація» в інформаційному суспільстві розглядається з точки зору *прагматичного підходу (чи прагматики)* і пов'язаний з дослідженням відношення отриманих свідчень безпосередньо до адресата. При цьому враховуються такі характеристики свідчень, як важливість, корисність, цінність, актуальність, що є важливими на шляху формування «суспільства знань» [430, р. 261 - 263].

Приведені вище аналітичні підходи є предметом досліджень теорії знаків (семіотика), у якій знакові системи вивчаються на трьох основних рівнях: синтаксичному, семантичному та прагматичному. Інформативність повідомлень може оцінюватися на кожному з трьох основних рівнів семіотики. Сьогодні найбільш глибоко розроблена проблема синтаксичної оцінки інформації. Проблема аналізу інформації на рівні семантичного підходу достатньо складна і знаходиться на стадії методологічної розробки. При цьому слід відмітити, що достатньо універсальних та ефективних математичних засобів оцінки семантичної інформації ще не отримано. Дослідження прагматичного аспекту інформації у зв'язку з відсутністю загальнонаукової теорії корисності чи цінності інформації в умовах інформаційного суспільства знаходяться на початковому етапі [72].

Семіотика культури також досліджує культуру як ієрархію знакових систем, що мають свою логіку розвитку (початок поклала Московсько-

Тартуська школа). Кожна епоха характеризується своїм семіотичним стилем, своїми способами інтерпретації текстів, у результаті чого композиція і кореляція окремих семіотичних систем визначають тип культури (Барт, Дерріда, А.-Ж.Греймас, Кристева, Еко, П. Пазоліні, П. Паві, Лакан, Піаже).

Семіотика - це наука про знаки і знакові системи, в контексті якої всі інформаційні процеси (збереження і обробка інформації) використовують знак як мінімальну структурну одиницю, а знакові системи – у якості елементарних баз даних. Семіотика ще визначається як «археологія думки», яка вивчає текст в застиглому вигляді і намагається знайти в тексті різні знаки (символи), які допомогли б збагнути текст в інформаційному суспільстві [166, с. 57 - 67]. Евристичний потенціал семіотики у повній мірі відповідає поставленій задачі.

Термін «семіотика» використовується у значенні «знакова система», яка функціонує як модельована система, за допомогою якої породжується актуальна інформація про світ чи його фрагмент.

Основні принципи семіотичного методу наукового пізнання:

1) принцип предметності (всі висновки і гіпотези, що витікають з аналізу, відносяться не до самого знаку, а до об'єкту аналізу);

2) принцип однозначності (заперечення щодо застосування одного й того ж знаку до подібних предметів і ситуацій);

3) принцип взаємодоповнюваності (можливість заміни одного знаку іншим на основі смислової тотожності).

При цьому людина повинна мати достовірні знання про предмети і явища, процеси і об'єкти, з якими вона взаємодіє, тобто, чим більше інформації, тим більше знань має людина про себе і оточуючий світ. Чим більше інформації, тим більше знань і тим краще уявлення, тим успішнішою буде діяльність людини.

Знання доцільно розділити на стратегічні, які можуть бути корисними в майбутньому, і тактичні, що відображають специфіку ситуації, що склалася в

інформаційному суспільстві [66, с. 13 - 24].

Існують різні погляди на співвідношення понять «інформація», «свідчення», «дані» і «знання» в контексті формування ідеології. В одному випадку стверджується, що знання – це організована, тобто осмислена, проаналізована, перероблена, узагальнена і класифікована інформація. В іншому випадку – інформація і знання розглядаються як синоніми, проте між знаннями та інформацією існує серйозна відмінність. Володіння інформацією не рівнозначне володінню знаннями, тому що знання завжди пов'язані з суб'єктом, який людина пізнає [8].

Знання – продукт, який відображає будь-яку реальність в людській інтерпретації, тобто з оцінками і відношеннями до конкретного носія знання. Інформація є джерелом знання, інформація стає знанням у процесі вторинної сигніфікації. Дані є джерелом інформації, а інформація є джерелом знання. Інформація – це дані, що супроводжуються смисловим навантаженням, «інформація є дані, які були організовані і передані».

Слід погодитися з тим, що інформація – це осмислені дані, а знання – це осмислена інформація. Справа в тому, що не будь-яка інформація є знанням, у той час як будь-яке знання перебуває у полі інформації. Інформація повинна перетворитися у знання, що власне і є основою гносеологічної функції ідеології інформаційного суспільства [25, с. 49 - 55].

Для нас важливим є розкриття цілей отримання інформації як головного модусу і тренду ідеології інформаційного суспільства, а саме цілі пізнавальні, соціально-поведінкові, художньо-естетичні, ігрові, управлінські та інші, що виступають як фактор суспільних перетворень в Україні [32] та як ресурсна можливість розвитку філософії освіти постмодерну, - зазначає Е.Герасимова [77, с. 13].

У результаті виховання і освіти людина отримує певний запас (чи багаж) стратегічних знань: і чим різноманітнішими будуть ці знання, тим ефективніше

людина зможе будувати свою поведінку, тим ширшою буде практична і теоретична спеціалізація людини, що тісно пов'язано з пізнавальними цілями [52, с.117 - 121].

Соціально-поведінкові цілі отримання інформації проявляються у повсякденній діяльності людини у побуті, її спілкуванні з іншими людьми, з оточуючою природою, у поведінці в соціумі, в тих ситуаціях, де частіше всього вимагаються оперативні чи тактичні знання, що формуються на даний момент. Здібності до сприйняття і переробки інформації у таких ситуаціях залежать в основному від генетично унаслідкованих властивостей, моральних принципів поведінки і суми накопичених знань у результаті виховання і освіти [24, с. 20].

Цілі художньо-естетичного порядку пов'язані з постійним устремлінням людини до духовного збагачення, отримання за допомогою культури і мистецтва (літератури, театру, живопису) знань інтелектуального порядку, що викликають емоційні переживання. Ще у XVIII столітті А.Баумгартен запропонував нове поняття «наука про чуттєве знання», як нижчу теорію пізнання, обумовленого розвитком суспільно-історичної практики відображення і відтворення дійсності у мисленні, для чого був введений термін «естетика». Остання вивчає сферу естетичного як специфічного виявлення ціннісного відношення між людиною та світом і сферу художньої діяльності людини, в результаті чого формуються знання про духовні цінності людини і оточуючий світ, причому, це відбувається аналогічно процесам отримання інформації і в інших сферах – техніці, економіці, менеджменті тощо [12, р. 220 - 226].

Ігрові цілі отримання інформації направлені на прийняття оптимальних рішень учасниками гри, які переслідують у процесі гри протилежні інтереси, що представляє собою конфліктну ситуацію. Інформація дозволяє максимізувати ймовірність досягнення благоприємного результату гри за рахунок обґрунтованого вирішення конфлікту на основі отриманих знань про

ймовірні дії супротивника. Конфліктні ситуації характеризуються наявністю невідомих факторів і планів протидіючих сторін, відсутністю інформації про те, що створює труднощі безпосереднього аналізу таких ситуацій, необхідність чого визначається самою метою гри.

Гра як спосіб нетривіального отримання інформації має велике значення у вихованні, навчанні та розвитку як для дітей, так і дорослих, та окремих контрагентів спеціалістів, а також при набутті ними знань, що забезпечують психологічну та інтелектуальну підготовку до майбутніх життєвих ситуацій, зокрема в аспекті кіберкультури [38, с. 31 - 36].

Управлінські цілі в умовах інформаційного суспільства забезпечують збереження і підтримку режиму діяльності за рахунок отримання певної інформації в певному інформаційно-комунікативному середовищі. Інформаційно-комунікативне середовище інформаційного суспільства – це система комунікацій, організована на основі збереження, передачі, обробки масивів інформації (комунікативна функція), а також задоволення інформаційно-комунікативних потреб.

Отже, інформаційно-семіотична експлікація інформації як головного мегатренду інформаційного суспільства свідчить про необхідність аналізу інформаційно-комунікативної системи інформаційного суспільства не тільки як техніко-технологічного, але й соціокультурного феномена.

1.3 Особливості концептуалізації когнітивно-комунікативних вимірів ідеології інформаційного суспільства у гуманітарно-науковому дискурсі XXI століття

Ідеологія інформаційного суспільства у гуманітарно-науковому дискурсі являє собою сукупність ідей-концептів-ідеологем, концептуально оформлених поглядів та ідей про інформаційне суспільство, в яких усвідомлюються

інтереси людей до пізнання інформаційної дійсності, та обґрунтовуються перетворення у суспільстві, націлені на реалізацію функцій інформатизації та забезпечення інформацією всіх верств населення, що свідчить про виявлення його високої інформативної сутності, вивчаючи діалектику глокалізації в епоху пізнього модерну і постмодерну [13, с. 11 - 16].

У культурно-цивілізаційному світі сформована нова ідеологія інформаційного суспільства (ідеологія смарт-суспільства), яка потребує істотного вивчення і коригування по причині інтенсивного розвитку комп'ютерних технологій і процесів інформатизації, в основі яких особлива система пізнання і освоєння дійсності людиною, соціальними групами і суспільством в цілому. Особливо цінними для нас є доповідь М. Бангеманна «Європа і глобальне інформаційне суспільство: рекомендації для Європейської Ради ЄС» (1994); економічні, технологічні, культурологічні рамкові програми ЄС (2012 - 2020 рр.); проект ЄС «Підтримка політики регіонального розвитку в Україні» у контексті глобальних викликів та європейських стандартів політики та експлікації безпеки і небезпеки в інформаційному суспільстві [17].

Перехід до інформаційного суспільства став носити характер технократичного проекту (проектів), що має в своїй основі інноваційний характер та базується на інформаційно-комунікаційних технологіях і включає створення автоматизованих інформаційних систем, які повинні задовольняти вимоги інформаційного суспільства.

У гуманітарно-науковому дискурсі ідеологія інформаційного суспільства складає сукупність, ідей, цінностей, норм, принципів, що мають об'єктивну змістовність та включає формування інформаційної культури особистості, як умови успішної адаптації людини до життя в інформаційному суспільстві та необхідності формування нового світогляду, нової людини, нового суспільства майбутнього [63, с. 134 - 152].

Для виявлення цієї змістовності важливими є комунікативні сприйняття властивостей інформаційної ідеології, що включає вираження певного відношення до неї, та експлікація цього вираження в інформаційно-комунікаційному середовищі. Ідеологія інформаційного суспільства орієнтується на людські практичні інтереси і має метою або маніпулювання людьми, або управління з метою впливу на свідомість людини через специфічний код комунікації, який ми маємо розуміти, якщо хочемо змінити нашу реальність. Тому ідеологія повинна виступати, на думку Ю.Бех, семантичним фільтром філософського аналізу загальної теорії управління [34, с. 199 - 204].

Інформаційне суспільство є глобальною комунікаційною мережею, проте його використання та реальність, що еволюціонує, є продуктами людської діяльності в особливих умовах, коли об'єкт дослідження (інформаційне суспільство) розвивається й змінюється швидше за суб'єкт (дослідника) і представляє революційний виклик для тих, хто повинен приймати рішення, тому що Інтернет представляє собою глобальну тенденцію розвитку інформаційного суспільства, що з необхідністю вимагає формування професійних компетентностей інформаційного суспільства [71, с. 13 - 20].

У рамках виконання функцій практичної діяльності ідеологія інформаційного суспільства орієнтується на сукупність *інформаційних ідеологем*, в основі яких інформація та наповнення їх змістом, що виконує інтертекстуальні функції, які надають тексту соціальні та історичні координати, та складають її соціокультурний простір, що змінює світ та санкціонує використання ідеологем в тих чи інших моделях інформаційних процесів у соціально-економічній та культурній сферах постіндустріального суспільства [78, с. 180 - 185].

Ідеологема інформаційної культури включає певний інформаційний код субсистеми, яка надає смисл інформаційному повідомленню і виступає як

втілення певної інформації у контексті певного відношення до реального світу чи логічного у плані відповідності жанровим закономірностям. У цьому контексті будь-яка інформація, яку включає ідеологія інформаційного суспільства, намагається інкорпорувати чисто філософські виміри історії, місця в ній людини, оціночні судження про можливі варіанти інформаційного розвитку та бажаного темпу їх розвитку, долаючи, як відзначає О. Дзьобань, С. Жаданенко, маніпулятивний характер інформаційного середовища сучасного суспільства та формуючи інформаційне суспільство як новий спосіб соціальної взаємодії [105, с. 3 - 11].

Когнітивно-комунікативні виміри ідеології інформаційного суспільства у гуманітарно-науковому дискурсі націлені на пошуки певних значень інформаційних ідеологем, які є основою формування ідеології інформаційного суспільства, та транслюються по каналах комунікації за допомогою спеціально вироблених кодів, джерел, способів комунікації у системі норм і можливостей соціальної активності людини, держави, суспільства. Зміст інформаційної ідеології, як основа глобальної комунікаційної мережі, набуває комунікативного смислу тільки завдяки людині, яка вважає, що ідеологія інформаційного суспільства повинна виконувати роль духовно забезпеченого ресурсу, та сприяти його вдосконаленню, щоб бути змістовно та комунікативно забезпеченим у когнітивно-комунікативному просторі національної безпеки України [104].

А. Лазаревич відмічає: «Сучасний соціум являє собою інформаційно-комунікаційну модель соціальної організації. Мова йде про активізацію так званого третинного, соціально-мобільного сектору суспільно-економічної діяльності (сфери послуг, сервісної економіки як все більш значущої сфери соціальної активності і взаємодії), і четвертинного – інформаційного, який напряму стимулює комунікаційну активність [103, с. 3 - 15].

Методологія дослідження ідеології інформаційного суспільства як мережево-комунікативного простору у гуманітарно-науковому дискурсі направлена на аналіз інформаційного суспільства як такого, в основі якого використання методів системного, структурно-функціонального, синергетичного, діалектичного, антропологічного, інформаціологічного для дослідження процесів інтенсивної переробки інформації в знання [350, с.38-50].

Останнє потребує дослідження структури ідеології, її будови, функціонування та розвитку, об'єктивного дослідження її комунікативних зв'язків і відносин та адаптації людини до умов інформаційного суспільства, пізнання процесів інформаційного суспільства, в основі якого є інформація як джерело нової інформації («інформація про інформацію»). Системна і структурна методологія дослідження ідеології інформаційного суспільства має пояснити, як ми отримуємо інформацію про різні предмети, які межі нашого знання та настільки, достовірним чи недостовірним є те чи інше знання, як інформація перетворюється на знання, що є основою нової комунікації, пов'язаної з реалізацією потреби людини, що потребує з необхідністю формування культури та освіти інформаційного суспільства [349, с. 117 - 126].

Виникнення інформаційного суспільства робить проблематику отримання і асиміляції інформації, яка переходить в знання, однією з центральних у гуманітарно-науковому дискурсі, та що є причиною виникнення так званої інформаційної моделі комунікації, основоположні характеристики якої визначають і принципи трансляції та соціалізації людини до ідеологем інформаційного суспільства [348, с.194 - 198].

Разом з тим, можемо засвідчити, що проблематика методології інформаційного суспільства істотно змінюється у сучасну епоху, так як знаходяться нові шляхи для обговорення традиційних проблем і з'являються нові питання, яких не існувало раніше. Достатньо розповсюдженою є точка зору, згідно з якою предмет епістемології відрізняється від предмету

гносеології і виходить за межі чисто філософського дослідження. У цьому смислі епістемологія досліджує об'єктивні форми знання, відволікаючись як від особливостей суб'єкта, так і від співставлення знання з об'єктивною дійсністю. Обґрунтуванню такого розуміння слугує теорія К. Поппера [318; 319], в контексті якої існує реальний світ, світ станів свідомості, людської суб'єктивності і світ чистого знання без співставлення з об'єктивною реальністю, що відволікається від людської суб'єктивності. Цей останній «третій світ» і є предметом епістемології [247, с. 266 - 278].

Виявити ряд структурних компонентів ідеології інформаційного суспільства, необхідних для глибокого пізнання проблем та пошуку шляхів їх подолання з метою удосконалення інформаційно-комунікативного соціуму, до яких відноситься значення, код, дані, документи, сигнали, значення. Інформація передається за допомогою певних знаків, які мають безпосереднє значення, як атрибуту повідомлення. Значення - це дещо, що кодується за допомогою знаків відправником і декодується його отримувачем. Саме від цього залежить атмосфера комунікації, а, отже, і її результат.

Ідеологія інформаційного суспільства в цілому виконує п'ять цілей:

- 1) пізнавальна;
- 2) соціально-поведінкова;
- 3) художньо-естетична;
- 4) ігрова;
- 5) управлінська.

Як свідчить аналіз сучасних проблем інформаційного суспільства, на сучасному етапі ще не сформована ідеологія інформаційного суспільства, основою якої є виконання цих п'яти цілей, в основі яких - посилення комунікативних зв'язків і відносин. В основі ідеології інформаційного суспільства як системи реалізації потреби людини у пізнанні - отримання нової інформації та знаходження шляхів її отримання [37].

Це слугує основою виникнення інформаційної моделі комунікації, яка є трампліном вироблення нових ідеологем та їх трансляції, в основі яких інформація як головна компонента інформаційного суспільства та його ідеології. Саме для інформаційної моделі комунікації характерним є визнання значення як атрибуту повідомлення. Значення – це те, що кодується за допомогою знаків відправником і декодується отримувачем, а тому оволодіння цим механізмом допомагає оволодіти механізмом комунікації, який знаходиться в основі когнітивно-комунікативного виміру ідеології, на яку впливає як технологічна, так і соціальна реальність [31].

У гуманітарно-науковому вимірі ідеологія інформаційного суспільства імпліцитно включає деякий **ідеал**, що протиставляється наявній соціальній реальності як компонент ідеології інформаційного суспільства, який дефініціює акти перцепції індивіда, його діяльності, мотивації, поведінкових патернів в соціумі-екзистенції-природі, що культивуються в філософії освіти [23, с. 57 - 71].

Ідеал можна експлікувати як генеральну мету активності індивіда, який підпорядковує собі диференціальні задачі у кореляції з отриманням інформації та засобами побудови інформаційного суспільства. Ідеологія інформаційного суспільства - це не просто ілюзорна інтерпретація сучасної дійсності, а скоріше сама дійсність, що повинна розумітися як інформаційна, існування якої передбачає культивування знання про цю дійсність. Налаштованість інформаційної ідеології на комунікативне вирішення проблем суспільства виявляється невід'ємним елементом формування інформаційних ідеологем сучасного інформаційного суспільства [28, с. 89].

Ідеологія комунікації виступає як ідеологема інформаційного суспільства, співпраця, співрозуміння з акцентом на сумісне переживання подій, які відбуваються. Комунікативно налаштована людина, держава, суспільство завжди в очікуванні своїх партнерів у контексті вирішення проблем взаємодії спілкування, розуміння, співпраці, пошуку рішень. Тому

новий поворот в ідеології інформаційного суспільства – це намагання налагодити зв'язок між населенням і владою, державою і суспільством, фірмою і клієнтами, підприємством і споживачем. Тому праксеологічний рівень формування ідеологем інформаційного суспільства – це вироблення практично-орієнтованих рекомендацій і пропозицій щодо удосконалення стратегії управління процесами становлення інформаційного суспільства в Україні та механізмів соціально-антропологічної адаптації до існування в цьому суспільстві. Ідеологія інформаційного суспільства націлена на зміни суспільства, в якому ми живемо, наше життя знаходиться під впливом цієї нової комунікаційної технології, а з цієї взаємодії виникає нова соціо-технічна модель суспільства [29, с. 24 - 25].

З цією метою слід розвивати поняття «інформаційний соціум» та його екстраполяцію в управлінський процес як єдиний соціальний організм, в центрі якого інформація та зменшення її ентропії, що наповнює всі процеси організації інформаційним змістом і сприяє інформатизації всіх процесів. Механізм цивілізаційного розвитку ідеології інформаційного суспільства пов'язаний з цілеспрямованим державним регулюванням інформаційної сфери суспільства, у контексті якої ефективною і виправданою з точки зору суспільних інтересів є формування механізму процесу оволодіння умовами стабільного існування, що приводить у відповідність продуктивні сили та економічні відносини, які представляють собою сукупність важелів регулювання інформаційними процесами в контексті загальної теорії систем [30].

На формування ідеології інформаційного суспільства впливає те, що істотною проблемою інформаційного суспільства є непропорційний доступ до інформаційних ресурсів та інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ), що проявляється на нерівномірному економічному розвитку, зокрема інформаційного сектора економіки та асиметричності інформації, що є глобальною проблемою [27].

В епоху динамічного розвитку інформаційного суспільства до числа впливових чинників формування ідеології інформаційного суспільства долучаються ІКТ, упровадження яких сприяє формуванню механізмів інформаційно-комунікативного типу соціуму в умовах глобалізації, що вимагає удосконалення зворотних зв'язків засобами інформаційно-комунікаційного впливу в контексті стохастичності мережевого суспільства. Формування ідеології інформаційного суспільства базується на використанні нових методів системної, структурної та синергетичної методології, яка використовується для аналізу ідеології як системи певних чинників, що дозволять розв'язати важливу фундаментальну задачу – вплив ІКТ на діяльність суспільства через застосування нових оригінальних ідей та концепцій статичності інформаційного суспільства та мережевої економіки, що й потребує формування нової ідеології [33, с. 12].

Когнітивно-комунікативні виміри ідеології інформаційного суспільства включають два способи пізнання.

Перший спосіб такого пізнання – побудувати ідеологію інноваційної моделі інформаційного суспільства через посередництво співвідношення понять модернізації з рядом понять – ідеологія та інноваційна освіта, інформаційне суспільство як новий спосіб соціальної взаємодії [21, с. 147 - 160].

Другий спосіб пізнання – інструментальний – яким чином слід досягнути вирішення цієї проблеми, які інструменти слід використати, щоб у найкоротший час сформувавши умови для переходу країни на інтенсивне використання досягнень інформаційного суспільства «заради благополуччя і добробуту всіх людей» та формування толерантності в суспільстві [19, с. 131 - 140].

Як справедливо зазначає О. Дзьобань в монографії «Філософія інформаційного права: світоглядні й загальнотеоретичні засади», інформаційну культуру доцільно розглядати не в психологічному і не в педагогічному контексті, а як визначення об'єктивних і суб'єктивних умов ефективного

оволодіння інформаційною технікою, а також умінням користуватися персональними комп'ютерами й інформаційними мережами зі здатністю адаптуватися до механізмів їх дії. Саме така соціокультурна реальність і стає предметом наукового дискурсу інформаційного суспільства [107].

Наукові когнітивно-комунікативні виміри пізнання соціо-гуманітарного дискурсу ідеології інформаційного суспільства дозволили зробити наступні визначення.

Ідеологія інформаційного суспільства – це система концептів-ідей парадигм, в яких дискурсомислюються відносини індивідів до інформаційного соціуму, яку слід експлікувати як поліфункціональну модель соціальної організації та взаємодії індивідів [22, с. 11 - 20].

Ідеологія інформаційного суспільства позиціонує інтереси соціальних груп, включаючи їх цінності, ідеали, норми, правила, настанови розвитку даного виду соціуму та відображає цілеінтенціональну організаційну діяльність щодо екстраполяції у соціальну та індивідуальну свідомість норм і цінностей інформаційної культури, призначених для розвитку соціальних, політичних, духовних процесів у державі.

Ідеологія інформаційного суспільства виявляє певні сторони та проблеми інформаційного соціуму, які направлені на подолання догматично-сфальсифікованих і вдаваних соціально-екзистенційних форм існування людини у віртуальному світі.

Ідеологія інформаційного суспільства – це процеси еволюції ідей у розвитку інформаційного соціуму та розвитку свідомості людини, вироблення спільності інтересів-потреб у державі та програм розвитку інформаційного суспільства, визнання ідеології як сукупності принципів і переконань, в основі якої інформаційна картина світу як соціокультурна реальність, - відмічає О. Данильян [94, с. 573 - 578].

Когнітивно-комунікативні виміри ідеології інформаційного суспільства зумовлюють:

1) перехід до світоглядних, філософських, культурно-аксіологічних характеристик інформаційного виду соціуму, в основі якого вирішення задач соціально-ситуативного характеру;

2) ідеологія інформаційного суспільства, що характеризується особливою побудовою, в якій можна виділити інтуїтивно-ціннісне ядро і блок раціоналізованих уявлень, що формуються навколо нього;

3) ідеологія інформаційного суспільства, що володіє механізмами стійкості плинності, зберігаючи базові характеристики світорозуміння інформаційного суспільства і адаптується до нових соціокультурних умов;

4) ідеологія інформаційного суспільства як поліаспектне утворення, що реалізується у всій сукупності репрезентацій культури, кожний елемент якої може відтворювати аспекти розвитку інформаційної культури;

5) ідеологія інформаційного суспільства характеризує розвинуті системи заходів щодо її актуалізації у свідомості громадян та міжпоколінської трансляції з метою залучення всіх громадян у систему інформаційного суспільства, щоб виступити системою благополуччя і захисту всіх громадян.

1.4 Нелінійні метаморфози розвитку інформаційного соціуму в умовах глобальної біфуркації

Головна мета дослідження в цій площині - концептуалізація нелінійних метаморфоз розвитку інформаційного соціуму в умовах глобальної біфуркації. Наукова новизна в тому, що структурно-синергетична методологія ще не використовувалася науковцями для аналізу інформаційного соціуму [26].

Соціетальні закономірності виступають як ймовірнісні тенденції, які відіграють велику роль у перемозі домінуючої соціетальної тенденції

(структури-аттрактора) в якій спрацьовують інверсійні механізми, що стимулюються харизматичним лідером. Звідси виходить, що суспільний процес не передвизначений, а в точці біфуркації перед суспільством відкриваються нові можливості для саморозгортання соціального світу [35]. Нелінійна методологія сприяє аналізу ідеології інформаційного суспільства «суспільства нетократів» в умовах біфуркаційних соціетальних змін [20].

Економічні, політичні, екологічні, соціальні ризики цивілізації дестабілізують сучасний соціум і проблематизують майбутнє як людства, так і України, якщо не будуть обрані правильні шляхи розвитку. В цих умовах алгоритми та правила, характерні для стабільного розвитку, не відповідають сучасному стану соціуму, який потрясають ризики один за одним, які приводить до того, що зникла визначеність, стабільність та ясність. Живемо в ситуації, коли сучасний соціум втрачає властивості стабільності, рівноваги та стійкості і демонструє нелінійні тенденції в умовах, коли віртуальна реальність виступає простором соціалізації індивіда, - відмічається в авторській статті [171, с.129 - 133].

Тому засвідчимо, що людство повинно виробити альтернативи, які вже присутні у соціальному просторі, що вступив на шлях ескалації локальних і глобальних ризиків, і, як наслідок, глобальної соціетальної біфуркації. Глобальні зміни розвиваються з надзвичайним прискоренням, тому традиційна локальна стратегія вкрай загрозна у наш суперечливий час. Для того, щоб виявити нелінійні метаморфози соціуму в умовах глобальної біфуркації, потрібні нові знання, нові теоретичні установки та ідеї, нова сучасна методологія, прийоми та алгоритми дослідження, що відповідають сучасному розвитку людства на переломному етапі нелінійних метаморфоз мережевого суспільства, як нової форми соціальної організації в умовах біфуркаційних соціетальних змін [61, с. 3 - 18].

Особливе значення має розвиток наукового знання про соціальний хаос, який зростає в світовій спільноті, виступаючи як відмінна властивість епохи Інтернет, як глобальної тенденції розвитку інформаційного суспільства [67, с. 44-50]. Глобальна ситуація розвитку сучасного соціуму на початку третього тисячоліття та досвід історії минулого століття свідчать, що розвиток інформаційного соціуму носить нелінійний характер.

Лінійна логіка політичних акторів, що діють в нестійкій ситуації, викликає непередбачувані наслідки, а події останніх років свідчать, що лінійне мислення у політиці породжує катаклізми, так як в сучасному українському суспільстві переважають складні синергетичні проблеми з багатьма змінними, великою кількістю прямих і зворотних зв'язків інформаційно-комунікативного менеджменту в контексті нелінійно-синергетичної методології [49].

Особливістю сучасного світу є зростання ролі інформації, формування «електронно-цифрового суспільства» та індивіда. Останнє свідчить, що в інформаційному суспільстві культивується не тільки комунікативність, але й зростання маніпуляції свідомістю людей, втягнутих в комунікативний процес. Тим самим, інформатизація на основі нової комп'ютеризації розширяє горизонт інформаційної картини світу як соціокультурної реальності і висуває важливі проблеми загальносвітоглядного характеру [64].

Соціально-наукове дослідження таких систем ускладнюється їх емерджентними властивостями.

Відмітимо, що у сучасній соціальній філософії *можна виділити ряд напрямків синергетичної парадигми:*

1) Брюсельська школа І. Пригожина розробила теорію дисипативних структур, що виникають у фізико-хімічних системах завдяки самоорганізації. Принципи нестійкості та біфуркації були використані для дослідження явищ та процесів еволюції у фізиці, молекулярній біології та соціології [326]. У філософському плані І. Пригожин та І. Стенгерс [327; 328] проголосили «новий

діалог людини з природою», визначивши нестабільність як фундаментальний атрибут Універсуму;

2) теорія Г. Хакена намагається інтерпретувати теорію хаосу, що відноситься до біологічної еволюції, онтогенезису, економіки та політичної науки;

3) теорія Ф. Матурани та У. Варели [261] представлена оригінальною теорією автопойезису, яка знаменує собою становлення нової міждисциплінарної парадигми, що виникає при змінах значень параметрів, і розглядається також в роботах В. Арнольда, Т. Постона і І. Стюарта, Р. Тома, Дж. Томпсона, а також у роботах В. Аршинова, В. Буданова [44], К. Делокарова, О. Князевої [197], С. Курдюмова [221, с. 162 - 186] та інших.

Синергетика розглядається як постнекласична наука, успіхи якої у застосуванні теорії катастроф, вивченні процесів самоорганізації у складних системах як природних, так і соціальних, що сприяли утвердженню нової наукової парадигми [405];

4) концепції універсального еволюціонізму Н. Моїсеєва [270; 271], в якій основна увага приділяється коеволюції людини і природи, в основі якої критичний аналіз обмеженості класичного раціоналізму та нових наукових можливостей сучасного раціоналістичного світорозуміння; у ряді робіт В. Бранський зробив спробу розробити концепцію синергетичного історизму, інтерпретуючи соціальну синергетику, як постмодерністську філософію історії; А. Назаретян активно розвиває такий підхід, як синергетика історичного процесу, яка застосовується автором для дослідження еволюції індивідуальної та суспільної свідомості, соціального прогресу, цивілізаційних криз історії; в українському філософському мисленні синергетику розробляли І. Добронравова [116, с. 24 - 39], В. Воронкова [72], Л. Горбунова [83], Н. Кочубей [206] та інші.

Ми намагаємося довести, що соціосинергетика у філософії майже не досліджена, хоча були деякі спроби розглянути взаємодію соціального хаосу і порядку, еволюційні та біфуркаційні процеси у соціумі, соціодинаміку українського соціуму.

На нашу думку, структурно-синергетичний підхід відкриває конструктивні можливості для дослідження нелінійних метаморфоз розвитку інформаційного соціуму в умовах глобальної біфуркації. Саме соціальна синергетика, як соціально-наукова парадигма, що інтегрує теорію дисипативних структур, теорію хаосу, нелінійну динаміку та теорію катастроф, передбачає всебічне дослідження процесів самоорганізації та випадковостей розвитку інформаційного соціуму як соціетальної системи. Соціосинергетика досліджує процеси самоорганізації, що виникають у складних відкритих системах у результаті взаємодії порядку і хаосу [69, с. 487 - 492].

Під впливом випадкових флуктуацій інформаційні системи стають нестійкими і можуть завдяки самоорганізації перейти у нову якість. На нашу думку, соціосинергетику слід доповнити концепцією трансісторичних структур, яка буде сприяти розвитку і поглибленню соціально-наукового пізнання проблем історичної динаміки сучасного інформаційного соціуму [101].

Розвиток інформаційного соціуму представляє собою дискретний суспільний процес, в контексті якого відбувається зміна еволюційної та біфуркаційної стадій. Структурно-синергетичний підхід до розвитку інформаційного соціуму в умовах глобальної біфуркації в тому, що якщо в еволюційний період рішучий вплив мали трансісторичні структури, що породжують у якості тривалої часової протяжності нелінійні флуктуації, то у момент біфуркації рішучий вплив має інформаційна надбудова, щоб країна висунулася у число конкурентоспроможних. Соціосинергетика акцентує увагу на біфуркаційних процесах, а структурно-синергетична - на трансісторичних

структурах та соціетальній біфуркації, яка сприяє упровадженню засад інформаційного суспільства, використовуючи перспективи наукового розуму в контексті методологічного дискурсу [135].

В основі наукового дослідження використано міждисциплінарний підхід, включаючи:

- 1) системно-інформаціологічний аналіз (Л. Брілюен, А. Моль);
- 2) методи теорії катастроф (Р. Том, В. Арнольд, Г. Малинецький);
- 3) синергетичний підхід (І.Добронравова, В.Воронкова, Л.Горбунова, О.Князева);
- 4) системний підхід (П. Бурдье).

В основі методології - принципи тріалектики, системності та об'єктивності, інформаційно-семіотичні виміри інформації як головного тренду репрезентації сучасного етапу цивілізаційного розвитку, - відмічає відомий український вчений О. Пунченко [335, с. 26 - 30].

Старі класичні методи соціальних наук недостатньо адекватні тим нелінійним метаморфозам розвитку сучасного соціуму та його природі, що розвиваються суперечливим чином, з ризиками та катаклізмами, особливо у період трансформації інформаційного соціуму. Глобальні біфуркації в сучасному українському соціумі є надзвичайно неочікуваними, що викликали непередбачувані катастрофічні наслідки, у рамках соціального мейнстріму, що розвивається. Тому потрібна нова соціальна теорія, яка б точно та адекватно пояснювала катастрофічні наслідки розвитку сучасного інформаційного соціуму в контексті динаміки ноосферизації освіти інформаційної цивілізації [341, с. 28 - 39].

В результаті всіх трансформаційних процесів в українському суспільстві сформувалися умови мікросоціальної біфуркації, що являє собою складну взаємодію соціального хаосу і соціального порядку. Соціетальна біфуркація являє собою радикальну системну зміну загальної нормативної моделі

кризового соціуму, перед яким відкриваються різні можливості трансформації, особливо можливостями нового вибору. В біфуркаційний період вирішальну роль відіграють ціннісно-раціональні уявлення та спонтанні дії акторів, що надають соціальній біфуркації випадковий, хаотичний і навіть катастрофічний характер «суспільства спектаклю» [97].

Тому інформаційний соціум упроваджується в життя спонтанно, посилюючи роль віртуальної реальності, яка стимулює об'єктивні явища інформаційного соціуму. Біфуркаційний процес може розвиватися або в напрямку конструктивної соціоекономічної діяльності, або в напрямку радикальної трансформації інформаційно-комунікативного суспільства як різновиду складної соціальної системи і взаємодії [247, с. 266 - 278]. Незважаючи на можливу перемогу соціального хаосу, біфуркація представляє собою суперечливу єдність двох процесів: з однієї сторони, це кульмінація процесу структурного розпаду, а з іншої – початок формування нової соціальної макроструктури інформаційного соціуму. Стан стихійної соціальності не може зберігатися надзвичайно довго, так як загрожує самознищенням у результаті всіх негативних процесів, що демонструє собою філософія нестабільності [46].

Тому інформаційне суспільство у період біфуркації трансформується у нову макроструктуру, в якій спонтанні відношення між соціальними групами, організаціями та індивідами перетворюються в структурно-інституційні відношення інформаційного соціуму. Соціетальна біфуркація – це синергетична реструктуризація соціуму, який вже вичерпав іманентні можливості старого стану-аттрактора і який методом проб і помилок знайшов шлях до нової траєкторії інформаційного розвитку. Соціетальна біфуркація включає в себе вибір альтернативи і можливих засобів та способів дії, направлених на те, щоб втілити бажану альтернативу в реальне суспільне життя. Макросоціальна біфуркація маніфестує собою складну і драматичну

взаємодію соціального хаосу і соціального порядку глобальної антропогенної кризи [60, с. 22 - 32].

В біфуркаційний період український соціум представляє собою радикальні перетворення, що проявляються як спонтанна боротьба трансісторичних структур, політичних рухів і нових лідерів, що змінюють конфігурацію взаємовідносин соціального порядку і хаосу.

Найважливішим етапом біфуркаційної соціетальної зміни є момент *кульмінації криз*, яка є результатом структурної перебудови соціуму. Такий стан не може тривати довго, так як суспільство в період біфуркації трансформується в нову макроструктуру, в якій спонтанні відносини між соціальними групами, організаціями та індивідами перетворюються на структурні відносини соціальних ролей, направлених на упровадження нової траєкторії розвитку – інформаційної стадії соціуму. В ситуації соціального хаосу перевагу мають гнучкі структури, що резонують з новими тенденціями розвитку, які проявляються як суперництво двох альтернатив - старої і нової в управлінні інноваціями [47].

Домінантна структура-аттрактор розповсюджує свій універсальний вплив на соціум, модифіковані трансісторичні структури, соціальні групи, спільноти, організації, після чого діють нові детерміністські закономірності і принципи, що забезпечують його стійкий стан. В момент біфуркації кардинальну роль відіграють суб'єктивні фактори, хоча об'єктивний вплив трансісторичних структур на соціум зберігається, але психологічно їх значення зменшується в обстановці надмірної ейфорії та пафосу. Ця аберація усвідомлюється новою інформаційною елітою, яка представляє інформатизацію як засіб репрезентації інформаційних ресурсів суспільства у постбіфуркаційний період [87; 401].

Соціетальний розвиток України представляє собою процес формування в момент біфуркації нової конфігурації соціального порядку і соціального

хаосу, що забезпечує певну стійкість постбіфуркаційного соціуму в еволюційний період, коли вирішальну роль відіграють трансісторичні структури. Зміни – це фундаментальний атрибут суспільства. І коли зміни перевищують порогове значення його параметрів - поки невідомо. І ця проблема безперечно стимулює подальший розвиток. Радикальні соціальні метаморфози та кризи є характерними для сучасної України, де трансформаційний процес розвивається в контексті біфуркаційного сценарію.

Нестабільне сучасне українське суспільство часто проявляє нелінійні ефекти, а в момент біфуркації це може привести до соціальної катастрофи. Соціетальна трансформація демонструє складні синергетичні феномени, які необхідно враховувати у реформаторській політиці. Тим не менше, правляча еліта демонструє часто прихильність лінійній політиці, хоч кризове сучасне українське суспільство проявляє нелінійні ефекти, які здатні викликати зростання руйнівного хаосу [88, с. 5 - 19].

Незворотні катастрофічні процеси виникають у результаті спонтанної активності соціетальної системи, коли її намагаються урегулювати за допомогою зовнішніх управлінських впливів, які не сумісні з новими тенденціями соціально-історичного розвитку. Ця неочікувана самодовільна активність може привести до того, що нелінійні флуктуації здатні вивести кризовий соціум за поріг стабільності і спровокувати біфуркацію. Катастрофу неможливо зупинити, коли її наближення вже проявилось, так як процес біфуркації розвивається надзвичайно швидко, у «режимі з загостренням», а стійкий стан руйнується швидко.

Будь-яка випадковість викликає резонансний ефект і тоді деструкція старого стану-аттрактору стає об'єктивно неминучою. Повний розпад макросоціальної структури – це вже питання часу, проте постфактум, що біфуркація вважається випадковою і виникає ілюзія того, що процес катастрофічної модернізації (реформування, перебудови) можна не допустити,

для цього достатньо в критичний момент прийняти одне правильне раціональне рішення, яке відновить функціональні можливості інформаційно-комунікативної системи [85, с. 55 - 58].

Актуалізація ідей нелінійної методології має місце тоді, коли система переживає революційні потрясіння і відбувається зміна функціональних картин світу, стиля мислення, керівних парадигмальних установок. В цей період посилюється потреба у соціально-філософській методології, так як категоріальний апарат, що функціонує, приходить в рух і змінюється смисл багатьох понять і в пізнанні активізуються процеси самоорганізації. Перехідний етап від порядку, який функціонував тривалий час, до безпорядку (хаосу), а потім від нього знову до нового порядку включає в себе багато недостатньо досліджених процесів [86].

Такий етап включає в себе і руйнацію багатьох старих структур, появу і розвиток нових структур, що розвиваються за законами самоорганізації. Процес самоорганізації – складний і різнорівневий процес, що має свої особливості у різних сферах діяльності. Соціальні системи є унікальними у тому смислі, що всі події, що відбуваються у суспільстві, є результатом діяльності людей, які ставлять перед собою певні цілі і різним чином їх досягають.

Нелінійна методологія здатна допомогти у пізнанні сучасних соціальних трансформацій, поскільки глобалізований світ є складним, відкритим, нестабільним і проходить через біфуркаційний етап свого розвитку [119].

На цьому етапі пошуку нових шляхів цивілізаційного розвитку потрібно підкреслити два взаємопов'язаних, але протилежних процеси:

1) вплив конфліктів, що посилюються (міжконфесійних, міжетнічних та інших) у суспільстві, які роблять все більш ймовірною загрозу «зіткнення цивілізацій», формування «суспільства ризику»;

2) відмічається необхідність пошуку шляхів стійкого розвитку, важливість діалогу культур і цивілізацій для знаходження консенсусу, створення умов для впровадження інформаційно-комунікативних технологій та на їх основі формування інформаційного суспільства, як стабільної основи сучасного цивілізаційного розвитку.

Становлення нової глобальної цивілізації пов'язано з пошуком нових ідей ціннісно-сміслових координат інформації. Суперечливість цього перехідного періоду базується на особливостях сучасного світу, який є складним, нестабільним і пронизаним багаточисленними різнонаправленими процесами, що вимагають вирішення проблем зростаючої ролі інформаційно-комунікативної функції держави [59, с.164 - 176].

Одна з особливостей сучасного світу – значне зростання рівня його складності, що створює додаткові труднощі у розумінні світу як цілого. Інша особливість сучасного світу – це розрив між економікою, політикою та управлінням, пронизаними раціональними судженнями, з однієї сторони, і моральним світоглядом, який стає все більш периферійним у культурі, з іншої. Це призводить до формування одновимірної, економічно орієнтованої людини, яка, використовуючи досягнення науки і заснованих на ній технологій, намагається перебудувати світ згідно своїх уявлень.

Можемо засвідчити про укоріненість нелінійних уявлень в історії філософської, природничо-наукової та соціальної думки, так як нелінійність володіє здатністю до аналізу використання різнорідних процесів. Витребуваність нелінійних методологічних установок залежить від рівня розвитку і цілей пізнання, а з відкриттям складно-еволюційних нестабільних систем усвідомлюється загальнонауковий характер нелінійної парадигми [112, с. 331 - 333].

Застосування ідей нелінійності до вивчення соціальних систем розширює предметне поле науки, допомагає більш цілісно осмислити сучасні

соціальні та глобальні трансформації. Нелінійна парадигма дозволяє розкрити нові грані у діалектиці організації і самоорганізації соціальних систем, концептуалізувати смисл і статус «закритих» і «відкритих» систем. У соціально-історичній реальності ігнорування діалектики соціального порядку і соціального хаосу приводить до негативних наслідків. У процесі трансформації сучасного соціуму важливе значення має врахування традицій, ментальності народу, як важливої компоненти параметрів порядку для досягнення стабільності суспільства.

В кінцевому рахунку соціетальні закономірності виступають як ймовірнісні тенденції, що відіграють велику роль у перемозі домінуючої соціетальної тенденції (структури-аттрактора), в якій спрацьовують інверсійні механізми, що стимулюються харизматичним лідером. Звідси виходить, що суспільний процес не передвизначений, не запрограмований і в точці біфуркації перед суспільством відкриваються нові можливості для історичної творчості [50, с. 74 - 79].

Таким чином, на протязі історичного розвитку України політична еліта не змогла знайти конструктивну відповідь на виклики часу, що обернулося віковичним відчуженням між народом і владою, і, як наслідок, циклічними соціетальними катастрофами. Концепція віртуального хаосу демонструє собою увагу на ролі хаосу, який викликає деструктивні процеси у всьому інформаційному просторі [84, с. 45 - 46].

Формується нова постнекласична картина світу, що спирається на уявлення відкритості, нестабільності, нелінійності, хаотичності. Пошук нових пізнавальних засобів ускладнюється рядом взаємодіючих факторів, серед яких глобалізація. Використання нелінійної методології є корисним у тому плані, що соціальні системи пов'язані з особливостями цих систем, є відкритими, обмінюються з оточуючим середовищем енергією, інформацією і речовиною.

Систематичне вивчення динаміки функціонування соціальних систем, особливо у точках біфуркації, коли руйнуються старі структури і система шукає нові парадигмальні основи, передбачає використання нелінійної методології взагалі і досягнень синергетики, зокрема.

Висновки до першого розділу

У першому розділі нами розкрито наукові когнітивно-комунікативні виміри соціо-гуманітарного дискурсу ідеології інформаційного суспільства; виявлено інформаційно-семіотичну експлікацію інформації як головного мегатренду інформаційного суспільства; з'ясовано особливості концептуалізації когнітивно-комунікативних вимірів ідеології інформаційного суспільства у гуманітарно-науковому дискурсі XXI століття; обґрунтовано нелінійні метаморфози розвитку інформаційного соціуму в умовах глобальної біфуркації.

Соціально-філософський аналіз методологічних основ формування ідеології інформаційного суспільства дозволив зробити наступні висновки:

1. Інформаційну ідеологію слід розглядати як концепцію розвитку соціуму, якою керується індивід, в основі якої знаходиться образ моделі соціуму у єдності соціальних та духовних процесів. В основі ідеології інформаційного суспільства - ідея інформації чи інформатизації як головного принципу концептосфери суспільства, в якій відображаються соціальні, філософські, політичні, наукові смисли-матриці розвитку даного соціуму, а також світоглядні й загальнотеоретичні засади. Тому інформація є ключовим фактором, що змінює соціум, економіку і саму людину та є первинною формою для отримання знань.

2. В основі інформаційно-семіотичних вимірів інформації як головного мегатренду інформаційного суспільства – символ як максима, що відображає соціально-культурні та історико-економічні констеляції в кореляції з екзистенцією-соціумом-світом, які символ інтерпретує. Це термін, що відображає знакоосвоєння екзистенцією і включає матрицезмістовну компоненту соціальних взаємовідносин і взаємозв'язків у системі соціуму. Соціальна система – це множина взаємопов'язаних одиниць, залучених до спільного розв'язання проблем задля досягнення спільної мети. Одним із аспектів соціальної структури є інформаційна ідеологія, яка впливає на процес приймання рішень, розв'язання проблем, дифузії інновацій, серед яких слід виділити і ідеологію інформаційного суспільства.

3. Необхідність становлення ідеології інформаційного суспільства – це не тільки можливість вирішення тих чи інших проблем суспільного життя, але й можливість подальшого успішного укріплення його соціальних інститутів і функцій. Ідеологія інформаційного суспільства має бути підпорядкована культурно-етичним і гуманістичним трансформаціям, в основі яких лежать дійсні процеси реалізації позитивної (гуманістичної) моделі трансформації сучасного соціуму, що в перспективі зможе привести наше суспільство на шлях інноваційного розвитку, використовуючи ідеологію інформаційного

суспільства, в основі якої антикризова стратегія, висока роль інтелектуального ресурсу у вигляді науки і освіти, побудова інформаційно-інноваційної інфраструктури, модернізація суспільства та використання ІТ-освіти, трансформація в самій свідомості людини. Тому людина буде визначати контури інформаційного суспільства, розвиток виробничої сфери та формування контурів всього соціуму.

4 Необхідно уже у середньостроковій перспективі реалізувати інформаційний потенціал країни та забезпечити темпи впровадження відповідних змін завдяки формуванню і впровадженню ідеології інформаційного суспільства. Дана ідеологія, на нашу думку, має відносну перевагу, так як відповідає наявним цінностям та потребам сучасного інформаційного суспільства. Ідея інформації та інформатизації є сумісною з ідеологією інформаційного суспільства, тому її можна впровадити швидко, тому що вона є сумісною ідеєю, яку розділяють члени соціальної спільноти.

Методологія аналізу формування ідеології інформаційного суспільства у сукупності всіх методів і підходів дозволила глибоко проникнути в сутність феномена ідеології інформаційного суспільства як необхідної умови, без якої неможливий повноцінний розвиток суспільства і людини на сучасному етапі глобальної інформатизації.

РОЗДІЛ 2.
КОМУНІКАТИВНО-ЕПІСТЕМОЛОГІЧНІ ВИМІРИ ГОЛОВНИХ
КОНСТАНТ ФОРМУВАННЯ ІДЕОЛОГІЇ ІНФОРМАЦІЙНОГО
СУСПІЛЬСТВА

2.1 Антропологічна константа інформаційної антропології та інформаційної етики як складових формування ідеології інформаційного суспільства

2.2 Аксіологічна константа інформаційної аксіології та культурології як складових формування ідеології інформаційного суспільства

2.3 Інформаціоналізм як складова формування ідеології інформаційного суспільства та предметної форми культури

2.1 Антропологічна константа інформаційної антропології та інформаційної етики як складових формування ідеології інформаційного суспільства

Ідеологія інформаційного суспільства вимагає інтенсифікації зусиль задля формування духовних і морально-ціннісних засад культивування інформаційної ідеології, від якої виграли б усі. Саме інформаційне суспільство націлене на реалізацію інтересів людей, в основі яких інформаціологічний підхід та інструментарій використання принципів-норм-парадигм динамізації інформаційного світу-соціуму-природи-особистості та формування її світоглядних орієнтацій [36].

Вироблення світоглядних позицій даного типу ідеології культивує принцип: «інформаційне суспільство для всіх», тому жодного суб'єкта неможливо позбавити переваг інформаційного суспільства в реалізації своїх інтересів. У Декларації принципів від 12 грудня 2003 року «Побудова інформаційного суспільства – головна задача у новому тисячолітті» отримала великий резонанс ідея, яка продукує формування ідеології інформаційного суспільства та її складових - інформаційної антропології та інформаційної етики, що об'єктивно виражені у Декларації тисячоліття – Йоганнесбургських Декларації та плані дій і Монтеррейському консенсусі, у відповідних документах зустрічей на вищому рівні ООН (Декларації принципів). Саме у Декларації принципів репрезентується ідея ідеології інформаційного суспільства, в основі якої покладені інформаційна антропологія та інформаційна етика, викладених в «Декларації тисячоліття», що культивують

філософію розвитку інформаційного суспільства як нового наукового напрямку [70, с. 33 - 48].

Ідеологія інформаційного суспільства є продуктом тривалого історичного розвитку, соціальні відносини якого формуються умовами інформатизації та розвитку інформаційно-комунікативних технологій. Зміст ідеології набуває комунікативного смислу тільки завдяки людині і в системі конкретних соціальних відносин суспільства, що знаходиться на високому рівні свого історичного розвитку. Саме активний розвиток засобів і способів розповсюдження інформації привів до такого явища, як формування ідеології інформаційного суспільства. Теоретичним джерелом у справі пошуку основ філософської науки про людину слугували ідеї М.Шелера, Х.Плеснера, А.Гелена, Х.П.Рікмана, А. Сервера Еспінози та інших про місце антропології в системі наук, націлених на вироблення ідеології інформаційного суспільства як соціокультурного феномена культурної глобалізації [266].

Термін «ідеологія інформаційного суспільства» в сучасному українському суспільстві ще не отримав постійного термінологічного статусу та розповсюдження, проте ми намагаємося розвивати (культивувати) ідеологію інформаційного суспільства як таку, що підтримується за рахунок понять «інформаційна антропологія» та «інформаційна етика», тому що в її основі людина та інформація, як рушійні сили прогресу. В основі ідеології інформаційного суспільства основним багатством і ресурсом слугує інформація, як найважливіший ресурс і додаткова вартість інформаційного суспільства, яка в науковій літературі варіюється від інтерпретаційних моделей космізму, холізму, віртуалістики, трансгуманізму до трансперсональної психології та інтегрального аналізу (Уілбер), концепцій освітньої культури інформаційного суспільства [268, с.258 - 266].

Мета даного наукового пошуку – концептуалізація ідеології інформаційного суспільства поряд з такими поняттями, які базуються на

засадах інформаційної антропології та інформаційної етики. Великої актуальності при цьому набуває розробка поняттєво-категорійного апарату ідеології інформаційного суспільства, в основі якого інформаційна людина та різноманітні складові інформаційної культури, що з необхідністю приймають інформаційний характер [400]. Концептуалізація антропологічних засад ідеології інформаційного суспільства реалізується в контексті реалізації матриць-завдань - розкрити сутність інформаційної антропології як складової компоненти ідеології інформаційного суспільства та виявити умови формування ідеології інформаційної культури.

В основі антропологічної константи ідеології інформаційного суспільства - «антропний принцип», що виступає у якості головного принципу світовлаштування та моделювання інформаційного простору, охопленого різними видами антропологій - економічної, політичної, соціальної, культурної, духовної, що обслуговують інформаційну людину, в основі якої еволюція людської культури [263, с. 238 - 243].

Сучасні вчення про людину сприяють трансформації інформаційного простору, тому будь-який вид (тип) антропології впливає на становлення і розвиток ідеології інформаційного суспільства, алгоритми і способи її функціонування. Інформаціологічний підхід сприяє аналізу інформаційної основи світооблаштування, онтологічної та екзистенційної домінанти, первинності, що визначає роль віртуально-дігитальних та «мислетворних» інформаційних просторів, в контексті яких ідея пан-комунікації та пан-інформації, тобто інтерактивного зв'язку і обміну всього зі всім [56].

В основі аналізу ідеології інформаційного суспільства – ідея синергійної взаємодії та енерго-інформаційного взаємоперетворення на рівні складних нелінійних систем, головною з яких є людина як основа інформаційного розвитку та діалогізації культурно-семантичних аспектів інформаційного буття. Феномен ідеології інформаційного суспільства репрезентує сьогодні

міждисциплінарна парадигма нового рівня інформаційної взаємодії, суть якої виражається інформаціоналізмом і відповідним вченням про людину в умовах подальшого розвитку інформаційного Всесвіту [167, с. 105 - 111].

Саме розвиток індустріального і постіндустріального суспільства спонукав до розвитку процесів інформатизації, що активно стимулювало потребу людини в інформації, яка стала інтегруючим фактором соціокультурного розвитку та подальшого формування ідеології інформаційного суспільства. Отже, **синергетика** (від грец. *synergeia* – співпраця) – міждисциплінарний науковий напрямок, що актуалізує вивчення процесів самоорганізації в соціумі-природі, у відкритих нелінійних системах та свідчать про генезис інформаційних систем-моделей у будь-яких універсалиях розвитку інформаційного світу. Синергетичний підхід до аналізу інформаційного суспільства використовується при вивченні такої складності неструктурованої системи, як мережеве інформаційне суспільство, що культивує і відповідну йому ідеологію, світогляд, світовідчуття інформаційно-комунікативного суспільства як нового типу соціуму, що формується в умовах глобальної інформатизації третього тисячоліття [176].

Ідеологія – це система концептів-ідей, в яких дискурсоосмислюються відносини та кореляції індивідів до соціуму-дійсності, один до одного, природи, суспільства.

Ідеологію можна класифікувати як поліфункціональну модальність феноменів, які відображають екзистенційну форму існування людини в контексті вироблення ідеалів, цінностей, приписів, директив з метою висвітлення проблем соціуму-дійсності-особистості.

Ідеологія інформаційного суспільства представляє собою засіб координації і регулювання суспільних процесів на засадах інформаційної антропології та інформаційної етики. Знання, що представляють собою інформацію плюс розуміння, які використовуються для управління

інформаційними процесами, в основі яких концентруються інтереси людини [165, с. 137 - 141].

Інформаційна ідеологія – система теоретичних уявлень, що виражають інтереси, цілі та задачі щодо задоволення будь-яких інтересів чи праксеологічно-індивідуальних потреб, в основі яких знаходиться інформація, як складова розуміння всіх інформаційно-суспільних процесів.

Ідеологія інформаційного суспільства – це перш за все вчення, що диференціює даний феномен відносно культур індустріально-постіндустріального розвитку, підвищення ролі інформації, знань та ролі у цьому процесі людини. Інформаційна ідеологія, як компонент людської культури та досвіду людської цивілізації, представляє собою духовну частину інформаційного суспільства, що базується на інформаційній антропології та інформаційній етиці [170, с. 51 - 53].

Ідеологія інформаційного суспільства характеризується наступними рисами:

1) розкриває картину світу та його цінності, принципи, ідеї, ідеали, що акцентують увагу на місці і ролі людини в інформаційному світі;

2) інтерпретує перетворення інформації в знання, залучаючи елементи етики, мистецтва, культури, політики, економіки, філософії, науки, релігії, соціології, отримані попередніми поколіннями;

3) є формою суспільного життя, яка спонукає, як жити в умовах інформаційного суспільства, щоб до нього адаптуватися та стати повноцінним суб'єктом інформаційного суспільства;

4) ідеологія інформаційного суспільства стимулює і направляє при цьому поведінку та ініціативу людини в конкретно-реальній та соціально-культурній сфері діяльності, використовуючи дані інформації, що трансформуються в знання. Не випадково інформатизація в сучасному соціумі представлена, як

проблема інформаційного перетворення і розвитку в соціально-культурний еталон діяльності. Саме тому ідеологія інформаційного суспільства може стати основою духовно-культурного розвитку даного виду соціуму [182].

У констеляції з такими смислами все це робить інформаційну антропологію та інформаційну етику залежними від інтерпретації таких понять, як «інформація», «інформаційне суспільство», «інформаційний простір», в основі яких інформаційна взаємодія, як властивість нелінійних систем, що самоорганізуються.

В основі ідеології інформаційного суспільства ми намагаємося розкрити і обґрунтувати поняттєво-категорійний апарат, а саме поняття «інформації», «інформаційної людини», «інформаційної антропології», «інформаційної етики», що у значній мірі поглиблюють поняття «ідеології інформаційного суспільства» та концепції інформаційного менеджменту [264].

Інформація як фундаментальна категорія та закодоване знання – основа ідеології інформаційного суспільства, що проявляється у багатьох вимірах і контекстах – технічному, інструментальному, службовому, особистісному, в основі яких взаємодія людини і освіти, людини та інформації. Інформаційний простір виконує роль бази даних, функції збереження та трансляції знань, що перетворюються в інформацію, примножуючи багатство як самої людини, так і суспільства [41].

Процес інформаційної комунікації лише один з процесів символічного обміну, що не передбачає радикальних антропологічних трансформацій та онтологічних наслідків цього процесу.

В контексті наукового дискурсу ідеології інформаційного суспільства термін «інформація» розуміється:

- 1) як деяке семіотичне (кодоване) уявлення;
- 2) як деяка прасубстанція та основа органічного та неорганічного Всесвіту;

- 3) ідея пан-інформаціоналізму;
- 4) ідея сутнісного взаємозв'язку розвитку людини і космосу, єдності геобіосфери і ноосфери:
- 5) ідея взаємозумовленості науково-технічного прогресу та еволюції людства;
- 6) ідея синергійної взаємодії та енергоінформаційного взаємоперетворення на рівні складних нелінійних систем;
- 7) ідея з відображенням як технологія перетворення людини та універсалу, що в цілому сприяє формуванню сучасної парадигми інформаціоналізму та відповідного рівня осмислення місця і ролі інформації у сучасному суспільстві [6, с. 4 - 13].

Інформаційна антропологія базується на методології інформаціоналізму, що з необхідністю передбачає перегляд самого поняття людини і людяності, включає пошук нових антропологічних дискурсів, адекватних сучасним соціокультурним і соціоінформаційним реаліям і моделям. Людина у ХХІ столітті стала проблемою для самої себе, поглиблену технічними і технологічними причинами, психологічними можливостями стирання антропологічних та власних онтологічних меж [169, с. 31 - 46].

Спроба перевизначити людину і виявити її антропологічні межі і дослідити топіку антропологічних меж привели до сучасного уявлення, що людина не просто індивідуальна і колективна активність, а перш за все інтерактивність, поле діалогу і взаємодії простору різної природи. В силу інтерактивного та інтерсуб'єктивного характеру інформації сучасна інформаційна антропологія не може будуватися виключно на спробі виявлення субстанційних властивостей.

Постільки інформаційна антропологія акцентована на атрибутивних властивостях людини – активному перебуванні у потоці інформаційної комунікації, призначення управління до обміну енергією із зовнішнім і

внутрішнім середовищем, до комунікаційного удосконалення, вона виступає як вчення про відносини людини з світом, яку людина детермінує у процесі багаторівневої інформаційної взаємодії, сприяючи формуванню образу людини майбутнього [25, с. 49 - 55].

На нашу думку, сучасна інформаційна антропология переносить акцент з розгляду людини, не якою вона є, а якою вона повинна бути. В сучасних інформаційних потоках такий індивід повинен вміти реалізовувати себе, як таку інформаційну людину, що вміє використовувати мережеву логіку (інфологіку) та можливості мережевого інтелекту задля становлення і розвитку мережево-онлайнової культури особистості в дискурсивному просторі віртуальної реальності [185].

Постільки інформаційні простори враховують активність людського розуму, його активність та можливості виявлення розуму, то саме вони можуть стати основою подальшого антропоцентричного перетворення, використовуючи «фільтри свідомості» (В. Налімов), щоб вступати в діалог з семантичним континуумом Всесвіту та розчинитися в голограмі інформаційного простору. Одна з матриць розуміння ідеології інформаційного суспільства - розуміння людини у напрямі поліонтичності і багатоманітності інформаційних тріад, як складових інформаційної культури [45, с. 243 - 246].

Інформаційна етика, як складова ідеології інформаційного суспільства, базується на таких ключових характеристиках, які представляють суть етичних і моральних теорій і цінностей, завдяки яким укріплюється людська гідність.

У якості етичних і моральних цінностей інформаційної етики, як компонентів ідеології інформаційного суспільства, слід виділити довіру, чесність, моральність, справедливість, людську гідність, захист культурної різноманітності, транспарентність, повагу моральних, соціальних і релігійних цінностей, норм, етикету, соціокультурного досвіду. В інформаційному і постінформаційному суспільстві люди, що мають відношення до використання

інформації, повинні діяти в ім'я всезагального блага, не допускати зловживань при використанні інформаційно-комунікаційних технологій (далі – ІКТ).

У 2011 році на 36 сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО був прийнятий «Кодекс етики інформаційного суспільства», необхідний для соціалізації людини та засвоєння суб'єктом соціокультурного досвіду, вираженого у моральних цінностях інформаційного суспільства. Ці норми звернено і до сфери спілкування у соціальних мережах, у сфері ігрового простору, включаючи свободу вираження думки, конфіденційність, етичні аспекти спілкування у межах інформаційного суспільства, принципи управління глобальною мережею Інтернет та використання інформатизації, як оптимізації ідеології інформаційного суспільства [164, с. 149 - 156].

Інформаційна етика, як складова ідеології інформаційного суспільства, включає принцип солідарності і партнерства між всіма зацікавленими сторонами (органи державного управління, бізнесом, організаціями громадянського суспільства), що включає заклик країн та урядів до «цифрової рівності», включаючи групи населення, що знаходяться «в станах ризику» – жінки, діти, особи з обмеженими можливостями, мігранти, біженці. Інформаційна антропологія та інформаційна етика, як складові ідеології інформаційного суспільства, засвідчують нові можливості людини інформаційного суспільства, яка відкриває нові можливості для інтерпретації ціннісно-значимої інформації, необхідної для людини, розширення кругозору і здібностей людини, її технічної удосконаленості, включаючи практики щодо змін і конструювання власного образу і сенсу існування, реалізації буттєвості людини в ментальності інформаційно-комунікативного соціуму [178].

Багатовимірною сутю людини інформаційного суспільства репрезентує варіанти творчого, толерантного, мобільного, вільно-креативного індивідууму, що представляє собою «живу клітину інформації», що ризикує заблудитися в симулякрах та віртуальних мережах, переповнених сурогатами емоцій, жестів,

вчинків та перетворитися в одновимірну «людину-контент» як результат відчуження і миттєвої ідентифікації, варіант наповнення віртуального світу сурогатами особистісного досвіду, втілення індивідууму в різних віртуальних хронотопах [179].

Таким чином, відмітимо:

Ідеологія інформаційного суспільства – своєрідний комплекс інформаційних повідомлень, вірувань, поглядів, що складають інформаційне поле як головних конструктів інформаційного суспільства – інформаційну антропологію та інформаційну етику.

Інформаційно-комунікативні технології та алгоритми впровадження інформаційного забезпечення держави, що представляють суть духовно-інтелегібельного потенціалу нації, сприяють мобілізації своїх творчих інтелектуальних сил на становлення єдиного інформаційного етносу, що базується на ідеї інформаціоналізму, та здатні привести до добробуту, поєднання інформації та добробуту людей, як цивілізаційних механізмів руху вперед на шляху історично-еволюційного генезису соціокультурної трансформації сучасного суспільства.

Ідеологія інформаційного суспільства буде спроможною творити інформаційне середовище, бути готовою до використання інформації, як символу добробуту, досягнення благополуччя головним суб'єктом інформаційного простору, чіткого окреслення інформаційно-стратегічних пріоритетів держави. Ідеологія інформаційного суспільства як ідеологія, що культивує ідею «добробуту для всіх», представляє нову парадигму буття інформаційного суспільства, що детермінується інформаційною антропологією, інформаційною етикою, інформаційною аксіологією.

Отже, антропологічна константа інформаційної антропології та інформаційної етики як складових формування ідеології інформаційного суспільства - це методологічна засада еволюції вчення про ідеологію

інформаційного суспільства, в основі якої сукупність знань – археологічних, етнологічних, етнографічних, лінгвістичних, соціологічних, психологічних, психофізіологічних, філософських, що герменевтизують антропологічні виміри культури, які накладають відбиток на національні моделі ідеології інформаційного суспільства.

2.2 Аксіологічна константа інформаційної аксіології та культурології як складових формування ідеології інформаційного суспільства

У даному монографічному дослідженні ми намагаємося показати, що основною ланкою інформаційної аксіології слугують цінності, які у своїй багатоманітності пронизують життя індивіда в умовах інформаційного соціуму, органічна цілісність яких об'єднується у кластери інформації, знання, культури. Система інформаційних цінностей ідеології інформаційного суспільства займає фундаментальне положення у структурі людської свідомості та сприяє формуванню інформаційної свідомості і самосвідомості людини інформаційної, в основі якої цінність інформації та інформаційної взаємодії, їх вплив на особистість, соціальні групи та суспільство.

Аналіз літературних джерел дозволяє засвідчити наступне. Згідно М.Кастельса [149; 152; 423; 424; 425], постіндустріальне суспільство характеризується у першу чергу тим, що в ньому головним об'єктом людської діяльності виступає інформація, тобто її отримання, переробка, передача, розповсюдження. Розвиток інформаційних технологій привів до створення інформаційних каналів, які охоплюють всю земну кулю.

Віддаючи належне наявним науковим здобуткам у сфері антропології, слід зазначити, що термін «інформаційна аксіологія» як основа формування ідеології інформаційного суспільства ще не отримав спеціального статусу та змісту, що в нього вкладається. Крім того, не виявлена сутність і не сформована

її характеристика, в основі якої інформаційні цінності, що також підтверджує актуальність даного дослідження.

У процесі реалізації даного завдання були використані фундаментальні праці з філософської антропології (культурної, соціальної, структурної, політичної) та виявлена роль антропології у процесі формування ідеології інформаційного суспільства. Значна увага приділена аналізу робіт, у яких розглянуто цінності інформації, знання, культури, що є квінтесенцією інформаційного суспільства у роботах Р. Абдєєва, В. Воронкової, О. Дзьобаня, Д. Дубова, В. Даніл'яна, О. Кивлюк, А. Лазаревича, М. Ожевана, О. Пунченка, Д.Свириденка, О. Сосніна.

Значущість інформаційної аксіології, як вчення про цінності ідеології інформаційного суспільства, у теоретично-концептуальному плані дискурсозмислюється не тільки за змістом, але й за засобами її кодування, способами передачі, положенням індивіда у системі інформаційної взаємодії всередині суспільства і культури. Інформаційна взаємодія є частиною соціальної комунікації, пов'язаної з процесами виробництва інформації, основу яких складають системи цінностей суспільства і культури, що сприяють формуванню ідеології інформаційного суспільства [183, с. 23 - 27].

Формування засад інформаційної аксіології, як вчення про цінності ідеології інформаційного суспільства, утворюється завдяки інформаційному обміну смислами з орієнтацією на певні аспекти інформаційних взаємодій, що потребує вивчення ціннісних установок, якими керуються люди у процесі інфовзаємодій та які сприяють формуванню системи поглядів-переконань, що виражають самосвідомість інформаційної культури будь-якої соціальної групи чи особистості. В основі інформаційної аксіології (від грец. *ἀξία* – цінність, *λόγος* - слово, вчення, переконання) - дослідження цінностей інформаційного суспільства як смислоутворюючих засад людського буття, що детермінують

спрямованість і мотивованість віртуальних комунікацій та їх ролі і місця у сучасному світі [114, с. 9 - 16].

Методологічними засадами дослідження інформаційної аксіології як вчення про ідеологію інформаційного суспільства слугує міждисциплінарний підхід, що базується на таких науках, як космобіологія, космопсихологія, віртуалістика, трансгуманізм, екоетика, трансперсональна психологія, імагогіка та імагологія, як науки про відображення та технологію перетворення людини та універсаму, а також методи і підходи, що використовуються для аналізу – синергетичний, інформаціологічний, аксіологічний, що дозволяють глибоко проникнути в інформаційну аксіологію, яка є достатньо інноваційним феноменом.

Гіпотезою дослідження є те, що в інформаційній аксіології закладені цінності, які формуються антропологічною аксіологією. Структура цінностей є складною і багатовимірною, як і саме життя. Не менш значимою є і динаміка цінностей, яка, виражаючи конкретно-історичний характер, проникла і в інформаційну аксіологію, що формує цінності ідеології інформаційного суспільства - інформацію, знання, культуру [369].

Особливо, в умовах трансформації сучасного соціуму виникає потреба в культивуванні нових цінностей, які б відповідали духу інформаційної епохи, способам і формам спрямованості розвитку інформаційного соціуму. Адже суть людини не в діяльності, а у символічній системі, так як призначення людини – у людинотворчій діяльності, в основу якої закладені і цінності антропологічної аксіології [368].

Інформаційна аксіологія – філософське знання про людську діяльність з властивими їй значеннями і цінностями. Цінність не існує ні як самодостатня «річ у собі», ні як творіння «з нічого» у свідомості, а завжди виражає їх взаємозв'язок та має об'єктно-суб'єктний характер. Звідси виникає потреба пов'язати цінність з намірами та метою, заради якої живуть люди. Тому й

людина визначає себе як істоту, яка вимірює цінності, їх формує, оцінює і визначає. Цінності повинні бути значимими, щоб мати людинотворчий характер і слугувати людині та суспільству.

Інформаційна аксіологія, як вчення про цінності ідеології інформаційного суспільства, впливає на гносотизацію динамічної епохи, в основі якої економічна, політична, соціальна, духовно-ідеологічна сфери, що також потребують формування ідеології інформаційного суспільства [173].

Інформаційна аксіологія – мультипроцеси гносотизації інформаційного соціуму, моделей-об'єктів інформаційної дійсності, інформаційних цінностей, їх обґрунтування і походження, сутності, функцій, типів, ієрархії різних цінностей, традицій, норм, ідеалів, що детермінуються сучасною інформаційною епохою і мають історичне, соціальне і культурне значення для формування системи речей, як відмічає Ж. Бодрійяр [39; 40].

Конституювання сфери ідеології інформаційного суспільства та її методологічних аспектів концептології [48, с. 45-50] пов'язані з інтертекстуальними кореляціями, що дифереціюють інформаційні тексти, їх смислоутворюючим (людиновимірним) сенсом цінностей, пізнання природи інформаційного суспільства та етапів його розвитку, визнання цінностей, що надають смисл комунікаційним процесам та взаємообміну інформацією.

В основі ідеології інформаційного суспільства закладена ідея як змодельований ідеал-результат розуміння природи, змісту, цінностей, осягнення їх у просторі і часі, тобто розуміння їх у темпоральному вимірі. Пізнання цінностей інформаційного суспільства, що представляють суть інформаційної ідеології, дискурсно визначають характер і зміст інформаційного суспільства як найбільш розвинутої його форми, в якій поєднуються інформація, знання і культура, що є квінтесенцією ідеології інформаційного суспільства та просування країни до рівня високорозвинутих та як головного інструменту технологічного прориву [174, с. 35 - 45]

Концепт «ідеологія інформаційного суспільства» - це не тільки встановлення адекватних станів розвитку інформаційно-комунікативних технологій інформаційної дійсності, але й відповідність конкретним можливостям їх реалізації. Тому культивування ідеології інформаційного суспільства передбачає засоби, що дозволяють впроваджувати інформаційну аксіологію у термінах інформаційних цінностей у відповідності до реальності того, що повинно бути [422].

Інформація, як складова ідеології інформаційного суспільства, представляє собою деяке кодоване знання, що включає зміст, послання, повідомлення і мислиться при такому підході інструментально, технічно, службово. Людина використовує можливості кодування, передачі і збереження цінних свідчень завдяки появі все нових матеріальних носіїв і високих технологій. Інформаційні простори виконують переважно роль бази даних, функції збереження і трансляції багатьом носіям, багаторазово примножуючи здібності людини, тому що інформація – це деяка прасубстанція і основа органічного і неорганічного Всесвіту, що слугує епіфеноменом інформаційного взаємовпливу, формуючи бізнес зі швидкістю думки, як свідчить Б. Гейтс [82].

В диференціальних видах-матрицях інформаційного підходу до аналізу цінностей виокремився підхід до цінності інформації як пан-інформаціоналізму. Він створює єдину інформаційну основу світовлаштування, тієї онтологічної і екзистенційної домінанти, первинності, що визначає роль інформації, як однієї з необхідних передумов, ключових ланок і антропологічних детермінант.

Процес інформаційної комунікації – це лише один з процесів символічного обміну, що не передбачає радикальних антропологічних трансформацій та онтологічних наслідків, а сприяє формуванню

антропологічної аксіології, як вчення про цінності ідеології інформаційного суспільства [168, с. 185 - 192].

Як свідчить аналіз, ідеологія інформаційного суспільства – це уявлення про конкретну реальність інформаційного соціуму, конкретні цілі, способи їх досягнення, інформаційне перетворення реальності на основі знань про цю реальність. У констеляції з компонентами інформаційного суспільства сформувався рух до вироблення інформаційних цінностей (річ, енергія, інформація), а також способи отримання інформації, кожна з яких трактується у термінах реальних процесів діяльності, упорядкованості смислу цієї діяльності та аналізу можливостей в системі ринкових трансформацій [42].

Отже, в результаті розгортання цих процесів слід спрогнозувати засоби реалізації цінностей знання, що лежать в основі ідеології інформаційного суспільства, і виявляють перед інформаційною аксіологією (гносеологією) комплекс проблем реального світу-соціуму-онтосу, пов'язаних з їх вирішенням у зв'язку з розробкою адекватної ідеології у певних формах знання, втілення їх у певних мультипроцесах об'єктивної дійсності та необхідності перетворення цієї дійсності. Знання, яке було завжди пов'язане з його носієм – людиною, до теперішнього часу не було генеральною метою активності сучасного суб'єкта. Тому, сьогодні слід говорити як про вироблення знання, так і інформації, що з необхідністю перетворюються на культуру суб'єкта інформаційного суспільства. Перехід до інформаційного суспільства потребує вироблення ідеології інформаційного суспільства [183, с. 23 - 27].

Цікавою для нас є концепція ідеології інформаційного суспільства С. Нора і А. Мінка, яку вони висунули ще в 70-х рр. минулого століття, назвавши суспільство «транквілізовним постіндустріальним», в якому можливе подолання соціальних напруг і об'єднання нації навколо середнього класу. У 80-і рр. минулого століття О. Тоффлер висунув концепцію ідеології інформаційного суспільства, рушійною силою якого виступає цінність

технології, в основі якої лежать знання та інформація, як найбільше багатство нації.

Серед концепцій інформаційного суспільства слід виділити теорію Дж. Бенінгера, який поклав в основу ідеології інформаційного суспільства контроль над всією системою людської діяльності. У кінці 80-х рр. ХХ століття виокремилася теорія, в контексті якої інформаційні технології покликані були зробити інформацію загальнодоступною, забезпечивши кожному громадянину отримання необхідної інформації та сприяння інформатизації як фактора оптимізації ідеології інформаційного суспільства [184, с. 46 - 50].

Найважливішим продуктом вироблення ідеології інформаційного суспільства є виробництво інформації і знань, переходу їх у якість цінності інформації, ефективність якої виступає фактором розвитку інформаційного суспільства. Все це слід експлікувати як те, що сучасна людина виступає як проблема інформаційного суспільства, перетворення і розвитку. Це у свою чергу робить зміст поняття «інформаційна антропологія» залежним від інтерпретації сутності інформації, необхідності вироблення алгоритмів, способів її функціонування і переосмислення в інформаційному контексті, місії і способів людського існування в еру цифрової культури, як результату розвитку культури інформаційного суспільства [186].

Таким чином, ідеологія інформаційного суспільства, що детермінується інформаційною аксіологією, визначається як сукупність цінностей інформаційного соціуму, в якому інформація є головним ресурсом, цінністю і капіталом, що визначає людину як багатовимірну істоту і вимагає ланцюгових перетворень на рівні соціокультурної та матеріальної дійсності, розглядається як проблема інформаційного перетворення людини і соціуму, в основі якої цінності інформації, знання та культури, що носять опосередкований характер і виступають у ролі посередника, сприяючи формуванню буттєвості культури в мінливому

інформаційно-комунікативному просторі та цінностей ідеології інформаційного суспільства [193].

Це робить зміст поняття «ідеологія інформаційного суспільства» залежним від інтерпретації інформаційної аксіології, розуміння способів її інтерпретації та переосмислення в інформаційному контексті місії і способів людського існування. Головна задача філософської наукової спільноти – надати практичні рекомендації, що стосуються формування ідеології інформаційного суспільства на засадах цінностей інфокомунікативної взаємодії.

На нашу думку, громадянське та інформаційне суспільство, як соціуми, є взаємодоповнюваними, тому що в основі першого і другого типу соціуму лежить людина як головний суб'єкт інформаційного суспільства, що розвивається в умовах глобалізації. Інформація як основа розвитку громадянського та інформаційного суспільства робить людину рушійною силою, основою демократизму і відкритості, плюралізму та активності, що потребує формування ідеології інформаційного суспільства. Тому найважливішою задачею сьогодення є вироблення таких цінностей інформаційної аксіології, які були б корисними для людини, як суб'єкта громадянського та інформаційного суспільства.

Таким чином, можна виокремити *певні напрями удосконалення, що стосуються аксіологічної константи формування ідеології інформаційного суспільства на засадах цінностей інформаційної аксіології, а саме:*

- підвищити місце, роль і значення розвитку інформаційно-комунікативних технологій, які б сприяли розвитку інформаційного суспільства;
- підтримувати розвиток інформаційної інфраструктури, яка б свідчила про динаміку країни у напрямі до високорозвинутих;

- удосконалювати інформаційні ресурси, які б свідчили про розвиток інтелектуального потенціалу, який з необхідністю прагне вироблення ідеології інформаційного суспільства;
- розробити кластери духовно-ідеологічного та соціально-економічного розвитку країни, в основі яких будуть цінності ідеології інформаційного суспільства;
- виявити напрями розвитку людських ресурсів, можливості б яких відповідали вимогам інформаційної доби та надати кожній людині можливість доступу до інформаційних та комунікаційних мереж;
- сприяти розвитку аттрактора, що притягував би всі передові інтелектуальні сили, які були б задіяні до розвитку ідеології інформаційного суспільства як «основи добробуту для всіх» та «духовно-інтелектуального коду» української нації, в основі якої цивілізаційний вектор розвитку сучасної державності та показники конкурентоспроможності вітчизняної економіки [175];
- виробити напрями концептуалізації ідеології інформаційного суспільства в контексті модернізації економіки та суспільства, пошуку автентичних цінностей інформаційної аксіології та розробити перспективи удосконалення інформаційної аксіології як складової ідеології інформаційного суспільства;
- розробити проєктивні (нові, інноваційні, сучасні, ще не вживані) ідеї ідеології інформаційного суспільства та активізувати всі передові інтелектуальні сили України на пошук перспектив упровадження ідеології інформаційного суспільства;
- проведення круглого столу за прикладом: «Українська національна ідея як духовно-інтелектуальний код соборності народу: етнічний, інтеграційний та цивілізаційний вектори»;

- розробити «механізм активізації суспільного руху знань, інформації, тобто використати природну соціанту підвищення духовно-інформаційної мобільності нації, – де «вертикаль» руху закріплює тяглість (консервативність), а «горизонталь» – відображає креативність (інноваційність) розвитку;
- розвивати середовищеспроможність нації як соборної здатності вирватися на передові позиції науково-технічного, економічного, а відтак – цивілізаційного прогресу.

2.3 Інформаціоналізм як складова формування ідеології інформаційного суспільства та предметної форми культури

В даному розділі монографії розглядаються складові компоненти ідеології інформаційного суспільства, зокрема такі, як інформаціоналізм та мережева ідеологія, завдяки яким сформувалися передові країни, проаналізовані М. Кастельсом і віднесені до рівня розвитку суспільств, що названі «інформаційним капіталізмом» [148; 149; 150; 151; 152; 153].

Об'єктом дослідження можна вважати саме ідеологію інформаціоналізму, а предметом – значний вплив цього явища на формування сучасних принципів інформаційного суспільства. При розгляді даного питання використовувався інформаціологічний та синергетичний методи дослідження.

Мета наукового дослідження щодо виконання даного завдання – концептуалізація інформаціоналізму як складової компоненти, головного модусу і тренду інформаційного суспільства. Метою даного дослідження також є обґрунтування інформаціоналізму як методологічної засади інформаційного суспільства, формування інформаційної культури особистості засобами інформаційного впливу з опорою на закономірності становлення і розвитку інформаційного суспільства [183, с. 23 - 27].

Інформаціоналізм набуває особливого значення, так як особистість сьогодні формується у штучно створеному середовищі, що створює її розірваний і нецілісний образ, так як «інформаційний капіталізм» згубно діє в інформаційному суспільстві, коли часто девальвуються гуманістичні цінності інформаційної ідеології та світогляду особистості та універсалії гуманістичної культури. Людина, яка втрачає такі цінності ідеологічного виміру, як духовність, гуманізм, людяність втрачає свою природу, а соціум перетворюється на протилежний – віртуальний світ. Цьому сприяє і антропологічна криза, яка привела до втрати віри людини в майбутнє, так як мережева ідеологія сприяє формуванню «одновимірної людини», культивуванню масового суспільства, можливості управляти свідомістю людини в результаті інформаційного та технологічного управління [148; 149; 150].

М. Кастельс вивчає виникнення нового інформаційного соціуму, що відбувся в інформаційно-комунікативних технологіях (телебачення, комп'ютери). Ця революція привела до «інформаційного капіталізму». Крім того, виникали інформаційні суспільства і в інших країнах, виникнення інформаційних суспільств базується на інформаціоналізмі (термін М. Кастельса), на інформаційному способі виробництва, що культивує потребу у якісній інтелектуальній праці, що детермінується знаннями та інформацією [151; 152; 153].

Проблематика інформаціоналізму розглядається у працях таких теоретиків, як В. Воронкова, А. Дзьобань, М. Кастельс, А. Лазаревич, Д. Свириденко, О. Соснін та інших. У роботі «Мережеве суспільство» Яна ван Дейка розглядається, яким є інформаційне суспільство і яким воно буде у майбутньому. Перший висновок, що зробив автор у своїй книзі, це те, що сучасне суспільство поступово еволюціонує у мережеве. Це означає, що Інтернет поступово інтегрує міжособистісні, організаційні та масові

комунікації, до яких звикнуть усі верстви населення і зможуть використати цей ресурс у економічних, політичних і культурних інтересах соціалізації індивіда [58, с. 208 - 217].

Інтелектуальну ідею походження можна простежити у роботах соціальних теоретиків, таких як Георг Сіммел, який аналізував ефект модернізованого та індустріального капіталізму у складній єдності з об'єднанням, організацією, виробництвом і досвідом. Концепція інформаціонального суспільства впроваджена у багатьох сучасних цифрових технологіях. Це демонструє ідеї соціальних змін у відношенні того, що люди можуть спілкуватися зі швидкістю часу [82].

Поняття «інформаціоналізму» є одним з визначальних в умовах інформаційного суспільства, що базується на інформаційно-комунікативних технологіях та перевагах інформаційного суспільства. Безперечним фактом міждисциплінарного простору є те, що інформаціоналізм використовується в усіх науках, в контексті якого інформація є головним ресурсом суспільства. Тому не випадково сучасне суспільство різні вчені аналізують з різних точок зору, як інтелектуальне, мережеве, постіндустріальне, смарт-суспільство тощо. М. Кастельс аналізує інформаційний вибух у США, завдяки якому відбулася інформаційно-комунікативна революція, що базується на інформаціоналізмі (термін М. Кастельса), в основі якого інформаційний спосіб виробництва, а основним джерелом продуктивності є якісна потреба в інтелектуальній праці, що детермінується знаннями та інформацією [148, р. 7].

М. Кастельс [149; 150] аналізує сучасне суспільство, в основі якого інформаційний спосіб виробництва, що здійснює повсюдний вплив на всі сфери життєдіяльності, включаючи і людину. Інформаційна діяльність людини, суспільства, держави передбачає усвідомлення її результатів та їх передбачення, тому виміри передбачення у тому, щоб побудувати таку діяльність, результати якої необхідні для подальшого існування [228; 229].

Термін «**інформаціологія**» складається з двох слів: «інформація» і «логія» і означає: наука про (природну і штучну) інформацію. Інформаціологія є всезагальною на основі інформації наукою про першопричини і джерела виникнення і розвитку Всесвіту. Тому вона, будучи наукою наук (як філософія), вважається генералізаційною (об'єднуючою) ідеологією єдності і розвитку природи і суспільства, а також основою дослідження і пошуку міжпланетних і міжгалактичних співтовариств у Всесвіті [21, с. 147 - 160].

Інформаціологія – це фундаментальна основа оптимально-наукового розвитку світового співтовариства у третьому тисячолітті і є генералізаційно-єдиною наукою про всі інформаційні стани, явища, мікро- і макродинамічні процеси природи і суспільства. Інформаціологія вперше трактує поняття «інформації» як загально-всесвітньої, загальнолюдської і загальнонаукової сутності, що охоплює глобально-космічні сфери людської життєдіяльності і весь простір Всесвіту [22, р. 11 - 20].

Інформаціологія, як наука про відносини і кореляцію в мікро- і макроструктурах інформаціогенно-вакуумного і матерізованого простору Всесвіту, є найбільш великим природно-науковим та багатограним глобально-космічним узагальненням ХХ століття. Інформаціологізувати проблему – означає додати їй інформаційно-наукову основу або забезпечити інформаціолого-практичну реалізацію. Людина в умовах інформаційного суспільства повинна перетворити себе на інформаціологічну особистість, щоб забезпечити вибух творчості в континуумах діяльності [421].

Отже, розвиток інформаційних парадигм, в основі яких інформаційні засади науки, освіти, культури, людини є основою інформаціоналізму, інформаціологізації, глобалізації та прогресивного розвитку людства. Базуючись на природній і штучній інформації та на інформаціогенно-вакуумній сутності світобудови, інформаціологія виявилася єдиною

генералізованою ідеологією життєдіяльності, згоди, науково-технічного розвитку світового співтовариства задля управління знаннями [81].

Інформаціоналізм, як складова формування ідеології інформаційного суспільства, відповідає термінам «техно-інформаційна цивілізація», «інформаційна цивілізація», постільки попередня індустріальна цивілізація підготувала всі техніко-технологічні умови для переходу людства у новий тип інформаціологічної цивілізації. З формуванням інформаційного суспільства у соціальній філософії стало широко досліджуватися поняття «інформаціоналізму», яке стало ототожнюватися з поняттям «цивілізації», в якій інформація займає центральне місце в контексті наукової думки, як планетарного явища [54; 55].

Вступивши у фазу постіндустріального розвитку, інформаціологічна цивілізація почала новий цикл експансії в різні країни і куточки планети, включаючи науку, освіту, культуру, технологічний процес якої став формувати новий стиль мислення – інформаціологічний, що вимагало і формування ідеології інформаціологічного суспільства.

Аналіз матриці «інформаціоналізму», покладений в основу формування ідеології інформаційного суспільства, свідчить, що в нових умовах зміст цієї матриці у значній мірі розширюється, проникаючи в усі сфери людської життєдіяльності. Цінності інформаціоналізму детермінують принципово новий вектор розвитку, який у значній мірі розкриває напрями розвитку інформаційно-комп'ютерної революції, що сформувала людину інформаціологічного суспільства. Саме феномен діяльнісно-активної інформаційної людини покладений в основу ідеології інформаційного суспільства у дискурсі становлення глобалізованого світу [79].

Парадигма інформаціоналізму у сучасну епоху зводиться до того, щоб виявити сутність, природу і основні характеристики інформації, що лежить в основі інформаційної ідеології, яка являє собою процес універсалізації

інформаційних відношень в епоху глобалізації. Інформаціоналізм, як метод, система, теорія, парадигма, концепція, має багатоступеневий характер, в основі якого розгортання інформаційного процесу сучасної епохи як об'єктивного і всеохоплюючого процесу. В епістемологічному плані інформаціоналізм являє собою сукупність фундаментальних знань про становлення і розвиток інформаційного суспільства, цінностей і переконань, технічних прийомів, які виносяться на кшталт інформаціоналізації [187].

Інформаціоналізм – це загальний термін, що позначає усе більш складний комплекс трансграничних взаємодій, направлених на культивування та неухильне зростання ролі інформації для досягнення цілей в контексті розширення комунікаційних та інформаційних зв'язків.

На нашу думку, інформаціоналізм слід розглядати, як об'єктивну тенденцію розвитку сучасного світу, розвитку економічного, політичного, соціального, культурного суспільства, яку можна використати для вироблення стратегії інформаційної політики на державному рівні. Інформаціоналізм відображає зростаючу взаємозалежність всіх держав та різних секторів їх розвитку, являє собою свідому політику держав, які укріплюють інтеграційну згуртованість світу, що об'єднаний на інформаційній основі. Тому інформаціоналізм, як ідеологія розвитку сучасного інформаційного світу, сприяє виробленню ефективних механізмів управління сучасною економікою, демонструє підтримку національних інтересів і оцінку місця інформаційної політики у глобальному процесі [189, р. 252 - 254].

Інформаціоналізм, як ідеологія розвитку сучасного світу, дає змогу країнам, політикам, урядовцям нову основу, що дозволяє зрозуміти, в якому напрямку розвиваються економічні, політичні, культурні відносини між країнами, в якому стані знаходиться економіка країни (інформаційна вона чи ні), які наслідки (позитивні чи негативні) відкриває інформаціоналізм для національної безпеки держави та захисту її національних інтересів.

Інформаціоналізм є складною системою, що розвивається згідно з властивими йому законами і закономірностями, являючи собою сукупність інформаційних процесів, які мають розвиватися у державі (інформаційна інфраструктура, інформаційна політика, інформаційна ідеологія), що вимагає пізнання основних тенденцій і суперечностей та дає можливість створення певного механізму регулювання цієї органічної системи їх розвитку в умовах глобалізації та розвитку сучасного інформаційного суспільства [192].

Одним з найголовніших завдань розвитку інформаціоналізму за цих обставин у контексті інтенсивних і швидкоплинних змін і трансформацій, що відбуваються як у світовій, так і в національних інформаційних системах розвитку, є розробка механізму оптимальної взаємодії економічної (Інтернет-економіки) політичної, правової, інформаційної підсистем розвитку. Високий динамізм цих процесів змушує країни приділяти увагу розвитку цим процесам, так як може ускладнитися і вибір моделі розвитку країни, яка має спрямовуватися ідеологією інформаціоналізму, що є ідеологією відкритого типу.

М. Кастельс вважає, що інформаціоналізм регулює сьогодні всі процеси, які відбуваються в сучасному світі. Інформаціоналізм включає переплетіння діяльнісних процесів та зв'язків, сприяє встановленню їх тісної взаємодії, розвитку інформаційної свідомості та культури. Інформаціоналізм та розвиток комунікацій сприяють становленню гнучкого характеру відносин [149; 150].

Інформаціоналізм, як компонент розвитку інформаційного суспільства, сприяє об'єднанню інформаційних культур у єдину інформаційну логіку, так як формування культури інформаціоналізму є умовою подальшого розвитку інформаційної політики держав та розвитку інформаційної культури.

Інформаціоналізм як сучасна тенденція розвитку світу - це процес, у який втягнуті у якості об'єктів і суб'єктів ті чи інші країни і цивілізації, посилюючи процеси поліфункціональності, поліструктурності, полікультурності. Інформаціональні тенденції розвитку сучасного світу стосуються всіх сфер

життєдіяльності – економіки, політики, освіти, культури і потребують оптимізації розвитку інформаційного соціуму [187].

Інформаціоналізм - це, можливо, той ідеал, до якого повинні прагнути всі країни, але цей ідеал повинен бути підкріплений соціальними, історичними, ідеологічними умовами, що потребують розвитку ідеології інформаційного суспільства, яка включає всю сукупність перцепцій суб'єкта, його діяльність, мотивацію, поведінські паттерни, намагання оволодіти цією ідеологією і культурою як складними дисипативними системами дискурсивного простору віртуальної реальності [191, с. 94 - 102] .

Інформаціоналізм – це модель розвитку сучасної країни, її мета і ціль, тому М. Кастельс вважає процеси інформаціоналізму найбільш важливими соціальними змінами, які сьогодні відбуваються у світі. Інформаціоналізм включає переплетіння всіх економічних і соціальних зав'язків, встановлення їх тісної взаємодії, розвиток інформаційної свідомості та культури. Інформаціоналізм передбачає розвиток комунікацій, а також розмивання кордонів національних держав, сприяє становленню гнучкого характеру відносин [149; 150].

Інформаціоналізм слід розглядати як процес інтеграції інформаційних культур у єдину інформаційну логіку, так як формування культури інформаціоналізму є одночасно результатом глобалізації, умовою подальшого розвитку інформаційної політики держав та розвитку інформаційної культури як складової ідеології інформаційного суспільства сучасної України [190].

Особливо велику роль у цьому процесі відіграє значна інтенсивність системи глобальної комунікації та інформації, посилюючи процеси поліфункціональності, поліструктурності, полікультурності. У зв'язку з цим деякі філософи (В. Воронкова, О. Кивлюк, В. Нікітенко, С. Сидоренко, О. Соснін, О. Дзьобань) вважають можливим говорити про формування нової глобальної культури чи навіть глобальної свідомості, маючи на увазі ті еталони

культури, що інтенсивно розвиваються і розповсюджуються в усьому світі, що свідчить про перехід до більш широких культурних (інформаційних) ареалів [191, р. 94 - 102]

Ідеологія інформаційного суспільства, під якою будемо розуміти інформаціоналізм, є настільки складним соціальним, культурним, економічним процесом і феноменом, що включає в себе суперечливі процеси, - тотожності і відмінності, універсалізму і партикуляризму, процес перетворення всезагального в особливе та особливого у всезагальне. Саме зіткнення інформаціологічних потоків різних країн і цивілізацій означає фрагментацію світу, його розірваність і нецілісність, гомогенізацію, що відбувається під впливом вестернізації, американізації, європеїзації процесів, що приводять до значних відмінностей у розвитку глобалізованого інформаційного світу [79].

Під впливом обміну товарами, культурами, знаннями, цінностями сформувався свого роду загальний простір інформаціоналізму, що розвивається за своїми власними законами, слугує результатом взаємодії на основі інформаціоналізму. Інформаціональні тенденції розвитку сучасного світу являють собою новий етап інтеграційних процесів у світі, що стосуються всіх сфер життєдіяльності – від економіки до політики і від політики до культури та мистецтва. Тому інформаціоналізм – це об'єктивний процес, детермінований необхідністю техніко-економічної та інформаційної оптимізації розвитку сучасного соціуму, новий смисл всієї діяльності.

Становлення інформаціоналізму - складний, суперечливий і динамічний процес, що сприяє трансформації у часі і просторі та висуває ряд серйозних можливостей щодо розвитку інформаційного світу, соціовідтворення інформаційної взаємодії у їх кореляції з індивідами, соціоальянсами, соціогрупами, конфесіями, спільнотами, демонструючи динаміку інформаційних процесів.

М. Кастельс [149; 150] вважає процеси інформаціоналізму найбільш важливими соціальними змінами, які сьогодні відбуваються у світі. Інформаціоналізм слід розглядати як процес інтеграції інформаційних культур у єдину інформаційну логіку, так як формування культури інформаціоналізму є одночасно результатом глобалізації, умовою подальшого розвитку інформаційної політики держав та розвитку інформаційної культури.

Інформаціоналізм як сучасна тенденція розвитку світу - це процес, у який втягнуті не тільки у якості об'єктів ті чи інші країни і цивілізації, але у якості суб'єктів. Процеси інформаціоналізму приводять до того, що суспільні, мікросоціальні відносини людей виходять за межі національно-державних спільнот, набувають транснаціонального характеру. Інформаціональна політика виходить за межі певного культурного ареалу і залучає їх до еталонів інших культур [245, с. 266 - 278].

Саме тому кожна держава повинна сформувати ідеологію інформаціоналізму як ідеологію розвитку інформаційного суспільства, розвиваючи сукупність нормативів, індексів розвитку, принципів і смислів, у яких виявляється програма облаштування суспільства, що здійснює вплив на культуру, мистецтво, розвиток людини в умовах трансформації соціального простору до інформаційного суспільства [248].

Інформаціоналізм позиціонує певну ресурсну підтримку та забезпечення інформаційних процесів, новаційно-еволюційні принципи розвитку і програми їх здійснення. Інформаціоналізм слід експлікувати як складову одиницю соціальної, політичної, економічної макромоделі розвитку сучасного світу, а держава повинна підтримувати інформаційну культуру громадян.

Отже, інформаціоналізм, як тенденція, відноситься до соціальних, політичних, економічних та культурних змін, спричинених розповсюдженням мережевої, цифрової інформації та комунікаційних технологій.

Інформаціональне починає свій шлях до глобального впровадження, дозволяє видавати великий обсяг інформації задля підвищення якості інформації та комунікаційних технологій помстмодерністського дискурсу [246, с.78 - 88].

Отримання таких переваг теж має свої наслідки. В першу чергу, це дозвіл на глобалізацію – отримання щодня нових людей, що приєднуються до інформаціонального суспільства та вивчення різних технік “всесвітньої павутини”. У цьому і полягає практична значущість впровадження даного виду суспільства, що дозволяє видавати великий обсяг інформації задля підвищення якості інформації та комунікаційних технологій [3, с. 85]. Основним висновком є те, що інформаціональне суспільство постійно змінюється, формуючи «культурне виробництво переінформованого світу», детермінованого «Галактикою Гутенберга» [243].

Соціальні структури обертаються навколо відносин «виробництво/споживання, сила та досвід», це остаточно формує культуру, продовжує підтримку мережі шляхом отримання постійної інформації, що сприятиме формуванню ідеології інформаційного суспільства і дасть змогу Україні вийти на рівень високорозвинутих і конкурентоспроможних держав [211].

Становлення ще однієї нової науки - *інформаціології* відбувається з утвердженням інформації у якості глобального феномена високорозвинутого інформаційного суспільства. Уявлення про місце інформації в описі світу постійно поглиблюється і сьогодні передача інформації мислиться як фундаментальна властивість матерії. Хоча у кожного підходу є свої задачі, насущною потребою нам бачиться не обґрунтування універсальності предмету, а спроба побачити закономірні зв'язки між генезою інформації та її функціонуванням, що дозволяє у подальшому мотивувати предмет нової науки з точки зору її цілісності [92, с. 343 - 344].

Висновки до другого розділу

У другому розділі сформульовано антропологічну константу інформаційної антропології та інформаційної етики, як складових формування ідеології інформаційного суспільства; охарактеризовано аксіологічну константу інформаційної аксіології та культурології, як складових формування ідеології інформаційного суспільства; систематизовано сутність інформаціоналізму як складової формування ідеології інформаційного суспільства.

1. Необхідність становлення ідеології інформаційного суспільства – це не тільки можливість вирішення тих чи інших проблем суспільного життя, але й можливість подальшого успішного життєствердження людства, укріплення його соціальних інститутів і функцій, які сприяють стабільному і сталому розвитку сучасного соціуму. Формування ідеології інформаційного суспільства включає антропологічну константу інформаційної антропології та інформаційної етики, як складових констант ідеології, на яких вона базується. Планетарна ноосферна свідомість і світогляд сьогодні вимагають формування нової ідеології інформаційного суспільства, яке підійшло до нової еволюційної спіралі. Ноосфера – це космічна оболонка, яка потребує управління на основі законів моралі, справедливості, розуму. Дійсна духовна революція, яка закладена в ідеології інформаційного суспільства як фактор сталого розвитку, пов'язана з відродженням дійсної духовності і здатна привести людину до формування нової свідомості і творчості. Ідеологія інформаційного суспільства має бути підпорядкована антропологічним, культурно-етичним і гуманістичним трансформаціям, в основі яких лежать дійсні процеси реалізації

позитивної (гуманістичної) моделі глобалізації, що в перспективі зможе привести наше суспільство до ноосферного сталого розвитку.

2. Аксиологічна константа інформаційної аксіології та культурології, як складових формування ідеології інформаційного суспільства, переносить акцент з того, якою повинна бути людина та ідеологія інформаційного суспільства, на те, якими цінностями повинна керуватися сучасна людина. Ідеал сучасної людини визначається сучасною ієрархією цінностей, в контексті чого виокремлюється проблема лавинного розвитку інформації, яку людина повинна ефективно використовувати та яка б відповідала задачам інформаційного розвитку суспільства. Саме тому людина повинна виробити якісно нові здібності, радикально перетворити свою сутність, образ, тілесність, наявий спосіб взаємодії з оточуючим мільтиверсумом. Філософський аналіз розвитку антропологічних концепцій дозволяє виявити перенесення акценту з розуміння людини з субстнаційних онтологій на динамічні, енергійні, синергійні, а також розуміння людини з токи зору ідеально-віртуального і зверхлюдського. Для формування ідеології інформаційного суспільства як фактора сталого розвитку необхідне формування опорної страти нації – патріотичної еліти, інтереси якої пов'язані з інтересами країни і націлені на формування високоєвропейської держави, еліта якої керує ефективним використанням природно-ресурсного потенціалу країни та потребує формування концепції ноосферного стійкого розвитку в основі якого - шлях до інноваційного розвитку суспільства.

3. Процеси інформаціоналізму приводять до того, що суспільні, мікросоціальні відносини людей виходять за межі національно-державних спільнот, набувають транснаціонального характеру. Інформаціональна політика виходить за межі певного культурного ареалу і залучає їх до еталонів інших культур. Інформаціологія, будучи основною багатфункціональною наукою, вивчає всі, у тому числі елементарні і субелементарні стани, процеси

і явища в живій і неживій природі та Всесвіті в цілому. Субелементарною одиницею інформації для мікро- і макросвіту прийнято вважати інформаціоген. В сучасних умовах глобального розвитку цивілізації відбувається інформаціологізація політики, економіки, виробництва й соціальної сфери, яка свідчить про те, що людина повинна себе перетворити на інформаціологічну особистість, завдяки якій відбудеться вибух творчості в усіх без винятку сферах діяльності, що послужить злиттю суспільства із Всесвітом і в такий спосіб це послужить запобіжником переходу біосфери в технонекросферу.

РОЗДІЛ 3.
КУЛЬТУРНО-ЦИВІЛІЗАЦІЙНІ МАРКЕРИ ЦІННОСТЕЙ
МРЕЖЕВО-ОНЛАЙНОВОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ
В ІСТОРИЧНОМУ РОЗВИТКУ СОЦІУМУ

3.1 Реалізація буттєвості людини в мінливому інформаційно-комунікативно-соціокультурному просторі як маркери онтологічних, аксіологічних, технологічних вимірів

3.2 Становлення і розвиток мережево-онлайнової культури особистості як проект нової теорії суспільних змін та формування макрокосмічного віртуального світу

3.3 Формування цінностей мережево-онлайнового суспільства та мережевої особистості в умовах інформаційного суспільства, що глобалізується

Висновки до третього розділу

3.1 Реалізація буттєвості людини в мінливому інформаційно-комунікативно-соціокультурному просторі як маркери онтологічних, аксіологічних, технологічних вимірів

Реалізація буттєвості людини в мінливому інформаційно-комунікативно-соціокультурному просторі розглядається нами як маркери онтологічних, аксіологічних, технологічних вимірів.

Онтологічні виміри.

Буттєвість людини в мінливому інформаційно-комунікативному просторі розкриває кореляцію з усіма процесами, що тяжіють до реалізації людини в культурі. Суб'єктність індивіда зорієнтована до екзистентності-присутності суб'єкта в бутті культури, користуючись мовою М. Гайдеггера [74].

Віртуальність є розвитком інформаційного суспільства, в основі якої матриці, іміджі, парадигми-моделі екзистенції та яка локалізується у просторі гіперреальності. Буття людини у віртуальній реальності характеризується віртуальним споживанням, завдяки якому відбувається самоідентифікація і самореалізація людини в інформаційному просторі [177].

Онтологічна і буттєва (антропосоціогенез) реальність людини відірвані від об'єктивної реальності і знаходяться у владі симулякрів. *Симулякр* – це стереотип, стереопарадигма, примітивна матриця, як одне з понять реалізації буттєвості культури людини в мінливому інформаційно-комунікативному просторі, образ віртуально-іраціональної реальності, яка лише відображає деякі правдоподібні риси оригіналу.

Симулякр – це іраціоналістично-трансцендентний об'єкт-модель дослідження дійсності, яку можна трактувати як нульову матрицю чи артефакт, що імітує деструктивну реальність через посередництво феноменів симуляції. Симулякр стирає диференціацію між достовірним і іраціональним і репродукує сурогатне, вторинне знання у констеляції з кодами-знаками віртуальної реальності [180].

Симулякр виробляє сурогатний континуум, у якому знаходиться особистість, і формує сурогатну буттєвість та культуру. Симулякр

призначений для масової культури, а його естетика є носієм культури деградації особистості, примітивізму .

Людина, реалізуючись в мінливому інформаційно-комунікативному просторі, покликана використати феномени-явища соціокультурної екзистенції. В мінливому інформаційно-комунікативному просторі буття людини виражається в контексті таких категорій, як віртуальна реальність чи ірреальність в умовах віртуально-онлайнового світу.

Одне з перших питань, як виникає на шляху філософського осмислення інформаційно-комунікативного простору, є питання багатоманітності форм і способів інформаційного існування. Кожна людина – незалежно від статусу, віку, здоров'я, статі – розпочинає гру з нульового рівня на однаковому для всіх ігровому полі згідно одних і тих же правил.

Деякі вчені назвали цей феномен «мережевою демократією» «кібержиттям», в основі якого людина повинна виявляти свої комунікативні здібності технологічних навичок know-how. Кіберпростір – це унікальний темпоральний простір, в якому діє «синхронна комунікація», і при умові продовження інтеракцій інтросуб'єктивний час розтягується, в основі якого «зона вільної рефлексії» [193].

З часом Інтернет набирає могутності як інструмент пошуку, фільтрації і контактності між окремими людьми та групами і буде ще ефективнішим [188, р. 61 - 62]. Цей світ соціальних мереж і рольових он-лайнних ігор – простір з величезною кількістю населення. Віртуальний персонаж – це одна з можливостей самореалізації особистості, тому що віртуальний простір розглядається як «спілкування душ». Віртуальна особистість не має матеріального тіла і складається виключно із знаків та дій, що протидіє «матеріальному світу».

Онтологічні засади дослідження індивіду у віртуальному соціумі свідчать, що якщо життя індивіда як суб'єкта автономно-екзистенціального

буття не заповнене смислами-цінностями, то воно не є дійсним. Онтологічні засади буттєвості індивіда свідчать, що людина для того, щоб бути-існувати, повинна формувати смисли своєї діяльності у сукупності всіх процесів онтології, культури, соціуму. Тому людина повинна повернутися до самої себе, свого буття, своєї культури, бути собою, задуматися над смислами і сеансами свого життя. Існуючи у віртуальному просторі, людина сама надає собі смисл, заповнює своє життя можливостями вибору, сприяє своєму самовдосконаленню [177].

Аксіологічні виміри.

Аксіологічні виміри інформаційно-комунікативного простору – це цінності, сформовані індивідом, що есплікуються як феномени смислової індексації, максими соціокультурного розвитку цивілізації, що формують людину як «інформаційно-соціокультурну особистість».

Цінності можна ототожнювати з об'єктами існуючої реальності, пов'язувати з оціночно-модальними імперативами, що задовольняють потреби індивіда. Їх можна пояснювати як матриці суперіндивідуально-трансцендентної реальності, яка може залежати від цілераціональної діяльності людини. Така культура формує екзистенційний базис особистості, цінності якої імплікуються такими модальностями, як отримання задоволення, змістовність культури, когнітивно-пізнавальні моделі дискурсомислення соціально-аксіологічної експлікації культури [216; 217; 218].

Культура індивіда формується під впливом цінностей, що залежать від комунікації у віртуальному соціумі, адже, якщо життя індивіда не заповнене цінностями, воно є фікція, самообман. Важливе місце належить поняттю особистості, що виступає в ролі буттєвої єдності різних актів (емоцій, мислення, прагнення, любові).

Дух (цінності) дають можливість пережити смислово визначеність буття (сутність), виробляючи певні смисли існування, тому що головна матриця

існування людини в соціумі – це культура. Першоосновою реалізації буттєвості культури людини в мінливому інформаційно-комунікативному просторі є те нескінченно особистісне, що трансцендентне цьому світу та виражається в акті самовиявлення людиною самої себе. У понятті «енергії» та «діяльності» вкладається зміст творчої духовної активності – «світу енергії» у констеляції з «життєвим світом» індивіда [241].

Шлях до індивідуальності лежить через розуміння особистості, як певної унікальної суб'єктивності. Особистість стає персоною у процесі комунікації, активного діалогу з іншими, а звідси важливість комунікації як філософської категорії, сутність якої в залученні людей до перетворення світу й самого себе з метою передачі інформації за допомогою знаковимволічних систем інформаційного світу.

Технологічні виміри.

Інтернет-культура – це культура творців Інтернету, під якою слід розуміти набір ідей, поглядів, норм прикладних програм та систем, що детермінують поведінські паттерни людини.

Культура відрізняється від ідеології, психології чи проявів окремої індивідуальності та має сукупний вплив на розвиток Інтернет-системи, що представляє собою джерело творення і конфігурації Інтернету, формуючи цінності техномеритократичної культури та її впливу на суспільство в технологічному розумінні [260].

Так, культура віртуальної громади використовує соціальний і технологічний фактор для взаємного використання технологій, роблячи Інтернет середовищем вибіркової соціальної взаємодії та символічної приналежності. Технології, які передбачають отримання багатоманітного продукту, набули визначення високих технологій.

У якості соціокультурних ознак високих технологій слід назвати [265, с. 62 - 70] :

1) у якості базових, системоутворюючих - інформаційні: нано-, біо- і когнітивні технології;

2) вони слугують основою ключових бізнес-продуктів і рушієм науково-технічного прогресу, створення нових і удосконалення існуючих технологічних процесів;

3) вони володіють високою наукоємністю (часткою інтелектуального ресурсу), великою швидкістю впровадження, яка приводить до структурної перебудови економіки та форм організації і управління наукою, виробництвом (бізнесом);

4) вони базуються на феномені постнеокласичного етапу розвитку науки, яка характеризується інформаційно-синергетичними підходами;

5) вони змінюють класичну концепцію менеджменту та маркетингу і передбачають створення нових, викликаних новаціями у сфері високих технологій, потреб у масового споживача;

6) приводять до значного впливу на культуру, соціум і саму людину, до часто незворотних системних змін соціокультурної реальності;

7) слугують появі проблеми самоідентифікації людини, трансформації соціальних відносин, зміни типів культурної реальності.

Високі технології – це сукупність засобів, способів і методів вирішення практично-орієнтованих проблем, які націлені на задоволення потреб індивідів, виступають пріоритетом розвитку інформаційного суспільства, включають велику частину інтелектуального ресурсу, змінюють соціальну сферу і людину, базуються на інформаційно-комунікативних технологіях [162, с. 225 - 232].

Реалізація буттєвості культури людини в мінливому інформаційно-комунікативному просторі обмежується аналізом сфери–континууму

повсякденної свідомості та існування, стереотипами поведінки. Буття – це перебування у світі «безглузлого мовчання», у результаті чого людське існування рефлексує до розчинення у безликому «воно».

Ситуація розгубленості особистості в інформаційно-комунікативному просторі, самотності, трагізму існування висуває фундаментальні проблеми людського існування, привертає увагу до таких понять, як справедливість, гуманізм, людяність, добропорядність. Реалізація буттєвості культури людини в мінливому інформаційно-комунікативному просторі – це перспектива морального перетворення людського суспільства й моделі цілісно-тотальної модернізації як соціуму, так і людини [181].

Реалізація буттєвості людини свідчить про розлад людини та суспільства, про мізерність та незахищеність людини перед вищими інститутами влади, в результаті чого саме буття не має ні сенсу, ні значення, ні виправдання. Усі міжособистісні комунікативні зв'язки розглядаються з погляду самотності і покинутості, адже людина – це, перш за все, СВОБОДА.

Свідомість особистості розглядається в індексах страждальця, заклопотаного, в результаті чого людське існування розчиняється, як ми вже підкреслювали, в безликому «воно». Тільки, звільнившись від будь-якого зовнішнього впливу, людина може відкрити в собі ту індивідуальність, що визначає її як особистість, здатну нести відповідальність за саму себе і свою діяльність в умовах постійного вибору самого себе. Універсально-онтологічні питання про буття змогли набути філософського сенсу тільки завдяки рішучому зосередженню уваги на питанні про людське існування та умови реалізації буттєвості культури людини [74].

І чим вищий рівень самосвідомості індивіда, тим частіше він звертається до свого «Я», тим частіше він шукає закон для своїх дій в самому собі. Людська особистість є творча реальність і вища духовна цінність, а світ – прояв

творчої активності та самореалізації самої себе, що виявляється завдяки креативним здібностям суб'єктів, як творців культури.

Осягнувши імпульс людського «Я» через осмислення сублімації в культурі – це психічне перетворення й переключення енергії афективних станів суб'єкта на цілі соціальної дійсності й реалізації культурного «Я». Головне для даного аналізу – обґрунтувати сутність людини, як суб'єкта культури й історичної творчості, завдяки якому здійснюється зв'язок часів, що ґрунтується на активній діяльності індивіда [98].

Віртуальна особистість виникає як згідно волі самого прототипу (матеріального носія індивідуально-психологічних властивостей людини), так і згідно волі людей, що створюють власну інтерпретацію самої особистості і світу. Віртуальна особистість живе автономно і незалежно від свого автора, народжуючись і знов оживаючи у свідомості інших людей чи продовжуючи існувати в їх пам'яті, поглядах, світогляді, вчинках.

Все це свідчить про парадигму культури інформаційного суспільства, що поглинає людину як суб'єкта і об'єкта цього виду соціуму, що регулюють поведінські паттерни у віртуальній реальності. Одна з можливих теорій С. Джонса - теорія «активних мрій чи марень», постільки віртуальна реальність представляє собою «подорож», в основі якої напрям саморефлексії індивіда йти новими та незвіданими шляхами.

Глобальна мережа Інтернет постійно культивує «вибухи інформації», тому людина повинна формувати свою ментальну картину світу, а так як сьогодні людина не отримує готової ментальної моделі реальності, то вона покликана формувати її сама, підпадаючи у велику кількість ціннісних систем, що складають основу демасифікованого індивіда інформаційного середовища [91].

Таким чином, підведемо підсумки.

Технологічна революція, в умовах якої ми живемо, визначається розвитком, перш за все, таких галузей, як інформаційні та біотехнології. І ті і інші орієнтовані на індивіда, а не на маси. Інформаційне суспільство демасифікує свідомість індивіда, формуючи її мозаїчною та дроблячи її на безмежну кількість «життєвих світів», роблячи їх фрагментарними, а не цілісними.

Асоціативна свідомість не підпорядковується будь-яким концептуальним схемам, сформованим суспільством, ідеї якої асоціативно пов'язані поміж собою у рамках симулятивного простору. Довіра до Інтернет приводить до знищення свого власного «Я» [92].

Мінливий інформаційно-комунікативний простір робить ставку на омасовленого індивіда, «людину натовпу», який руйнує звичну систему цінностей і робить ставку на ігрову модель самореалізації, на споживацтво і відсутність креативності у світі онлайн-культури [93]. Відповідь на питання змісту людського буття в мінливому інформаційно-комунікативному просторі ми знаходимо у творчості, що забезпечує самозаглиблення й самовиявлення індивіда у співтоваристві з іншими [95, с. 21 - 28].

Основні проблеми концепції особистості, що намагається себе реалізувати через Інтернет-простір, реалізуючи свою буттєвість культури в мінливому інформаційно-комунікативному просторі, бачаться такими:

- 1) особистісне переживання людиною свого внутрішнього світу;
- 2) виявлення глибинних структур індивідуальної свідомості;
- 3) співвіднесеність вимірів макро- і мікросвітів;
- 4) рефлексія проблематичності людської долі;
- 5) утвердження цілісного характеру людського буття й досягнення його справжності в буттєво-онтологічних ситуаціях;

б) ситуація розірваності й неповноти людського існування, підпорядкованості зовнішнім факторам, дегуманізованого способу буття;

7) конфлікт між особистістю й суспільством, що впливає з норм, цінностей, теорій, орієнтирів;

8) розрив між особистісним і соціальним, людським і космічним, що породжує розірваність свідомості світу.

Буттєвість культури в мінливому інформаційно-комунікативному просторі *реалізується* через:

- 1) екстеріоризацію;
- 2) інтеріоризацію;
- 3) трансценденцію.

Все це веде до пробудження особистісного начала в людині та комунікації людських душ [120].

Особистісне начало осмислюється в триєдності:

- 1) самореалізації в зовнішньому світі;
- 2) сконцентрованості на власному духовному досвіді;
- 3) творчої трансценденції, що встановлює взаємозв'язок людини з вищими цінностями.

Онтологія людини у віртуальному світі – це відповідально ставитися до всіх інформаційних процесів, відповідально вибирати інформацію для свого самоствердження, сприймати буття, як принципову відкритість світу та наповнення його смислами.

Головне – це відкритість людини до світу і реалізація його смислів через суб'єктивну людську індивідуальність. Ядром віртуальної буттєвості є індивідуальне людське буття, у центрі якого індивідуальні смисложиттєві питання щодо перебування людини у цьому світі, пошуки місця і ролі людини та розкидування «шифрів» (кодів) віртуального світу. Цінності відносяться до

конкретно-реального світу, формують світ-онтос людини, допомагають суб'єкту глибоко проникнути у пізнання світу [111, с. 69 - 76].

Онтологічні, аксіологічні та технологічні виміри культури, що формується у мінливому віртуальному середовищі, представляють собою складний соціальний, економічний, культурний феномен, який розвивається як складний динамічний процес, що змінюється у нас на очах.

Таким чином, людина виступає об'єктом і суб'єктом усіх цих процесів, реалізуючи найсучасніші тренди інформаційного суспільства та використовуючи віртуальну реальність для служіння людини як творця і креатора дійсності.

Культура віртуальної реальності перебуває у стані свого становлення, що неможливо без використання понять сучасної філософії, методології раціональності і прагматизму, високих технологій, як проривного сценарію України. Історичний, або справжній час буття, є олюднений, він заповнений людськими бажаннями, проектами, активністю, рішучістю щось зробити.

Саме в рамках цих модусів і реалізується існування людини як онтологія, тобто прагнення зрозуміти саму себе як щось безпосереднє, як сутність егосуверенної-егонезалежної особистості.

3.2 Становлення і розвиток мережево-онлайнової культури особистості як проект нової теорії суспільних змін та формування макрокосмічного віртуального світу

У даному підрозділі акцентуємо увагу на становленні і розвитку мережево-онлайнової культури особистості як проекту нової теорії суспільних змін та формування макрокосмічного віртуального світу. Останні дослідження віртуально-онлайнової культури свідчать про те, що сьогодні девальвується гуманістичний потенціал сучасної культури, науки, освіти. Людина, що втрачає людяність, гуманізм, втрачає природу, культуру, соціум, саму себе і переміщується в інший світ – віртуальний.

Цьому сприяють:

- антропологічна криза, що глибоко проникла в сучасність;
- втрата довіри до майбутнього, яке важко прогнозувати;
- втрата довіри до правової держави, так як відсутній захист простої людини;
- перемога «одновимірної людини», що є суб'єктом і об'єктом масового суспільства та масової людини;
- зростаюча залежність людини від машини (Інтернет) та падіння моралі, культури, духовності;
- розвиток можливого управління свідомістю людини в результаті інформаційного і технологічного управління та створення штучних потреб;
- ескалація насилля та тероризму у глобалізованому сучасному світі [136, с. 85 - 97].

Основні завдання авторського дослідження в цьому напрямі - концептуалізація становлення і розвитку мережево-онлайнової культури особистості у дискурсивному просторі віртуальної реальності.

Становлення і розвиток мережево-онлайнової культури особистості у дискурсивному просторі віртуальної реальності слід визначити як перемогу деструктивної природи людини, про яку писали ще З. Фрейд та Е. Фромм.

Відповідальність за деструкцію несе саме суспільство, яке переміщує людину у світ віртуальної реальності, пов'язаної з появою нового феномена віртуальної цивілізації XXI століття [199].

Віртуальне суспільство зробило ставку на омасовленого індивіда, в образі якого зникає креативний елемент, в результаті чого людина виступає бездумним споживачем масової продукції Інтернет і трансформує (руйнує) усталену традиційну ієрархію цінностей, руйнація яких відбувається у всіх сферах людської життєдіяльності.

Ігрова складова стала складовою домінантою сучасного віртуального світу, а сама гра стала маркером постмодерністського суспільства, в центрі якого перформативне, ігрове «Я» людини. Сьогодні роль гри актуальна і в сучасному процесі ідентифікації особистості, і в розвитку соціальних комунікацій, і в трансформації віртуальної реальності, і в утвердженні поліонтологічності світу, і в кожній зі сфер людського життя у вигляді різноманітних технологій.

Минулі табу традиційного суспільства відкинуті, що й зумовило появу простору для ігрової взаємодії та перетворило саме життя на гру у карнавальному способі буття віртуальності. У віртуальному світі особистістю керує дисгармонія, асиметрія, асонанс, абсурдне, ірраціональне, незавершене, розірване «Я».

Саме здійснення соціальних комунікацій для ментальності людини постмодерного (віртуального) світу характеризується, як ризоматичність (Ж. Делез, Ф. Гваттарі), іронічність, плинність, невизначеність. Згідно з Бодрійяром, така людина має справу не з речами, а з симулякрами, масками, копіями, копіями копій [137; 138].

Мережево-онлайнова культура особистості, породжена віртуальним простором, характеризується невизначеністю, децентрацією, необхідністю генерувати ігрову побудову та створювати ігровий контекст, так як у площину гри зміщується віртуальна реальність, що й породжує віртуальну людину та віртуально-онлайнову культуру.

І хоча віртуальний світ у деякому випадку захищає незахищену віртуальну людину від абсурдності буття, непередбачуваності, нестабільності, незахищеності, хаотичності світу, все ж таки віртуальна реальність є саме такою, що й породжує цей світ і культивує деструктивні тенденції в бутті людини.

Гра, як феномен суспільних відносин, визначає характер віртуального світу, що надає йому характер фрагментарності, поверховості, непостійності, дистанційованості від інших, в контексті якого людині легше захистити свій внутрішній світ зі своїми правилами гри, що робить процес ідентифікації людини з цим світом плинним, нестійким, несвідомим та легко піддається трансформаціям і метаморфозам в інформаційному бутті [160].

Саме існування людини в віртуальному світі, що проявляється через самореалізацію, самопрезентацію, самоідентифікацію, має ігрову форму і його неможливо уявити поза цієї ігрової стихії, в яку втягнута особистість. Під впливом гри віртуальної стихії інтеграція екзистенційного та інформаційного поля трансформується, людина втрачає шляхи до пошуку своїх іманентних сил, самоідентифікація втрачається як процес пошуку людиною самої себе [150, с. 192 - 200].

Пошуки людиною «самості» потребує обґрунтування проблеми співвіднесення персонального, індивідуального і особистісного, з однієї сторони, а також соціального, колективного і типового, - з іншої, що й потребує пошуку особистістю своєї ідентифікації й самоідентифікації [163, с. 98 - 104].

Отже, дамо визначення *мережево-онлайнової культури особистості у дискурсивному просторі віртуальної реальності*. Вона являє собою інтегративну культурну форму, що відрізняється самоорганізаційним елементом і функціональною різноманітністю. З однієї сторони, це нова форма безконтактної інформаційної взаємодії користувача з онлайнним середовищем комп'ютерної системи, яка забезпечує певні візуальні і звукові ефекти. З іншої, віртуальна культура, як інформаційний ресурс, володіє засобом масової комунікації і сприяє культурному обміну і спілкуванню.

Віртуально-онлайновий світ – більш гнучкий, рухомий, що сприяє трансформації особистості, в якому присутній спрощений характер мобільності, в якому часто не важливий соціальний статус, фінансовий стан та інше. Емоційне середовище з облегшеною системою спілкування, що дозволяє часто протистояти повсякденності, має наявність більшої свободи і можливості творчості [222; 223; 224; 225].

Віртуально-онлайнова культура визначається як спроба здійснення трансцендентного, ідеального та абсолютного начала у теперішньому бутті, як досвід втілення у безпосередній самореалізації індивіда, що конструюється в образно-ігрових моделях реальної культурної діяльності суб'єкта [118].

Таким чином, сьогодні необхідно вивчати всі процеси, що відбуваються у віртуальному світі, щоб сформувати *ідеальний образ сучасної людини*, багаті традиціями, культурними цінностями, духовністю та сформувати напрямки подолання суперечностей віртуального світу, що заважають цілісному формуванню особистості.

Це створює передумови як детального проникнення у сферу віртуальності в контексті глобалізаційних викликів, так і пошуку стратегій цивілізаційного розвитку людини. Реалізація буттєвості людини у мінливому інформаційно-комунікативно-соціокультурному просторі представлена нами у сукупності онтологічних, аксіологічних та технологічних аспектів.

Останнє актуалізує вивчення образу віртуальної людини та її характеристик, представленого сьогодні новою дисципліною «*віртуалістика*», що включає аналіз інформаційно-комунікативних відносин та місця і ролі в них людини, яка осягає віртуальну дійсність і сама є віртуальною людиною. У «суспільстві спектаклю» суб'єктність змінюється безкінечною багатоманітністю масок-симулякрів.

3.3 Формування цінностей мережево-онлайнного суспільства

та мережевої особистості в умовах інформаційного суспільства, що глобалізується

В сучасних умовах ми зіткнулися з появою нових термінів «мережево-онлайнове суспільство» і «мережева особистість», що потребує розкрити умови формування мережево-онлайнової культури особистості в дискурсивному просторі віртуальної реальності, специфіка якої в інтердинамічності та інтереволуційності швидкоплинного світу, до якого повинна адаптуватися людина [80].

Дана проблематика пов'язана з цілою низкою проблем, які слід проаналізувати та дати на них відповідь.

До них відноситься:

- концептуалізація мережево-онлайнової культури особистості в дискурсивному просторі віртуальної реальності та виявлення ключових проблем людини віртуального світу;
- виявлення ігрової моделі самореалізації особистості, що виступає маркером постмодерністського суспільства, в основі якого перформативне, ігрове «Я» людини;
- аналіз феномена симулякрів, що репрезентує собою образи віртуально-ірраціональної реальності; виявлення соціокультурної ентропії, що відтворює деградацію віртуально-онлайнової культури та її ціннісних орієнтирів;
- пошуки ключових детермінантів духовності, що формують адаптивні здібності людини до інформаційного суспільства [89; 90].

Для аналізу такої складної проблеми, як формування мережево-онлайнової культури особистості в дискурсивному просторі віртуальної реальності ми будемо використовувати аксіологічний підхід, в основі якого

лежить набір цінностей та переконань, що визначають поведінку людини та сприяють формуванню ціннісних орієнтацій мережево-онлайнової культури.

Як реакція на ціннісні орієнтації мережево-онлайнової культури людина може бути і реципієнтом, і читачем, і співкреатором дійсності, дискурсомислюючи відносини мережевого суспільства і конституюючи свій образ-Я на рівні свідомості і підсвідомості, культури і антикультури (чи певної субкультури). Антропологічний підхід, в основі якого є антропологічна криза, що змушує людину вирішувати антропологічні проблеми та адаптуватися до плінного світу, що так змінюється на наших очах в умовах глобального поширення Інтернету [14, с. 21 - 30].

Адже, людина, яка втрачає свою людяність, духовність і гуманізм, втрачає свою природу, соціум, а сама зміщується у інший світ – віртуальний. Цьому сприяє антропологічна криза, втрата довіри до майбутнього, правової і соціальної держави, перемоги «одновимірної людини», що культивується масовим суспільством, яке породжує можливість управління свідомістю молоді у результаті інформаційного і технологічного управління [80].

Важливою рисою мережево-віртуальної культури є її мозаїчність, пов'язана з особливостями процесу пізнання, що поєднує в собі елементи культури різних епох і народів, яка виступає як ціннісно-сформований і символічно-семіотичний досвід багатьох людей, в результаті відбору якого не відбувається ціннісного навантаження і здобуття соціального досвіду як у випадку цілеспрямованого процесу наукового пізнання. Культура є колективною побудовою, вищою за індивідуальні вподобання, і здатна впливати на діяльність людей у культурному середовищі, тому що віртуальна реальність – це простір соціалізації індивіда [58, с. 208 - 217].

Проблемна ситуація - дослідження проблемних (больових) точок мережево-онлайнової культури у дискурсивному просторі віртуальної

реальності, в основі яких цінності віртуального світу та їх вплив на різні сфери існування людини [100].

Саме в цей світ занурюється людина у пошуках своєї «істини» і намагається уявити його, як реальність-достовірність, штучно створену через мережеве суспільство, яке культивує спілкування в мережі, як ігрову взаємодію.

В основі дослідження дискурсоосмислення складних проблем мережево-онлайнової взаємодії, що формує не цілісну людину, яка лише однобічно реалізує себе у будь-якій сфері діяльності згідно ігрової репрезентації себе, як суб'єкта мережево-онлайнової культури та в результаті всебічного занурення людини у світ свого буття на основі ідеології свободи, що поширена в Інтернеті. Однак ця ідеологія чи світогляд не є такою, що визначають культуру, оскільки вони безпосередньо не взаємодіють з розвитком технологічної системи, а свобода, що культивується у просторі Інтернету, може використовуватися по-різному [61, с. 3 - 18].

Концепція мережево-онлайнового суспільства зробила ставку на масову людину, «людину натовпу», яка руйнує звичну систему цінностей і акцентує свою діяльність у мережевому просторі, як ігрову модель самореалізації, споживацтва та відсутності креативності у світі онлайн-культури. Ігрова складова виступає складовою домінантою сучасного віртуального світу, а сама гра виступає маркером постмодерністського суспільства, в основі якого перформативне, ігрове «Я» людини.

Сьогодні роль гри виступає фактором самоідентифікації особистості, розвитку мережевих комунікацій, трансформації віртуальної реальності, утвердження поліонтичності світу. В карнавальному способі буття мережево-віртуального світу відкидаються минулі табу традиційного суспільства, що зумовлено формуванням простору віртуальної реальності, в контексті якої

формується «автономний симулякр», який має справу не з речами, а з масками, копіями, копіями копій, - відмічає Ж. Бодрійяр [40; 41].

Під впливом гри віртуальної стихії інтеграція екзистенційного та інформаційного полів трансформується, людина втрачає шляхи пошуку іманентних сил, самоідентифікація втрачається, як процес реалізації сутнісних сил людини, перетворюється на гру, яка все ж таки має деякий елемент креативності.

В умовах мережево-онлайнової культури Інтернету людина замість дійсної сутності культури використовує різноманітні симулякри, як замітники, стереотипи, стереопарадигми, примітивні матриці свідомості.

Симулякр є одним з основних понять постмодерністської культури, що репрезентує собою образи віртуально-іраціональної реальності, яка лише відображає деяку правдоподібність оригіналу, але не є її оригіналом.

Симулякри – це трансцендентні, іраціоналістичні об'єкти-моделі, за якими немов би існує реальність, яку осмислює суб'єкт як деяку достовірність. На думку багатьох вчених, зокрема Ж. Бодрійяра, симулякри – це нульова матриця, квазіріч чи квазі-предмет, згідно з якою відбувається пізнання світу, в результаті чого реальність виступає деструктивною, так як людина імітує (заміщає) реальність через посередництво феноменів симуляції.

Симулякри імітують відсутність об'єктивності, так як стирають різницю між достовірним і недостовірним знанням, репродукують сурогатну, вторинну сутність з різними кодами, знаками, референціями, мультиголограмами.

Симулякри відображають об'єкти-предмети-явища-феномени як міфологічні раритети. На першому плані віртуально-сурогатних процесів відображаються сурогатні континууми, соціально-онтологічні парадигми, в основі яких примітивні стереотипи, кліше-ярлики, призначені для масової культури та масової людини віртуально-мережевої реальності.

Симулякри – це пріоритет примітивізму онлайнової культури, яка часто виступає основою деградації особистості [40; 41].

В основі формування цінностей мережево-онлайнової культури особистості в дискурсивному просторі віртуальної реальності – соціально-культурна ентропія, яка відображає процеси пониження розуміння рівня складності світу, вона несе з собою тотальну чи частково понижену деградацію культури, як макросистеми віртуального світу, пов'язаного з соціокультурними нормами регуляції соціовзаємовідносин.

Соціокультурна ентропія напряму залежить від мультипроцесів механічної інкультурації, ресоціалізації особистості, вона репрезентує собою деструкцію мультифункціональної цілісності людини, що приводить до пониження ефективно-раціональної регуляції соціовзаємовідносин. Соціокультурна ентропія відтворює деградацію субмоделей віртуально-онлайнової культури та її ціннісних орієнтирів, моральної і правової системи, пріоритетів легітимних матриць, пов'язаних з соціостатусом особистості [57].

Формування цінностей мережево-онлайнової культури в дискурсивному просторі віртуальної реальності відбувається на базі еkleктики, в основі якої – непорозуміння або недооцінка особистістю тих чи інших феноменів, подій, об'єктів, наукових концепцій чи факторів, що пов'язані з соціумом, культурою, цивілізацією.

В основі цінностей мережево-онлайнової культури – постструктуралізм, який розроблений такими теоретиками, як Делез, Дерріда, Барт, Блум, Міллер і в основі якого дискурсосмислення культури на базі лінгвістично-текстуального моделювання, виявлення диференційованих матриць видів діяльності, модусів герменевтики, дискурсосягнення структурно-культурних текстів у проекціях постмодертенденцій [43].

В основі постструктуралізму – осягнення текстів, мов, лінгвомоделей, лінгвоструктур, знакосеміотичної діяльності суб'єктів у віртуальному

просторі, які виробляють для себе модель культури на основі вище перерахованих методологічних прийомів [4, с. 13 - 26].

Віртуальна культура все більше починає втрачати риси лінійності і передбачуваності розвитку, виступає, за визначенням постмодерністів, різаною, мозаїчною, «кліп-культурою» (О.Тоффлер) [102, с. 24 - 34].

Послаблюючи чи розмиваючи колись задані межі класичних визначень культури та культурної реальності (культури, що закономірно розвивається, структурованої, системно-функціональної), сучасна соціокультурна реальність все більше ототожнюється з віртуалістикою [3].

Постструктуралізм як вираження цінностей віртуальної сутності культури відображає:

- 1) еkleктизацію стилістики;
- 2) конвергенцію диференційованих художньо-естетичних цілей та рухів;
- 3) диспозиції-орієнтири постмодерну з його поглядами на натовп-масу, чи навіть на елітні групи людей;
- 4) вплив різноманітних модусів мистецтва на політичні, економічні і соціальні процеси у суспільстві, включаючи релігію, інформатику, поезію, що виражається в поліфонії голосів;
- 5) часткова елімінація еталонів культури та їх апробація у контексті ігрової діяльності із застосуванням прийомів гри;
- 6) орієнтація на цитування, напівплагіат, імітацію образів, нападки на самі шедеври-еталони культури;
- 7) використання прийомів колажу, аплікації, в основі яких є переосмислення феноменів реальної дійсності та формування конструктів ерзац-культури, що заповнила мережевий простір.

Концептуалізація цінностей мережево-онлайнової культури особистості в дискурсивному просторі віртуальної реальності приводить до формування таких культурних паттернів, які формують моделі, зразки чи стереотипи

поведінки молоді, яку вони беруть для наслідування. Культурні паттерни віртуального середовища направлені на формування макромоделей культури різних верств – від молоді до елітних прошарків населення, формуючи макромоделі поведінки взаємодіючих суб'єктів та їх геокультури в умовах культурної глобалізації [103; 104].

Модель особистості віртуального соціуму формує образ екзистенції, що проявляється в певних еталонах, матрицях, моделях віртуальної культури. Це те ж саме, що й відображення психіки індивіда на рівні своєї перцепції, пам'яті, уявлених менталактів і релаксіємоделей, скопійованих з образів особистостей віртуальної реальності. Образи особистості віртуальної реальності, на нашу думку, – це архетипи колективного несвідомого, відсутність націленості на «готовий продукт» перетворення дійсності, принципова незавершеність формування ідеології чи світогляду особистості.

Віртуально-онлайнова культура особистості існує поза межами офіційних інституцій, але при розвитку цього явища ключовим механізмом може виступити коментаторський механізм, як своєрідна філософія добудови ціннісного компоненту, якого не вистачає в об'єктивній дійсності [109, с. 41 - 45].

Формування цінностей мережево-онлайнової культури в дискурсивному просторі віртуальної реальності зводиться до того, щоб:

- 1) захистити конвергенцію диференційованих ідей та художньо-естетичних рухів і течій;
- 2) виявити диспозиції-орієнтири культури на натовп маси чи на елітарні прошарки суспільства;
- 3) впливати засобами онлайнової культури на політичні, економічні, культурні процеси у суспільстві;
- 4) частково елімінувати шедеври класичної культури, художніх та естетичній прийомів, апробувати феномен гри.

Концептуалізація цінностей мережево-онлайнової культури особистості у дискурсивному просторі віртуальної реальності виявила її антиномічний характер, складні проблеми віртуальної культури, які репрезентують собою в контексті віртуалістики плюральні процеси і фактори розвитку. Віртуальна культура робить індивідів схожими один на одного, культивує ті феномени, які приводять до деградації особистості, тому що культура віртуального світу формує такі ж феномени віртуальної свідомості і мислення [110, с. 7 - 13].

Отже, термін *«віртуально-онлайнова культура»* увійшов у науковий обіг (мас-медійний, комерційний) та використовується для аналізу цілого ряду явищ – економічних, політичних, духовно-естетичних, що свідчить про широке його застосування у всіх сферах суспільного життя.

Завдяки віртуальній культурі досягається світ, соціум, метаболічні процеси, зв'язок з природою, соціумом, Всесвітом, а також формуються свої цінності, ідеали, нормативи, орієнтири, смисли, які регулюють поведінку людини, її менталітет та функції [113].

Соціально-філософський аналіз даного феномена засвідчив, що його слід розуміти у наступних характеристиках:

1) віртуально-онлайнова культура як інше буття, як неіснуюча реальність, як ідея потенційно можливого буття у формі онтологічної опозиції буттєвого та небуттєвого утворень;

2) віртуально-онлайнова культура як непізнана реальність: ідея гносеологічного розділення на пізнану реальність та ідеалістичну (непізнану) реальність;

3) аксіологічний конфлікт між тим, що є в реальній дійсності, і тим, що має бути;

4) віртуально-онлайнова культура як внутрішній світ людини, що суб'єктивно переживається індивідом;

5) віртуально-онлайнова культура, як імітаційна реальність (псевдореальність): симуляція чи імідажеве конструювання реальності;

б) віртуально-онлайнова культура, як інформаційно-технічний простір - кіберпростір, технічно опосередковане середовище чи медійна частина культури [115].

В результаті вищеперерахованих характеристик та процесів віртуально-онлайнова культура впливає на всі матриці-парадигми інтелектуального розвитку, морально-етичні та естетичні диспозиції та світогляд особистості, формуючи образ віртуальної людини у констеляції его-проекцій та диспозицій. Так, як індивід не завжди може раціонально сприймати своє его, тому спирається на віртуальні приписи і канони віртуального світу [121].

Можемо відмітити, що віртуально-онлайнова культура сприяє формуванню цінностей віртуальної людини як складної дисипативної системи, яка заповнює вертикаль простору свідомості на трьох рівнях:

- 1) ядерному;
- 2) смислового;
- 3) інтелектуального.

Подібна віртуально-онлайнова культура включає три види цінностей:

- 1) ядерні – біологічного походження;
- 2) смислові, що акцентують увагу на смислових характеристиках;
- 3) інтелектуального рівня, в контексті яких формується світосприйняття індивіда, світовідчуття, світоуявлення.

Інтегральним продуктом такої взаємодії виступає віртуально-онлайнова культура, яка пронизує інтелектуальний горизонт особистості і породжує власне світовідчуття, на основі якого формується морфогенез особистості, що отримує вектор свого розвитку [117].

Таким чином, зробимо висновок, що сьогодні необхідно вивчати всі процеси, що відбуваються в інформаційному просторі, щоб проникнути у

сферу віртуальності, сприяти виробленню методологічного інструментарію для дослідження віртуальної особистості, розгортання її свідомості, мутацій у сфері структури свідомості, відхилень від стійкого розвитку психіки і свідомості [10, с. 266 - 278].

Феномени віртуально-онлайнової культури константно пов'язані з реалізацією потреб людини, з людською екзистенцією, соціалізацією особистості, розширенням функцій культури в умовах інформаційного суспільства, в контексті яких людина може бути і реципієнтом, і читачем, і співкреатором, конституюючи образ свого «Я» на рівні свідомості і підсвідомості.

Дослідження віртуально-онлайнової культури сприяло поглибленню вивчення даного феномена, пошуку шляхів соціалізації «людини інформаційної» в складних переплетіннях віртуально-інформаційного буття, ускладнення культурогенезисних процесів віртуального світу.

Висновки до третього розділу

У третьому розділі:

досліджено реалізацію буттєвості людини в мінливому інформаційно-комунікативно-соціокультурному просторі як маркери онтологічних, аксіологічних, технологічних вимірів; показано становлення і розвиток мережево-онлайнової культури особистості як проект нової теорії суспільних змін та формування макрокосмічного віртуального світу; узагальнено

формування цінностей мережево-онлайнного суспільства та мережевої особистості в умовах інформаційного суспільства, що глобалізується.

1. У віртуальному просторі формується особливе соціальне середовище, свої закони спілкування і комунікації, специфічні норми взаємодії, своя соціальна ієрархія, в основі якої лежить вплив на протікання комунікації. Віртуальне спілкування – це новий вид спілкування, що не відмінняє, а розширяє можливості спілкування в об'єктивному світі. Інтерактивний світ не є загрозою реальному світу, а лише елементом, що розширяє можливості реального світу у подоланні кордонів, обробки інформації та дій, швидкості та доступності отримання інформації.

2. В результаті проведеного дослідження, ми прийшли до висновку, що:

1) необхідно виявити ключові детермінанти духовності, які повинні протистояти цінностям віртуального світу і віртуальної людини та формувати у людині адаптивні можливості до інформаційного світу та прояви високої духовності інформаційної культури;

2) розкрити потребу у формуванні нової свідомості, світогляду, культури людини інформаційного суспільства та впроваджувати в освітній процес дослідження «інформаціології» як нової дисципліни, науки і нового наукового напрямку, що розкриває проблеми віртуального світу.

3. Повинна бути сформована ідеологія інформаційного суспільства, яка протидіє цінностям мережево-онлайнного суспільства, в основі якої спотворені цінності, формування адаптивних здібностей людини до інформаційного суспільства. Самореалізація в Інтернеті не замінює самореалізацію в дійсності, але в сукупності допомагає людині знайти себе і сформувати себе як цілісність.

Ми прийшли до висновків, що більшість макросоціальних процесів можна зрозуміти, тільки враховуючи глобальний аспект. Глобалізація стає

дедалі впливовішою парадигмою в науках про людину, актуалізуючи інформаційні цінності та розвиток в інформаційному суспільстві.

Як центральна тема суспільної теорії, глобалізація є спадкоємцем дебатів про модерність і постмодерність та спроб зрозуміти соціокультурні зміни. Серед усіх інтерпретацій глобалізації найпоширеніша та, що світ стає все більш уніформованим, стандартизованим і через технологічну, комерційну та культурну синхронізацію, яка виходить із Заходу, на розуміння того, що глобалізація примикає до модерності, в основі якої глобальні комунікації та загальносвітові культурні стандартизації, відображені термінами «кокаколонізація» та «макдональдизація», а також інформатизація, в основі якої онлайн-віртуальна соціалізація людини в Інтернеті.

РОЗДІЛ 4.

ФОРМУВАННЯ ІДЕОЛОГІЇ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА ЯК МОДЕЛЬ ЦИВІЛІЗАЦІЙНОЇ ДИНАМІКИ ТА ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

4.1 Інформатизація як фактор оптимізації ідеології інформаційного суспільства та забезпечення його сталого розвитку на шляху виходу із соціокультурної кризи

4.2 Зарубіжний досвід високорозвинених країн зі сталим розвитком та високими технологіями інформаційно-інноваційного суспільства

4.3 Проблема сталого розвитку інформаційного суспільства в умовах глобалізації як модель цивілізаційної динаміки

4.4 Формування ідеології інформаційного суспільства як фактор сталого розвитку сучасної України в умовах глобальної інформатизації

Висновки до четвертого розділу

4.1 Інформатизація як фактор оптимізації ідеології інформаційного суспільства та забезпечення його сталого розвитку на шляху виходу із соціокультурної кризи

Ідеологія інформаційного суспільства передбачає створення механізмів інтелектуальної економіки, що базується на знаннях та спрямована на приборкання загрозливих процесів, мінімізації руйнівних наслідків, забезпечення сталого розвитку сучасного соціуму. Такими механізмами є, насамперед, усталені соціальні інститути – економіка, політика, право, культура, управління, ідеологія, що сприяють інституціоналізації сучасного українського суспільства [121].

Ми звернулися до інформатизації як фактора оптимізації ідеології інформаційного суспільства та забезпечення його сталого розвитку на шляху виходу із соціокультурної кризи у зв'язку з тим, що вона недостатньо теоретично розроблена в нових умовах глобалізації. Потребує осмислення і комплекс

кумулятивних змін, які набувають практично-світоглядного значення, що сприяють досягненню стабільного розвитку сучасного суспільства.

На сьогоднішній день в Україні спостерігається певний дефіцит теоретико-методологічної рефлексії інструментів і технологій мінімізації ентропійних тенденцій у сучасному українському суспільстві, вирішенню яких може слугувати ідеологія інформаційного суспільства, яка може сприяти досягненню стабільності українського соціуму завдяки упровадженню в життя складових ідеології.

Становлення і розвиток ідеології інформаційного суспільства обумовлено, з одного боку, об'єктивним перебігом антропо-культурного сучасного процесу, що утверджується у вітчизняному соціальному просторі, з іншого – впливом суб'єктивного чинника управлінської суб'єкт-суб'єктної парадигми, в центрі якої людина не є «мірою всіх речей», а виступає як засіб досягнення цілей ноосферних засад, на яких має базуватися сучасний соціум XXI століття, продовжує поглиблювати значення досліджень про ідеологію інформаційного суспільства як фактор сталого розвитку, поставивши вимогу розробки таких категоріальних форм ноосферного дискурсу, який міг би узгоджуватися з сучасними реаліями глобалізації і глокалізації [13, с. 11 - 16].

Вирішити ці проблеми можливо, якщо докорінним чином:

- сформувати теоретичне підґрунтя розвитку концепції ідеології інформаційного суспільства, що базується на ноосферній парадигмі, та сприяти рефлексії методологічних прийомів і технік впровадження ідеології інформаційного суспільства;
- сприяти як її структуризації, так і інституціональному впливу держави на економіку, політику, культуру, соціальну сферу ідеологічними засобами інформаційного суспільства, можливими варіантами вирішення проблем у всіх сферах життєдіяльності

суспільства, використовуючи самоорганізаційні і креативні аспекти;

- виробити напрями оптимізації ідеології інформаційного суспільства, в центрі якої ноосферна проблематика, яка сприяє поглибленню підґрунтя для аналізу загальнолюдських цінностей в умовах загальносвітових тенденцій - глобалізації і глокалізації.

Розв'язання зазначених питань потребує системного дослідження, а також розробки відповідних науково-теоретичних важелів для впровадження нових механізмів оптимізації ідеології інформаційного суспільства як фактора сталого розвитку [121].

На нашу думку, головним у просуванні завдань даної теорії є розробка концепції інформатизації, як фактора оптимізації ідеології інформаційного суспільства та забезпечення його сталого розвитку, що детермінується глобалізаційними чинниками, опрацювання синергетичної та системної методології аналізу складних і суперечливих процесів глобалізації, що розвивається в контексті ноосферних вимірів сучасності [110, с. 7 - 13].

Тому слід поглиблювати аналіз та вивчення феномена ідеології інформаційного суспільства, як фактора сталого розвитку, що формується в умовах глобалізації, базується на ноосферних вимірах, потребує реалізації людського і соціального чинника та направлений на виживання людини і людства у складних процесах кризової цивілізації.

Концепція інформатизації, як фактора оптимізації ідеології інформаційного суспільства та забезпечення його сталого розвитку, націлена на формування техногуманітарного та ноосферного балансу сучасного українського суспільства, що являє собою концептуальну модель, котра описує механізм загострення і подолання антропогенних та культурогенних криз в умовах глобалізації, детермінованих економічними кризами; формування концепції ідеології інформаційного суспільства, яка відігравала б роль

компенсаторського фактора, який виступає як визначальний у періоди криз і сприяє відновленню порушеного балансу інструментального (техногенного) і гуманітарного характеру [122, с. 5 - 6].

Для аналізу концепції ідеології інформаційного суспільства, як фактора сталого розвитку, використовуються методи аналізу і синтезу, моделювання і прогнозування, кросскультурного (порівняльного) аналізу, інституційний, системний, синергетичний, структурно-функціональний, соціального гуманізму, антропологічної експертизи, зокрема для аналізу складових ідеології інформаційного суспільства, на яку впливають соціоекономічні, соціоантропологічні та соціокультурні чинники [125].

Процеси інформатизації, як фактор оптимізації ідеології інформаційного суспільства та забезпечення його сталого розвитку, здійснюються у системі онтологізації, гносеологізації та соціологізації суспільного життя. Ці процеси впливають на оптимізацію ідеології інформаційного суспільства в умовах мережево-комунікативного простору. Так, процес онтологізації здійснюється, як процес моделювання чи проекції фундаментального знання про інформаційну реальність на ідеологію інформаційного суспільства. Остання представляє собою практично перетворюючу діяльність, як процес формування інформаційної картини світу, що дозволяє відобразити світ, як буття та існування інформаційної реальності [123].

Гносеологізація інформаційної реальності відбувається як процес формування ідеології інформаційного суспільства та перетворення ідеології на цивілізаційний інститут інформаційного суспільства з функціями регулювання всіх сфер життєдіяльності суспільства. Соціологізація інформаційної реальності представляє собою процес становлення суспільного життя у якості соціально-інформаційної реальності, формування соціального пізнання і соціології інформаційного суспільства з врахуванням типу суспільства, у тому числі вирішення глобальних проблем сучасності на основі антиентропійних

процесів, представлених інформатизацією і комп'ютеризацією суспільства [124, с. 63 - 76].

Ми дотримуємося думки, що кожне суспільство стає інформаційним суспільством по-своєму і вирішує у процесі інформатизації свої специфічні проблеми з врахуванням особливостей типу суспільства та його ідеології, коли у першому випадку пріоритет віддається технологіям, що сприяють інформатизації, а в іншому – вирішенню задач оптимізації суспільних відносин.

Формування ідеології інформаційного суспільства в умовах мережево-комунікативного простору відбувається на шляху подолання інформаційної кризи, оптимізації процесів інформатизації та пізнання законів розвитку інформаційної реальності. Якщо інформатизація відбувається без врахування специфіки становлення інформаційного суспільства відповідного типу, а здійснюється згідно чужих даному суспільству стандартів і парадигм, то реально відбувається поглиблення інформаційної кризи і ситуація свідчить про несформованість ідеології інформаційного суспільства, яка відповідала б національному менталітету тієї чи іншої країни [127, с.77 - 85].

Нами доведено, що формування концептуальних положень інформатизації як фактора оптимізації ідеології інформаційного суспільства в умовах мережево-комунікативного простору є необхідною умовою для забезпечення сталого розвитку суспільства в умовах вирішення глобальних прополем сучасності.

Ідеологія – це система концептуально оформлених поглядів та ідей, що виражають інтереси різних суспільств, соціальних класів і груп, в яких усвідомлюються і оцінюються відносини людей до дійсності та один до одного, а також санкціонуються існуючі у суспільстві форми панування та влади, або обґрунтовуються їх перетворення. Найважливіша особливість становлення ідеології інформаційного суспільства – в об'єктивному посиленні

його комунікаційних зав'язків і відносин, реалізація потреб людини у пізнанні як джерела нової інформації [129; 130; 131].

Пізнання та його складові – інформація та знання виступають основою комунікації, які визначають її сутність та є основою ідеології інформаційного суспільства. Тому кожний тип суспільства повинен здійснювати інформатизацію і комп'ютеризацію, щоб стратегія і тактика інформатизації враховувала специфіку суспільства, особливості історичного моменту, у відповідності з яким інформатизація виступає умовою соціального та цивілізаційного прогресу [128].

Розробка самостійної теорії інформації є причиною виникнення так званої інформаційної моделі комунікації, основоположні характеристики якої визначають принципи трансляції і соціалізації тих чи інших ідеологем інформаційного суспільства та забезпечення його сталого розвитку. Соціальна практика сучасного суспільства розгортається на основі освоєння інформаційної реальності [132].

Наукове освоєння цих процесів дозволяє будувати адекватні стратегії та тактики інформатизації та комп'ютеризації суспільства і в цьому відношенні слід вивчати процеси онтологізації, гносеологізації та соціологізації інформаційної реальності, виходячи з метафізичного і діалектичного методів. Виходячи з даних методологій, повинні розроблятися програми інформатизації та комп'ютеризації суспільства, що розкривають перспективи технологічного та інформаційного проєктів формування інформаційного суспільства.

Становлення інформаційного суспільства неминуче тягне за собою інституційні, функціональні та інші перетворення у житті суспільства з врахуванням знання природи, специфіки ідеології інформаційного суспільства, організації адекватних тому чи іншому типу суспільства процесів його інформатизації, що сприяють формуванню ідеології інформаційного суспільства [133].

Основні дискусії про сталий розвиток – «Програма дій «Порядок дня XXI століття» в 1987 році у Брундтланді і доповідь про сталий розвиток, затверджений конференцією ЮНСЕД в 1991 році в Ріо-де-Жанейро (Бразилія), в контексті яких сталий розвиток виокремлено, як нову концепцію сучасного інформаційного століття, направлено на подолання глобальних проблем сучасності. У 1992 році в Ріо-де-Жанейро відбулася конференція ООН з оточуючого середовища, на якій була вироблена ідеологія інформаційного суспільства, як фактора сталого розвитку сучасного суспільства [134].

Проблеми інформаційного суспільства слід вирішувати у контексті економічного росту та впровадження у життя концепції сталого розвитку, яка має глобальне значення і не обмежується національними чи регіональними кордонами. Вчені закликали досліджувати взаємозв'язок всіх складових ідеології інформаційного суспільства як фактора сталого розвитку, яка б протидіяла все більшій кількості ризиків, національних загроз і криз, пов'язаних з національною безпекою [371, с. 130 - 139].

Особлива увага приділяється комплексному вирішенню економічних, екологічних, соціальних, культурних, безпекових питань, що включає у свій зміст інтеграцію екологічного, соціального, економічного вимірів сталого розвитку.

У «Порядку денному» відмічається, що несправедливість інформаційного суспільства і руйнація екологічних систем знаходиться в центрі уваги сталого розвитку з метою подолання несправедливостей, доступу все більшої кількості населення до Інтернет, що може здійснити тільки соціальна трансформація сучасного інформаційного суспільства, щоб дати адекватну відповідь на гострі проблеми інформаційного віку.

Адекватне формулювання концепції ідеології інформаційного суспільства як фактора сталого розвитку потребує подальшої операціоналізації і конкретизації. Згідно визначення Комісії, економіка інформаційного

суспільства вважається сталою при умовах мінімізації використання ресурсів, необхідних для збереження оточуючого середовища у сталому розвитку. Сталий розвиток – це стабільний, узгоджений, розрахований на тривалу перспективу економічний і соціальний розвиток на основі підтримуваного використання природних ресурсів для забезпечення потреб теперішнього і майбутнього поколінь інформаційного суспільства [369].

Сьогодні загрози досягнення стабільного економічного розвитку породжують глобалізаційні процеси, пов'язані з ризиками, антропологічними катастрофами, різноманітними формами дестабілізації соціуму, що детермінуються діями турбулентності, хаотичного руху потоків і непередбачуваності подій. Соціальний хаос, в який втягнута вся система інформаційного суспільства - це стан складної нелінійної соціальної системи, що самоорганізується на шляху до трансформації старих структур, які не можуть задовольнити соціальні та економічні потреби сучасного інформаційного суспільства [370, с.141 - 150].

Ідеологія інформаційного суспільства направлена на формування ноосферної економіки інформаційного суспільства, в основі якої знаходиться задоволення потреб людини з інформації, як головного ресурсу. Ідеологія інформаційного суспільства структурує конструкти інформаційного соціуму, що включає примат духовно-інформаційних потреб перед матеріальними. Розвиток соціальних систем розглядається через еволюцію інформаційних машин.

В інформаційному ХХІ столітті більше половини робочого часу буде використано на збереження, обробку і передачу інформації, що й потребує вироблення ідеології інформаційного суспільства, в якому людина знайде своє гідне місце, а її розум буде культивувати подальший розвиток та ускладнення інформаційно-комунікативних технологій, що є головною тенденцією розвитку сучасного світу та досягнення сталого розвитку.

Ідеологія інформаційного суспільства як наукоємна і освітня парадигма повинна стати економікою сталого розвитку, в якій освіті відводиться центральне місце, так як інформаційне суспільство еволюціонує в «суспільство знань», а ідеологія інформаційного суспільства еволюціонує в ідеологію «суспільства знань», в основі якої особливості виробництва і споживання знань у корисній інтелектуальній діяльності людей [366; 367].

Зміни відбуваються і в науці управління інформаційним суспільством, яке переключається з виробничого процесу на інші, які мають пряме відношення до знань: інноваційний процес, збереження знань в електронних системах та їх подальше використання, обмін знаннями та інформацією, навчання персоналу, формування бренду та іміджу компанії.

Ідеологія інформаційного суспільства як фактор сталого розвитку - це стійка інноваційна та інтелектуальна економіка, що спирається на ноосферно-технологічний базис, який потребує управління знаннями та їх перетворення на додаткову вартість. Ідеологія інформаційного суспільства - це вироблення комплексу засобів, технологій, алгоритмів управління знаннями, в основі якого формування і використання інтелектуального капіталу як головного ресурсу інформаційного суспільства з метою підвищення його конкурентоспроможності [372, с. 154 - 176].

Ідеологія інформаційного суспільства базується на сталому економіко-інтелектуальному розвитку соціоприродної еволюції, в основі якої інформатизація, як головна тенденція розвитку інформаційно-комунікативних технологій та подальшої еволюції соціуму до смарт-суспільства як високотехнологічного, високоінтелектуального, що базується на ноосферному економічному базисові [373].

При цьому значна частина методів, що використовуються в ідеології інформаційного суспільства, ґрунтуються не тільки на досягненнях у сфері інформаційних технологій, але й менеджменту, психології, соціології,

культурології. Еволюція інформаційного суспільства як еволюція відкритої системи до складноорганізованої, ноосферної, аутопоезисної, самореферентної відбувається згідно загальних космічних об'єктивних законів, здатних подолати «режими з загостреннями», точки біфуркації, кризи, що саморегулюються людством з метою досягнення сталого розвитку [373].

В основі стійкого розвитку цивілізації – ідеологія інформаційного суспільства як нова форма ноосферної свідомості та світогляду. Нова ідеологія інформаційного суспільства направлена на протидію процесам саморуйнування цивілізації, створення умов для гармонізації відкритих саморегульованих систем, створення умов для реалізації творчого і креативного начала особистості задля утвердження сталого розвитку як суспільства, так і особистості [378, с.140 - 146].

Тому загальна освіта та вища школа повинна готувати інноваційну людину, здатну здійснити всі ці перетворення, щоб жити у глобальному світі у кореляції з ідеалами гуманізму, розуму, моралі, справедливості. Ідеологія інформаційного суспільства - це явище соціального порядку і є генетично зумовлене людством, що дозволяє перейти від біосфери до ноосфери, про яку мріяв у свій час ще академік В. Вернадський.

4.2 Зарубіжний досвід високорозвинених країн зі сталим розвитком та високими технологіями інформаційно-інноваційного суспільства

Побудова інформаційно-інноваційного суспільства дозволила піднятися розвинутих країнам і перетворитися на лідерів та на практиці удосконалити всі перетворення інноваційно-інформаційного характеру, в основі яких лежать інформаційно-інноваційні перетворення, як глобальна тенденція сучасного виміру всіх трансформаційних перетворень [1].

Мета дослідження в цьому напрямі - концептуалізація зарубіжного досвіду високорозвинених країн зі сталим розвитком інформаційно-інноваційного суспільства в умовах трансформації сучасної цивілізації.

Суспільство слід назвати інформаційно-інноваційним, якщо воно:

- 1) сильне в інформаційних технологіях в інфраструктурі, виробництві і знаннях;
- 2) є відкритим суспільством чи громадянським суспільством, політично відкритим для глобальних процесів;
- 3) його економіка динамічна, тобто конкурентоспроможна на міжнародному рівні;
- 4) володіє інформаційно-інноваційним виробничим бізнесом [377, р. 147 - 152].

Центральними поняттями теорії інформаційно-інноваційного суспільства є інформаційно-інноваційна діяльність, інформаційно-інноваційна економіка, інформаційно-інноваційна інфраструктура, інформаційно-інноваційне виробництво, інформаційно-інноваційні технології. Згідно з проаналізованими джерелами, інформаційно-інноваційне суспільство характеризується певною сукупністю ознак, серед яких, у першу чергу, виступають такі, як збільшення місця та ролі інновацій і знань у житті суспільства та особистості, поява в економіці принципово нових підходів використання інформаційно-комунікаційних технологій, використання інновацій, як рушійної сили прогресу, провідна роль інформаційно-інноваційної культури [374].

Можемо виокремити наступні підходи до побудови інформаційно-інноваційного типу суспільства зі сталим розвитком, в основі якого існування національної інформаційно-інноваційної структури;

- 1) американський, що виходить з національної інформаційної структури та побудови цифрово-інтернетівської економіки;

2) європейський – як визначення реального стану потреб суспільства, фактичний рівень конкуренції та національної інформаційної структури.

Інформаційно-інноваційна система розвинутих держав включає інформаційно-інноваційний клімат, інформаційно-інноваційне середовище та механізми їх функціонування. Вона створює можливості для інновацій і базується на використанні людиною внутрішніх ресурсів.

Інформаційно-інноваційна система є системою розвитку, так як вона базується на прогресивних механізмах - стабілізації, адаптації та саморозвитку. Досвід високорозвинутих країн упровадив вирішальним фактором економічного росту та покращення якості життя населення ефективну інноваційну систему розвитку науки і використання досягнень науково-технічного прогресу (далі – НТП) [379].

Інформаційно-інноваційна структура включає державну підтримку науки і малого бізнесу, антимонопольне законодавство, рівні умови конкуренції у кожному з компонентів НТП – фінансування, використання найновіших розробок, кадровий потенціал. На жаль, в Україні у цих напрямках переважають руйнівні тенденції.

Ефективна інформаційно-інноваційна політика – це зростання конкурентоспроможності, зайнятості населення, господарського росту і соціальної рівноваги, подолання економічної кризи на основі розвитку. Ефективність інформаційно-інноваційної системи зі сталим розвитком пов'язана з безпрецедентними інвестиційним кліматом, що сприяє притоку капіталовкладень та інновацій у вітчизняну економіку [375; 376].

При цьому ці два потоки – фінансовий і людський - не суперечать один одному. Нові технології і мета технологій – результат використання інтелектуального потенціалу. Враховуючи значення інформаційно-інноваційної системи для розвитку на тривалу перспективу, слід відмітити, що критерії ефективності економічних реформ повинні бути пов'язані з

інноваціями, заходи щодо реформування економіки повинні оцінюватися з позиції впливу на інформаційно-інноваційні процеси.

Для нашого дослідження вкрай актуальним є таке поняття, як *матричний менеджмент*. Неформальні горизонтальні структури інноваційного розвитку створюють разом з формальною ієрархічною структурою організацій матричну структуру циклу «дослідження-виробництво» (чи коротко кажучи, «матрицю інновацій»). Управління інноваціями має потребу у матричному менеджменті, який намагається розірвати вертикальні бар'єри, поєднуючи підрозділи горизонтально. Узгодження членів організації у матриці інновацій є шляхом до адаптації та триумфу інновацій. У свою чергу, безперервне функціонування матриці інновацій забезпечує рух по «спіралі прогресу». Тому оцінка ефективності інформаційно-інноваційної системи країни повинна стати критерієм економічної політики і господарських реформ. Господарем високих технологій (і тим більше метатехнологій) може бути тільки той, хто послідовно реалізує цикли «дослідження-виробництво», що створюють безперервну спіраль прогресу [380].

Всі високорозвинуті країни вибудовують спіраль прогресу, що дозволяє створювати власні високі технології і залучати технології конкурентів, відбудовувати і застосовувати на практиці найновіші досягнення світової науки.

Високі технології і метатехнології інформаційно-інноваційного суспільства пов'язані з обробкою інформації, проте союз інформаційних технологій і промисловості ще не відбувся. Революція у розвитку інформаційно-інноваційних технологій приводить до протиріччя між цими двома секторами економіки [382].

Це зумовлено відмінностями ресурсів у розвитку інформаційно-інноваційних технологій, пов'язаних з необмеженістю накопичення знань в

умовах змін, з однієї сторони, та обмеженістю ресурсів, пов'язаних з межами росту - з іншої. Спроба впровадження інформаційних технологій у виробництво морально старіє вже на стадії проектування, постільки за цей період змінюються покоління комп'ютерів, програмне забезпечення, розширюється інформаційне поле. Впровадження нових технологій окупається тільки при збільшенні об'єму продаж. Для впровадження цих технологій необхідне підвищення кваліфікації персоналу, а, отже, підвищення оплати праці до рівня, прийнятого в інформаційних секторах економіки. Все це привело до розриву між традиційними секторами економіки та інформаційним сектором, тому не відбулося зближення норм прибутку традиційного та інформаційного секторів інформаційного суспільства [383].

Досвід високорозвинутих країн - технологічних лідерів - свідчить, що шлях до добробуту країн лежить через розвиток науки і складних технологій до високого рівня, коли можливим стає масовий експорт наукоємної продукції. Держава повинна розподіляти національні ресурси так, щоб розходи на науку, освіту та технологічні розробки збільшувалися, стимулювати науково-технічну діяльність, регулювати науковий і технологічний розвиток, підтримувати конкурентоспроможність вітчизняної промисловості і міжнародну співпрацю.

Саме державне регулювання якості продукції направлене на стимулювання нововведень. Наприклад, у Західній Європі була введена нова система регулювання стандартів і сертифікації продукції, згідно якої строки та вся процедура випуску нової продукції істотно спрощувалася та не затягувалася. Національні інформаційно-інноваційні системи у країнах, що є лідерами технологічного розвитку, стимулюють нововведення по двох напрямках:

- 1) стимулювання розвитку власне інновацій;

2) підтримка розвитку інвестиційно непривабливих малих та середніх підприємств, які потребують підтримки держави та які не мають джерел інвестицій для нововведень [395].

Інформаційно-інноваційні технології – це засіб підвищення конкурентоспроможності на внутрішньому і міжнародному ринках, фактор забезпечення зайнятості і соціальної рівноваги, покращення у системі міжнародної розподілу праці. Освоєння нових технологій підвищує конкурентоспроможність, дозволяє нарощувати об'єм виробництва і якість продукції, понижує витрати, економить сировину та енергію. Нові технології на рівні підприємства чи організації повинні привести до істотного зростання продуктивності праці, політики економічного розвитку, постільки конкурентоспроможність сприяє підвищенню інвестиційної привабливості [381].

Прогресивні тенденції дозволяють прискорити НТП і процеси впровадження результатів наукових досліджень у виробництво та послуги, а також прискорити віддачу від інтелектуального потенціалу. Лише невелике число корпорацій із країн, що називають себе технологічними лідерами, отримують економічні результати у вигляді технологічної ренти за виробництво нових чи удосконалених послуг або технологій. Певних результатів досягають країни-імітатори, що наближаються по рівню добробуту населення до рівня розвинутих країн. В їх число ввійшли так звані «нові індустріальні країни» Азії та Латинської Америки [140].

Сьогодні високорозвинуті країни вступили в нову стадію, коли застосування високих технологій і прогресивний менеджмент не означають досягнення успіху у конкурентній боротьбі, тому що переможцями у ній є розробники та ті, що володіють метатехнологіями. Специфіка метатехнологій в тому, що будь-яка країна, що застосовує ці технології, стає автоматично

неконкурентоспроможною відносно тієї країни, хто розробив ці технології і у певній мірі залежить від розробника.

Класичним прикладом є те, що виробники інформаційних технологій диктують умови споживачам, а також потенційну можливість тотального і оперативного контролю за діяльністю їх користувачів. По суті метатехнології дозволяють використовувати активне управління ефективною еволюцією на основі зміни оточуючого середовища. Транснаціональні компанії (далі – ТНК) концентрують світовий прибуток у країнах, де створюються метатехнології [139].

Поява метатехнологій ще раз підтвердила істину, що конкурентоспроможним і, отже, інвестиційно привабливим може бути тільки те підприємство чи організація, які реалізують цикли «дослідження-виробництво», що створюють безперервну «спіраль прогресу». В результаті підвищуються вимоги до науки зі сторони суспільства, викликані необхідністю вирішувати соціальні та інші проблеми науковими методами.

І, навпаки, дослідники потребують інфраструктурного і законодавчого забезпечення нововведень, капіталомісних інформаційних систем, розвитку системи вищої освіти, мобільності науково-дослідницьких і професійних кадрів. Система розвитку підприємства, регіону чи країни можлива тільки на вбудованих механізмах адаптації і самоорганізації у всіх напрямках ефективної діяльності. Це, в свою чергу, вимагає глибокого концептуального опрацювання питань впровадження інформаційних систем і механізмів [142].

Вирішальним фактором стійкого розвитку інформаційно-інноваційної системи є успішний розвиток науки, освіти та техніки. Від рівня інноваційної активності в економіці та положення на світовому ринку наукоємної продукції безпосередньо залежить і національна безпека країни. Поки що більшість угод на світовому ринку здійснюють країни «великої сімки», які контролюють близько 60% виробництва і продаж.

Інноваційна діяльність цих країн пов'язана з трансформацією ідей (результатів наукових досліджень і розробок чи інших науково-технічних досягнень) в технологічні інновації - нові чи удосконалені продукти або послуги, впровадження їх на ринку, технологічні процеси чи способи виробництва (передачі) послуг, їх використання у практичній діяльності. Останні десятиріччя вітчизняної економіки, на жаль, характеризуються невисокими масштабами інноваційної діяльності засобів, що виділяються на технологічні інновації у промисловості і яких не вистачає. Дуже низькою є і наукоємність виробництва. Загальний умовивід – стійка низька віддача від інновацій та низький рівень сталого розвитку [144].

Згідно з оцінками керівників самих виробництв, інноваціям заважають нехватка власних фінансових засобів, слабка фінансова підтримка зі сторони держави, висока вартість інновацій, високий економічний ризик та тривалі строки окупності нововведень. Серед факторів виробничого характеру найбільше занепокоєння викликає низький інноваційний потенціал підприємств, нестача інформації про нові технології, про ринки збуту та можливості кооперування з науковими організаціями. Хвилює відтік кадрів, який розглядається як бар'єр, що істотно заважає впровадженню інновацій. У сукупності вказаних причин щорічно зупиняються тисячі інноваційних проектів [146].

Основою інформаційно-інноваційного суспільства є інновація, як результат функціонування циклу «дослідження-розробка-виробництво». Інновація пов'язана з властивою людині здатністю до творчої діяльності, тому інновації тісно пов'язані з людським капіталом і являють собою вкладення в людський капітал [145, с. 27 - 36].

Для інформаційно-інноваційного суспільства характерним є ряд структур і механізмів, відсутність і нерозвинутість яких приводить до технологічного відставання. Розрив між освітою, наукою та промисловістю покликаний

ліквідувати венчури – організації, які здійснюють на свій страх і ризик розробку інновацій для промисловості. Установи освіти і науки, а також венчури являють собою інноваційне середовище, що породжує інновації. До нього включають також університети, науково-дослідницькі установи, конструкторські бюро, венчурні та інші організації, що генерують інновації, пов'язані з інформаційно-інноваційними системами підприємств [143].

Таким чином, зробимо висновок, що інформаційно-інноваційне середовище створюють наукогради, технополіси, зони високих технологій, наукові парки, інкубатори бізнесу, комутаційно-інформаційні мережі, націлені на розповсюдження інновацій. Інноваційний потенціал організацій визначається вкладенням різного роду ресурсів в інновації і розвитком інноваційного середовища в суспільстві, на підприємствах та організаціях.

Для зростання інноваційного потенціалу необхідне створення прогресивних механізмів функціонування інноваційного середовища – науки, освіти і венчурів. Інноваційний фінансовий механізм повинен зв'язати науку, яка фінансується з централізованих джерел, з підприємництвом, що дасть можливість пов'язати суспільні і приватні інтереси та практично реалізувати виробничі інновації. Цей механізм має свою специфіку у кожній з країн, що входять у число технологічних лідерів. В науці використовуються механізми координації досліджень і розробок, майже до створення постійно діючих науково-технічних ланцюгів, стратегічних науково-виробничих альянсів, лабораторій без меж, об'єднань з науково-технічних інтересів.

Одним із важливих типів венчурів є інноваційний фонд, що займається комерціалізацією інтелектуальної власності і здійсненням послуг у цій сфері. Чим вищою є ефективність інноваційної системи господарюючого суб'єкта, ти вищими є темпи її економічного росту. Інноваційний потенціал визначається вкладеннями різного роду ресурсів в інновації та розвиток інноваційного середовища на підприємстві, організації, суспільстві. Рушійною силою

інновацій є конкуренція, яка створює дійсні стимули до інновацій, тому слід долати всі обмеження конкуренції. Основним агентом інноваційного прогресу є підприємство, яке приймає участь у різних формах науково-промислової кооперації. Інноваційна привабливість пов'язана з розвитком науки та високих технологій, інвестиціями в людський капітал, збереженням інтелектуального потенціалу нації [141].

Безперечно, що держави, які сьогодні не приділяють достатньої уваги інноваційній привабливості, у найближчому майбутньому безнадійно відстануть в економічному розвитку.

Необхідне сприяння становленню інноваційного середовища – нових форм підприємництва, що забезпечують можливість зрощення наукової і виробничої діяльності, таких, як наукові парки, технополіси, інкубатори бізнесу та інші форми венчурного підприємництва.

Інфраструктура, що забезпечує розповсюдження науково-дослідницьких проектів та ідей, досить різноманітна: це наукові парки, демонстраційні центри, агентства з передачі технологій, інформаційні мережі.

Малі і середні підприємства входять до різного роду клубів, метою яких є інформаційне забезпечення і технологічне консультування, надання дотацій і субсидій на цілі, пов'язані з упровадженням передових технологій. Наприклад, Японія перетворила ефективне управління науково-технічною і технологічною інформацією у важливу стратегічну перевагу.

У США здійснюється ряд урядових програм, що реалізуються сумісно з приватним сектором з розвитку і використання інформаційного потенціалу. У Європейському Союзі здійснюється інформаційна програма для бізнесу «Імпакт» та «Інфо-2000», кожна з яких направлена на розвиток інформаційного ринку у країнах Європи та його використання для підвищення конкурентоспроможності європейської промисловості [146].

Зарубіжний досвід високорозвинених країн зі сталим розвитком та високими технологіями інформаційно-інноваційного суспільства стає нам корисним для того, щоб зрозуміти як вирішувати проблеми сталого розвитку в умовах глобалізації, як формувати модель цивілізаційної динаміки суспільства, що розвивається на наших очах в багатьох країнах Заходу і Сходу.

4.3 Проблема сталого розвитку інформаційного суспільства в умовах глобалізації як модель цивілізаційної динаміки

В умовах глобального інформаційного суспільства держави у все більшій мірі конкурують за нові наукові знання і технології, за право контролю і регулювання фінансвих та інформаційних потоків, за власність на інтелектуальний та інформаційний капітал, який визначає конкурентоспроможність на світовому ринку. Тому ми намагаємося виявити проблеми нерівномірності сталого розвитку інформаційного суспільства, які у

значній мірі знижують конкурентоспроможність країни на міжнародній арені, так як не відповідають добі Інтернету.

Проблеми сталого розвитку інформаційного суспільства в умовах глобалізації як модель цивілізаційної динаміки акумулюють наукові засади сталого розвитку інформаційної цивілізації, яка є головною тенденцією розвитку сучасного світу. Великої актуальності набуває формування інформаційно-комунікативного соціуму, в основі якого спілкування і комунікація як головні проблеми сталого розвитку інформаційного суспільства, ключова економічна, політична, культурна діяльність якого структурована навколо Інтернету та упровадження «знаннєвої» економіки [146]. Різко зростає значення інтелектуального капіталу у добу глобалізації, структурного та інформаційного капіталу, збільшується інформаційна мобільність виробничих ресурсів і гнучкість інституційних структур, формуються електронні уряди і мережеве суспільство. Найважливішими сферами інвестицій виступають сфери відтворення інформації, наукових знань, людського капіталу та інформаційної інфраструктури.

Розкрити дану проблему допомагає методологія інформаціоналізму, що дозволяє глибоко проаналізувати проблеми інформаційного суспільства та Інтернет-економіки і проникнути у складні проблеми сталого розвитку інформаційного суспільства, вирішення яких необхідно для того, щоб підвищити конкурентоспроможність країни на міжнародній арені та досягти «інформаційного багатства». Сталий розвиток інформаційного суспільства майже не досліджений, тому що проблема сталості розглядається в основному відносно економіки сучасного українського суспільства, а не відносно інформаційного суспільства. Тому цей напрямок майже не досліджений і у вітчизняній філософській літературі.

Вирішення проблем сталого розвитку інформаційного суспільства репрезентує собою модель розвитку соціуму, в яку включені інформаційні

структури про світ-соціум-людину, акти дії-поведінки-мислення суб'єкта і держави відносно розвитку соціуму на його вищій інформаційній стадії.

Інформаційне суспільство з його освітою, інформацією, наукою та технологіями стають вирішальними факторами та джерелами, що створюють неперевершені матриці цінностей в Інтернет-суспільстві та задають стиль і манеру соціокультурної екзистенції суб'єкта, долаючи маніпуляцію свідомістю [147].

В умовах глобалізації освітні, інформаційні та технологічні ресурси характеризуються надзвичайно нерівномірним розповсюдженням по світу (UNESCO, 1999), система освіти у більшості країн є технологічно відсталою і організаційно забюрократизованою. Останнім часом відбулося вдосконалення телекомунікаційних систем, проте все ще існує значний розрив між країнами і регіонами всередині країн як щодо якості інфраструктури, так і напруженості зв'язку.

Побудова інформаційного суспільства є одним з центральних напрямків розвитку людства, в центрі якого є людина зі всією багатоманітністю інтересів, яка допомагає індивіду ефективно вирішувати індивідуальні і суспільні проблеми.

Розвиток інформаційно-комунікативних технологій забезпечує залучення індивіда до соціокультурної ситуації даного соціуму, а також має пріоритетне значення для проведення соціально-економічних реформ в Україні, для успішного розвитку яких необхідна розробка і реалізація національної програми діяльності, яка веде до досягнення узгоджених на міжнародному рівні цілей розвитку Тисячоліття, пов'язаних зі сталим розвитком цивілізації. В Декларації Тисячоліття, Монтерейському консенсусі та Йоганнзбурзьких Декларації і Плані виконання рішень, шляхом сприяння застосування продуктів, мереж, послуг на основі ІКТ, розроблена загальна

концепція Плану дій, покликаних допомогти країнам у подоланні розриву у цифрових технологіях [142].

У 2000 році уряди у світі серйозно сприйняли загрозу, яка була названа терміном «кіберзлочин», тому що безперервні хвилі вірусів мандрують Інтернетом, крєкери пробиваються крізь брандманеври (захисні елементи), крадуть номери кредитних карток, політичні активісти захоплюють веб-сайти, файли військових комп'ютерів розсилаються по всьому світу, а конфіденційне програмне забезпечення витягають навіть із внутрішньої мережі Microsoft [143].

Незважаючи на мільярди доларів, які витрачаються на електронну безпеку, стало очевидним, що мережа безпечна настільки, наскільки вона гарантує безпеку її найслабшої ланки. Спеціалісти з даної проблеми відмічають: якщо зламати мережу у будь-якій точці, то можна досить легко рухатися її вузлами. Хакерство і крєкерство, якими займаються у глобальній мережі в умовах глобалізації, виявили безпомічність традиційних форм поліційної охорони, яка укорінена у владі держави у межах її національних кордонів.

Суверенність держави завжди починалася з контролю над інформацією, а цей контроль повільно, але впевнено підривався. Через глобальний характер Інтернету в урядів найрозвиненіших держав світу виникла необхідність діяти спільно, створюючи новий, глобальний простір для захисту своїх інтересів. На зустрічі клубу «Великої вісімки» у Парижі в червні 2000 року було вироблено настанови до дій, так як Рада Європи висловила своє занепокоєння і Уряди прийняли конвенцію проти кіберзлочинів, підготовлену агентствами безпеки європейських країн, в якій розроблені рекомендації глобальним компаніям програмного забезпечення щодо спроби контролювати спілкування в Інтернеті. Проте, як свідчить практика, положення цих політичних дій на протязі подальших років постійно оновлювалися. Нова архітектура Інтернету

та новий кодекс став базовим інструментом контролю, надаючи можливість традиційним формам державної влади здійснювати регулювання й політичний контроль над інформаційним простором Інтернету [158, с. 222 - 226].

Процеси суперечливих соціальних змін в інформаційний вік обертаються навколо боротьби за перетворення нашого існування через побудову інтерактивних мереж, як форм організації та мобілізації. Інтернет забезпечує можливості, щоб як кожна людина, так і соціальні рухи включалися у створення нового суспільства, яке йменується інформаційним. У зв'язку з цими процесами трансформується і Інтернет, який з інструмента організації бізнесу та комунікаційного середовища стає важелем соціальної трансформації. Інтернет надає горизонтальний, неконтрольований, відносно дешевий канал комунікації по схемах, як один-до-одного, так і один-до-багатьох [160].

Безперечно, що інформаційне суспільство породжує безліч проблем, які часто ведуть до поглиблення кризи, що часто культивується самим Інтернетом і через Інтернет у вік Інтернету. При спільному розвитку Інтернету й суспільства глибоко змінюється вимір нашого життя. Влада початково реалізується при створенні та поширенні культурних кодів та інформаційного контенту. Контроль комунікаційних мереж стає інструментом, за допомогою якого інтереси та цінності перетворюються у керівні норми поведінки людини [161].

Цей рух продовжує суперечливо розвиватися, як і в попередніх історичних контекстах. Проте Інтернет не є ані інструментом свободи, ані зброєю одностороннього домінування, прикладом чого є Сінгапур. Під керівництвом сильного та кваліфікованого уряду Сінгапур повністю скористався технологічною модернізацією як інструментом розвитку. Одночасно він широко розглядається як одна з найбільш виточених авторитарних систем в історії.

Намагаючись скеровувати цей рух, уряд Сінгапуру намагався поширювати використання Інтернету серед своїх громадян, утримуючи політичний контроль за його використанням через цензуру провайдерів, Інтернет-послуг, проте навіть у Сінгапурі громадянське суспільство змогло скористатися Інтернетом для розширення свого простору свободи, для виступу на захист прав людини та висловлення політичних поглядів у політичних дискусіях. Це свідчить про те, що Інтернет пропонує надзвичайний потенціал для вираження громадянських прав і для представлення людських цінностей, проте він не може замінити соціальні зміни чи політичні реформи. Технологіям контролю були протиставлені технології свободи [204].

На нашу думку, слід конкретизувати *фактори, що стримують розвиток інформаційного суспільства в Україні* та відображають різні стадії розвитку країн, які досягли різних рівнів завдяки технологічному прогресу та інших змін, що трансформують сучасний соціум:

1) більш низький розвиток інформаційно-комунікаційної структури, чим в інших високорозвинутих країнах Заходу та Сходу;

2) низький рівень життя більшої частини населення, що обмежує платіжний попит і доступ до глобальних комунікаційних мереж;

3) слабка підготовленість населення до життя в інформаційному суспільстві, відсутність мотивації для використання сучасних ІКТ через їх неосвіченість про їх можливості, традиційна пасивність та інерція у використанні інформації;

4) відсутність доктрини розвитку трансформації інформаційного суспільства в глобальне інформаційне суспільство, що не дозволяє вирішувати економічні та організаційні проблеми «електронного розвитку», розрахованого на тривалу перспективу;

5) відсутність інвестиційної політики для фінансування перспективних програм і проектів, що реалізують стратегію розвитку інформаційного суспільства в Україні;

б) недосконалість і неповнота законодавчої та нормативної бази щодо стимулювання процесів інформатизації для розвитку економіки, що базується на інформації та знаннях;

7) відсутність програми зв'язку ІКТ з освітянським процесом на всіх рівнях освіти і нерозвиненістю сучасних електронних форм ведення бізнесу [157].

З іншої сторони, *Україна завжди володіла рядом відомих переваг, які могли б компенсувати істотні проблеми і забезпечити рух у напрямку побудови глобального інформаційного суспільства, а саме:*

1) наявність високого наукового, освітнього і культурного потенціалу, а також самобутньої національної культури;

2) наявність серйозних теоретичних розробок світового рівня у сфері інформатики;

3) стратегія пріоритетної інформатизації, направленої на удосконалення національної інформаційної інфраструктури, зорієнтованої на забезпечення конкурентоспроможності та прискорення економічного розвитку [154; 155];

4) формування і розвиток вітчизняного ринку інформаційних та комунікаційних технологій, продуктів і послуг;

5) аналіз та оцінка прогресу, досягнутого у ліквідації розриву у цифрових технологіях та встановлення конкретних показників, які можуть слугувати корисними для здійснення дій та оцінки прогресу в досягненні загальних цілей інформаційного суспільства [156];

б) подальший розвиток компаній і фірм, що ведуть професійну діяльність на ринках ІКТ і обслуговують сегменти цього ринку, з метою вирішення нових

проблем інформаційного суспільства на національному, регіональному та міжнародному рівнях;

7) накопичення певного досвіду побудови бізнес-моделей реального виробництва товарів і послуг, що використовують сучасні ІКТ та слугують певними цільовими показниками росту рівня підключення і доступу до застосування ІКТ у рамках виконання Плану дій, які повинні бути реалізовані;

8) створення певного базису для законодавчого і нормативного забезпечення розвитку ІКТ, щоб сформувати потенціал, що знаходиться в знаннях та ІКТ, та поставити його на службу розвитку як людини, так і суспільства, що зафіксовані у Декларації Тисячоліття про сталий розвиток;

9) комп'ютеризація певних сфер галузей господарства, зокрема банківської та сфери публічного управління і адміністрування, яким належить провідна роль у виробленні та здійсненні перспективних та стійких національних електронних стратегій, включаючи приватний сектор та громадянське суспільство;

10) забезпечення підключення до ІКТ сільських населених пунктів, університетів і коледжів, науково-дослідних центрів, публічних бібліотек, культурних центрів, музеїв, поштових відділень, архівів, центрів охорони здоров'я, початкових і середніх шкіл, для чого створюються технічні умови, які б сприяли використанню Інтернет для цілей розвитку Тисячоліття;

11) використання ІКТ в реальному бізнесі, політиці та управлінні, охороні здоров'я і культурі, науці та освіті, провідна роль яких належить створенню інформаційного суспільства та здійсненню ініціатив у сферах розвитку, що відносяться до ІКТ, сприяючи нарощуванню людського (інтелектуального) капіталу з врахуванням національних особливостей;

12) втягнення України в глобальні інформаційні процеси, що сприяють формуванню глобального інформаційного суспільства та інші.

В умовах глобального розвитку людства кожна людина повинна мати доступ до інформації та засобів ІКТ, щоб вирішувати безліч проблем, для вирішення яких необхідна повномасштабна участь і взаємодія держави, ділових кіл і громадянського суспільства на міжнародному, регіональному, національному та місцевому рівнях.

Накопичений у нашій країні потенціал - знаннєвий, науково-технічний і освітянський - повинен бути використаний з метою розвитку інформаційного суспільства, націленого на формування «знаннєвої» креативної економіки та розвиток креативної людини [154].

Переваги ІКТ реалізуються у повній мірі при забезпеченні надійності і безпеки відповідних технологій, у боротьбі з кібератаками та кіберзлочинами, тому важливе значення має робота, що проводиться міжнародними організаціями щодо оперативного реагування на випадки порушення інформаційної безпеки, обміну інформацією і технічними засобами боротьби з порушеннями в інформаційному просторі.

З вищеназваних причин ми вважаємо доцільним здійснити аналіз відповідних і потенційних загроз інформаційної безпеки, а також боротьбу з цими загрозами, розширення масштабів міжнародної співпраці у сфері забезпечення безпеки інформаційних та комунікаційних мереж і систем.

Для отримання максимальних переваг від здійснюваних ініціатив слід включати **принцип стійкості**, що сприятиме успішному вирішенню вищеперерахованих проблем. Приватний сектор повинен прийняти участь у конкретних проектах розвитку інформаційного суспільства на місцевому, регіональному та національному рівнях. Україна зобов'язана культивувати партнерство між державним і приватним секторами для вирішення проблем інформаційного суспільства, забезпечення його національної безпеки та боротьби з кіберзлочинами [200; 201; 202; 203].

До 2030 року відповідні фінансові установи та міжнародні організації повинні *розробити власні стратегії застосування ІКТ з метою стійкого розвитку, у тому числі до стійких схем виробництва і споживання, які повинні бути ефективним інструментом сприяння досягненню цілей, встановлених ООН у Декларації Тисячоліття.*

З цією метою слід виробити низку заходів щодо:

- 1) створення схем бізнес-інкубаторів;
- 2) надання венчурного капіталу на національному і міжнародному рівнях;
- 3) впровадження державних інвестиційних фондів, у тому числі для мікрофінансування малих, середніх і мікропідприємств;
- 4) реалізація стратегії залучення інвестицій;
- 5) проведення заходів на підтримку експорту програмного забезпечення (торгового консульства);
- 6) підтримка мереж для науково-дослідницьких та конструкторських робіт та парків з програмного забезпечення [196 с. 6 - 11].

Інфраструктура є основою для досягнення цілей по охопленню всіх жителів планети цифровими технологіями, тобто надання універсального, стійкого, повсюдного і допустимого у ціновому відношенні доступу до ІКТ для всіх, з врахуванням відповідних рішень, які вже застосовуються у країнах, що розвиваються, чи з перехідною економікою, для полегшення належного підключення і доступу до віддалених і маргіналізованих районів на національному та регіональному рівнях.

Органи публічного управління та адміністрування повинні у рамках державної національної інформаційної політики сприяти розвитку прийняття рішень, направлених на підтримку конкурентного середовища для отримання необхідних інвестицій в інфраструктуру ІКТ і для розвитку новітніх послуг, виробляти у рамках національних електронних стратегій відповідну політику і

стратегію забезпечення універсального доступу і визначити засоби їх реалізації, відповідно орієнтованим контрольним показникам, а також розробити показники доступу до ІКТ.

Для розвитку стійкості (сталості) інформаційного суспільства необхідно розвивати і укріплювати інфраструктуру національних, регіональних та міжнародних мереж широкосмугового зв'язку, включаючи супутникові та інші системи, для сприяння забезпечення пропускнуої здатності, що відповідає потребам країн та їх громадян, а також створювати умови для надання нових послуг на базі ІКТ.

Розвиток глобального інформаційного суспільства вимагає:

1) розширити доступ до орбітальних ресурсів, забезпечити глобальну гармонізацію використання частот та глобальну стандартизацію систем;

2) заохочувати глобальні послуги високошвидкісного супутникового зв'язку для районів, що обслуговуються у недостатній мірі, зокрема у віддалених та малонаселених пунктах;

3) спонукати до розвитку інших систем, здатних забезпечити високоякісне підключення [210, с. 227 - 240].

Існує потужний запобіжний засіб, який міг би зміцнити безпеку у всій системі. Якщо ціла мережа буде здатна захистити себе на рівні окремих її компонентів, вторгнення у мережу стає набагато складнішим. Це одна із спроб держав утримати певний рівень контролю над інформаційними потоками.

4.4 Формування ідеології інформаційного суспільства як фактор сталого розвитку сучасної України в умовах глобальної інформатизації

Як свідчить аналіз, умовою незалежної, стабільної і самодостатньої держави є наявність ідеології інформаційного суспільства як фактора динамічного розвитку і безпеки сучасної України в ХХІ столітті. Розробка ідеології інформаційного суспільства є однією з найбільш актуальних проблем і соціально значущих цілей сучасної України, викликані відсутністю системи соціально значимих цінностей, норм і пріоритетів, які можуть стати в основі духовних основ консолідації суспільства і його конкурентоспроможності на світовій арені. Жодна держава, яка керувалася системою принципів загальнонаціональної ідеології, ще не програвала в конкурентній боротьбі

держав. Ідеологія інформаційного суспільства – це першопочаток нашої свідомості і всієї суспільно значимої діяльності, будь-яких ідей, підходів, концепцій, стратегій, програм і проєктів, механізмів і технологій їх реалізації. Без головного вектору, яким є ідеологія як спрямовуюча сила динамічного розвитку держави та її національної безпеки, країна не може бути стабільною, так як більшість проблем, цілей і задач є невирішеними у силу безсистемності, незавершеності і в кінцевому рахунку відсутністю смислів і можливостей досягнення очікуваних результатів [194; 195].

Формування ідеології інформаційного суспільства як фактор динамічного розвитку і безпеки сучасної України в XXI столітті відповідає духу і цілям побудови інформаційного суспільства з його багатоманітністю цілей. У цьому випадку успішним прикладом можуть слугувати Китай та Індія, які створили альтернативну національну модель модернізації. У цьому випадку пріоритетом є національні інтереси, модернізація економіки, яка спирається не тільки на залучені у Заході форми економічного і політичного життя, але й власні соціокультурні та політичні традиції та ресурси. Ключовим моментом таких національних стратегій є міра сполучення західних і національних форм модернізації. Відмітимо, що системи цінностей людини, держави і суспільства є основоположними для формування національної ідентичності [198].

Звернення до ідеології інформаційного суспільства є основою теоретичної рефлексії, направленої на підвищення конкурентоспроможності країни, в основі розвитку якої інформаційно-інноваційний розвиток, націлений на удосконалення образу життя, покращення добробуту та вирішення насущних проблем, вироблення орієнтиру, мети і смислу життя кожної людини. В останні роки ширко використовується поняття «економіка, що базується на знаннях» («знаннева економіка»), яка означає, що в основі економічного розвитку основним фактором росту є масштабне використання інтелектуального ресурсу та інновацій - нових знань і технологій. Масова

дешева робоча сила практично вже не потрібна, а трудова діяльність має в значній мірі творчий характер. Відбувається революційний розвиток технологій, які роблять можливим створення безлюдних технологій в багатьох сферах промисловості та сфер послуг в контексті інформаційної картини світу [200].

Можемо виокремити сфери суспільних відносин, що визначають матриці ідеології інформаційного суспільства, які можуть слугувати фактором динамічного розвитку і безпеки сучасної України в ХХІ столітті [209, с. 124 - 131]:

1) *економічна* – формування нових відносин у сфері виробництва, що базуються на основі «знаннєвої економіки» та «Інтернет-економіки»;

2) *технологічна* – формування нової якості технологічного укладу та відповідних технологічних відносин, націлених на формування техносфери та відповідних наук;

3) *управлінська* – формування нового відношення до управління як сфери прийняття управлінських рішень, в основі якого зворотний зв'язок та інформатизація на всіх рівнях по горизонталі і вертикалі;

4) *політична* – формування нового типу суспільних відносин, що базуються на основі інформаційно-комунікативного типу спілкування, націленого на толерантність та діалог на рівні держави та людини;

5) *соціальна* – формування нового соціального класу – середнього як основи становлення нового типу суспільства – інформаціологічного;

6) *світоглядна* – формування нового відношення до світу/Космосу, націлених на нове розуміння людини у Всесвіті та інформаційному соціумі;

7) *культурна* – формування нових інформаційних цінностей, що породжують культурні форми існування цивілізації та окремої людини як клітинки інформаційного соціуму;

8) *гуманітарна* – формування нового відношення до «людського капіталу» як основи формування інтелектуального ресурсу та розвиток науки, освіти, культури, підвищення якості життя народу;

9) *екологічна* – формування нового відношення до Природи (споживання, відновлення, збереження природи);

10) *геополітична* – формування нової якості (типу) держави, що визначає новий тип суспільних відносин на міжнародному рівні, що забезпечує гармонічний розвиток людини, природи, суспільства;

11) *національна безпека* – захист національних інтересів, боротьба з кіберзлочинністю, розвиток кібертехнологій, що сприяють захисту національних просторів України в контексті нових вимірів загроз, пов'язаних з інформаційно-комунікаційною діяльністю [212; 213; 214; 215].

В результаті формування ідеології інформаційного суспільства як фактор динамічного розвитку і безпеки сучасної України в XXI столітті слід виокремити функціональні задачі та цільові функції, що визначають тип і параметри характеристик конкретних суспільних відносин, які забезпечують її гармонійний розвиток відповідно традицій та світогляду народу.

Основними характеристиками країни, що визначають ідеологію інформаційного суспільства, є параметри характеристик світоглядної та культурної сфер, їх цінностей і традицій, норм і установлень в суспільстві. Лише розуміння сутності і вектору розвитку культурно-світоглядних, гуманітарних та соціальних сфер дозволить формулювати принципи ідеології інформаційного суспільства та формування елементів комп'ютерної грамотності, починаючи з навчання молодших школярів [6]. І тільки на основі цивілізаційних ознак ідеологій інформаційного суспільства можуть бути сформульовані принципи розвитку її суспільних сфер і країни в цілому [219, с. 59 - 75].

В нашому дослідженні центральною категорією є категорія *«розвиток»*, в контексті якої реалізуються певні історичні можливості в результаті усвідомленої людської діяльності, що представляє собою специфічну людську форму активного відношення до оточуючого світу, зміст якої складають зміни та перетворення в суспільстві. Тому людська діяльність є необхідною умовою існування суспільства і реальною рушійною силою всього суспільного розвитку.

В конкретних умовах розвиток може виступати як носій вищого смислу людського буття і як необхідна умова виживання суспільства, як тормоз на шляху реформування і як носій прогресивного начала, рушій розвитку суспільства і держави. Ідеологія інформаційного суспільства є невід'ємною частиною всієї предметної діяльності, зміст якої складає її цілеспрямований розвиток, в основі якої інформаційно-семіотичні виміри інформації, як головного стратегічного ресурсу та тренду українського суспільства [226].

Ми намагаємося розглянути ідеологію як фактор динамічного розвитку сучасної України. Саме XXI століття має стати століттям інформаційного прориву нашої держави, щоб стати конкурентоспроможною державою, обґрунтувавши в основі ідеології модель розвитку, визначивши стратегічні пріоритети і потенційні інтелектуальні, матеріальні та фінансові ресурси.

Цілісна, концептуально-системно сформована модель ідеології повинна включати наступні взаємопов'язані частини: образ інформаційного суспільства «для всіх» у вигляді формули консолідованої, мобілізуючої суспільно-державної ідеї та системи ключових принципів, які розкривають ціннісні орієнтири суспільства, що визначають магістраль суспільного прогресу, систему принципів побудови цілераціоналізованих суспільних і державних інституцій, структур, нормативних актів і механізмів забезпечення розвитку у напрямі вироблення національної парадигми та «магістралі суспільного розвитку» [220].

Дійсно, що, з однієї сторони, без обґрунтування і встановлення концептуальних напрямків динамічного розвитку суспільства у вигляді системи взаємопов'язаних вирішальних принципів суспільного прогресу, послідовна діяльність всіх суспільно-державних структур приречена на невдачу. З іншої сторони, обґрунтування ціннісних орієнтирів та принципів ідеології динамічного розвитку суспільства та держави не повинно бути ані волюнтаристським, ані романтичним.

Нормативно-цільова модель суспільства, як і будь-яка теоретична модель, може бути представлена у вигляді системи принципів, постулатів, частина яких сформулюється на основі узагальнення історичного досвіду і виділення системи цінностей і досягнень, накопичених цивілізацією, введення нових концептуальних імперативів побудови інформаційного суспільства «для всіх». Як відомо, сукупність висхідних постулатів і виведення їх на основі положень створює аксіоматично побудовану модель-теорію, відкриту для подальшого розвитку у рамках сформульованих принципів та аксіом, що вимагає концептуалізації когнітивно-комунікативних вимірів ідеології інформаційного суспільства у гуманітарно-науковому дискурсі XXI століття [227; 228].

Згідно системного підходу до обґрунтування ключових принципів, що визначають ідеологію інформаційного суспільства як динамічний розвиток держави, слід виділити три аспекти категорії «суспільний прогрес»:

- 1) соціальний прогрес;
- 2) економічний прогрес;
- 3) інформаційний прогрес.

В результаті має бути сформована модель ідеології як «соціально-інформаційно орієнтованої держави», що базується на основі інформації та має своєю метою сформувати інформаційне суспільство, як магістраль суспільного розвитку, що включає зміст базових механізмів забезпечення відтворення, руху

і саморозвитку в економіці. Економічне зростання – це все-таки засіб, а не самоціль розвитку, а соціальні, екологічні та інформаційні цінності є імперативними, тому вони повинні направляти розвиток суспільства згідно магістрального шляху розвитку [235].

Згідно *інституційного підходу до динамічного суспільно-економічного розвитку інформаційного суспільства та вироблення його ідеології* зазначимо, що інституційна теорія суспільно-економічного розвитку синтезує економічні, правові, соціологічні аспекти життєдіяльності. В основі інституційної методології закладена ідея синтезу соціологічних, суб'єктивно-психологічних, моральних та економічних аспектів функціонування і розвитку суспільних процесів, що генерують ефект синергії. Слід виділити інститути–цінності та інститути-засоби інституційно-комунікативного суспільства, як різновиду складної соціальної системи і взаємодії, - відмічає М. Максименюк [244, с. 266 - 278].

Інститути–цінності – це системи норм, що задають напрямок розвитку, у рамках якого повинна здійснюватися життєдіяльність суб'єктів суспільних відносин, їх функціонування і розвиток (їх називають «термінальними цінностями»), які повинні реалізовуватися інститутами-засобами у відповідності з інструментальними цінностями. Інститути–засоби – це система норм, що визначають вимоги до засобів забезпечення життєдіяльності суб'єктів суспільно-економічних відносин. Взаємозв'язок між двома вказаними видами інститутів і конкретними функціональними інститутами, регламентують відповідні спектри суспільно-економічних відносин [278].

На нашу думку, на сучасному етапі розвитку України ідеологія та культура інформаційного суспільства повинні мати консолідований характер і включати концептуальні положення (ідеї) із врахуванням інформаційних взаємозв'язків і взаємодій з різними країнами та їх спільнотами на основі

інтеграції принципів, поглядів і положень, які повинні визначати ідеологію інформаційного суспільства [10, с. 44 - 53].

Необхідно прийняти за основу базову ідею позиціонування держави Україна на інформаційному просторі з базовим постулатом інформаційно-технологічної модернізації економіки та суспільства на інноваційній основі за рахунок інтенсифікації внутрішніх ресурсів та виходу на міжнародну арену. Для проведення постійної інтенсивної модернізації країни у різних напрямках за рахунок внутрішніх ресурсів і зовнішніх резервів необхідна духовна зацікавленість населення у максимальному використанні людської праці, талантів народу, технологічних можливостей та природних ресурсів під лозунгом «Інформаційний прорив України».

Реалізація можливостей українського суспільства задля прискореної модернізації у політико-економічному та технологічному напрямках ефективна тільки при перегляді національної наукової парадигми і забезпечення реалізації національної технологічної (інформаційної) парадигми. Сфера інформаційної економіки (знаннєвої економіки) займає ключову роль в забезпеченні ідеології інформаційного суспільства та захисту від загроз національної безпеки, що є пріоритетом технологічного розвитку [242].

В основі ідеології інформаційного суспільства лежить соціальна інформація, яка має велике значення для динамічного розвитку і безпеки сучасної України в XXI столітті, що може бути індикатором (показником) функціонування світової політики, яка базується на соціально-економічних аспектах життєвого циклу держави.

Функціонування соціальної інформації у світовому процесі слід охарактеризувати наступними ознаками:

1) згідно об'єму циркуляції: регіональний, національний, континентальний, глобальний;

2) згідно часу циркуляції: короткостроковий, середньостроковий, довгостроковий;

3) згідно характеристик: позитивна, негативна, нейтральна;

4) за допомогою ЗМІ, служб, неформальних зав'язків, дипломатичних джерел, бізнес-структур, комп'ютерних, телекомунікаційних та мобільних мереж;

5) за призначенням: переконання, управління і корекція прийняття рішень, отримання зворотного зв'язку, компрометації, створення нових цінностей і правил взаємодії тощо.

У ХХІ столітті управління інформаційними потоками перетворюється на вирішальний фактор завоювання, збереження і утримання керівництва та влади. Захист національної безпеки України – народу, території і образу життя є головною задачею і конструктивним обов'язком уряду. Для цього повинна бути створена ефективна система діагностики внутрішньої соціальної інформації, а також створення систем діагностики внутрішньої соціальної інформації за допомогою інформаційних систем [267, с. 62 - 70].

Головні концепти ідеології інформаційного суспільства повинні бути відображені в загальнодержавних інформаційних та телекомунікаційних системах і орієнтовані на захист наступних об'єктів і процесів:

1) засоби і системи інформатизації (засоби обчислювальної техніки, інформаційно-обчислювальні комплекси, мережі і системи), програмні засоби (операційні системи, системи управління базами даних, інше загальносистемне і прикладне забезпечення), автоматизовані системи управління, системи зв'язку та передачі даних, що здійснюють прийом, обробку, збереження і передачу інформації органічного доступу, їх інформативні фізичні поля;

2) інформаційні ресурси (ІР), що включають свідчення, які віднесені до державної таємниці і конфіденційної інформації;

3) технічні засоби і системи, що обробляють відкриту інформацію, але розміщені у приміщеннях, в яких обробляється інформація відкритого доступу [238, с. 75 - 93].

Основними загрозами національній безпеці України в загальнодержавних, інформаційних та телекомунікаційних системах є:

1) діяльність спеціальних служб іноземних держав, злочинних товариств (спільнот), організацій та груп, протизаконна діяльність окремих осіб, направлена на отримання несанкціонованого доступу до інформації та здійснення контролю за функціонуванням інформаційних та телекомунікаційних систем;

2) порушення встановленого регламенту збору, обробки і передачі інформації, помилки персоналу інформаційних та телекомунікаційних систем, відмова в роботі технічних засобів та програмного забезпечення в інформаційних та телекомунікаційних системах (кібератаки, віруси, відмова комп'ютерної системи в результаті кібератак);

3) використання несертифікованих у відповідності з вимогами безпеки засобів та систем інформатизації і зв'язку, а також засобів захисту інформації та контролю їх ефективності, враховуючи вирішення проблем зростаючої ролі інформаційно-комунікаційної функції держави в умовах інформаційного суспільства та шляхи їх вирішення [240].

Таким чином, в усіх сферах управління (державного, регіонального, місцевого, господарського, воєнного, економічного) повинні відбуватися процеси формування ідеології інформаційного суспільства, так як сучасний етап розвитку суспільства характеризується зростаючою роллю інформаційної сфери, що представляє собою сукупність інформації, інформаційної інфраструктури, суб'єктів, що здійснюють збирання, формування, розповсюдження і використання інформації, а також системи регулювання суспільних відносин, які при цьому виникають.

Інформаційна система, виступаючи системоутворюючим фактором життя суспільства, активно пливає на стан суспільства, політичної, економічної, оборонної та безпекової діяльності України.

Національна безпека України істотним чином залежить від забезпечення інформаційної безпеки і на протязі технічного прогресу ця залежність буде постійно зростати.

Висновки до четвертого розділу

У четвертому розділі:

визначено інформатизацію як фактор оптимізації ідеології інформаційного суспільства та забезпечення його сталого розвитку на шляху виходу із соціокультурної кризи; розкрито зарубіжний досвід високорозвинених країн зі сталим розвитком та високими технологіями інформаційно-інноваційного суспільства; здійснено діагностику проблем сталого розвитку інформаційного суспільства в умовах глобалізації як модель цивілізаційної динаміки.

1. Як засвідчив аналіз, розробка концепції інформатизації тісно пов'язана з економікою, політикою, культурою, управлінням, тому для її адекватного аналізу слід дослідити соціоекономічні, соціоантропологічні, соціокультурні

виміри з акцентуацією аналізу на політику, економіку, управління, культуру, в центрі яких підтримка і розвиток людського фактору, що здійснюється через і завдяки ідеології інформаційного суспільства, здатної привести суспільство до сталого розвитку.

2. Надзвичайно гострою на даному етапі розвитку постає необхідність розроблення на державному рівні в Україні програми побудови інформаційно-інноваційного суспільства з інтелектуальним розвитком, в основі якого:

- соціально-економічні механізми еволюції країни;
- розвиток науки, освіти, культури, націлених на піднесення людського ресурсу, які є конкурентоспроможними для досягнення сталого розвитку;
- вироблення ділових механізмів розвитку капіталу, партнерства і конкуренції та адаптивного управління еволюцією з метою досягнення стрибка з «третього у перший світ» та шляхи досягнення сталого розвитку з метою забезпечення конкурентоспроможності держави та її інформаційно-інноваційного суспільства;
- вироблення нового світогляду, нової людини та нового суспільства як основи інформаційно-інноваційного типу соціуму та подолання загроз, пов'язаних з інформаційно-комунікаційною діяльністю.

3. Україна виступає за збереження різноманітності інформаційного суспільства, подальший розвиток наукових досліджень і підготовки кваліфікованих кадрів у сфері ІКТ, більш широке використання інтелектуального потенціалу України в глобальному розподілі праці через участь в міжнародних проектах, вирішення на національному, регіональному та глобальному рівнях проблем захисту інтелектуальної власності. *Безперечно, що при цьому необхідна співпраця з міжнародними організаціями та інвесторами у сфері розвитку ІКТ у наступних пріоритетних напрямках:*

- 1) розвиток сфери соціально-значущих інформаційних послуг, перш за все телемедицини та дистанційної освіти;

2) створення системи ІКТ, що покликана забезпечити рівні права і можливості для населення у віддалених, малонаселених районах;

3) використання високошвидкісних каналів зв'язку для національних науково-освітніх мереж;

4) широкого доступу населення до глобальних інформаційних ресурсів.

4. Таким чином, ідеологія інформаційного суспільства як фактор динамічного розвитку і безпеки сучасної України в ХХІ столітті представляє собою сукупність інформаційних, організаційних, матеріально-технічних, кадрових ресурсів, призначених для вирішення будь-яких задач інноваційного науково-технічного розвитку.

Сучасний стан динамічного розвитку України та його національної безпеки є результат взаємодії цілого ряду факторів, що впливають на формування та розвиток ідеології інформаційного суспільства. В її числі помітне місце належить освіті, науці, культурі, інтелігенції (національній еліті) України. Накопичення інноваційного (наукового) потенціалу та його реалізація у значній мірі визначається якістю знань, ефективністю використання освітнього потенціалу у практичній діяльності.

РОЗДІЛ 5.
СТРУКТУРНІ КОМПОНЕНТИ (КОНЦЕПТИ) ІДЕОЛОГІЇ
ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА ЯК ФАКТОР СТАЛОГО
РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

5.1 Формування неоаксіологічної цифрової культури та нових цінностей інформаційного суспільства

5.2 Інформаційна культура як фактор підвищення ефективності ідеології інформаційного суспільства в умовах глобальної інформатизації

5.3 Інформаційна культура особистості як структурний компонент ідеології інформаційного суспільства сучасної України та фактор її сталого розвитку

5.4 Інформаційна свідомість особистості як структурний компонент ідеології інформаційного суспільства сучасної України та фактор її сталого розвитку

Висновки до п'ятого розділу

5.1 Формування неоаксіологічної цифрової культури та нових цінностей інформаційного суспільства

Нами поставлена задача розкрити формування неоаксіологічної цифрової культури та нових цінностей інформаційного суспільства. Структурні концепти неоаксіологічної цифрової культури як базові індикатори ідеології інформаційного суспільства – символ, ідея, ідеал, інформація, цінності, комунікація, знання, культура, інформаційні ресурси, інновації, інформаційна людина, креативність – сприяють формуванню теоретико-методологічних та праксеологічних засад суспільства, що слугують реалізацією креативного (людського, соціального, інтелектуального) потенціалу нації [306].

Метою є концептуалізація ідеології інформаційного суспільства та її вплив на подолання проблем віртуального світу, для чого слід пояснити:

- 1) структурні компоненти ідеології інформаційного світу;
- 2) проаналізувати проблеми віртуального світу, що свідчать про те, що в суспільстві не сформована ідеологія (культура, свідомість) інформаційного суспільства;
- 3) дати визначення ідеології інформаційного суспільства [271].

Розглянемо структурні компоненти ідеології: *символ, ідея, знак, інформація, цінності, комунікація, інформаційне поле, віртуальна реальність, глобальний інформаційний контроль, інформаційна людина, креативність*, що ґрунтуються на інформації, знаннях та інноваціях.

Надамо характеристику вище перерахованим концептам ідеології інформаційного суспільства.

Символ – термін, синонімічний знаку, що виражає певний зміст як максимуму, що є носієм психічно-культурної констеляції з екзистенцією, соціумом, світом, що означає її освоєння екзистенцією, тобто матрицезмістовна компонента ідеології інформаційного суспільства, що модифікує трансляційно-комунікативно-метаболічні процеси в суспільстві. Знак є символом у тому випадку, коли його апробація генерує чи репродукує реакцію - відповідь на феномени екстернально-інтернального плану, що має безпосереднє відношення до знаку. Символ є аналогом наближення в своїх конструктах до інтерпретації інформаційного суспільства, щоб показати глибинність розвитку суспільства, так і самовираження людини, як креатора його розвитку, - зазначає В. Муляр [272; 273].

Символ, як модус комунікації, є важливим компонентом ідеології інформаційного суспільства, завдяки якому можна прослідкувати еволюцію розвитку сучасного інформаційного суспільства, субстанціональний інструментарій його аналізу та виявити субкультурі феномени розвитку інформаційного суспільства в кожній країні. Саме символи конституюють континуум інформаційного простору та експлікують світ у вигляді матриць інформації, знань, комунікації та забезпечують креативно-адаптивну функцію культури інформаційного соціуму. Ідеологія інформаційного суспільства виступає як результат самовираження суб'єкта і вона генерує свою діяльність через креативні мультиакти особистості, трансформуючись у знаковимволічні форми. Тільки суб'єкт здатний трансформувати смислові форми в субструктури ідеології інформаційного суспільства, обновляючи зміст і форму екзистенції, світу, культури, цивілізації [275].

Ідея – це абстрагована думка про щось (у нашому випадку про інформаційне суспільство), матриця осягнення індивідом за допомогою рефлексії мультипроцесів об'єктивної дійсності в адитивності із задачами-

цілями-перспектами епістемологізації (гностизації) соціуму-світу, власних поведінських паттернів, управління розумом [232].

Знак – матеріально-природне, просторове явище, об'єкт-предмет-дія-умова, які можуть бути чуттєво осмислені, а також транслюватися, як сигнал (чи парадигма) про будь-які відносини у суспільстві у кореляції відносин з оточуючим світом та один з одним. Субсистема, що орієнтується на максими-принципи-модифікації, які відтворюють знакові системи субмоделей інформаційного суспільства в соціокультурному просторі. Знак безпосередньо імплікується з такими матрицями культурно-еволюційного процесу, в основі якого інформація (мультикоди), що формуються в залежності від онтообставин. Знак слід експлікувати як ім'я предмета, моделі, системи, об'єкта, а інформація, яка транслюється, є смислом та ідеєносієм інформаційного суспільства [231].

Інформація як складова компонента ідеології інформаційного суспільства включає свідчення про щось (оточуючу нас дійсність), яким часто експлікують рівень західного суспільства та його культурно-історичних соціальних феноменів у ракурсах переходу від індустріальної технології виробництва до інформаційно-комп'ютерних моделей, що забезпечують індексацію інформації в усіх сферах та галузях життєдіяльності соціуму. Сформувався теорія інформації, яка вивчає закони і способи вимірювання, перетворення, передачі та використання і збереження інформації.

Центральним є поняття кількості інформації та її міри, яка виникла як результат осмислення процесів передачі повідомлень, викликаних запитом практики: розвиток технічних засобів зв'язку вимагав якісних способів передачі інформації (телеграф, телефон, факс, телекс, телеграф, комп'ютер тощо). Топологічний підхід до оцінки інформації визначався у тій мірі, коли кількість інформації визначалася як міра топологічних відмінностей структур,

тобто як міра тих відмінностей, які залишаються інваріантними при топологічних перетвореннях (Рашевський).

В семантичній теорії інформації намагаються подолати специфіку абстрактних підходів і ввести кількісні оцінки змістовності, вагомості, цінності і корисності інформації, тобто знайти кількісну міру семантичних характеристик повідомлень. Моделюванням процесів інформації базується на експлікації компонентів давного модельованого процесу, а математичне моделювання мультипроцесів включає такі його компоненти, як: джерело зв'язку, передатчик-індуктор, канал трансляції передачі, адресат, джерело можливих бар'єрів, що й дає можливість встановити кількісну модальність інформації, її пропускну здатність та рівні деформації інформації [259, с. 36 - 50].

Цінності ідеології інформаційного суспільства – це конструкти культури, цивілізації, соціуму, які поряд з нормами-знаннями-законами-ідеалами-еталонами визначають соціально-творчу активність індивіда у соціумі, креативних актах соціально-культурного абрису-порядку, являють собою аксіологічно-модальний критерій розвитку інформаційного соціуму. Цінності ідеології інформаційного суспільства дають можливість індивідам встановлювати фундаментальні відмінності між предметами-об'єктами світу-соціуму, стверджуючи дещо значуще, що визначає цінності інформаційного суспільства як символи всезагального благополуччя [242].

Цінності інформаційного суспільства – це арсенал духовно-інтелектуальних каузальностей, від яких залежать соціальні перетворення як у суспільстві, так і в екзистенції. Цінності інформаційного суспільства формують стереотипи поведінки, ментальності, раціональних форм комунікації, демократичних цінностей чи навіть утилітарних, нормативних, приписно-оціночних та інше. Вони є «знаками» опредмечених у зовнішніх об'єктах людських здібностей і можливостей і символізують «значення»

корисності існування людини в інформаційному суспільстві та реалізації всіх його можливостей. Суб'єктивні цінності слугують формою орієнтації людини в соціальній (інформаційній) реальності, яка дозволяє індивіду мислити і діяти у складних переплетіннях інформаційної доби, яку індивід намагається «розкодувати» [236].

Комунікація як головний конструкт інформаційного суспільства, пов'язаний з комунікаційними процесами та знаками-символами, що розвиваються під впливом соціальних, культурних, онтологічних процесів, означає трансляцію інформації за допомогою матеріальних носіїв, сигналів, в контексті яких відбувається як обмін цінностями, що виступають умовою цілісних соціальних систем, так і обмін індивідуальними повідомленнями, що забезпечують передачу досвіду та сприяють тому, що індивід реалізується в комунікації і завдяки комунікації, а тому відтворює себе в іншому.

Інформаційне поле, в якому формується ідеологія інформаційного суспільства розвивається завдяки засобам масової інформації, що включають телебачення, радіо, пресу, що відкрили вікно в інший світ, в якому розвивається людина. Вони надають оперативну інформацію про те, що відбулося в будь-якому куточку Земного шару, формують погляди людей, їх свідомість і культуру [239].

Людина живе у *потужному інформаційному полі*, що зачіпає всі сторони його життя. Останнім часом ефективність впливу інформації і комунікації різко збільшилася за рахунок комп'ютеризації. Особливо важливу роль в інформаційному полі набуває Інтернет, який іноді називають «глобальним інтелектом», за допомогою якого можна отримати будь-яку довідку, проноз погоди, обмінний курс, придбати квитки на транспорт і таке інше. Користуючись Інтернетом, можна читати сторінки будь-яких газет, журналів і книг, здійснювати їх передрук на принтері. Сьогодні інформаційно-комп'ютерна революція тільки розпочалася і з часом буде тільки посилюватися

як позитивний, так і негативний вплив інформаційного поля. Це, по суті, влада ЗМІ над душами людей та програмування їх поведінки [323; 324; 325].

Сьогодні у повсякденний обіг ввійшло поняття *«віртуальної реальності»*, що відповідає уявлюваній реальності, квазібуттю, коли світ сприймається як дійсний, який в дійсності не існує. У першу чергу це пов'язано з швидким розвитком комп'ютеризації, так як сучасні комп'ютерні технології дозволяють отримувати не тільки трьох вимірні стереоскопічні відеозображення з високою руйнівною спроможністю, але й за допомогою каналів зворотного зв'язку управляти вигаданими об'єктами (псевдореальністю), змінюється згідно їх волі.

До характерних особливостей віртуальних світів слід віднести наступні:

- 1) віртуальна реальність, що створюється не нею самою, а іншим, зовнішнім по відношенню до неї об'єктом;
- 2) вона наділена власним простором, індивідуальним часом, своєрідними законами існування;
- 3) віртуальна реальність має активну комунікацію з іншими системами, у тому числі з тією, що її породила.

До віртуальної реальності відносять зараз цілий ряд різнобічних явищ: комп'ютерні ігри, де конкретна людина відділена від реального світу; ЗМІ, під впливом яких величезна маса людей живе в неадекватному світі і може йти проти своїх власних інтересів; імідж політичних діячів, що створюється ЗМІ і таке інше [237].

У фізиці створюється поняття «віртуальних переходів», «віртуальних частин», для яких не існує звичайної, справедливої для реальних частин зв'язку між енергією, імпульсом і масою. І у цьому випадку поняття віртуальної

реальності, що відділене від дійсності, носить, скоріше, математичний характер.

До віртуальної реальності відносять і неадекватне сприйняття дійсності при психічних захворюваннях та прийомі наркотиків, при яких людина отримує галюцинації та розузгодження психіки. Фантастичний смисл набувають і згадка про минуле, минулі знання, оточуюча дійсність. Тому можна ще раз відмітити, що віртуальна реальність носить ілюзорний (нематеріальний) характер, що являє собою відображення поза буттям [256; 257; 258].

Розвиток *інформаційних засобів* приводить до можливості встановлення тотального контролю над людьми, якого ще не було в історії людства. Через 5-10 років життя кожної людини може бути під контролем держави. Прогрес комп'ютерної техніки дозволить контролювати не лише географічне переміщення людини по світу, але й її покупки в магазинах, з ким вона спілкується і що говорить. Такий прогноз зробив голова компанії Microsoft Б. Гейтс. Для спецслужб глобальні мережі спостереження за інформацією в комп'ютерних і телефонних мережах – справа звичайна [262].

Наприклад, в Росії це CORM – система оперативно-розшукових заходів, яка дозволяє отримати доступ до особистої пошти та списку сайтів будь-якого відвідувача Інтернету. У США методи отримання інформації є ще ширшими. Вся сучасна світова система супутникового зв'язку прослуховується американською електронною розвідкою, практично перехоплюються всі приватні та державні повідомлення, що перепадаються по телефону, факсу чи електронній пошті.

Так вважає Комітет по оцінці основних напрямків наукового і технологічного розвитку Європарламенту. Система «Ешелон» щомісячно перехоплює близько 100 млн. повідомлень, що направляються через супутники та Інтернет. Як CORM, так і «Ешелон» знаходять необхідні повідомлення по

ключових словах. Завдяки мобільним телефонам спецслужби представляють всі переміщення їх власників. Наприклад, швейцарська компанія Swisscom записала переміщення 1 млн. мобільних телефонів своїх клієнтів за півроку, так як телефонна слухавка посиляє в мережу сигнал доступності.

Кожна наша покупка у магазині з використанням кредитної картки також вказує наше місце розташування. Після введення в метро магнітних карт комп'ютер також отримав можливість фіксувати наші переміщення. Існує єдина транспортна карта міської мережі, що передає інформацію у відповідну комп'ютерну систему. Останнім часом популярними є камери відеоспостереження.

Тільки у Великобританії в суспільнодоступних місцях встановлено біля 200 тис. відеокамер. Ці невидимі «очі» мають функції панорамування, збільшення/зменшення та інфрачервоної зйомки. Готується до впровадження система TrueFace, що дозволяє за декілька секунд ідентифікувати обличчя людини в базах даних із сотень тисяч зображень. Система призначається для аеропортів, казино і системи безпеки магазинів, проте за її допомогою можна контролювати будь-кого, ким цікавляться спецслужби.

Вже розпочалася апробація технологій ідентифікації на основі сканування оболонки ока, дослідження геометрії руки, дактилоскопії, розпізнавання голосу та цифрових фотографій. Поліція у деяких країнах (США, Німеччина, Канада) працює над створеннями національних баз даних ДНК. Поступово відбувається процес встановлення інформаційної влади деяких інформаційно високорозвинутих країн над іншими країнами, над всіма сферами їх діяльності, включаючи ЗМІ, діяльність управлінських структур, висування політичних лідерів і таке інше [269].

В основі розвитку інформаційного суспільства лежить наука, яка є безпосередньою виробничою силою, а також базою розвитку економіки, її конкурентоспроможності, створення інформаційних систем, нових технологій,

закономірностей розвитку природи, соціуму, світу, парадигмою врятування людства. У ХХІ столітті прискорився темп життя, з'явилася нова техніка, яка потребує швидкої реакції, різко зросло інформаційне навантаження, що відобразилося на людях і соціумі, людина еволюціонує у цивілізації, соціумах, Всесвіті [320].

Глобальні ризики пов'язані з економікою та політикою держав, екологічними, матеріальними умовами життя людей та інформаційною сферою, де існують свої закони стійкості, за якими можуть слідувати біфуркації та катастрофи. З часом спектр проблем інформаційного суспільства ще більше буде посилюватися, охоплюючи все нові й нові сторони життя. Синергетика вивчає закономірності упорядкування, утворення структур в самих різноманітних системах, для яких характерними є одні й ті ж явища самоорганізації [326].

На основі синергетики надається аналіз ризиків, невизначеності, схоластичності інформаційного суспільства, асиметрії інформації, зворотних зв'язків, біфуркацій та катастроф, диференційних фаз-стадій існування організмів, які передбачають плюральність.

Зараз перед людством постає два глобальні шляхи:

- 1) той, що веде до ноосфери, збільшення скорельованості процесів, які відбуваються у природі і суспільстві за рахунок самоорганізації;
- 2) той, що веде до самознищення.

У зв'язку з багатьма негативними процесами, до яких привів розвиток інформаційного суспільства, слід сформуванню концепцію ідеології (культури, свідомості) інформаційного суспільства [321].

Таким чином, підведемо підсумок та надамо авторське визначення *ідеології інформаційного суспільства*.

В основі формування ідеології інформаційного суспільства:

- 1) наявність суб'єкта (суб'єктів), розробки ідеоконструктів інформаційного світу в адаптивності з процесами їх екстраполяції;
- 2) вибір об'єкта впливу у кореляції з механізмами регуляції відносин в інформаційному соціумі та зв'язків між суб'єктом і об'єктом;
- 3) теоретично-практично-логічна діяльність в апробації ідейно-смыслових конструктив-нормативів-цінностей-інструкцій з метою формування інформаційної ідеології (свідомості та культури);
- 4) процеси впровадження концептуальних директив (інструкцій) у констеляції з емпіричною дійсністю та застосування матриць впливу на інформаційні об'єкти людей, тобто репродукція здійснення цілеінтенціональної організаційної діяльності щодо екстраполяції в соціальну та індивідуальну свідомість норм-цінностей-конструктив інформаційної ідеології.

Ідеологія інформаційного суспільства – це система концептів-ідей символічних форм освоєння дійсності, у яких дискурсо-смыслюються відносини в кореляції індивідів до соціуму-дійсності та один до одного з метою вироблення стійкого соціуму, подолання негараздів віртуальної дійсності, формування інформаційної свідомості та культури.

Ідеологію інформаційного суспільства, як найвищої стадії розвитку суспільства, слід експлікувати як парадигму (модель) культурно-генезисного розвитку соціуму.

Виникає у зв'язку з цим об'єктивна необхідність розвитку інформаційних якостей людини, що дозволяють їй застосовувати раціональні методи обробки інформації, вміло використовувати традиційні і нові комп'ютерні технології, формувати критичне мислення до суперечливої інформації, що базується на позитивістському світогляді. Розвиток перерахованих інформаційних властивостей людини об'єднується в поняття «інформаційної культури», яка дозволяє задовольняти інформаційні потреби

людини і сприяє становленню інформаційного суспільства, про яку мова буде йти у наступному підрозділі.

5.2 Інформаційна культура як фактор підвищення ефективності ідеології інформаційного суспільства в умовах глобальної інформатизації

Ми намагаємося довести, що інформаційна культура, як складова ідеології інформаційного суспільства, формується в контексті культурогенезису цивілізації і представляє собою вищий щабель її розвитку.

Метою дослідження є здійснення рефлексії над дискурсом про цифрову культуру, яка є результатом розвитку інформаційної культури; розкрити зумовленість формоутворень цифрової культури в контексті цивілізаційного розвитку; з'ясувати поняття «*цифрової культури*» та виявити його основні характерологічні ознаки.

На нашу думку, *цифрова культура* є результатом розвитку культури інформаційного суспільства, що сформувалася на протязі останніх десятиліть сучасної цивілізації і трансформувалася у новий вид інформаційної культури, що носить назву цифрової. Розвиток інформаційної культури сьогодні

визначає інтелектуальний капітал суспільства, що трансформується у конкурентні переваги у світовому масштабі.

Доведено, що інформаційна культура представляє собою сукупність ідей, поглядів, парадигм, еталонів, репродукованих країнами, які досягли значних успіхів в інформатизації суспільства.

Інформаційна культура включає удосконалення особистості засобами інформатизації, використання інформаційно-комп'ютерних технологій, інформаційних матриць в усіх сферах людської життєдіяльності [1, с. 24 - 34]. Інформаційна культура, як складова ідеології інформаційного суспільства, формується в контексті культурогенезису цивілізації і представляє собою вищий щабель її розвитку, тому її можна експлікувати як соціально-історичний та онтолого-еволюційний досвід цивілізації. Інформаційна культура пов'язана з творчістю, креативністю, діяльністю в адитивності з правовими, етичними, естетичними, соціологічними, релігійними, економічними, політичними, науковими тенденціями в умовах глобальної інформатизації третього тисячоліття [236].

Термін *«інформаційна культура»* модулює (відображає) специфіку соціумів, держав, етносів, як мультисистем інформатизації, імплікованих з розвитком економіки, що досягли значних успіхів в економічному добробуті та процвітанні нації.

Термін інформаційної культури знайшов своє відображення у працях В. Андрущенка, О. Базалука, О. Дзьобаня, В. Воронкової, О. Кивлюк, В. Кременя, А. Лазаревича, О. Сосніна, О. Пунченка та багатьох інших дослідників.

Інформаційну культуру слід диференціювати як мультимодальний феномен соціуму у динаміці з креативно-творчою діяльністю та активністю індивідів. Інформаційна культура як генерально-субстанційна категорія еволюційних процесів цивілізації, які базуються на інформаційно-

інтелектуальних соціовідношеннях, що формуються з врахуванням історично-еволюційних обставин [249].

Таке розуміння інформаційної культури тісно пов'язане з розвитком науки, яка формує знання про закони розвитку суспільства і держави.

Інформаційна культура є арсеналом мультифункцій та процесів упровадження макропарадигм інформатизації в усі сфери суспільства, існуючи через кореляцію з соціосистемами, соціоінститутами, індивідами. Інформаційна культура по своїй структурі архітектонічно реалізується в своїх інформаційних носіях, представлених інформатизацією, реалізується в моделях соціуму, інформаційних системах освіти та науки [154; 155; 156; 157; 158].

Різновидом інформаційної культури є мережева культура, так як людина, що знаходиться в соціальній мережі, формує цінності мережевої орієнтації. Успіх упровадження інформаційної культури приводить до позитивних змін та соціального прогресу, що розглядається розвитком мережевої культури та мережевого суспільства [276, с. 70 - 80].

Інформаційна культура XXI століття буде зростати, використовуючи значні тенденції розвитку телекомунікацій та обробки інформації, що за необхідністю вимагає формування культури інформаційного суспільства [157].

Отже, інформаційна культура, як складова ідеології інформаційного суспільства, представляє собою сукупність таких цінностей, що сприяють подальшому розвитку інформаційно-комунікативних технологій, інновацій, науки, переходу країни на шостий технологічний уклад, цінностей, що протидіють інформаційному як вакууму, так і хаосу [206, 208].

Постійне удосконалення інформаційної культури визначає потребу в отриманні різнобічної інформації, яка допомагала б індивіду адаптуватися до

цього виду соціуму та успішно діяти з метою успішної соціалізації особистості в нелінійному середовищі [283].

Інформаційне суспільство, як результат тривалої еволюції людства, сформувалося як модель високоорганізованого розвитку соціуму на принципах інформації, науки, культури, освіти, інновацій. Інформаційне суспільство - це такий тип (вид) суспільства, в якому виробництво і споживання є найважливішим ресурсом, а інформація визнається найбільш значущим ресурсом, нові інформаційні та телекомунікаційні технології є базовими технологіями, а інформаційне середовище поряд з соціальним та екологічним є новим середовищем проживання людини.

Основними ознаками інформаційного суспільства є:

- 1) інформаційна економіка;
- 2) високий рівень інформаційних потреб всіх членів суспільства і фактичне їх задоволення;
- 3) висока інформаційна культура;
- 4) вільний доступ кожного члена суспільства до інформації, обмежений тільки інформаційною безпекою особистості, суспільних груп і всього суспільства.

Для вільної орієнтації в інформаційному просторі людина повинна володіти інформаційною культурою, як однією з складових культури взагалі [216; 217; 218].

Вплив цифрових технологій на культуру обертається оцифруванням традиційної культури і розповсюдженням поряд з класичними цінностями – цифрових цінностей, що несуть з собою цінності науково-технічного, технологічного прогресу, раціональності, функціональності, ефективності,

мобільності, успіху і самореалізації людини у творчо-креативній праці, яка прийшла на зміну рутинній [205].

Формування цифрової культури вкрай необхідне для встановлення цифрового діалогу між владою та громадянами. Прикладом слугує Амстердамська громадська цифрова культура, як нова форма суспільної сфери, яка поєднує місцеві інституції, організації широких мас та комп'ютерні мережі в розвитку культурного вираження та участі у житті суспільства, у результаті чого була сформована мережева спільнота міста, а його модель матеріалізувалася в структурі сайту. Місто Амстердам було першою місцевою адміністрацією, яка погодилася з'єднати свої внутрішні мережі з Інтернетом, намагаючись забезпечити контрольовану прозорість.

Організовані культурні заходи, поєднані з новим середовищем, як інструментам для нових форм людського спілкування та вираження, слугували формуванню традицій нової цифрової культури. М. Маклюен [242], як провідний фахівець у галузі інформаційного суспільства, акцентує увагу на взаємовідносинах між Інтернетом і соціальною організацією суспільства, бізнесом і політикою та його вплив на культуру. Компанії, які не визначили для себе стратегії цифрової трансформації, ризикують взагалі залишитися без бізнесу. Показник успішної цифровізації бізнесу – швидкість повернення інвестицій у передові технології, яка забезпечує новий рівень конкурентоспроможності.

Русійною силою цифрових ініціатив є робочі групи, в яких об'єднуються спеціалісти різних напрямів, зацікавлених у досягненні загальної бізнес-цілі, що стимулює колективний пошук оптимальних рішень. Цифровий бізнес – це перш за все нові ринкові моделі для компанії і є всі свідчення того, що в майбутньому бізнес стане цифровим [199; 200; 201; 202].

Цифрова культура, як результат розвитку інформаційного суспільства, охоплює широкий спектр напрямів: від комп'ютерних ігор і мультимедійних

музеїв до інтерактивного сторітеллінгу і проектів, пов'язаних з діджиталізацією. Важливим проблемами цифрової культури є «digital reuse» (повторне використання цифрових продуктів), роль нових медіа у житті, роль технологій в організаціях, розвиток інновацій, які були б реалізовані на практиці.

У самому широкому розумінні термін **цифрова культура** (або *діджитальна*, від англ. *digital* – *цифровий*) можна визначити як систему реальних і символічних феноменів, що базуються на цифровому кодуванні та його універсальній технічній реалізації, що закріпилися ментально і детермінують віртуальні форми різних видів життєдіяльності.

У більш вузькому смислі поняття **цифрової культури** слід визначити як систему нових цінностей, знань, компетенцій, моделей поведінки і комунікацій, що визначають життєдіяльність індивіда у цифровому просторі.

Поняття «цифрова культура» означає культурну динаміку і визнання того, що цифрові технології стали органічною частиною життя сучасної людини.

Цифровий простір, насичений іграми та інтелектуальними ресурсами, часто сприймається як нова комунікативна галактика, яка є аналогією нового культурного простору, описаного М. Маклюеном в праці «Галактика Гутенберга» [242]. Галактика цифрової мови і тексту не тільки розширюються і доповнюються мережевими ресурсами, але й перетворюються в цьому середовищі, що часто називається терміном «гіперінтелект».

По суті, комп'ютерні цифрові технології розширюють і перетворюють здібності самої людини, створюючи основу для нових реалій. Користуючись новими комп'ютерними цифровими технологіями, людина створює об'єкти другої – мультимедійної природи, які легко трансформуються і управляються за допомогою комунікацій, спілкування, обміну мультимедійними продуктами [292].

Цифровий простір виступає відкритим для інтенсивних змін, який стає середовищем існування нових поколінь, що дозволяє по-новому досліджувати світ, створювати принципово нові наукові інструменти. Очевидними є творчі потенції людини, які при використанні цифрових, комп'ютерних та інформаційних технологій роблять людину принципово незавершеною і відкритою для змін. Людина у цифровому просторі стрімко розширяє свої можливості інтерактивної системою, формує і відповідні параметри майбутнього.

Комунікативний простір, що стрімко розширюється, збільшує не просто кількість зв'язків, комунікацій, але збільшує частину предметних сфер із різних сфер знання. Неминуче починають змінюватися і світоглядні проблеми людини, що починають вимагати формування цілісної картини світу, виникають проблеми у «новій оптиці», в новому звучанні проблем чи їх психічного сприйняття [256; 257; 258].

Користуючись комп'ютерними цифровими технологіями, людина не просто породжує новий предметний світ, як це відбувається у «другій» природі, але й створює об'єкти другої – мультимедійної природи, які гарно трансформуються. Одним словом, комп'ютерні технології, програмне забезпечення дозволяють по-новому досліджувати оточуючий нас світ, створювати принципово нові наукові інструменти дії [339, с.120 - 130].

Будучи відкритою системою, трансформуючи світ, людина в аутопоетичному процесі комунікації безмежно розширюється і змінюється сама. Ця, зовсім інша онтологічна реальність, в яку включається індивід, потребує розвитку нових потенцій, необхідності створювати гармонічний світ. Людина стає серйозним «партнером», а не просто активним суб'єктом дії, використовуючи динамічні навантаження, візуальні, аудіальні, тактильні та інші збудження своїх сутнісних сил. Фактично людина перетворюється в

систему, яка пред'являє новий рівень складності і вимагає зміни в системі координації, чим виводить людину до більш складних задач самоуправління.

Таким чином, підведемо підсумки.

Цифровий простір, насичений іграми та інтелектуальними ресурсами, створений людиною, сприймається як «нова комунікативна галактика». Культура, що визначається як друга природа для людини, набуває нового виміру, так як формується як інтерактивний віртуальний простір в умовах інформаційного суспільства, як виклик цивілізації.

Сучасні технології дозволяють відслідковувати мережеву активність людини, а зібрані дані - аналізувати всю сукупність діяльності. Дігитальність мислиться як маркер культури, що включає як артефакти, так і комунікації, які характеризують певний образ життя. Дігіталізація - це процес, під яким слід розуміти комп'ютеризацію та розвиток Інтернет, що неможливо одне без іншого.

Під *цифровою культурою спеціаліста* ми розуміємо цінності цифрової технологізації, які не суперечать загальним гуманістичним цінностям та означають цифрову компетентність спеціаліста, володіння технологіями оптимального орієнтування у цифровій реальності, і, перш за все, продуктивного спілкування у віртуальному просторі.

Інформаційна культура пов'язана з соціальною природою людини, вона є результатом різноманітних творчих здібностей людини. Інформаційна культура - це вміння цілеспрямовано працювати з інформацією і використовувати її для отримання, обробки і передачі інформації з метою використання комп'ютерних інформаційних технологій. Цифрова культура є результатом розвитку інформаційного суспільства та формування його геоцінностей.

Як особливий аспект соціального життя, інформаційна культура виступає у якості предмета, засобу і результату соціальної активності,

відображає характер і рівень практичної діяльності людей, направлена на ефективне освоєння інформаційного простору шляхом формування і розвитку інформаційних якостей, що базуються на ціннісних уявленнях. Інформаційна культура особистості представляє собою сукупність інформаційного світогляду, інформаційної грамотності і грамотності у сфері інформаційно-комунікаційних технологій, включає високий рівень інформаційної свідомості.

5.3 Інформаційна культура особистості як структурний компонент ідеології інформаційного суспільства сучасної України та фактор її сталого розвитку

Як ми вже відмічали, інформаційна культура представляє собою сукупність поглядів, світобачень, ідей, парадигм, еталонів, традицій певних народів, націй чи етносів, що досягли успіхів в інформатизації своєї країни. Інформаційна культура сприяє розвитку особистості засобами інформатизації через активне використання інформаційних технологій, Інтернету в усіх сферах людського життя та виробничої чи творчої діяльності [181].

Інформаційна культура, як складова ідеології інформаційного суспільства, формується в ході історичного розвитку цивілізації і утверджується як її соціально-історичний та онтолого-еволюційний досвід. Вона тісно пов'язана з творчістю та креативною діяльністю індивідів [254]. Тому, інформаційна культура, як і культура в цілому, відображає специфіку розвитку інформаційного суспільства конкретних держав, націй та соціумів. Інформаційну культуру слід розглядати як певний феномен креативно-творчої діяльності індивідів та соціуму. Інформаційна культура, як домінуюча категорія еволюційних процесів цивілізації, базується на інформаційно-інтелектуальних соціовідношеннях людей, націй та країн, що формуються в контексті розвитку та становлення інформаційної цивілізації [249; 255].

Інформаційна культура репрезентується в різноманітних моделях, системах цінностей, орієнтирах, що поглиблюють ментальні виміри країни, визначається традиціями, що генерують новаційні матриці-структури інформатизації та інформаційно-комунікативних відносин [267, с. 208 - 217].

Інформаційна культура та її матриці формуються у результаті глобального інформаційно-комунікативного простору, що помітно змінює класичні схеми взаємодії та розвитку культур. Однією з обставин є всезагальний характер змін у технологічних інноваціях виробництва, соціалізації інформації та комунікації у суспільстві. Інноваційні процеси потребують високого рівня інформаційної обізнаності індивіда, так як об'єм інформаційного вибуху зростає лавиноподібно, впливаючи на всі сторони соціального і культурного життя, враховуючи те, що людина знаходиться постійно у просторі віртуального буття [152; 281].

В умовах перенасичення інформації та її асиметрії відбувається стохастичний розвиток інформаційного соціуму, в результаті чого країни повинні на держаному рівні сформувати національні програми розвитку інформаційного суспільства до 2030-2050 років, програми освіти інформаційного суспільства [157].

Повинна спрацювати планетарна синергія, щоб кожна держава не втратила свою ідентичність, а сформувала свій тип (модель, парадигму) інформаційної культури, яка б визначалася соціально-економічними, технологічними, освітянськими програмами життя та розвитку.

Інформаційна культура відіграє важливу роль для посилення конкурентоспроможності країни та виходу її в міжнародний простір, для чого вона повинна демонструвати високі цілі розвитку національної ідеї [279].

Зневажливе ставлення до науки, що спостерігається останнім часом і в Україні, є надзвичайно загрозливою проблемою, так як це може призупинити і

розвиток інформаційного суспільства та найкращі його наукові розробки. Темпи і результати в інноваційному розвитку України не є задовільними.

Суспільство, у якому людина може справлятися з лавинозростаючими темпами інформації, успішно оволоділа цінностями інформаційного суспільства, може звільнити людину від рутинної праці і сприяти її креативності. Така людина володіє різноманітними потоками інформації, різноманітними інформаційними системами та інформаційними ресурсами, принципами і підходами використання технічних засобів та використовувати інформацію для розвитку своїх творчих можливостей та зростання, як особистості в контексті принципів толерантності [273; 274, с. 94-104].

Інформаційна культура слугує важливою умовою культури всього соціуму і окремої особистості, так як без неї неможливе реальне просування у напрямі інформаційного суспільства. Великої актуальності при цьому набуває розробка поняттєво-категорійного апарату ідеології інформаційного суспільства, в основі якого інформаційна людина та різноманітні компоненти інформаційної культури.

Інформаційна культура також є важливою умовою формування інформаційних поведінських патернів індивіда через посередництво менталактів-мотивів-психостанів суб'єктів в інформаційному соціумі, без яких неможливе просування людини у напрямі інформаційного суспільства та культурогенезису цивілізації. Великої актуальності при цьому набуває розробка різноманітних компонентів інформаційної культури, зокрема характери, норми, юриспруденція, наука, розвиток інновацій, а також діяльність суб'єктів у цьому напрямку. Інформаційну культуру слід експлікувати як соціальний феномен, що сформувався у констеляції з феноменами-факторами людини-виробництва-побуту-проведення вільного часу в інтеграції з пізнанням соціогуманітарних дисциплін, теорій, концепцій, парадигм. Інформаційна культура включає проблематику самовдосконалення

особистості, удосконалення мовленнєвих матриць, забезпечення емпіричних досліджень засад економіки Інтернету.

Використання переваг цієї відносної порожнини відповідних досліджень, ідеологія інформаційного суспільства, зазвичай, набуває актуальності в періоди швидких соціальних змін у контексті взаємодії людини з інформаційним середовищем. Упровадження комп'ютеризованих інформаційних технологій і, зокрема, Інтернету, потребує формування інформаційної культури, так як інформаційна культура є основою підвищення ефективності сучасного дискурсу мережевого суспільства [277, с. 110 - 115].

У дослідженні здійснено критичну рецепцію концептуальних ідей про ідеологію інформаційного суспільства, зокрема, значна увага приділена аналізу робіт, у яких розглянуто цінності інформації, знання, культури, що є квінтесенцією інформаційного суспільства. Ці проблеми висвітлені у роботах Р. Абдєєва, В. Андрущенко, В. Воронкової, О. Дзьобаня, Д. Дубова, В. Даніл'яна, М. Кастельса, О. Кивлюк, В. Кременя, А. Лазаревича, М. Ожевана, О. Пунченка, О. Сосніна та багатьох інших науковців.

Методологія дослідження – соціоаксіологічний та інформаціологічний підходи, що дозволяють дослідити інформаційну культуру як напрямок, що виникає під впливом прогресу електронних інформаційних технологій. В основі даного дослідження також соціокультурний підхід, що визначає культуру як широкоекстраполяційний комплекс соціофеноменів та соціофакторів інформаційного суспільства, які репрезентують результати і модули функціонування та еволюції інформаційного суспільства у констеляції таких його елементів - політика, економіка, соціальна сфера з акцентом на їх соціокультурний розвиток, що сприяють виявленню всіх сторін потенціалу самовідтворення соціальних систем [282, с. 45 - 55].

Соціально-філософський аналіз засвідчує культурний вплив на розвиток всіх складових компонентів інформаційного суспільства – соціальних, культурних, політичних, економічних.

Нами також проголошується *людиноцентричний вимір*, що включає:

- 1) побудову суспільства пожиттєвого навчання;
- 2) підключення людей до нових послуг;
- 3) включення людей у процеси прийняття рішень та можливість аналізувати проблеми, маючи відкритий доступ до інформації;
- 4) укріплення навичок менеджменту у сфері ІКТ, якими повинні володіти всі працівники;
- 5) влада повинна стимулювати попит на ІКТ і сприяти інноваціям у компаніях;
- 6) надія на зміни в культурі заради партнерства держав, бізнесу і громадянського суспільства.

Конкурентоспроможними стають ті країни, регіони і міста, які стали упроваджувати ІКТ для підвищення розвитку економіки, соціальної сфери, культури, освітньої культури інформаційного суспільства, виявлення мегатрендів глобалізаційної реальності [280].

Культура (від лат. *culture* - «обробіток», «обробляти») – це сукупність матеріальних та духовних цінностей, створених людством протягом його історії, історично набутий набір правил всередині соціуму для його збереження та гармонізації.

Значення культури в інформаційному вимірі - це консолідаційність об'єктів, предметів, моделей, абрисів, парадигм, еталонів матеріального і духовного життя суспільства, максимум поведінських патернів, норми, способи, прийоми людської діяльності, що відображають певний рівень історичного розвитку суспільства і людини, втіленої у предметних, матеріальних носіях, що передаються наступним поколінням.

Глобальне культурне середовище [286, с. 255 - 259], в якому формується інформаційна культура суспільства та людини, представляє собою сукупність ідей-смислів-орієнтирів виховання, гуманізму, просвітництва, що сприяють сприйняттю цінностей, смаків, правил і норм інформаційної культури різних груп суспільства в глобальному інформаційному суспільстві. Саме тому сьогодні потрібна якісно нова інформаційна культура (також і освіта), формування якої розпочалося з 1995 року з ініціативи США групою розвинутих країн.

Згідно з гіпотезою дослідження, *глобальна інформаційна інфраструктура* повинна представляти інформаційно-комунікативний арсенал мультисигнальних засобів, що включає процеси інформатизації через телебачення і радіосповіщення, супутникові системи та мобільні комунікації, що в цілому базуються на інформаційно-комунікаційних технологіях, об'єднаних в єдину глобальну систему. Це також процес обміну мультисигналами-мультикодами в ракурсах автоматизованих інформаційних засобів, що сприяють формуванню інформаційно-комунікативного суспільства в контексті самоорганізаційних засад становлення та функціонування людського суспільства [284].

Питання про підвищення ролі інформаційної культури, яка слугує основою ідеології інформаційного суспільства в умовах глобалізації, свідчить про те, що сьогодні формується нове покоління Всесвітньої павутини, яка слугує можливістю підтримки нової інформації і доступу до неї на семантичному рівні, перенесенням основного навантаження по обробці інформації з людини на засоби інформаційно-комунікаційних технологій та вплив комунікацій на ціннісні орієнтири особистості [300, с. 65 - 73].

У цьому плані основою Веб 2.0 є комплекс стандартів XML, що є технологічною основою інформаційної культури [305].

Саме глобалізація представляє собою процес економічної, політичної та культурної інтеграції і уніфікації, що й потребує утвердження ідеології та культури інформаційного суспільства. Прихильники цього процесу роблять акцент на можливостях подальшого прогресу при умові розвитку глобального інформаційного суспільства, а опоненти попереджають про загрози глобалізації для культурних спільнот та їх традицій.

Інформаційна культура включає ряд складових. Не випадково останнім часом з'явився термін *«електронна культура»*, що означає сферу життєдіяльності, пов'язану з використанням інформаційно-комунікативних технологій саме у сфері культури [287, с. 261 - 270].

До сфери електронної культури відносяться електронні версії об'єктів культурної спадковості: в образотворчому мистецтві, в перформативних мистецтвах (музика, театр, танець тощо), у нерухомому культурному спадку (архітектура, культурний ландшафт), кіно, телебачення. Електронна культура включає і такі твори, що першопочатково створювалися в електронній формі – так звані твори електронного мистецтва. До сфери електронної культури відносяться також електронні бібліотеки, музеї, архіви, які передаються за допомогою ІКТ чи медіа-технологій, відео-, аудіо- комп'ютерні чи мультимедійні технології інформаційного суспільства, становлення якого відбувається згідно з Окінавською хартією інформаційного суспільства [297].

Ми виокремлюємо і такий компонент інформаційної культури, як *електронна наука*, що представляє собою сферу використання ІКТ у наукових дослідженнях. Електронна наука забезпечує глобальну співпрацю представників дослідницького товариства з різних дисциплін, науку, що розвивається в лабораторіях, організаціях і країнах, залучає до них географічно неоднорідні ресурси – наукові інструменти, бази даних та інші джерела інформаційних ресурсів, спонсорів, програмних засобів, мережевих ресурсів. Завдяки використанню ІКТ у науці створюються нові технології проведення

досліджень і нові інструментальні засоби дослідницької роботи. Комп'ютерні моделі досліджуваних явищ і процесів, електронні бібліотеки, системи інтеграції даних та інше складають інструментальний арсенал електронної науки, що є основою формування геокультурних цінностей інформаційного суспільства [288, с. 266 - 280].

Формування концепції культури інформаційного суспільства та його вплив на створення ідеології, що обслуговує це суспільство, потребує формування **національної інформаційної інфраструктури**, що представляє собою реалізацію політики держави, яка забезпечує створення швидкодоступної взаємодії можливих державних і приватних мереж (Інтернет, кабельні мережі, телефон), програмних та апаратних засобів з метою надання кінцевим користувачам доступу до інформації. Розвитку потребують також сучасні мультимедіа, що включають різні сполучення матриць графічних, аудіо-, відео- та текстових компонентів та культивування середовища, направлено на отримання мультимедійного істинно-достовірного знання, культивування узагальненої інформації, що являє собою перетворення інформації приватних подій чи фактів в агреговану інформацію більш високого рівня, для якої приватна сукупність інформації є формою цілокупності [289, с. 500 - 504].

Безперечно, у цьому просторі виникає і **мережева культура**, як різновид інформаційної, в основі якої - *діяльність мережевих організацій*, які використовують в управлінні виробництвом і в бізнесі мережеві комунікації між учасниками мережевої спільноти, відношення і технології, що забезпечують підключення до них та їх використання.

Мережеве середовище – це середовище, в якому можуть контактувати будь-які компанії чи організації відносно сумісної роботи, торгівлі, обміну ідеями чи ноу-хау, або для будь-яких інших цілей. Мережі, як сукупність комп'ютерів та інших облаштувань, пов'язані таким чином, щоб користувачі

могли сумісним чином використовувати програмні та технічні засоби, ресурси даних, а також обмінюватися повідомленнями один з одним [290, с. 89 - 97].

В результаті мережевого спілкування по різних лініях і каналах формується *мережеве суспільство*, яке базується на моделях-субмоделях інформаційних взаємодій, що відтворюються в диференціально-онтологічних сферах соціуму-держави. В результаті мережевого спілкування формується інтернет-економіка, що представляє собою економіку, яка характеризується сильною взаємопов'язаною структурою агентів інноваційної діяльності [8].

Культура інформаційного суспільства є складовою глобалізованого процесу, без врахування проблем якого неможливо оцінити наслідки глобалізації. Культура інформаційного суспільства вимагає на високому рівні володіти знаннями та вміннями, інформаційними компетентностями, необхідними для створення, пошуку, надання та розповсюдження інформації з використанням засобів обчислювальної техніки, Інтернету та інших інформаційно-комунікаційних технологій [291, с.139 - 146].

Концепція ідеології інформаційного суспільства безпосередньо пов'язана з інформмоделями широкомасштабного застосування генерації найновіших ЕОМ для вирішення проблем інформаційного суспільства. *Ідеологія інформаційного суспільства* – це цінності сучасної ролі інформації у житті суспільства, зростання частки ІКТ, що імпліковані у валовому національному продукті, інформаційно-комунікаційній взаємодії людей, доступу до інформтехнологій, інформмодифікацій, що виступають ефективною апробацією сучасних ЕОМ в усіх сферах континууму соціуму-держави.

Методи дослідження інформаційної культури особистості – соціоаксіологічний та інформаціологічний, що дозволяють дослідити інформаційну культуру як новий напрямок, що виникає під впливом прогресу електронних інформаційних технологій.

В результаті проведеного дослідження сформовано концепцію інформаційної культури особистості, як фактор підвищення ефективності ідеології інформаційного суспільства в умовах глобалізації. Вивчення впливу нових інформаційних технологій впливає на рівень інформаційної культури особистості, що сприяє вирішенню проблем інформатизації суспільства та переходу на новий рівень його розвитку.

Саме ідеологія інформаційного суспільства, яка базується на інформаційній культурі та досліджує мультиінформаційні символи-знаки, за допомогою яких можна отримати новаційні інформмоделі, дозволяє функціонально виконувати дії, що потребують переосмислення інформації для вирішення проблем сучасної освітньої політики держави [296].

5.4 Інформаційна свідомість особистості як структурний компонент ідеології інформаційного суспільства сучасної України та фактор її сталого розвитку

Практичне значення дослідження в тому, що формування інформаційної свідомості, як вищого відображення інформаційного суспільства, сприяє формуванню цінностей ідеології інформаційного суспільства сучасної України [331].

Свідомість – одне з понять соціальної філософії, що виступає як властивість високоорганізованої-високотектонічної матерії, здатної відображати феномени конкретно-наявної дійсності, образів, почуттів, емоцій, ідеалів, парадигм у констеляції феноменів людського мозку та його функцій [298].

Свідомість у соціоматрицях свого руху реалізується у двох формах – ідеальна і суспільна. І в силу складності самого феномена свідомості, кожна з наук, що його вивчає, вносить свою специфіку в тлумачення свідомості, як складного соціального феномена. Філософія розглядає свідомість у дефініціях усвідомленого буття, психічного відображення оточуючого нам соціуму.

Свідомість розглядається, як ідеальне у протилежності до матеріального та виступає як мультиформи-мультипроекції людської свідомості і підсвідомості, властивих суспільному розвитку і націлених на ідеальне відображення дійсності [299, с. 164 - 175].

Соціологічний аспект аналізу свідомості акцентує увагу на духовній стороні суспільства, включаючи мультирефлексії науки, філософії, мистецтва, моралі, релігії, права, соціальної психології тощо.

Психологічний підхід до аналізу свідомості деталізує її як узагальнююче відображення зовнішнього світу (у нашому розумінні інформаційної дійсності), здійснюване у знаковій формі, об'єднання все нової й нової інформації, та виділення людини оточуючого світу, що резюмує феномени-фактори наявного буття, поведінські патерни, менталітет індивіда [293; 294; 295].

Свідомість як складний соціальний феномен та динамічний процес включає також цілеспрямовуючу діяльність, тобто мисленнєве передбачення індивідом наслідків цих дій, а також здатність аналізувати все те, що відбувається. Однією з суттєвих характеристик свідомості як складного соціального цілого особистості є самосвідомість, констатуючими ознаками якої є відображення, відношення, цілеспрямовування, управління [3, с. 74-79].

Наукові виміри дослідження явищ свідомості пов'язані з принциповою безпосередністю механізмів, що є передумовою її можливих містифікацій. Наукове пізнання явищ свідомості виникло порівняно пізно, витоки його виходять до давніх часів. Характерною особливістю античного трактування свідомості в аналізі її, як пасивного відтворення космосу [307].

При такому підході не могла виникнути проблема внутрішньої активності свідомості. В античній філософії розум космічний і виступає як узагальнення дійсного світу, як синонім універсальної закономірності, а в середньовічній - як надмірне начало (бог), що існує до природи і творить її з нічого.

Розум трактується як атрибут бога, а за людиною залишається лише деяка іскорка божественного розуму. У надрах християнства виникла важлива ідея спонтанної активності душі, причому у поняття душі включалася і

свідомість. У Європейській філософії здійснився перехід від поняття душі до свідомості, проте конституювалася і абсолютизація духовного начала, яке мислилося як щось більш достовірніше, чим фізична реальність [309].

На думку Р. Декарта, свідомість є непросторовою субстанцією, відкритою для споглядального суб'єкта. Всі явища Р. Декарт розглядав, як мислення, що протиставляється емоціям. Б. Спіноза трактував свідомість у поєднанні з термінами «дух», «душа», «розум», «мислення», розглядав її як атрибут субстанції (природи). Французькі матеріалісти розглядали свідомість як функцію мозку і відображення дійсності, для них характерною є антиномія людини і середовища: людина – продукт середовища, а середовище – продукт «суспільної думки», розуму. Гельвецій вважав, що зміст свідомості детермінується суспільством, а розум формується вихованням [309].

Німецькі філософи велику увагу приділяли людській активності, і тільки Гегель підійшов до соціально-історичної природи свідомості, ввівши принцип історизму розуміння свідомості. Гегель вважав, що свідомість особистості (суб'єктивний дух) необхідно пов'язаний з об'єктом, детермінується історичними формами суспільного життя, яке трактувалося, як втілення об'єктивного духу, а абсолютна самосвідомість мислилася, як надособове, всезагальне начало, що рухається згідно з іманентними йому законами [314, с. 4-14].

Проблема активності свідомості отримала найбільш повне висвітлення в німецькій класичній філософії. Сам феномен «інформаційна свідомість» вже в наш час частково проаналізовано у роботах О. Дзьобаня, В. Вашкевича, В. Воронкової, О. Кивлюк, М. Максименюк, В. Нікітенко, О. Найдьонова, Д. Свириденка, О. Сосніна. Інформаційна свідомість, як складне соціальне явище і динамічний процес вивчається багатьма науками - нейрофізіологією, психофізіологією, нейропсихологією, гносеологією, метафізикою, логікою, кібернетикою, інформатикою, психолінгвістикою.

Свідомість слід розглядати в ракурсі біогенетично-вітальної еволюції індивідів та в ізоляції від мультипсихічних актів-процесів індивідів і від сфери його мотивації, пам'яті, перцепції, актів підсвідомості, вербалактів. Знання загальних властивостей-предикатів інформаційної свідомості, як загального цілого, допомагає індивіду передбачати той чи інший об'єкт-предмет чи кластер предметів через посередництво дискурсоосмислення, мультиінтерпретацій інформації у проекції конкретно-реальної дійсності [316, с. 5-14].

Відмітимо, що принципово нові можливості у розробці інформаційної свідомості, як соціального феномена і складової компоненти ідеології інформаційного суспільства сучасної України, відкрилися завдяки використанню інформаціологічного підходу.

Поняття «інформації» дозволяє відобразити властивості «змісту» (семантичні і прагматичні аспекти) і властивості мозку, завдяки яким вдається отримати нову гностично-епістемологічно-логічну модель інформації. Цим носієм є відповідна мозкова нейродинамічна система, в якій закодована відповідна інформація, представлена індивіду, як явище суб'єктивної реальності.

Інформаціологічний підхід дає можливість аналізувати мозкові властивості, які вивчаються нейроінформатикою. Свідомість – це емерджентна властивість мозку (Дж. Марголіс), у контексті якої свідомість має здатність виконувати функцію контролю над нейронними процесами. Психічні процеси у силу емерджентного детермінізму здатні підпорядковувати своїм задачам функції окремих компонентів мозкових мікро- і макросистем. Психічне, як системна (емерджентна) властивість мозкової «зверхсистеми» мозку, як цілого, сприяє поглибленню інформаційної свідомості, що є базисом самого мислення в процесі епістемологізації економіки, суспільства, культури інформаційного суспільства, як складних соціальних систем [311; 312].

Свідомість людини трансформується інформаційними технологіями, на яку впливають різноманітні фактори, що її деформують, - тоталітарні секти, масова свідомість і пропаганда, телевізійна хроніка злочинності, руйнівний вплив корупції та олігархії, передвиборна пропаганда, масове споживацтво.

Свідомість дозволяє відобразити закодовану інформацію об'єкта-предмета з метою отримання нової епістемологічно-логічної моделі наявного світу-онтосу-буття-соціуму в нейрокорелятах людського мозку.

Свідомість відображає специфічно-активні психопроекти, які опосередковуються механізмами перцепції, сенсорного апарату індивіду і детермінуються актами уваги, уваги, вузуалізації, мотивації минулим індивідуально-емпіричним досвідом і завдяки таким актам відображаються в нейропсихологічних актах індивіду, що корелюються з свідомістю і підсвідомістю [310].

Свідомість константно корелюється з лінгвістичними моделями, соціумом, матеріальною природою і експлікується як соціально-генезисно-історичний продукт, тому що так чи інакше репродукція ідей-концептів-думок інваріантно пов'язується з предметно-матеріальною діяльністю суб'єкта і багатосчисленними комунікативними факторами між людьми [301, с. 146-149].

Одним з компонентів інформаційної свідомості є поняття «інформації». Вплив інформації на свідомість здійснюється у процесі багатоманітної, послідовної «трансформації повідомлень про неї» в «інформацію про дії у відношенні свідомості». Інформаційна система представляє собою ряд дій з інформацією в структурі зі зворотним зв'язком, яка призначена для того, щоб спочатку дослідити об'єкти свідомості (початковий елемент), а потім здійснити на нього вплив, щоб перевести об'єкт в інший стан.

Тому, як своїм успіхам людина зобов'язана інформаційній підготовці, так і своїми невдачами людина зобов'язана інформаційним помилкам, які можуть привести до негативних наслідків. По суті, в основі інформації, як

основи інформаційної свідомості, лежить її достовірність, адекватність, дійсність, не фальсифікованість, не викривленість, не підробленість, адже без цього будь-які дії людини приведуть її до негативних наслідків [313].

Неадекватність інформації, що панує в суспільній свідомості, заповонила всі сфери інформаційного простору у результаті того, що в нашій країні недостатня увага приділяється формуванню свідомості молоді, яка покликана створити конкурентоспроможні людські ресурси у процесі наукового, культурного, матеріального виробництва. Важливу роль відіграють і прогностичні процедури в результаті трансформації сучасного українського соціуму [315, с. 4-13].

Для опису розвитку суспільного цілого, в основному, використовуються різноманітні критерії: стан екології, запаси ресурсів, рівень технології, демографічні характеристики населення, стан його соматичного та психологічного здоров'я, домінуючі настрої, рівень злочинності, проте метою прогностичного елемента інформаційної системи виступає формування індексів-орієнтирів «*системної інформації*», у якій представлені взаємовпливи всіх сторін.

Саме «*системна інформація*», як основа інформаційної свідомості, може зробити загальний прогноз розвитку подій та планувати дії по відношенню до об'єкта, а для цього потрібно використовувати саме наукову і достовірну інформацію. Феномен «дезорієнтуючої інформації» не вірно визначає мету діяльності людини, місцезнаходження суспільства в історичному процесі, економічний стан, відносини з іншими народами та державами, модуси, що забезпечують адаптацію людини до життя в інформаційному соціумі, індексацію інформації у всіх галузях життя соціуму, у всіх сферах науки, освіти, культури [332, с. 44-53].

НТР у сучасну епоху забезпечила екстраполяцію новаційно-інформаційних технологій і таким чином будь-який індивід соціуму має доступ

до тієї чи іншої значимої інформації, а мультиінформатизація соціуму гуманізує фактори науки, культури, мистецтва, що і потребує формування інформаційної ідеології [333, с. 136-147].

Моральні цінності як компоненти інформаційної свідомості.

Саме моральні цінності сприяють формуванню ідеології інформаційного суспільства, тому що вони виконують надзвичайно важливу роботу щодо впорядкування багатоманітності явищ, релігій, партій, націй, класів і таке інше, які сформувалися у стрункий світогляд особистості. Для цього інформація повинна бути представлена у формі, яка дозволяє її розуміння, перевірку, порівняння, щоб мати спадковість в теоріях.

Метою цієї компоненти інформаційної свідомості є «організованість інформації» у загальноприйнятій сучасній формі, регламентованої вимогам щодо повідомлень [330]. Нездатність ранжувати інформацію провокує відмову від моралі, як виправдання слабкої інтелектуальної та поведінської культури, невміння працювати з інформацією. Тому організована інформація замінюється «деморалізуючою інформацією», яка сприяє трансформації моральних цінностей, підштовхує до вульгарного вандалізму, руйнації психіки і особистості, провокує «стрибок ідей», який виходить з порушення логічної послідовності умовиводів, ствердження хаотичних думок, невивірених фактів, незавершених думок.

«Ентропійна інформація» як елемент інформаційної свідомості ідеології інформаційного суспільства.

В сучасному інформаційному суспільстві достатня інформація може замінитися «ентропійною інформацією». Це означає, що замість достовірної, переконливої і доказової інформації з'являються різні точки зору, які спростовують дійсну інформацію, замінюють її недоказовими тезами-аргументами-принципами, в яких відсутня достатня аргументація положень [308].

Така інформація блокує дійсну сутність інформації, підміняє іманентну сутність недоказовими тезами, використовує софізми, за допомогою яких заплутуються дійсні принципи-аргументи інформації. Істина не залежить від нашої свідомості, а визначається конкретною реальністю, що відображається процесами нашої свідомості і підсвідомості, встановлює достовірність тієї чи іншої інформації.

«Ентропійна інформація» [283] - це процес пониження рівня складності інформації, навіть деградація культури, що залежить від механізмів інкультурації, соціалізації, нормативно-модальної адекватності інформації та приводить до пониження механізмів соціорегуляції поведінських паттернів особистості, деградації субмоделей ціннісних орієнтирів, моральної системи [322].

Виховна роль інформаційної ідеології, яка формує нові алгоритми поведінки. Достовірна і переконлива інформація сприяє формуванню цілісної особистості, дає доказові аргументи, що не займаються заміною інформації, які не приводять до дезінформації і дестабілізації особистості. Якщо інформація є непереконливою і недоказовою, то вона приводить до беззмістовності мислення, вводить суспільну думку в оману під виглядом істинних положень.

У випадку протиборства істинна інформація замінюється дезінформацією. Тому необхідна робота особистості над собою, над виробленням своїх цінностей, правильного сприйняття подій, логічним висновкам і синтезуванню частин в єдине ціле. Проте, це дається не просто, а з подоланням внутрішніх стереотипів, які направлені на формування нових алгоритмів поведінки, що продукують визрівання власних думок замість тих, що нав'язуються пропагандою [325].

Формування «конкретної інформації», що реалізується у просторо-часовому континуумі і є протилежністю «дезорганізуючій інформації», яка породжує резонерство, ознаками якої є абсолютно беззмістовні, бідні

міркуваннями та враженнями виступи, охоплені вітіюватими формами, які викликають безпорадність. Такий феномен неконкретної інформації приводить до деформації змісту і породжує розірваність мислення, при якому поняттям та уявленням сполучаються одне з одним на основі випадкових та формальних ознак, без логічних засад та пошуку істини, породжених демагогією та логічно невірними доказами.

Людині постійно потрібно знаходити вивірену і конкретно-об'єктивну інформацію, без наявності якої не можливо досягнути цілей системи, яка поєднує в єдине ціле окремі факти і відкидає «компульсивні ідеї» (недоцільні, нецілісні, розірвані, суб'єктивні, необ'єктивні, непереконаливі) [342].

Таким чином, представлення цілісного уявлення інформаційної свідомості, як компонента ідеології інформаційного суспільства, буде сприяти успішній трансформації відносин в сучасному українському суспільстві, подоланню деформацій свідомості молоді та формуванню цілісності особистості, зацікавленої в різноманітних модернізаційних процесах, в яких вона повинна виступати, як суб'єкт цих перетворень.

Висновки до п'ятого розділу

У п'ятому розділі:

показано напрями формування неоаксіологічної цифрової культури та нових цінностей інформаційного суспільства; представлено аналіз інформаційної культури як фактор підвищення ефективності ідеології інформаційного суспільства в умовах глобальної інформатизації; розглянуто інформаційну культуру та інформаційну свідомість особистості як структурний компонент ідеології інформаційного суспільства сучасної України та фактор її сталого розвитку.

1. Здійснено рефлексію над дискурсом про цифрову культуру, що є результатом розвитку цивілізаційного поступу, розкрито зумовленість формоутворень цифрової культури в контексті цивілізаційного розвитку, з'ясовано поняття «цифрової культури» та виявлено основні характерологічні ознаки. В результаті - цифрова культура представлена, як цінності цифрової технологізації, які не суперечать загальним гуманістичним цінностям, а означають цифрову компетентність спеціаліста, володіння технологіями оптимального орієнтування у цифровій реальності, і, перш за все, продуктивного спілкування у віртуальному просторі.

2. Ідеологію інформаційного суспільства слід експлікувати як поліфункціональну модальність феноменів соціальної свідомості, яка відображає соціально-екзистенційну форму існування індивіда у специфічному виді соціуму – інформаційному, позиціонуючи інтереси певних груп в адитивності із ідеалами-цінностями інформаційного соціуму. Ідеологія інформаційного суспільства включає ідеали, парадигми, ідеї, концепції,

конструкти, пов'язані з еволюцією ідей-сміслів, метою яких є впровадження у свідомість особистості ідеї інформації, яка рухає світлом.

3. Як результат дослідження – сформовано концепцію інформаційної культури, як фактора підвищення ефективності ідеології інформаційного суспільства в умовах глобалізації. Вивчення впливу ідеології інформаційного суспільства сприяє вирішенню проблем інформатизації суспільства та переходу на новий рівень його розвитку. Концепція інформаційної культури, як фактора підвищення ефективності ідеології інформаційного суспільства, включає сукупність ідей, поглядів, цінностей, уявлень, парадигм інформаційної людини, яка прагне працювати з інформаційно-комунікаційними технологіями та адаптована до життя в інформаційному соціумі. Концепція ідеології інформаційної культури базується на процесі інтенсифікації виробництва і розповсюдження знань, що базуються на використанні ІКТ.

4. Свідомість, як компонент ідеології інформаційного суспільства, є владним механізмом розповсюдження політичних ідей – вирішення проблем економічного, політичного, воєнного характеру за рахунок активних дій, а не споглядання дійсності (що співпадає з поняттям інтелекту). Для цього пояснення використовується поняття *експансії* – проникнення на чужу територію, ринки збуту, що визначило агресивне окреслення поняття «*проникнення*». Проте для розширення, крім матеріального середовища, необхідне інформаційне, психологічне, варіантом якого виступає свідомість людини. Інтелектуальний акт (з часів Торндайка) розуміється, як вирішення проблеми, що досягається не спогляданням, а активними діями людини, що дозволяють встановити найбільш вигідну координацію з середовищем. Безперечно, що інформаційна свідомість як соціальне явище і компонент ідеології інформаційного суспільства пов'язана з творчістю, виробленням

нового погляду на речі, креативністю, інтуїцією, що сприяють прямому впливу на об'єкт і перетворення його згідно зі своїми ідеалами краси та доцільності.

РОЗДІЛ 6.

ПРАКСЕОЛОГІЧНІ ПРОЕКЦІЇ ФОРМУВАННЯ ІДЕОЛОГІЇ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ ТА РИЗИКИ ГЛОБАЛЬНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

6.1 Праксеологічні модули вирішення проблем сталого розвитку інформаційного суспільства як головного інструменту технологічного прориву

6.2 Інформаційно-технологічна та гуманістична парадигми ідеології інформаційного суспільства доби глобалізації та інформаційної революції

6.3 Напрями оптимізації ідеології інформаційного суспільства в умовах трансформації соціальних відносин в Україні

Висновки до шостого розділу

6.1 Праксеологічні модули вирішення проблем сталого розвитку інформаційного суспільства як головного інструменту технологічного прориву

В сучасних умовах інноваційний шлях розвитку є єдиним шляхом росту та досягнення стійкості суспільства, тому що інновації набувають стратегічного значення для підвищення конкурентоспроможності країни та стійкого росту вітчизняної економіки. Розробка інноваційної політики є пріоритетною задачею розвитку країни, тому що наукоємність великої частини освітянської галузі України є нижчою, чим в інших країнах, а в економіці держави, на жаль, превалує сировинний експорт.

Альтернативним і, разом з тим, найбільш складним шляхом розвитку України є створення умов для випереджаючого зростання, в основі якого лежить упровадження унікальних технологій та інновацій шостого технологічного укладу. Тільки інновації можуть сприяти економічному зростанню, а в якості головного інструменту технологічного прориву може розглядатися прорив інвестицій до інновацій, до розвитку інноваційного підприємництва [336].

Ми спираємося на індуктивний та дедуктивний методи, хоча вважаємо, що недоліки індуктивного методу є відомими: суб'єктивність, неврахування існуючих факторів, перебільшення чи зменшення ролі інших приводить до того, що індуктивний метод слід контролювати і коригувати дедуктивним, тобто йти від загального до часткового і від теорії соціоприродного розвитку до соціуму і людини, до якісної побудови теорії на основі принципів тріалектики [385].

В основі методології інформаційного суспільства є принцип розвитку, як спрямовуюча сила руху від простого до складного, що описується поняттям «структурної енергії», в основі якої - збирання системи. Саме структурна енергія є потенціалом еволюції інформаційної системи: чим вона більша і потужніша, тим більшу роботу здійснює система. Світ енергії є тріадичною системою, для повної характеристики якої поряд з кінетичною і потенційною енергією слід віднести і структурну енергію.

Вона виступає, у відповідності з тріалектикою, як вирішення протилежності кінетично-потенційної енергії, що є дійсним потенціалом розвитку інформаційної системи, яка постійно еволюціонує. Від кінетичної енергії береться вирішення проблем інформаційного суспільства (енергія джерела розвитку), від потенційної – здатність до дії, що в цілому свідчить про якісні зміни у системі, структурна ж енергія виступає якісною характеристикою структурних змін системи, що еволюціонує [311, с. 3 - 12].

Механізм складових вирішення проблем сталого розвитку інформаційного суспільства в умовах глобалізації зводиться до пояснення того, що:

- 1) інформаційне буття, як єдність протилежностей, представляє собою одновимірне існування в інформаційному просторі;
- 2) рух від однієї протилежності до іншої представляє послідовність трьох стадій: спочатку прогрес, потім - рівновага і, на кінець, регрес;
- 3) максимальний прогрес відповідає народженню нового (стану рівноваги) і потім вирішенню протилежностей на основі гармонійного синтезу;
- 4) три складових розвитку – дві протилежності плюс «нове» означає, що світ функціонує на основі тріалектики, що необхідно для формування «нового світогляду» [334, с. 159 - 166].

В результаті виокремлення даного механізму відмітимо, що вказані властивості протилежностей прогрес-регрес вирішуються рівноваговою (при якому процесі синтезу урівноважені). В стані рівноваги структурна енергія відкритої системи, що еволюціонує, постійна і максимальна.

Таким чином, розвиток інформаційного суспільства та вирішення його проблем включають три стадії системи, що еволюціонують:

- 1) прогресивну;
- 2) рівновагову;
- 3) регресивну [344].

На першій стадії відбуваються якісні накопичення прогресу – зростання структурної енергії системи [338, с. 21 - 30].

На другій стадії при досягненні певного її значення кількість переходить у якість (це друга стадія рівноваги), вона представляє новий стан енергії, при якому структурна енергія не змінюється. Стан рівноваги є вирішення протилежності прогрес-регрес на основі їх гармонійного синтезу.

Третя стадія - регрес – сама по собі відмирає, а потім виникає нова система, наприклад, віртуальна реальність, як простір самореалізації індивіда [339, с. 121 - 130].

Так, як стадії повторюються, то розвиток в цілому має циклічний характер. В контексті викладеної першої умови – зростання структурної енергії системи – недостатньо для соціоприродного розвитку. Вона констатує необмежений прогрес, що суперечить емпіричним узагальненням феномену еволюції системи.

Проблема виявляється у тому, щоб знайти оптимальний спосіб опису тріадної парадигми, а саме, при русі від однієї протилежності до іншої прогрес змінюється регресом. У стані гармонійної рівноваги протилежностей структурна енергія системи є максимальною, а координата рівноваги відповідає співвідношенню, що практично співпадає з «золотою пропорцією».

Відмітимо, що якщо діалектика розглядає розвиток на основі принципу єдності і боротьби протилежностей, то тріалектика трактує розвиток як вирішення протилежностей шляхом народження «нового», що виступає як гармонійний синтез вирішення протилежностей. Адже, будь-яка властивість, розвиваючись, переходить у свою протилежність. Тому у діалектиці з'являється додатковий синтез – «боротьба» протилежностей, що закінчується «перемогою» однієї з них [343]. Проте, у цьому випадку розвиток фактично відсутній, так як відбувається лише взаємоперетворення протилежностей – одна змінюється на іншу. Саме «боротьбу протилежностей» тривалий час людство вважало природним законом розвитку і цим виправдовувало все – війни, класову боротьбу, революції, соціальну нерівність, конкуренцію та інші проблеми недосконалого людського суспільства, зокрема інформаційну безпеку як новий вимір загроз, пов'язаний з інформаційно-комунікаційною діяльністю [354, с. 158 - 169].

Прогресивну еволюцію розвитку інформаційного суспільства описує тріалектика, в основі якої за рахунок вирішення протилежностей народжується нова система, що володіє великою структурною енергією і свідчить, що реально протилежності часто не врівноважуються, а перемагає одна з протилежностей, що зумовлено суб'єктивним (людським) фактором. У даному випадку інформаційний фактор не суперечить природньому еволюційному закону і перемога протилежності першої є закономірною. Людина виступає як творець, що актуалізує інформацію, як рушійну силу історії, та сприяє формуванню засад інформаційного суспільства, що вимагають моделювання інформаційних процесів в контексті інформатизації суспільства [345, с. 3 - 9].

Прогресивна еволюція розвитку суспільства реалізується як загальна тенденція. Світ об'єктивно рухається до всезагальної гармонії. Людство, коли дотримується вигідної парадигми, безперервно порушує гармонію, у чому природа сучасної цивілізаційної кризи людства. Діадну парадигму людство вже переросло. Якщо ж воно буде слідувати в координатах діадної парадигми, то неминуче його розвиток перетвориться на катастрофу з мало прогнозованими наслідками. Тому людству слід змінити діадну парадигму розвитку на тріадну. Згідно тріалектики, протилежності вирішуються у процесі розвитку у їх гармонійному синтезі.

В результаті з'являється інформаційно-кібернетична модель особистісно-виробничо-соціально (самоуправлінської) системи людства, що представляє собою сукупність ієрархічних контурів пошукової оптимізації цільових критеріїв інформаційного характеру, а також головна мета - еволюція глобального інформаційного суспільства.

Використовуючи методологію дослідження вирішення проблем сталого розвитку інформаційного суспільства в умовах глобалізації, відмітимо, що криза наглядно довела, що *основними умовами успішного соціально-*

економічного розвитку, що сприяє вирішенню проблем інформаційного суспільства, є стійкість та стабільність економічної системи [363, с. 75-88].

Термін «*стійкість*» слід розглядати у наступних аспектах:

1) у широкому смислі - як концепцію розвитку економіки, яка сформувалася в кінці 60-х рр. минулого століття і має сильно виражений пріоритет розвитку інформаційного суспільства;

2) у вузькому – як динамічна рівновага економічної системи [355].

Суть концепції стійкого розвитку в тому, що зростання економіки на рівні країни та глобальному рівнях повинен вписуватися у межі ресурсних та екологічних можливостей країни. Тому замість хаотичного безмежного росту необхідно, щоб була прийнята концепція стійкого розвитку як окремих країн, так і глобальної економіки, що впливає і на вирішення проблем інформаційного суспільства та інформатизації освіти в проблемному полі філософії освіти [340, с. 134 - 140].

У відповідності з міжнародними стандартами *оцінка ефективності інститутів розвитку включає наступну систему показників:*

- 1) макроекономічні показники;
- 2) соціальні показники;
- 3) екологічні показники.

Крім того, відсутність стратегії соціально-економічного розвитку і нечіткі орієнтири економічної політики не дають можливості ефективно використовувати потенціал інститутів розвитку для динамічного і стійкого розвитку інформаційного суспільства.

Враховуючи важливу місію інформаційного суспільства, характер цілей і задач діючих інститутів розвитку, ефективність їх діяльності повинна оцінюватися системою якісних та кількісних показників, що відображають вклад інститутів розвитку у зміни якісних національних індикаторів соціально-

економічного розвитку та становлення інформаційної педагогіки, як нового наукового напрямку, що формує нові кадри для інформаційної доби [337].

Остання глобальна фінансово-економічна криза ще раз показала необхідність зміни економічної парадигми і розробки нових теоретичних основ функціонування світового ринкового господарства. Глобальна криза засвідчила, що основними умовами соціально-економічного розвитку всіх, без виключення, держав світу є стійкість і стабільність [355].

Під «стійкістю» слід розуміти здатність глобальної і національної системи зберігати свої основні параметри функціонування в умовах плинного середовища і внутрішніх трансформацій – випадкових і непередбачуваних.

Світова криза продемонструвала, що нинішня глобальна фінансово-економічна система такою здатністю не володіє. Згідно з законами системного аналізу, стійкість будь-якої системи визначається наявністю у ній механізмів саморегуляції, під якими слід розуміти здатність системи зберігати стійкий, рівновагомий і динамічний стан [393].

У сучасних економічних системах механізмами саморегуляції, на нашу думку, повинні стати:

- 1) на мікроекономічному рівні – саморегульовані організації (СРО);
- 2) на макроекономічному - функціональні економічні системи (ФЕС);
- 3) на глобальному рівні - міжнародні спеціалізовані організації, міжнародні фонди, конвенції, мегарегулятори та інші.

В саморегульованій економічній системі поступово можуть змінюватися і принципи правління: ієрархічний принцип може бути доповнений принципом проектного та мережевого управління, а в перспективі привести до зміни структури, що склалася у державному управлінні та привести його до оптимізації.

Саморегуляція може бути покладена в основу розробки довгострокової, науково обґрунтованої економічної концепції і стратегії України на основі

інформатизації, як фактору оптимізації ідеології інформаційного суспільства [407].

Нова модель саморегуляції економіки, що базується на системі збалансованих соціально-економічних показників стійкого розвитку, може бути достатньо універсальною і використовуватися як на загальнодержавному рівні, так і на регіональному і муніципальному рівнях. Тріумф саморегульованої моделі економічного розвитку в тому, що завдяки механізмам саморегуляції постійно здійснюються процеси моніторингу і контролю макроекономічних, фінансових, соціальних, екологічних показників та ситуації на окремих ринках.

Наявність механізмів саморегуляції може підвищити адаптивну ефективність економіки, її здатність протидіяти кризам і мінімізувати ризики, ефективно проводити реструктуризацію і модернізацію, сприяючи формуванню сталого розвитку інформаційного суспільства [303, с. 405 - 410].

Найважливіша задача держави – забезпечити стійкий розвиток економіки.

Стійкий розвиток – це постійна ціннісно-орієнтована і соціально-відповідальна трансформація внутрішнього і зовнішнього середовища економічної системи, що дозволяє нарощувати потенціал (ресурси, можливості) і попереджати кризи, що руйнують цей потенціал, та формувати парадигму інформаційно-комунікативного суспільства в контексті глобалізації [304, с.138 - 141].

Стійкий розвиток формується системним і збалансованим нарощуванням інформаційного потенціалу у всіх його вимірах, включаючи і світ освітніх інституцій.

Передбачається, що *для вирішення проблем інформаційного суспільства, повинні бути сформовані:*

- 1) національні технологічні платформи онлайн-освіти і онлайн-медицини;
- 2) єдина інфраструктура електронного уряду;
- 3) національна електронна бібліотека.

При цьому планується сформувати у громадян уявлення про переваги отримання інформації, отримання послуг з використанням Інтернету, що включають:

- 1) фінансові послуги;
- 2) онлайн-освіту;
- 3) послуги онлайн-медицини, електронних бібліотек;
- 4) державні та муніципальні послуги;
- 5) створення інфраструктури інтернет-торгівлі;
- 6) створення нових механізмів партнерства, що гарантують конфіденційність інформації та особисту безпеку користувачів.

Нова цифрова економіка здійснює вже сьогодні істотний вплив на темпи росту ВВП країни, що потребує подальшого формування *інформаційного менеджменту* [267, с. 208 - 217].

Вирішення проблем інформаційного суспільства як фактор стійкого розвитку є основою формування «суспільства знань», у якому велику роль відіграє отримання, збереження, виробництво і розповсюдження достовірної інформації з врахуванням стратегічних національних інтересів України, що сприяють стійкому розвитку та формуванню культури інформаційного суспільства та як основи інформаційної взаємодії [336].

Стійкий розвиток сприяє розвитку інформаційного суспільства, як найважливішого елементу національної інфраструктури. Побудова суспільства знань і створення цифрової економіки – це мета досягнення стійкого розвитку інформаційного суспільства, в основі якого будуть інформація і рівень її застосування та доступності, що кардинальним чином впливають на

економічні та соціокультурні умови життя громадян та їх цінностей в умовах глобалізації [362, с. 45 - 55].

Для впровадження інформаційного суспільства, як фактор сталого розвитку, необхідний розвиток інформаційної інфраструктури, як сукупності об'єктів, а також мереж електров'язку, що використовуються для організації взаємодії об'єктів і суб'єктів інформаційної інфраструктури між собою. Українське суспільство зацікавлене в отриманні інформації, яка відповідає високому інтелектуальному і культурному рівню розвитку громадян України [383].

Інформаційна інфраструктура формується на основі нової технологічної основи для розвитку економіки і соціальної сфери, розвитку у цих сферах цифрової економіки. Впровадження інформаційного суспільства сприяє створенню інформаційного простору знань, збереженню культури та ідентичності української нації, розповсюдженню духовно-моральних цінностей. Велика роль відводиться освіті, зокрема розвитку і використанню освітніх технологій, у тому числі дистанційних, електронного навчання, створення умов для популяризації української культури та науки за кордоном [411].

Використання інформаційних технологій необхідне для створення і розвитку систем нормативно-правової, інформаційно-консультативної, технологічної та технічної допомоги в попередженні і відображенні загроз інформаційної безпеки громадян, для чого потрібно розвивати заходи щодо ефективного використання сучасних інформаційних платформ для розповсюдження достовірної та якісної інформації українського виробництва, насичення ринку доступними, якісними і легальними медіапродуктами і сервісами, недопущення викривлення, блокування інформації та різноманітних маніпуляцій з інформацією.

Уряд повинен звернути увагу на безпеку інформаційної діяльності, а, отже, вироблення концепції стійкого функціонування інформаційного суспільства, беручи до уваги трансформацію ділового менеджменту в системі Інтернет, збільшення частки креативної праці і технологічних інновацій.

Мета – формування концепції інформаційного суспільства на сталій основі і створення мереж зв'язку нового покоління з метою обробки великих об'ємів інформації, систем управління, що базуються на інформаційних і комунікаційних технологіях, їх використання як ціннісного дискурсу [420].

У якості стратегічної мети інноваційної політики слід забезпечити прорив у базових інноваціях, що формують структуру постіндустріального технологічного укладу з метою забезпечення стійкого економічного росту України. Необхідна концентрація ресурсів саме на тих напрямках, які реалізують конкурентні переваги України в науковій та інноваційній сферах.

Адже, як свідчить аналіз, *успішного розвитку інноваційні системи досягали в тих країнах, у яких проводилася чітка, послідовна і довгострокова інформаційно-інноваційна політика.* Важлива роль повинна надаватися укріпленню взаємовигідного розвитку дослідницького і освітянського секторів з промисловістю при максимальному застосуванні потенційно інноваційних фірм на основі надання їм державної підтримки в умовах глобальних інформаційних мереж [419].

Ми прослідкували за *формуванням чотирьох основних зарубіжних моделей розвитку інновацій:*

- 1) азіатська;
- 2) скандинавська;
- 3) американська;
- 4) ізраїльська.

Загальна характеристика цих моделей зводиться до наступного:

1) азіатська модель - залучення іноземного бізнесу за рахунок створення комфортних умов (дешева робоча сила, якісна інфраструктура);

2) скандинавська модель – інтенсивний розвиток пріоритетних для держави напрямків, орієнтація на експорт наукоємної технологічної продукції;

3) американська модель - тісна взаємодія освітніх установ з великим бізнесом і державою на основі ринкових ініціатив;

4) ізраїльська модель – державна підтримка інноваційного розвитку малого і середнього бізнесу на основі державного замовлення та різних програм підтримки, в основі яких - висока частка оборонної промисловості та висока роль інформатизації як засобу репрезентації сучасного суспільства [338].

Історичний досвід свідчить, що проблеми реформування і підвищення ефективності високотехнологічних секторів економіки вирішувалась різними країнами на основі застосування різних підходів. Аналіз зарубіжного досвіду свідчить, що найбільших успіхів добивалися держави, які застосовували *комплексний підхід до вирішення даних проблем впровадження інноваційного соціуму*, що базується на пріоритеті інформаційної складової і формування ефективних національних інформаційних систем, що є основою успішного довготривалого розвитку [347, с. 6 - 46]

Інноваційна система представляє собою систему взаємопов'язаних і взаємозалежних інститутів, що забезпечують розробку, розвиток і розповсюдження нових інформаційних технологій у рамках окремих держав. У багатьох країнах (як розвинутих, так і тих, що розвиваються) задачі побудови національних інноваційно-інформаційних систем розглядаються, як пріоритетні і розуміються як довгострокова систематична робота у різних сферах і на різних рівнях, у тому числі, включаючи адаптацію інформаційної системи до плинних умов існування, переходу інформаційного суспільства до «суспільства знань» як стратегічного ресурсу держави [353, с. 117 - 126].

Одна з найбільш масштабних та ефективних національних інноваційно-інформаційних систем сформувалася у США. У якості її ключових характеристик слід виокремити чіткі пріоритети інноваційного розвитку на національному рівні, орієнтацію на побудову інформаційної «економіки майбутнього», а також більш високі у порівнянні з іншими країнами витрати на дослідження і розробки (до 4% від ВВП). Істотну частку даних засобів складає державне фінансування, але має місце і приватне фінансування.

Також слід відмітити орієнтацію державної політики у сфері інновацій на захист інтелектуальної власності при допомозі стимулювання патентування, високий процент венчурного фінансування НІОКР, налагоджену взаємодію між університетами і компаніями (як приватними, так і державними). Ключовими суб'єктами НДР США є університети, держава і приватні компанії.

При цьому спостерігається розподіл ролей: університети відповідають за створення нових знань і фінансово приймають участь у підтримці інновацій і приватного бізнесу; приватний бізнес фінансово підтримує створення нових знань, здійснює їх комерціалізацію і виводить на ринок інновацій ті продукти, що базуються на нових знаннях, що потребують взаємодії культури і освіти в умовах інформаційного суспільства [351, с.194 - 198].

Прикладом успішного проекту розвитку інноваційно-інформаційної системи є скандинавська модель інформаційного суспільства, яку демонструє Фінляндія. У глобальному рейтингу конкурентоспроможності Всесвітнього економічного форуму (World Economic Forum - Wef) вона займає 4-е місце у світі, уступаючи лише Швейцарії, Сингапуру і США (<http://reports.weforum.org>).

Місце країни у даному рейтингу визначається на основі аналізу більше чим 100 різних показників, включаючи інновації, освіту, медицину, якість ринку праці та багато інших показників. Окремо слід відмітити, що десяту позицію у даному рейтингу займає ще одна скандинавська держава - Швеція, а

на тринадцятому місці знаходиться Данія. Високе місце Фінляндії в рейтингу глобальної конкурентоспроможності пояснюється тим, що у країні у процесі формування національної інноваційної системи була здійснена багатоаспектна програма трансформації напівіндустріальної економіки у наукоємну і високотехнологічну.

В основі даної трансформації - формування благоприємного середовища для розповсюдження інновацій, зростання фінансування наукових досліджень і розробка нових технологій (більш 3% ВВП), упровадження високих технологій в регіони та інвестиції у підготовку кадрів, необхідних для роботи в умовах глобального громадянського суспільства [356; 357].

У якості пріоритетних для підтримки у програмах розвитку ряду країн Південно-Східної Азії виділяються чотири ключові сфери розвитку інноваційної економіки:

- розвиток людських ресурсів;
- ділове середовище;
- інноваційні системи;
- інформаційні і комунікаційні технології.

Так, у Південній Кореї підпрограма розвитку ділового середовища включає економічну і правову політику національного уряду, направлену на зростання інноваційної активності електронно-цифрового суспільства [384].

До теперішнього часу в інноваційній сфері азіатські країни продовжують залежати від японської економіки і технологічної політики їх корпорацій. Японія надає азіатським країнам обладнання і технології, а ті, в свою чергу, експортують споживацькі товари у США та інші країни. Ця взаємодія сформувала мережеву неформальну модель азіатської інтеграції, ключовим елементом якої стала мережа (network) [358].

Можна виділити дві складових державної політики у швидко зростаючих азіатських регіонах.

Перше – це слідування за технологічною траєкторією виробничих процесів. Розвиток концентрації виробництва і створення у цих регіонах центрів кооперації.

Друге – це акцент не стільки на розвиток національної освіти і наукового потенціалу, скільки на залучення іноземних спеціалістів і стимулювання поверненої міграції, що потребує вирішення проблем державного управління системою національних інформаційних ресурсів [391].

Ще одним прикладом успішного здійснення реформ, орієнтованих на перехід до інноваційно-інформаційної високотехнологічної економіки, є Ізраїль, в якому розвиток високих технологій та інноваційна активність за останні 20 років істотно зросли. Каталізатором даного процесу виступила заснована у 1993 році державна програма підтримки інноваційного розвитку YOZMA, у рамках якої була заснована однойменна державна інвестиційна компанія.

Поряд з програмою YOZMA, в Ізраїлі були запущені й інші програми, у тому числі програма технологічних інкубаторів (підтримка приватних інноваційних компаній у початковий період їх діяльності), а також програма MAGNET (стимулювання розвитку взаємозв'язків між університетськими лабораторіями і приватними корпораціями у сфері розробки нових технологій). Обидві програми були підтримані університетами і лабораторіями, які прийняли активну участь у їх роботі, що є прикладом для вирішення проблем інформаційного суспільства як фактору сталого розвитку становлення інформаційного суспільства [364, с. 135 - 144].

Проведений аналіз свідчить, що відсутність ефективної інноваційної політики в найбільшій мірі відбивається на наукоємних галузях, а міжнародний досвід засвідчує, що сучасні та адекватні заходи щодо інтенсифікації формування ефективної національної інформаційно-інноваційної системи, як основи формування інформаційного суспільства, здатні здійснити ефективний

вплив на процеси вирішення проблем у розвитку високотехнологічного сектору економіки в цілому, а також забезпечити істотне прискорення інноваційного розвитку інформаційного суспільства та вирішення його проблем щодо становлення і розвитку.

Інформатизація економіки, як нове суспільне і економічне явище – це насичення видів людської діяльності новітніми інформаційними технологіями [359, с. 367 - 372; 360, с. 129 - 139].

Ступінь інформатизації є сьогодні головним критерієм розвинутості суспільства, оскільки без використання гігантських масивів інформації, без відповідним чином підготовлених інформаційних спеціалістів, без величезних інформаційних ресурсів не можливо прийняття рішення у будь-якій сфері і на будь-якому рівні.

Тому, **інформаційним суспільством** можна назвати таке суспільство, яке:

- є сильним в інформаційних технологіях, в інфраструктурі, у виробництві і знаннях;
- є відкритим суспільством, чи громадянським суспільством, політично відкритим для глобальних процесів;
- відрізняється високими показниками загального рівня освіти;
- має динамічну, конкурентоспроможну на міжнародному рівні економіку, яка володіє виробничим бізнесом та інноваційна [361].

Для вирішення проблем сталого розвитку інформаційного суспільства в умовах глобалізації необхідно:

- 1) розпочати реальні економічні перетворення;
- 2) створити систему стратегічного управління економікою;
- 3) закласти фундамент відродження і модернізації України на інноваційно-інформаційній основі;
- 4) скоротити масштаби бідності і корупції;

5) побудувати модель стійкої, інноваційної економіки, що саморозвивається.

Національна економічна стратегія повинна бути стратегією інноваційно-інформаційного стійкого розвитку - стратегією модернізації, що забезпечуватиме нарощування потенціалу України.

6.2 Інформаційно-технологічна та гуманістична парадигми ідеології інформаційного суспільства доби глобалізації та інформаційної революції

В сучасному суспільстві велику роль відіграють парадигми, які виникли під впливом глобалізації та інформаційної революції, викликані новими тенденціями інформатизації, як головного процесу глобального розвитку цивілізації.

Методологія цього напрямку дослідження – інформаціологічний та синергетичний підходи, що дозволили проаналізувати два типи ідеології інформаційного суспільства – інформаційно-технологічну та гуманістичну.

Інформаційно-технологічна парадигма ідеології інформаційного суспільства.

Актуальність нової інформаційно-технологічної парадигми ідеології інформаційного суспільства визначається:

По-перше, необхідністю узагальнення теоретичного і практичного досвіду інформатизації на прикладі високорозвинутих держав світу, що дозволяє визначити координати розвитку процесу інформатизації в Україні на сучасному етапі.

По-друге, дане дослідження актуальне з точки зору оволодіння інформаційними ресурсами та дозволяє визначитися з гнучким реагуванням для прийняття оптимальних інформаційних рішень.

По-третє, нова історична парадигма інформаційної ідеології створюється, як наслідок нових інформаційних технологій та комп'ютерної цифрової демократії, революціонізуючий вплив якої все виразніше проявився завдяки історичному резонансу комерціалізації Інтернету та інтеграції до світової економіки.

По-четверте, інформаційно-технологічна парадигма ідеології інформаційного суспільства доби глобалізації сприяє формуванню глобального організму, що представляє собою організм, що має іншу фізіологію – емерджентну.

По-п'яте, медіалізація суспільства, дегіталізація всіх сторін його життя та швидкий розвиток мережевих електронних технологій знаменують собою становлення нової інформаційно-технологічної парадигми сучасного суспільства.

По-шосте, інформаційні технології розвиваються надзвичайно швидко, а адаптація людей до них відбувається повільніше, що визначається фізіологічними і психологічними особливостями людини.

Ці та інші особливості і складають тривалість інкубаційного періоду визрівання ідеології інформаційної парадигми, яка розвивається в контексті розвитку інформаційних технологій, що «працюють самі за себе» та базуються на інформаціологічній та синергетично-рефлексивній моделі самоуправлінського суспільства [1, с. 17 - 28].

По-сьоме, гегемонізм нетократії, як панівної еліти інформаційного суспільства, визначається відношенням до знання, талантом та вмінням маніпулювати мережевою інформацією, що представляє собою новий код інформаційного буття. Технологічна інформація, яка є товаром, вже сьогодні розглядається як суть суспільства інформаційного, а новий гегемон інформаційного суспільства – нетократія - є керівним гегемоном (когнітаріатом) інформаційного суспільства.

Ідеологія інформаційного суспільства обґрунтовується як така, що базується на специфічній самобутності нашого суспільства, виражає становлення, розвиток і специфіку інформаційних парадигмальних змін, а також потребує формування нового світогляду, нової людини, нового суспільства майбутнього [386; 387; 388; 389; 390] та включає зміст тенденцій розвитку інформаційного суспільства, як складного феномена сучасної соціальної дійсності.

Саме з позицій пріоритетів певної епохи та представників інтелектуальної еліти слід трактувати будь-яку інформацію, що є складовою ідеології інформаційного суспільства. Інформаційно-технологічна парадигма є відкритою, гнучкою, всеохоплюючою, адаптивною, яка сприяє забезпеченню достовірними знаннями у зв'язку із зростанням потреб у знаннях.

Інформаційне суспільство, зародження якого прийшлося на кінець 1960-рр. - початок 1970-х рр. минулого століття сприяло потоку інформації, який постійно збільшується, дозволяє вирішити багато проблем сучасного суспільства, яке сьогодні не структуровано, а маніпуляція інформацією «експертами від знання» перетворилися на новий прибуток та бізнес. Ексклюзивна інформація, як інформація самого високого рівня, є основним мотивуючим фактором людської діяльності.

Виокремимо **засновників та напрями інформаційного суспільства:**

1) математична «лінія» від Лейбніця – автора бінарної системи і першого калькулятора до засновника кібернетики Вінера, який відмічав, що соціум – це інформаційний об’єкт, який перетворює інформацію, засновник структури мережі;

2) засновники «індустріальної» лінії – М. Порат, Й. Масуда;

3) засновники соціологічної «лінії» - «мережевий капіталізм» М. Кастельса, економіка знаків і простору Леша;

4) посткапіталістичне суспільство П. Друкера;

5) постфордизм.

Розкриємо термін **«парадигма»**, який став популярним після виходу роботи Томаса Куна «Структура наукових революцій». В контексті розмислів Т. Куна, парадигма отримує стійке смислове навантаження як *сукупність теоретичних і методологічних положень у якості стандарту у тих чи інших наукових спільнотах.*

Т. Кун розвивав ідею про те, що розвиток наукової думки проходить в два етапи:

1) передпарадигмальний, який не має єдиної теоретичної концепції через велику кількість існуючих теоретичних напрямків і багатоманітних методологій;

2) другий етап характеризується консерватизмом, в силу чого наукова спільнота захищає вже прийняту парадигму від інших напрямків, методів, теорій.

Іншими словами, він послідовно обґрунтував погляд на парадигму як наукову революцію, що проходить етап виникнення, застосування і старіння.

Отже, інформаційна парадигма як епохальна теоретико-методологічна і практична засада інформаціологічного суспільства (М. Кастельс) є явищем об'єктивним для сучасної цивілізації. Інформаційну парадигму детермінують не тільки наявна система цінностей, яка використовує дану парадигму, як засіб легалізації, легітимації, організації, мобілізації власних положень, що характеризують її як «настрій епохи», а як реалізацію загальнолюдського потенціалу певної спрямованості, що сприяє формуванню віртуальної реальності як простору соціалізації індивіда [359; 360].

Відмінною ознакою сучасної цивілізації є інформаційні та комунікаційні технології, які, оперативно реагуючи на об'єм і якість швидкоплинної інформації, акумулюють її і виступають як важливий соціальний ресурс, що з необхідністю вимагає формування інформаційної безпеки у контексті нових вимірів загроз, пов'язаних із інформаційно-комунікаційною діяльністю епохи постмодерну [394]. Володіння найновішою інформацією здатне допомогти людині адаптуватися до життя у швидкоплинних умовах, що розвиваються, і дати можливість пристосуватися до постійних змін, та виробити у собі нове відношення до оточуючої дійсності.

У вузькому розумінні цього слова парадигма – це теорія, яка є зразком для вирішення тих чи інших проблем, і є панівною на протязі певного історичного періоду. Перевірка теорії базується на поясненні певного феномену, який спостерігається, і на передбаченні того феномена, який буде спостерігатися у майбутньому. Задовільні пояснення і передбачення підтверджують теорію до тих пір, поки негативні результати спостережень не

спостують її та вимагають моделювання інформаційних процесів в контексті інформатизації суспільства [407]. Постільки аномалії – це сигнал до негативних явищ, що панують у суспільстві, вони виступають поштовхом до перегляду парадигми. Зміна парадигм і представляє собою наукову революцію.

Адаптувавши класичний аналіз наукових революцій до даної теми, зроблений Т. Куном, нами розроблено поняття «технологічної парадигми ідеології інформаційного суспільства», яка допомагає осмислити сутність тепершньої технологічної трансформації в її взаємодії з економікою та суспільством.

Техноекономічна парадигма – це взаємозв'язок технічних, організаційних і менеджерських інновацій, переваги яких складаються не тільки у новому діапазоні системи, а в динаміці відносної структури витрат на все можливі вкладення в інформаційне виробництво. Сучасна зміна парадигми – це зсув від технології, основа якої, головним чином, дешева енергія, – до технології, що базується переважно на дешевих вкладеннях в інформацію, які переважно взяті з мікроелектроніки та телекомунікаційних технологій [413].

Характеристики нової парадигми ідеології інформаційного суспільства:

- 1) інформація є сировиною;
- 2) панування всеохопності ефектів нових технологій;
- 3) мережева логіка будь-якої системи, чи сукупності відношень, що використовуються інформаційними технологіями;
- 4) мережевий принцип, суть якого в гнучкості;
- 5) злиття конкретних технологій у високоінтегративній системі - техніки, технологій і технічних знань, які виступають домінантою інформаційного суспільства і визначають суть інформаційно-технологічної парадигми інформатизації освіти в предметному полі філософії освіти [417, с. 90 - 98].

В результаті аналізу визріває дві характеристики інформаційно-технологічної парадигми ідеології інформаційного суспільства:

1) парадигма, що базується на машинних інформаційних технологіях, що властиве ідеології технократичного світогляду;

2) парадигма, що базується на колективному інтелекті, що співзвучно з гуманістичним мисленням.

Відштовхуючись від технокартичного визначення, відмітимо, що інформаційне суспільство, як міра у розвитку цивілізації, характеризується збільшенням інформації і знань, що потребує становлення інформаційної педагогіки в умовах пошуку ідеалу [414].

Технократичні стереотипи в ідеології інформаційного суспільства виявляються у наступних напрямках:

1) визначальне значення в економіці, соціальному житті, культурі набувають інформаційні технології, а знання та інформація перетворюються на головну продуктивну силу, економічна активність зміщується до надання послуг, відповідно збільшується частка людей у сфері інформаційних послуг;

2) у віртуальному інформаційному просторі відбувається інтенсивний рух знань, технологій, капіталів, а об'єми інформаційних потоків у цифровій формі зростають по експоненті, формується всесвітня система інформаційних мереж, що забезпечує доступність інформації, підвищується інтерактивність мережевих ресурсів;

3) технологічно-інформаційна парадигма інформаційного суспільства активно використовує інформацію та інформаційно-комп'ютерні технології для того, щоб гідно жити в інформаційному суспільстві, в якому первинною є вартість творчого таланту та інтелектуального капіталу;

4) в основі даної парадигми - глобальна комунікація, яка дозволяє оперативно шукати, аналізувати і оцінювати інформацію, продуктивно та ефективно використовувати інструменти підвищення продуктивності

інформаційно-інтелектуальної праці. Глобальна експансія транснаціональних корпорацій, проект «вікіноміки», всесвітня телекомунікація, мегатенденції інформатизації як фактора оптимізації ідеології інформаційного суспільства, які неможливі без інформаційно-технологічного забезпечення [412].

Характеристикою технологічно-інформаційної парадигми ідеології інформаційного суспільства є:

- наявність інформаційно-комунікаційних мереж;
- нівелювання кордонів між державами;
- створення трансграничних мереж, що свідчить про те, що історична логіка еволюції людства веде саме до такої самоорганізації, елементи якої все більше виступають у державі, бізнесі, суспільстві, освіті.

Виявлення такої «історичної логіки» свідчить, що рутинна праця витісняється за рахунок автоматизації та технологічних досягнень у частині доступу до накопиченої інформації, яка повинна бути доступна без обмеження кожному жителю планети, що з необхідністю вимагає формування цінностей ідеології кроскультурного менеджменту [415, с. 53 - 63].

Гуманістична модель ідеології інформаційного суспільства у тому, що, на думку П. Друкера, головним рушієм соціально-економічного прогресу є не інформаційна техніка, і, навіть, не абстрактно взяті інформація та знання, а **менеджер**, як активна людська особистість, здатна ефективно діяти в рамках даної організації. П. Друкер виступив проти довіри комп'ютерним системам, проти «комп'ютерної епідемії», а за інтуїцію та досвід людини-менеджера.

Саме менеджер виступає тим фактором виробництва, який забезпечує конкурентоспроможність сучасних високорозвинутих суспільств та економік. Головне для нього – це самооцінка особистості, визначення свого місця в організації, вироблення стилю роботи, комунікації з співробітниками, моральні норми та інше.

Однією з концепцій є *концепція ноосферогенезису*, в основі якої стратегічна програма виходу людства з системної кризи на всіх рівнях. Інфосфера представляє собою результат гуманістично орієнтованого процесу інформатизації у глобальному масштабі, який повинен слугувати не тільки підвищенню інтелектуального потенціалу суспільства, але й створенню матеріально-технічної бази, необхідної для появи сукупного «зверхрозуму» цивілізації, який допоможе вирішити глобальні проблеми цивілізації в контексті формування парадигми інформаційно-комунікативного суспільства, як різновиду складної соціальної системи і взаємодії [10].

Отже, виокремимо *два шляхи формування ідеології інформаційного суспільства*:

1) технократичний шлях, суть цивілізаційного прогресу якого у глобальному розповсюдженні цифрових та мережевих інформаційно-комунікаційних технологій, символами яких є Всесвітня павутина Інтернет та сотова телефонманія, а у зв'язку з цим майбутнє суспільство називається інформаційним, мережевим, мобільним, що потребує відповідної ідеології;

2) гуманістичний шлях, коли пріоритет віддавався не технологічному прогресу інфосфери, а докорінним перетворенням суспільного буття і свідомості, формуванню колективного інтелекту, як основи інформаційного суспільства та відповідної йому ідеології [365].

Ідея ідеології інформаційного суспільства – це гіпотеза-антиномія про постіндустріально-інтелектуально розвинутий соціум, що задовольняє через посередництво машинних інформаційних технологій матеріальні і духовні потреби особистості, соціальних груп та держави.

Саме держава повинна забезпечити гуманістичний шлях розвитку ідеології інформаційного суспільства: оптимальне співвідношення витрат і якості в усіх сферах освіти і науки, щоб розвивати технологічну парадигму ідеології інформаційного суспільства. Для цього повинна бути запланована

необхідність впровадження у систему освіти нових організаційно-економічних механізмів, які забезпечують ефективне використання ресурсів, які сприяють залученню додаткових засобів, які покликані сприяти підвищенню якості освіти та на її основі оновленню структури, змісту та технологій навчання.

Інформаційна парадигма ідеології інформаційного суспільства – це система цінностей, яка складає загальнолюдський потенціал певної спрямованості, що залежать від гуманістичних пріоритетів епохи інформаційного суспільства [444, р. 317 - 342].

Суспільство, що виникло в результаті інформаційної революції, істотно відрізняється від інших типів суспільства тим, що інформація і знання, як вища форма, займають в ньому особливе місце. Управління процесами розвитку суспільства через посередництво комунікаційних систем формує едхократична соціальна група – *когнітаріат*, який базується на знанні та використанні інтелекту. Будучи механізмом, що регулює стійкий розвиток суспільства, когнітаріат, маючи доступ до інформації та до засобів управління нею, повинен бути носієм високої культури, загальнолюдських цінностей та ідеалів, які в своїй сукупності складають ідеологію інформаційного менеджменту [12, с. 122 - 134].

«Досвід економічного розвитку «азіатських тигрів» доводить, що держава може здійснити «економічне чудо», здійснивши стрибок з країн третього світу у високорозвинуті.

Наприклад, Сінгапур після постановки цієї цілі досяг її через 30-40 років. Цим же шляхом йшла Малайзія, а Фінляндія по рівню людського розвитку займає перше місце в Європі і розділяє першу позицію за рейтингом із Сінгапуром [440].

Подібне «економічне чудо» здійснила Ірландія, ставши на шлях інноваційної економіки. Головна задача інноваційної економіки – не виробляти

все нові й нові знання, а забезпечити сприйняття світового потоку знань і використання його з метою власного економічного і суспільного розвитку. У даному сучасному стані Україні слід думати не про те, як підтримувати систему наукових досліджень, а про те, як створювати механізми упровадження наукових досліджень у виробництво. Тому модернізація економіки пов'язана із впровадженням інформаційних технологій [442].

У найближчі десятиліття у світі відбудуться зміни, що свідчать про принципово новий абрис світового розвитку цивілізації, в основі якого у світовій економіці вирішальну роль будуть відігравати і вже відіграють інформація та інтелектуальна праця. На економічний розвиток країн вирішальний вплив здійснюють високі технології, а висококваліфікована робоча сила стає головним фактором успішності економічного прогресу кожної держави.

Ідеологія виступає як система раціональних репрезентацій, які вибудовуються навколо певного ядра і адаптують його до конкретних історичних обставин і задач соціально-економічного розвитку.

Таким чином, технократичний шлях має значну підтримку зі сторони економічної та політичної еліти (нетократії), тому що вона відповідає світовим тенденціям глобалізації і має імідж, в якому зацікавлені країни високорозвинутого світу. Разом з тим, існує загроза, що людство стане заручником техногенної реальності, тому що у зверхскладних нелінійних системах, яким є сучасне суспільство, окремі раціональні рішення у сукупності можуть привести до непередбачуваних результатів та до ірраціональних світоглядних ідей.

Навпаки, гуманістична парадигма ідеології інформаційного суспільства стоїть в опозиції до дегуманізованих технологій в ім'я збереження соціального і культурного цілого та збереження культурної спадкоємності, що вимагає культури, яка б стала основою міжкультурної взаємодії [399].

Основні напрями розвитку ідеології гуманістичного типу інформаційного суспільства:

- 1) зміна укладу життя мільйонів людей;
- 2) зростання інформаційної культури;
- 3) свобода доступу до інформації та свобода її розповсюдження;
- 4) зміна стратегії економіки та структури праці, перехід від рутинної до креативно-творчої праці;
- 5) нові способи виробництва, що базуються на знанні;
- 6) визнання примату особистості в управлінні соціальними та економічними процесами;
- 7) розвиток електронної демократії, електронної держави, інформаційної особистості, електронного уряду, цифрової економіки, електронних соціальних і господарських мереж;
- 8) створення глобального інформаційного простору, що забезпечує ефективну інформаційну взаємодію, доступ до інформаційних ресурсів, задоволення потреб в інформаційних продуктах та послугах як основи геокультурних цінностей [418].

Роль держави у формуванні ідеології інформаційного суспільства значно посилюється у зв'язку з тим, що активізувалися процеси бурхливого розвитку ІКТ, конвергенції комп'ютерних систем, комунікацій, різних видів індустрії, вільного відпочинку, виробництва побутової електроніки, що зумовлює необхідність переосмислення уявлення про інформаційну індустрію, її роль та місце у суспільстві.

Багато країн зараз приймають нові закони, перебудовують діяльність державних органів, відповідальних за формування і проведення інформаційної і телекомунікаційної політики.

Держава стикається з рядом проблем, для вирішення яких слід розвивати ідеологію інформаційного суспільства, а саме:

1) асиметрія розвитку попиту і пропозиції у зв'язку з асиметрією інформації і необхідністю залучення громадян до цієї роботи;

2) громадяни ще в достатній мірі не усвідомлюють, що розвиток інформаційного суспільства вже не відмінити;

3) «цифровий розрив» у ментальності, а не в технічних засобах;

4) громадянам слід набувати інформаційно-комунікативних навичок, так як потреба в послугах інформаційного суспільства зростає, а для цього слід культивувати ідеологію інформаційного суспільства [15, с. 261 - 270].

Таким чином, нами підтверджена гіпотеза, що:

1) Технократична модель ідеології інформаційного суспільства – це такий світогляд, для якого є характерним принцип технологічного детермінізму, який виходить з визначальної ролі інтелектуальної інформаційної техніки у суспільстві [416, с. 41 - 42]. При цьому, існує загроза технокартизму в деградції гуманності і зростання бездуховності у суспільній свідомості.

2) Інфосфера представляє собою результат гуманістично орієнтованого процесу інформатизації в глобальному масштабі, який повинен слугувати не тільки підвищенню інтелектуального потенціалу суспільства, але й створення матеріально-технічної бази, необхідної для появи сукупного «зверхрозуму» цивілізації, який допоможе вирішити глобальні проблеми цивілізації в контексті раціонально-гуманістичної перебудови.

3) Україна ще відстає від розвинутих країн у розвитку названих технологій по цілому ряду причин. До них відносяться інформаційна закритість, недостатньо розвинута інформаційна інфраструктура, **відсутність ідеології інформаційного суспільства**, наявність політичних та соціально-економічних умов, що стримують розвиток інформаційної інфраструктури, які не дозволили нашій країні своєчасно стати на шлях зміни парадигми і розробити власну модель інформаційного суспільства.

Тим більше, що заважає інерційне ставлення до розвитку найновіших технологій та недооцінка науково-технічного та технологічного прогресу у рамках інформаційної революції, що здійснюється.

6.3 Напрями оптимізації ідеології інформаційного суспільства в умовах трансформації соціальних відносин в Україні

Напрями оптимізації ідеології інформаційного суспільства в умовах трансформації соціальних відносин в Україні відкривають нові абриси культури, науки, мистецтва, освіти, та розширюється із безпрецедентною швидкістю не тільки в системі мереж, але й в діапазоні її прикладних програм, у зв'язку з чим:

1) особливого значення набуває якість праці та її кваліфікація, в результаті чого змінюються відношення між роботодавцями та працівниками з партнерським характером роботи;

2) відбувається перетворення процесів соціуму-природи-екзистенції за рахунок креативного мислення та управління;

3) інформаційне суспільство володіє високорозвинутою і насиченою інфраструктурою, що в цілому відповідає сучасним онто-соціо-процесам;

4) форумванням концепції «мережі мереж», як процесу пакетної комутації, у рамках якого соціальні, технологічні, політичні і культурні механізми тісно пов'язані поміж собою. У результаті цих процесів інформатизація представляє собою процес прогресивно зростаючої технології комп'ютерних мереж з метою оптимізації виробництва, переробки, збереження і розповсюдження інформації, особливо знань.

Слід назвати імена науковців, які внесли суттєвий вклад в дослідженні цієї проблеми і в першу чергу потрібно відмітити Р. Барта, Ж. Бодрійара, Ф. Гваттарі, Ж. Дельоза, Ж.-Ф. Ліотара, К. Поппера, Д. Белла, З. Бжезинського, П. Друкера, О. Тоффлера, А. Турена, які висунули тезу про виникнення постіндустріального, інформаційного, когнітивного суспільства, яке повинно прийти на зміну індустріальному та активно досліджували цю проблему. Згадаємо і Б. Гейтса, голову комп'ютерної корпорації «Microsoft», провідного теоретика і практика сучасного електронного бізнесу. Серед вітчизняних теоретиків слід виділити В. Воронкову, О. Кивлюк, М. Кириченка, В. Ляха, М. Максименюк, М. Мельник, О. Найдьонова, О. Нікітенко, О. Пунченка, О. Сосніна та інших.

Саморозвиток Інтернету та використання мережі через її використання потребує формування ідеології, яка є джерелом її основної сили, саморозвитку соціальних та економічних відносин, а також побуту, культури і духовного життя. Саме тому користувачі інформаційних технологій, як виробники технологій, адаптують їх до своїх потреб і цінностей і врешті-решт трансформують і самих себе, адаптуючись до інформаційного суспільства та оптимально будуючи свою діяльність [392].

Інформатизація, як головний критерій розвинутої ідеології інформаційного суспільства, зводиться до інтенсифікації інформації, інтенсифікації ІКТ, як основи науково-технологічного прогресу останніх десятиріч в усіх сферах людської життєдіяльності, інтенсифікації

комунікаційних зв'язків в контексті кіберсоціалізації, інтенсифікації цінностей людини, як найважливішого компоненту культури інформаційного суспільства, інтенсифікації сучасної науково-інформаційної діяльності, інтенсифікації інформатизації в економічній та інших сферах, що потребує удосконалення методології дослідження [410, с. 109 - 131].

1. Інтесифікація інформатизації

Інформатизація - майже єдина сфера економіки, завдяки якій підвищується ефективність розвитку суспільства, незважаючи на всі біфуркаційні процеси, що відбуваються. Збільшення змісту інформації у будь-якому продукті дає можливість витратити технології виробництва, що базуються на інтелектуальній праці, а не на сировинній [441].

Інформація - це єдиний унікальний вид ресурсів, який у прозвитку людства не тільки не вичерпується, а якісно удосконалюється і вимагає розширеного відтворення, що представляє об'єктивний і неминучий період розвитку сучасного суспільства.

Критеріями розвинутості інформатизації є:

- 1) наявність комп'ютерів, які б відповідали високорозвинутому сектору інформаційної економіки;
- 2) технології виробництва, що базуються на інноваціях;
- 3) комп'ютерні процеси, що сприяють підвищенню індексації інформації в усіх видах соціуму;
- 4) екстраполяція новаційно-інформаційних технологій з метою широкого доступу всіх членів суспільства до доступної інформації та праці в інформаційній економіці.

Мультиінформатизація соціуму спрямає розвитку інтелектуальних технологій за рахунок інтелектуальної компоненти, а обмін інформацією відбувається за допомогою розгалуженої телекомунікаційної і комп'ютерної технологій [443].

В останнє десятиліття ХХ століття комп'ютеризація та зростання ролі Інтернет істотно прискорили формування ідеології інформаційного суспільства в Україні. З однієї сторони, інформація значно розширила межі безпосередніх життєвих умов людей, допомогла їм стати співпричетними до всіх подій, що відбуваються у державі та світі.

Але, з іншої сторони, збагативши і розширивши сферу спілкування, інформаційний вибух привів до розмивання меж мікросередовища, завдав шкоди характеру комунікацій. Великі об'єми інформації здійснюють тиск на нервову систему людини, перевантажують інтелектуальні здібності людини. Так створюється можливість інформаційної перенапруги, яка свідчить про наявність розриву між біологічними та соціокультурними можливостями людини до адаптації та темпів сучасного інформаційного зростання [439, р. 135 - 151].

2. Інтенсифікація ідеології інформаційного суспільства

Аналіз досвіду економічної модернізації свідчить, що у світі відомі ***три моделі (типи) ідеології***, що формуються в адаптивності з культурологічними процесами у ракурсах трансформації від індустріальної технології виробництва до впровадження комп'ютеризованих інформаційних та комунікаційних технологій, що забезпечують високу індексацію та рейтинг інформаційного соціуму:

1) модель ідеології Сіліконової долини – модель модернізації, що відповідає принципам відкритості та співробітництва та детермінується ринковими силами;

2) Сінгапурська модель, як державна ідеологія – модель ідеології суспільства, що здійснила стрибок у перший світ завдяки своїй модернізації та партнерству держави з бізнесом;

3) модель «фінської інтернет-ідеології та архітектури» – модель ідеології, заснованої на безкомпромісному захисті особистості та цінностей соціально–

контрольованого суспільства, в основі якого цінності країни всезагального добробуту, яка зайняла перше місце і розділила його разом з Сінгапуром у рейтингу людського розвитку.

Таке ж диво здійснила католицька Ірландія, також продемонстрували свої успіхи і привели до економічного прориву такі країни, як Корея та Тайвань [438].

3. Інтенсифікація ІКТ і, зокрема, Інтернету

Інтенсифікація ІКТ є глобальною проблемою науково-технологічного прогресу останніх десятиріч в усіх сферах людської життєдіяльності, що має рішучий вплив на підвищення конкурентоспроможності інформаційного суспільства, проте Україна не змогла скоротити відставання від промислово розвинутих країн в результаті тривалої кризи в економіці, низького рівня матеріального благополуччя народу, відсутністю цілісної інформаційної інфраструктури та ефективної підтримки електронної торгівлі в умовах глобалізації, що потребує посилення інтенсифікації ІКТ і, зокрема, ролі Інтернету [437].

4. Інтенсифікація комунікаційних зв'язків в контексті кіберсоціалізації

Кіберсоціалізація – процес розвитку особистості в умовах культурних розвоїв інформаційного суспільства, що представляють якісний контекст, який формує технологічні відносини, що трансформують саму специфіку людського буття та її культуру.

Суспільство, як система комунікацій, являє собою образ мережі, сплетеної з великої кількості мереж, які символізують комунікативні відносини, а вузли – сприяють комунікації як рефлексивної реальності буття. Вони предсталиють способи трансляції інформації різноманітних соціогруп, соціальнянсів. Віртуалізація суспільства в результаті цих процесів приводить до віртуалізації життя людей, що сприяє виникненню культури «реальної

віртуальності», яка здатна підпорядкувати до себе людей у межах матриці матеріальної основи - комунікативної мережі, що сприяє подальшій концептуалізації когнітивно-комунікативних вимірів ідеології інформаційного суспільства [436, р. 9 - 24].

В сучасних інформаційних мультипроцесах-конструктах екзистенції інформаційного суспільства людина експлікує різноманітні рівні спілкування з різноманітними суб'єктами, як реальними, так і віртуальними, формує власний світ у діалозі з багаточисленними групами та асоціаціями.

Звідси, формування мережевого соціуму означає не тільки новий вид організаційної структури, але й культури-субкультури віртуальної реальності. Через посередництво комунікаційної мережі, світ, сформований новими технологіями, новими соціальними структурами та новою віртуальною культурою орієнтує індивіда на нове світосприйняття реалій через розкодування смислу знаків, що є складовою частиною системи інформаційної ідеології.

В цілому формування інформаційного суспільства, як нової форми соціодійності, що здійснюється через посередництво мультисигналів-символів-сигналів-стимулів-кодів, представляє собою закономірний результат нового типу розвитку інфореальності та її перетворення на «людський потенціал» (людський капітал) [401]. В ході науково-технічного і технологічного прогресу інформаційна віртуальна реальність стимулює всезростаючу інтелектуалізацію суспільства і виступає фактором оптимізації професіоналізації, інтенсифікації, підвищення ефективності тощо.

Основними принципами цього суспільства є: електронізація, комп'ютеризація, інформатизація, медіатизація, віртуалізація, механізмом яких є заміщення реальності образами, завдяки яким віртуалізація суспільства інтенсифікує комп'ютерне життя інформаційного суспільства [433, р. 9-20].

5. Віртуалізація як детермінуючий фактор інформаційного суспільства

Віртуалізація в результаті всіх інформаційно-комп'ютерних технологій та процесів, як детермінуючий фактор розвитку ідеології інформаційного суспільства, виступає імперативом, в результаті якого створюються і транслюються образи, які сприяють тому, що суспільство не зникає, а перевизначається. Віртуалізація пов'язана із зпростанням у житті людей ролі різного роду симулякрів – образів реальності, що замінюють саму реальність.

У результаті такого роду діяльності прогресує взаємодія людини не з речами, а з симуляціями. Людина, яка занурена у це середовище, сприймає цей світ як ігрову реальність та повинна усвідомлювати умовність цього світу [435].

6. Інтенсифікація цінностей людини як найважливішого компоненту культури інформаційного суспільства

Основною цінністю інформаційного суспільства є людина, високі проєкції розвитку якої - лише передумова для репрезентації її ідеалів та вільної творчо-креативної самореалізації.

Допомогти людині вижити у складних реаліях нового інформаційного суспільства допоможуть високі інформаційні цінності, які потребують надання інформації смислу, що відповідає ряду вимог, а саме відкритості (доступності), надійності, повноти, оперативності, економічності, несуперечливості, раціональності. Цінності людини проявляються в креативних актах його самореалізації, що утворює те ціннісно-значиме, що культивує індивіда в умовах розвитку інформаційного суспільства в контексті глобалізації [432, с. 251 - 274].

7. Інтенсифікація сучасної науково-інформаційної діяльності та технологічних інновацій

Сучасна науково-інформаційна діяльність склалася, як особливий вид соціальної практики генезисодинамічних умов інформаційного суспільства та зумовлена характером інформаційного вибуху, динамікою комп'ютерних революцій, технологічних досягнень на шляху трансформації техногенної цивілізації в інформаційне суспільство.

Теоретичну основу науково-інформаційної діяльності складають інформатика та інформаційно-комунікативний менеджмент, які в результаті дифузії культурної інтеграції сприяють удосконаленню комунікативних процесів в науці, досліджують канали, потоки передачі, переробки інформації за допомогою технічних автоматизованих систем.

Науково-інформаційна парадигма як макроструктура-макромодель інформаційного суспільства є визначальним фактором інтенсифікації матеріально-технічного виробництва, що репрезентує собою складносукцесивну макросистему, регуляція якої здійснюється за допомогою соціально-моральних, правових імперативів, норм, санкцій (відповідальність, професійний обов'язок, механізми інтелектуальної власності, авторське право тощо), «культури буття як соціокультурного феномена» [428, р. 45].

8. Іntenсифікація інформаційної діяльності у сфері освіти

Без використання інформаційних технологій неможливі зсуви у сфері освіти, яка сьогодні набуває принципово нових рис: кабельне телебачення, вихід в Інтернет, розвиток мультимедійної техніки, дистанційне навчання, що істотно *розширяє пізнавальні можливості людини* [426, р. 152 - 154]. За останні декілька десятиліть відбувся стрімкий розвиток індустрії ІКТ у всьому світі, що вплинув на всі аспекти людської життєдіяльності, включаючи в першу чергу і сферу освіти. Інформаційне суспільство, що еволюціонує в «суспільство знань», є основним рушієм прогресу і соціальних змін у суспільстві. Іntenсифікація ІКТ у сфері освіти сприяє розвитку індустрії інформаційних технологій, формування високого рівня інформаційної

культури, створення оптимальних умов для задоволення інформаційних потреб основної маси населення.

9. Інтенсифікація інформатизації в економічній сфері та особливості конструювання її в комунікативному просторі

Результатом розгорнутої інформатизації в економічній сфері виступає інформаційна економіка, як знання і способи її застосування, що включає і працю, і капітал, що детермінуються, у першу чергу, знаннями.

У сфері управління інформаційна діяльність виконує детермінуючу функцію, визначає характер аналізу стану соціуму, процес прийняття управлінських рішень, особливості конструювання комунікативного простору. В Інтернет-економіці та бізнесі знання виступають лімітованим фактором підвищення ефективності інформаційної економіки. Конкуренція набуває цивілізованого характеру і зміщується в сферу Інтернет, в інформаційну сферу, у якій знання виступають домінуючими. Виробництво є ефективним, коли воно перетворюється на інформаційне, що базується на найновіших технологіях та науковому знанні, виступаючи компонентом комерційного менеджменту [427].

Мережева економіка, що базується на інформації, її генеруванні, збереженні, передачі і використанні, є компонентою виробництва знань, даних, нововведень, включаючи дослідження і розробки. Вона включає в себе науково-технічні дослідження, страхування, рекламу, довідкове обслуговування, банки, освіту тощо.

Іншими словами, це сфера прямої «електронної нервової системи», що охоплює організаційну, технічну, економічну діяльність, яка обслуговує ринки інформаційних технологій, телекомунікацій та споживчих технологій за рахунок електронної комерції за схемою «бізнес-бізнес».

Відмінна особливість інформаційної економіки в тому, що вона має справу з товаром, який при вживанні не руйнується, а може накопичуватися та

акумулюватися у міцну систему національних і світових світових ресурсів. Інформаційна економіка здатна генерувати і використовувати інформацію, що невпинно піднімає стандарти добробуту своїх країн та удосконалення культурної політики в умовах глобалізації [431, р. 289 - 290].

10. Інтенсифікація «smart-суспільства»: розумного уряду, розумної освіти, розумного міста, економіки знань

Смарт-суспільство (розумне) не означає просто використання сучасних розумних цифрових технологій. Цифровізація та інформатизація економіки та соціальних комунікацій настільки «прискорюють час» і «стискають простір», що це приводить до створення нової організації життя людей, у якій інтелектуальна діяльність стає колективною, що визначає характер суспільства, яке виникає.

«Розумне суспільство» - це суспільство, яке використовує сучасні інформаційні технології для зменшення рутинної праці, підвищення частки інтелектуальної діяльності, формування гуманістичного людино-орієнтованого середовища.

Цифрова трансформація сучасного соціуму охоплює всі сфери життєдіяльності людини: і роль лідерства, і важливість балансу розвитку організацій, і уряду, і проблеми безпеки у новому мережевому суспільстві, і питання гармонізації особистості, і нові технологічні можливості залучення громадянського суспільства до управління державою в умовах виклику глобалізації [445].

11. Боротьба з «інформаційним ожирінням»

«Інформаційне ожиріння» – ситуація в організації як вид захворювання, при якому зайве накопичення інформації здійснює негативний вплив на ефективність її роботи, приводить до істотного скорочення бюджету, уповільненої реакції на зміни і проблеми із законом. Організації виробляють і споживають інформацію з величезною швидкістю. Згідно з прогнозом, що

зроблений в дослідженні консалтингової компанії IDC, у період з 2010 до 2020 рр. зростання інформації повинно збільшитися у 50 раз.

Досвід роботи з клієнтами в цій організації засвідчує, що загальна кількість інформації за годину збільшується на 35-40%. В результаті ми збільшуємо підвищений апетит до інформації, накопичуємо збиткову інформацію, часто зберігаємо інформацію, не знаючи наперед, чи потрібна вона буде нам.

Щорічне зростання інформації складає 40%., тому при сучасних темпах зростання інформації через декілька років слід буде вести мову про інформаційне ожиріння високого рівня. Збиткова інформація представляє собою серйозну загрозу для ведення бізнесу, так як через велику кількість інформації, що не використовується, рух інформаційних потоків всередині організації сповільнюється. Спираючись на застарілу інформацію, що втратила свою актуальність, можна прийняти невірне рішення.

По-перше, накопичення інформації не дозволяє оптимізувати бізнес-процеси, покращити маркетинг, підвищити якість послуг, підлагодити комунікації з клієнтами.

По-друге, збиткова інформація породжує ряд проблем юридичного характеру, так у юридичному відділі слід використовувати сучасну правову базу, тому юридичний відділ повинен вести реєстрацію самої сучасної і значимої інформації.

Якщо інформації надзвичайно багато, то єдиним рішенням у такій ситуації буде збереження всієї інформації, контроль доступу до неї і прийняття певних рішень щодо її захисту, а це є неефективним. Збиткова інформація породжує проблеми із забезпеченням відповідності нормам і стандартам (compliance).

Різноманітні нормативні документи передбачають, що всі матеріали, що мають статус записів, повинні зберігатися на протязі обмеженого періоду часу.

Крім того, існують вимоги відносно того, як слід розпоряджатися документами, коли витікає їх строк. Якщо в організації багато несистематизованого контенту, то його неможливо класифікувати і розробляти графіки збереження.

Щоб подолати «інформаційне ожиріння», ми повинні розглянути процеси інформаційного метаболізму в організації, а саме: як споживається інформація, який цінний смисл вона має, як здійснюється утилізація інформаційного «сміття».

Ключове питання: який відсоток інформації слід зберігати в організації? Деякі вчені говорять, що застаріла інформація складає 70% від всієї інформації, що зберігається в організації, деякі ведуть мову про 30%. Справа в тому, що ніхто в організації не може виділити ці 70%, так як критерії застарілої чи непотрібної інформації важко виділити.

Тому вирішувати цю проблему слід більш радикальним способом. Лікування «інформаційне ожиріння» базується на наступному принципі: якщо в організації можна зберігати тільки 30% інформації, то наступні 70% слід видалити.

Якщо прийняти такі заходи для підтримки такого рівня інформаційного метаболізму, то з'явиться можливість вивільнити величезні ресурси і направити їх в потрібне русло. Потрібна політика управління життєвим циклом інформації, яка дозволила б вивільняти і відслідковувати дотримання графіків збереження, регулювання інформаційного метаболізму і забезпечувати своєчасну утилізацію інформаційного сміття.

У більшості організацій така робота проводиться. Але як виробити політику (критерії), які б дозволили виявити ті 30% інформації на протязі певного періоду часу. В основі управління певним життєвим циклом інформації повинна лежати уніфікована політика (депозитарій), з яким працюють спеціалісти.

Як тільки будуть розроблені принципи , що регулюють інформаційний метаболізм, необхідно застосовувати їх до фізичного управління інформацією, своєчасно здійснювати очищення організаційних ресурсів від непотрібної інформації. Проте швидко вилікуватися від «інформаційного ожиріння» навряд чи вдасться.

Вилікування можливе лише у випадку радикальної зміни образу життя. Організаціям слід виробити модель управління інформацією, що дозволяє встановити зв'язок між різними підрозділами організації. Слід також змінити звички споживання інформації, читати першоджерела, аналізувати інформацію самостійно, відмовитися від того, щоб читати неправдиву інформацію, не довіряти аналітикам-популістам.

Інформація - це також продукт, який не слід передозувати (ток-шоу, серіали, непрофесійне спілкування), що може привести до інформаційного вибуху споживання непрофесійного контенту, якість якого є невисокою, проте легкодоступною. Багато ЗМІ, на жаль, перетворилися на «інформаційні фастфуди», бо в них на перше місце вийшла не якість контенту, а «клікабельність».

Споживаючи все це, людина інтелектуальна «інформаційно товстіє» і втрачає здатність до самостійного аналізу. Наслідки «інформаційного ожиріння» є неприємними.

По-перше, якщо джерел інформації є забагато і вони суперечливі, то мозок людини відмовляється аналізувати об'єми інформації, які поступають. Фейкові новини вже важко відділити від достовірних, які понижують критичність мислення і уваги.

Інформація повинна перетворюватися на знання, виробляти критичне мислення, креативність, аналітичні здібності, виробляти простір для творчого удосконалення, бути здатним до розвитку креативного підприємництва. Мозок є схожим згідно функціоналу зі шлунком: він працює з інформацією, як

шлунок з їжею. Єдине, що йому вдається, це, споживши інформацію, повністю позбавитися від неї.

І можливості мозку щодо збереження і переробки інформації є обмеженими. Так, відбувся інформаційний скачок в доступності інформації, проте такого еволюційного стрибка, співмірного із зростанням об'єму інформації, з мозком не відбулося. Він має простий процесор, він є архаїчним зі слабкою процесуальною пам'яттю.

І об'єми інформації, що поступають у мозок, просто блокують його, а не сприяють його розвитку. І поки-що відсутня інформаційна дієтологія, відсутні об'єктивні заміри інформації, ми продовжуємо отруювати мозок «переїданням».

Найкращою профілактикою «інформаційного ожиріння» є:

- 1) помірне і усвідомлене споживання інформації;
- 2) розвиток смаків до якісних джерел інформації;
- 3) медитація як ідеальна форма розвантаження мозку;
- 4) творчо-креативні заняття;
- 5) розвиток креативного мислення і особистості, яка не споживає пасивно інформацію.

12. Упередження кіборгізації людей

Ідея кіборгізації людей не нова. Однак, реальні можливості для її втілення з'являються тільки зараз. На думку групи дослідників з Стенфорда, незабаром людина буде оснащеною мережею пристроїв, що включає портативні гаджети, імплантати, нові органи почуттів і датчики, повідомляє The Next Web.

Найвірогідніше, кажуть вчені, частина людської шкіри буде перетворена в гнучкий інтерфейс, а віртуальна реальність стане важливою частиною

нашого життя. Правда, поки на шляху такого кроку стоять ряд перешкод законодавчого та етичного характеру.

Висновки до шостого розділу

У шостому розділі:

обгрунтовано праксеологічні модули вирішення проблем сталого розвитку інформаційного суспільства як головного інструменту технологічного прориву; узагальнено інформаційно-технологічну та гуманістичну парадигми ідеології інформаційного суспільства доби глобалізації та інформаційної революції; виокремлено напрями оптимізації ідеології інформаційного суспільства в умовах трансформації соціальних відносин в Україні.

1. *Інформаційне суспільство* – це суспільство, в основі якого не матеріальне, а нематеріальне благо, тобто інформація, яку слід розвивати в контексті інформаційної діяльності, інформаційної економіки, інформаційної інфраструктури, інформаційного виробництва, і, стимулюючи розвиток

інформаційно-комп'ютерних технологій на шляху до суспільства знань та суспільства інновацій, що представляє суть новизни нашої концепції.

Тріумф інформаційного суспільства є тріумфом інформаційно-комп'ютерних технологій і може привести до сталого розвитку, тому що виступає однією з головних тенденцій сучасного розвитку цивілізації. Тріумф технологій являє собою варіант успішного сталого розвитку цивілізації і вирішення основних проблем сучасності в цілому, зокрема проблем інформаційного суспільства

2. Керівною силою інформаційного суспільства є технократична еліта, як спільнота креативних, ділових людей - homo informaticus, яку, згідно з М. Янгом, часто називають меритократами (от meritus – «гідний»). Характерний для них технократичний (інформаційно-кібернетичний) стиль мислення є панівним у суспільній свідомості інформаційної епохи. Нові можливості одночасно створюють і нові ризики. Не виключено, що майбутня система bodyNET може стати об'єктом атаки хакерів. Такий поворот подій може принести істотну шкоду добробуту жертви, а також її фізичному і психічному здоров'ю. Крім того, сучасне законодавство ніяк не регулює цю галузь, а у людей є величезна кількість переживань і страхів на цей рахунок. Вчені переконані, що через два десятки років науковий прогрес дозволить людям частково роботизувати себе та створювати біонічних роботів.

3. В результаті аналізу напрямів оптимізації інформаційного суспільства надамо авторське визначення ідеології інформаційного суспільства. **Ідеологія інформаційного суспільства** – це сукупність цінностей, норм, проглядів, установлень, що регулюють інформаційно-комунікаційну діяльність в інформаційному суспільстві, детермінованому інформаційною інфраструктурою, інформаційно-комунікаційними технологіями, націленими на формування культури та свідомості інформаційного суспільства, що сприяють самореалізації людини в креативно-творчій праці, в основі якої

інтелектуальні ресурси суспільства, як форма капіталізованого знання та інтелектуальна (інформаційна) компонента в управлінні знаннями, особливості виробництва та споживання знань.

ПІСЛЯМОВА

В монографії представлено наукове бачення проблем формування ідеології інформаційного суспільства в умовах глобальної інформатизації, виявлено її сутність, проблеми, тенденції та перспективи розвитку.

1. Формуванню ідеології інформаційного суспільства сприяли:

- *в технічній сфері* – широке впровадження інформаційних технологій у виробничому, економічному, діловому житті, системі освіти;
- *в економічній сфері* – перетворення інформації на товар та додаткову форму вартості;
- *в соціальній сфері* - розвиток інформації як головного фактору змін якості життя;
- *в політичній сфері* – доступ до різноманітної інформації, покликаної забезпечити на цій основі широкий обмін думками;

➤ *в культурній сфері* – обмін інформацією, що допомагає формувати відповідні норми і цінності, які відповідають потребам інформаційного суспільства.

Інформаційне суспільство потребує нової ідеології інформаційного суспільства, яка включає цінності, сукупність дискурсивно-креативних ідей і поглядів, які в теоретичній та більш чи менш систематизованій формі включають відношення людей до життя в інформаційному суспільстві, один до одного і слугують закріпленню, розвитку чи зміни відносин у суспільстві, що іменується інформаційним. Ідеологія інформаційного суспільства повинна культивувати такі закони-максими історії, які впливають на протікання подій у соціумі, державі, імпліцитно пов'язана з найновішими тенденціями розвитку інформаційної цивілізації, яка детермінується інформационалізмом.

Доведено, що формування ідеології інформаційного суспільства є складним соціальним феноменом та динамічним процесом, що трансформує соціальні відносини, детерміновані глобальною інформатизацією. ХХІ століття – вік інформаціологізації та інформаціологічного способу життя на Землі й у Космосі. Інформація як загальноєдина вегетаційно-генеративна сутність природи, суспільства і Всесвіту, її універсальність у Всесвіті та спільність для всіх народів світу привела соціально-економічний розвиток до таких об'єднуючих світ фундаментальних інформаціологічних принципів і цінностей, як демократія, ринкова (Інтернет) економіка, права людини, інформаціологія, інформаціологізація, інформаціологічна глобалізація.

Інформаціологічний підхід – безальтернативна соціальна й економічна вигода усього світового співтовариства, яка потребує формування ідеології інформаційного суспільства. Уже на початку третього тисячоліття лідери восьми промислово розвинутих держав і урядів уперше забили тривогу з приводу негативних сторін інформатизації. 23 липня 2000 року вони, зібравшись в Окінаві (Японія) на Самміт G-8, відзначили єдину інформаційну

спільність усього світу, що формується на таких фундаментальних інформаціологічних принципах та цінностях, як демократія, права людини, ринкова економіка, освіта, культура, інформаціологічний та соціально-економічний прогрес, історична свідомість.

Метод інформаціоналізму – один з найсучасніших методів, завдяки якому можна проаналізувати всі проблеми інформаційного суспільства і проникнути в суть інформації та інформатизації, що сприяє формуванню інформаціологічної (інформаційної) людини, як об'єкта і суб'єкта цього виду соціуму.

Поєднуючи зусилля вчених, фахівців, державних та суспільних діячів та усі фізичні, математичні, астрономічні, біологічні, геологічні, інші природні і гуманітарні науки на єдиній інформаційній основі, людству вдалося сформувати нову науку *інформаціологію*, яка сприяє відкриттю законів нескінченної безлічі відносин у мікро- і макроструктурах вакуумного і материзованого простору Всесвіту, який слід розкодувати завдяки методам і принципам інформаціології. У нью-йоркській штаюб-квартирі ООН 6 - 8 вересня 2000 року вперше за всю світову історію разом зібралися на Самміт лідери країн світу для вирішення проблем *інформаційного суспільства*, сприяючи розвитку *інформаціології*.

Обґрунтовано, що інформаціологічні ресурси і технології світового співтовариства є єдиними безальтернативними цінностями сучасного світу у третьому тисячолітті, які сприяють забезпеченню справедливості, демократії, прав людини. Доктрина інформаціологічного суспільства націлена на ліквідацію бідності, конфліктів і страждань в усіх регіонах Планети та покликана забезпечити умови доступу людей світу до ширкосмугового Інтернету та формування інформаціологічної доктрини третього тисячоліття.

У результаті розвитку інформації та її складових виникла така наука, як інформаціологія, яка представляє собою фундаментальну генералізаційно-

єдину науку, яка вивчає на єдиній інформаційній основі у вакуумних і матеріалізованих сферах Всесвіту самовідносини, комфортні самовідображення і співвідношення нульматеріальних крапок, мікрочастинок, атомів, організмів, об'єктів, станів, процесів і явищ природи і суспільства, виходячи з фундаментального принципу інформаціологічного підходу.

Розкрито, що в основі інформаціології поняття «інформації». Інформація – це самовідображення і співвідношення усіх вакуумних, матеріалізованих та дематеріалізованих мікрочастинок, атомів, організмів, станів та об'єктів усього простору Всесвіту. Інформація – це повідомлення або наука про природу і суспільство, явища, процеси і стани, які мають місце у Всесвіті та місце і роль людини у цьому Всесвіті. Інформація – це універсальний початок у природі і суспільстві, вона є первинною, а матерія - вторинною.

В умовах перенасичення інформації та її асиметрії відбувається стохастичний розвиток інформаційного соціуму, в результаті чого країни повинні на державному рівні сформувати національні програми розвитку інформаційного суспільства до 2030 - 2050 року. Повинна спрацювати планетарна синергія, щоб кожна держава не втратила свою ідентичність, а сформувала свій тип (модель, парадигму) інформаційної культури, яка б визначалася соціально-економічними, технологічними, освітянськими програмами життя та розвитку. Інформація є основою потенційного і умова переходу до кінетичного, слугує першоосновою усіх випромінювань (гравітаційних, електромагнітних, сильних і слабких ядерних), інтерференції і дифракції.

Успіх упровадження ідеології інформаційного суспільства приводить до позитивних змін та соціального прогресу, що розглядається розвитком техногенної культури. Таке розуміння інформаційної культури тісно пов'язано з розвитком науки, яка формує знання про ці закони розвитку. Різновидом

ідеології інформаційного суспільства є *мережева культура*, так як людина, що знаходиться в соціальній мережі, формує цінності мережевої орієнтації.

Доведено, що формування ідеології інформаційного суспільства у ХХІ столітті буде зростати, використовуючи значні тенденції розвитку телекомунікацій та обробки інформації. Інформаційна культура відіграє важливу роль для посилення конкурентоспроможності країни та виходу її в міжнародний простір, для чого вона повинна демонструвати високі цілі розвитку «суспільство-наука-виробництво-управління». Зневажливе ставлення до науки, що спостерігається, на жаль, останнім часом і в Україні, є надзвичайно загрозливою проблемою, так як це може призупинити і розвиток інформаційного суспільства та найкращі його наукові розробки. Темпи і результати в інноваційному розвитку України не є задовільними.

Інформаційна культура як складова ідеології інформаційного суспільства представляє собою сукупність таких цінностей, що сприяють подальшому розвитку інформаційно-комунікативних технологій, інновацій, науки, переходу країни на шостий технологічний уклад, цінностей, що протидіють інформаційному як вакууму, так і хаосу. Постійне удосконалення інформаційної культури визначає потребу в отриманні різнобічної інформації, яка допомагала б індивіду адаптуватися до цього виду соціуму та успішно діяти з метою його успішної соціалізації.

Суспільство, у якому людина може справлятися з лавинозростаючими темпами інформації, успішно оволоділа цінностями інформаційного суспільства, може звільнити людину від рутинної праці і сприяти її креативності. Така людина володіє різноманітними потоками інформації, різноманітними інформаційними системами та інформаційними ресурсами, принципами і підходами використання технічних засобів і може використовувати інформацію для своїх можливостей та зростання особистості.

Формування ідеології інформаційного суспільства форматує концепти розвитку держави, в основі якої тенденції інформатизації, яка є головним двигуном розвитку історії, а інформація, яка транслюється, є головним смислом-змістом-ідеєносієм ідеології інформаційного суспільства, що формується у нас на очах. Вироблено ряд концептів (понять), які є основою формування ідеології інформаційного суспільства, - знак, ідея, інформація, культура, цінності, комунікація, що об'єднані спільним терміном інформаціоналізм.

Ідеологія інформаційного суспільства є арсеналом мультифункцій та процесів упровадження макропарадигм інформатизації в усі сфери суспільства, існуючи через кореляцію з соціосистемами, соціоінститутами, індивідами. Інформаційна культура по своїй структурі архітектонічно реалізується в своїх інформаційних носіях, представлених інформатизацією, реалізується в соціумі, інформаційних системах освіти та науки.

Ідеологія інформаційного суспільства репрезентується в різноманітних моделях, системах цінностей, орієнтирах, що поглиблюють ментальні виміри країни, визначається традиціями, що генерують новаційні матриці-структури інформатизації. Інформаційна культура та її матриці формуються у результаті глобального інформаційно-комунікативного простору, що помітно змінює класичні схеми взаємодії та розвитку культур.

Однією з обставин є всезагальний характер змін у технологічних інноваціях виробництва, соціалізації інформації та комунікації у суспільстві. Інноваційні процеси потребують високого рівня інформаційної обізнаності індивіда, так як об'єм інформаційного вибуху зростає лавиноподібно, впливаючи на всі сторони соціального і культурного життя. Ідеологія інформаційного суспільства представляє собою сукупність ідей, поглядів, парадигм, еталонів, репродукованих країнами, які досягли значних успіхів в інформатизації суспільства. Інформаційна культура включає удосконалення

особистості засобами інформатизації, використання інформаційно-комп'ютерних технологій, інформаційних матриць в усіх сферах людської життєдіяльності.

Інформаційна культура, як складова ідеології інформаційного суспільства, формується в контексті культурогенезису цивілізації і представляє собою вищий щабель її розвитку, тому її можна експлікувати як соціально-історичний та онтолого-еволюційний досвід цивілізації. Інформаційна культура пов'язана з творчістю, креативністю, діяльністю в адаптивності з правовими, етичними, естетичними, соціологічними, релігійними, економічними, політичними тенденціями.

Термін «ідеологія інформаційного суспільства» моделює (відображає) специфіку соціумів, держав, етносів як мультисистем інформатизації, імплікованих з розвитком економіки, що досягли значних успіхів в економічному добробуті та процвітанні нації. Інформаційну культуру слід диференціювати як мультимодальний феномен соціуму у динаміці з креативно-творчою діяльністю та активністю індивідів. Інформаційна культура, як генерально-субстанційна категорія еволюційних процесів цивілізації, базується на інформаційно-інтелектуальних соціовідношеннях, що формуються з врахуванням історично-еволюційних обставин

Глобальна інформатизація зводиться до інтенсифікації інформації, інтенсифікації ІКТ, як основи науково-технологічного прогресу, інтенсифікації комунікаційних зв'язків в контексті кіберсоціалізації, інтенсифікації цінностей людини як найважливішого компонента культури інформаційного суспільства, інтенсифікації сучасної науково-інформаційної діяльності, інтенсифікації інформатизації в економічній сфері, що в цілому потребує інтенсифікації управлінської діяльності.

1. *Інтенсифікація інформатизації.*

Інформатизація - майже єдина сфера економіки, завдяки якій підвищується ефективність розвитку суспільства, незважаючи на всі біфуркаційні процеси, що відбуваються. Збільшення змісту інформації у будь-якому продукті дає можливість витратити технології виробництва, що базуються інтелектуальній праці, а не на сировині. Інформація - це єдиний унікальний вид ресурсів, який у розвитку людства не тільки не вичерпується, а якісно удосконалюється і вимагає розширеного відтворення, що представляє об'єктивний і неминучий період розвитку сучасного суспільства.

Критеріями розвинутої інформатизації є :

- 1) наявність комп'ютерів, які б відповідали високорозвинутому сектору інформаційної економіки;
- 2) технології виробництва, що базуються на інформаційно-комп'ютерних технологіях;
- 3) комп'ютерні процеси, що сприяють підвищенню індексації інформації в усіх видах соціуму;
- 4) екстраполяція новаційно-інформаційних технологій, щоб той чи інший індивід соціуму мав доступ до доступної для нього інформації та працював в інформаційній економіці.

Мультиінформатизація соціуму сприяє розвитку інтелектуальних технологій за рахунок інтелектуальної компоненти, а обмін інформацією відбувається за допомогою розгалуженої телекомунікаційної і комп'ютерної технології.

В останнє десятиліття ХХ століття масове виробництво персональних комп'ютерів і стрімке зростання Інтернет істотно прискорили формування ідеології інформаційного суспільства у різних країнах світу. Саме тому на основі володіння інформацією можна ефективно і оптимально будувати свою діяльність [2, с.198-203].

2. Інтенсифікація інформаційно-комп'ютерних технологій.

Інтенсифікація ІКТ є глобальною проблемою науково-технологічного прогресу останніх десятиріч в усіх сферах людської життєдіяльності, що має рішучий вплив на підвищення конкурентоспроможності інформаційного суспільства, проте Україна не змогла скоротити відставання від промислово розвинутих країн, в результаті тривалої кризи в економіці, низького рівня матеріального благополуччя народу, відсутністю цілісної інформаційної інфраструктури та ефективної підтримки електронної торгівлі.

3. Інтенсифікація інформаційної інфраструктури як основи формування інформаційного суспільства.

Інфраструктурою інформаційного суспільства є нова «інтелектуальна», а не «механічна» техніка. Соціальна організація та інформаційні технології створюють свого роду «симбіоз», на основі якого суспільство вступає в технотронну еру свого розвитку, коли соціальні процеси стають програмованими. Такого роду інформаційне суспільство ще ніде не відбулося, хоча основні техніко-економічні атрибути постіндустріальної епохи проявляються вже сьогодні: переважання в ВВП долі послуг, зниження частки зайнятих у «вторинному» (промисловому) секторі і зростання частки «третинного» (сервісного) сектору економіки, тотальна комп'ютеризація, пов'язана з повсюдним розповсюдженням персональних комп'ютерів і комп'ютерних мереж (особливо в мережі Інтернет). Для того, щоб потенційні можливості інформатизації слугували утвердженню планетарного суспільства, слід буде багато ще чого змінити і в його облаштуванні, і в стереотипах нашої власної свідомості.

4. Інтенсифікація комунікаційних зв'язків в контексті кіберсоціалізації.

Кіберсоціалізація – процес розвитку особистості в умовах розвитку культурних абрисів інформаційного суспільства, що представляють якісний контекст, що формує технологічні відносини, які трансформують саму специфіку людського буття. Суспільство, як система комунікацій, являє собою

образ мережі, сплетеної з великої кількості мереж, які символізують комунікативні відносини, а вузли – сприяють комунікації, як рефлексивної реальності буття. Вони представляють способи трансляції інформації різноманітних соціогруп, соціальнянсів. Віртуалізація суспільства приводить до віртуалізації життя людей, що сприяє виникненню культури «реальної віртуальності», яка здатна підпорядкувати до себе людей у межах матеріальної основи - комунікативної мережі.

В сучасних інформаційних мультипроцесах-конструктах розвитку своєї екзистенції людина експлікує різноманітні рівні спілкування з різноманітними суб'єктами, як реальними, так і віртуальними, формує власний світ у діалозі з багаточисленними групами та асоціаціями. Звідси, мережевий соціум – це не тільки новий вид організаційної структури, але й культури-субкультури віртуальної реальності. Через посередництво комунікаційної мережі як складової одиниці комунікаційної макромоделі світу суспільні соціовідносини еволюціонують в технологічну віртуальну реальність. Індивід намагається за допомогою віртуальних симуляцій замінити реальне соціокультурне життя образами нового світу [3, с.105 - 111]. Новий віртуальний світ, сформований новими технологіями, новими соціальними структурами та новою культурою орієнтують індивіда на нове сприйняття світу, знаки якого вимагають розкодування смислу, закодованого в ньому.

В ході науково-технічного і технологічного прогресу інформаційна віртуальна реальність стимулює всезростаючу інтелектуалізацію суспільства і виступає фактором оптимізації професіоналізації, інтенсифікації, підвищення ефективності тощо. Основними принципами цього суспільства є: електронізація, комп'ютеризація, інформатизація, медіатизація, віртуалізація, механізмом яких є заміщення реальності образами, завдяки яким віртуалізація суспільства інтенсифікує комп'ютерне життя. Віртуалізація в результаті всіх процесів як детермінуючий фактор виступає імперативом, інституційний уклад

якої симулюється, так як в цій реальності створюються і транслуються образи, які, віртуалізуючись, сприяють тому, що суспільство не зникає, а перевизначається.

5. Інтенсифікація цінностей людини як найважливішого компоненту культури інформаційного суспільства.

Основною цінністю інформаційного суспільства є людина, високі проєкції розвитку якої – лише передумова для репрезентації його ідеалів, вільної творчо-креативної самореалізації. Допомогти людині вижити у складних реаліях нового інформаційного суспільства допоможуть високі інформаційні цінності, які потребують надання інформації смислу, що відповідає ряду вимог, а саме відкритості (доступності), надійності, повноти, оперативності, економічності, несуперечливості, раціональності. Цінності людини проявляються в креативних актах його самореалізації, що утворює те ціннісно-значиме, що культивує індивіда.

6. Інтенсифікація сучасної науково-інформаційної діяльності.

Сучасна науково-інформаційна діяльність склалася, як особливий вид соціальної практики, що зумовлено характером інформаційного вибуху, динамікою комп'ютерних революцій, технологічних досягнень на шляху трансформації техногенної цивілізації в інформаційне суспільство. Теоретичну основу науково-інформаційної діяльності складають інформатика та інформаційно-комунікативний менеджмент, що вивчають комунікативні процеси в науці, досліджують канали, потоки передачі, переробки, використання інформації. Науково-інформаційна діяльність є одним з визначальних факторів інтенсифікації матеріально-технічного виробництва. Її регуляція здійснюється за допомогою соціально-моральних, правових, імперативів, норм, санкцій (відповідальність, професійний обов'язок, механізми інтелектуальної власності, авторське право тощо).

7. Інтенсифікація інформаційної діяльності у сфері освіти.

Без використання інформаційних технологій неможливі зсуви у сфері освіти, яка сьогодні набуває принципово нових абрисів: кабельне телебачення, вихід в Інтернет, розвиток мультимедійної техніки – це істотно розширяє пізнавальні можливості людини. Визначальним фактором суспільного життя є наукове знання, що витісняє працю (ручну та механізовану) в ролі фактору вартості товарів та послуг. Економічні та соціальні функції капіталу переходять до інформації. Як наслідок, ядром соціальної організації, головним соціальним інститутом є університет як центр виробництва, переробки і накопичення знання, а промислова корпорація втрачає свою вирішальну роль. Рівень знань, а не власність стає визначальним фактором соціальної диференціації, відповідно сфера конфліктів зміщується з економічної сфери у сферу культури. Все це сприяє формуванню ідеології інформаційного суспільства, яка відкриває нові абриси культури, науки, мистецтва, освіти:

- 1) особливого значення набуває якість праці та його кваліфікація, в результаті чого змінюються відношення між роботодавцями та працівниками з партнерським характером роботи;
- 2) відбувається перетворення процесів соціуму-природи-екзистенції за рахунок креативного управління;
- 3) інформаційне суспільство володіє високорозвинутою і насиченою інфраструктурою, що в цілому відповідає інформаційним процесам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абдеев Р. Ф. В защиту атрибутивной концепции информации // Научные труды Московского лесотехнического института. М. : 1984. № 158. С.11-22.
2. Абдеев Р. Ф. Философия информационной цивилизации. М. : ВЛАДОС, 1994. 336 с.
3. Аксьонова В. І. Регулятивні можливості соціальної комунікації: соціально-філософський аналіз // Гілея. Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки : наук. вісник : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2013. Вип. 71 (4). С. 398-403.
4. Аляєв Г. Є. Філософсько-логічні засади теорії інформації // Проблеми інформаційного суспільства: соціально-правовий аналіз / Наукові статті та тези наукових повідомлень за матеріалами Круглого столу, 28 лютого 2013 р. Полтава : Фірма «Техносервіс», 2013. 178 с.

5. Андрос Є. І. Проблема свободи у контексті раціоналізації людського буття // Людина в цивілізації ХХІ століття: проблема свободи. К.: наук. думка, 2005. С. 127-174.

6. Андрущенко В. П. Організоване суспільство. Проблема організації та суспільної самоорганізації в період радикальних трансформацій в Україні на рубежі століть : досвід соціально-філософського аналізу. Київ : Атлант ЮемСі, 2005. 502 с.

7. Андрущенко В. П. Інтеграція цінностей: педагогічний досвід Європи. Стаття перша. Велика Хартія Університетів // Вища освіта України. 2013. №1. С. 5-10.

8. Андрущенко В. П. Роздуми про Європу: статті, нариси, інтерв'ю. Вид. 2-ге , допов. К.: Знання України, 2008. 819 с.

9. Андрущенко В.П. Інформаційний вимір сучасної освіти. К.: «МП Леся», 2017. 596 с.

10. Андрущенко В. П. Роздуми про освіту: статті, нариси, інтерв'ю. Київ : Знання України, 2005. 738 с.

11. Андрущенко Т.В. Комунікативні чинники толерантності / Т.В. Андрущенко // Гілея. Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки : наук. вісник : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2011. Вип. 51 (9). С. 497-503.

12. Andriukaitiene Regina, Voronkova Valentyna, Kyvliuk Olga, Maksimenyuk Marina and Aita Sakun. Theoretical insights into expression of leadership competencies in the process of manageme / Problems and Perspectives in Management, Міжнародний науковий журнал. Том 15(1), 2017. Р. 220-226. [http://dx.doi.org/10.21511/ppm.15\(1-1\)](http://dx.doi.org/10.21511/ppm.15(1-1)).

13. Анохина В.В. Диалектика глокализации в эпоху позднего модерна // А.А.Анохина // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. пр. Запоріжжя, Вид-во ЗДІА, 2017. Вип. 69. С. 11-16.

14. Анпилогова Л.В. Особенности информационной природы человека в современном социуме // Современные проблемы массовой коммуникации [Электронный ресурс] / Анпилогова Л.В. – Режим доступа : http://conference.osu.ru/assets/files/conf_info/conf8/s23.pdf.

15. Антонів В. Б. Темпи розвитку інформаційного суспільства // УІІ Міжнародна науково-методична конференція. Форум молодих економістів-кібернетиків: Моделювання економіки: проблеми, тенденції, досвід» 21-22 жовтня 2016 р. Тернопіль, 2016. С. 105-107.

16. Апель К.-О. Трансформация философии [перевод с нем. В.Куренной]. М.: Логос, 2001. 344 с.

17. Архипова Є. О. Синергетичний вектор експлікації безпеки та небезпеки в інформаційному суспільстві» // Мультиверсум: Філософський альманах. Вип 4 (102). К.: Інститут філософії імені Г.С.Сковороди НАН України, 2011. 240 с.

18. Бак Мирослав. Філософія інформатизації освіти. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. 503 с.

19. Банах Л.С., Ільчук І.А. Поняття толерантності в історичному контексті та особливості її формування у студентської молоді // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. пр. Запоріжжя, Вид-во ЗДІА, 2016. Вип. 67. С. 131-140.

20. Бард А. Нетократия. Новая правящая элита и жизнь после капитализма / пер. с англ. В.Мишучкова. Спб. : Стокгольмская школа экономики в Санкт-Петербурге, 2004. 252 с.

21. Bazaluk O., Blazhevich T. Cosmic Education: Formation of a Planetary and Cosmic Personality // Philosophy and Cosmology, Vol. 12. Kiev : ISPC, 2013. – P.147–160.

22. Bazaluk Oleg. The basic postulates of the universal evolution model «Evolving matter» // Philosophy and Cosmology, Vol. 14. Kyiv : ISPC, 2015. P. 11-

20.

23. Базалук О. О., Юхименко Н. Ф. Основні світоглядні аспекти філософії освіти в сучасній Україні // Наукові записки Київського університету туризму, економіки і права. Серія «Філософські науки». Київ : КУТЕП, 2010. Випуск 8. С. 57-71.

24. Базалук О.А. Философия образования в свете новой космологической концепции. Учебник. К.: Кондор, 2010. 458 с.

25. Базалук О. Формування образу людини майбутнього як стратегічна мета філософії освіти // Освіта і управління. 2010. Т.13. № 2/3. С. 49-55.

26. Бевзенко Л. Д. Социальная самоорганизация. Синергетическая парадигма: возможности социальных интерпретаций. К.: Институт социологии НАН Украины, 2002. 437 с.

27. Белл Д. Социальные рамки информационного общества. // Новая технократическая волна на Западе / под ред. П. С. Гуревича. М. : Прогресс, 1986. 450 с.

28. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество: опыт социального прогнозирования : пер. с англ. Изд. 2-ое, испр. и доп. Москва : Academia, 1999. 788 с.

29. Бергер П. Социальное конструирование реальности: Трактат по социологии знания / пер. с англ. Е. Руткевич. М. : Медиум, 1995. 323 с.

30. Берталанфи Л. Общая теория систем – обзор проблем и результатов // Системные исследования. Ежегодник 1969. М. : Наука, 1969. 424 с.

31. Бех В. П. Социальный организм: философско-методологический анализ. Запорожье : Тандем - У, 1998. 186 с.

32. Бех В. П. Философия социального мира: гносеологический анализ. Запорожье : Тандем-У, 1999. 284 с.

33. Бех Ю. В., Калініченко Б. М. Влада ЗМІ в системі соціального управління: [монографія] / За наук.ред. В.П.Беха, В.П.Бех (голова), Ю. В. Бех, Б. М. Калініченко. Черкаси : Видавець ФОП Гордієнко, 2014. 336 с.
34. Бех Ю. В. Ідеологія як семантичний фільтр філософського аналізу загальної теорії управління // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. пр. Запоріжжя, Вид-во ЗДІА, 2012. Вип. 51. С. 199-204.
35. Бех Ю. В. Саморозгортання соціального світу: монографія. К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2007. 248 с.
36. Білогур В.Є. Світоглядні орієнтації студентів: тенденції змін у трансформаційному суспільстві: монографія. Дніпропетровськ : Пороги, 2011. 311 с.
37. Блюмин А. М., Феоктистов Н .А. Мировые информационные ресурсы: Учебное пособие. 3-е изд., перераб. и доп. – М. : Издательско-торговая корпорация «Дашкови и К», 2015. 384 с.
38. Богаченко В.В. Феномен телесности в аспекте киберкультуры / В.В.Богаченко // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. пр. Запоріжжя, Вид-во ЗДІА, 2017. Вип. 69. С. 31-36.
39. Бодрийяр Ж. Система вещей : пер. с фр. С. Зеникина. М.: Рудомино, 2001. 218 с.
40. Бодрийяр Ж. Симулякры и симуляции // Философия эпохи постмодерна : сб. переводов и рефератов. Минск : Красико-принт, 1996. С. 32-47.
41. Бодрийяр Ж. Общество потребления. Его мифы и структуры: пер. с фр. Е.А.Самарской. - М.: Республика; Культурная революция, 2006. 269 с. (Мыслители XX века).
42. Бойко А. І. Філософія модернізації освіти в системі ринкових трансформацій: світоглядно-філософ. аналіз.- К. : Знання України, 2009. 379 с.

43. Бойченко М.І. Системний підхід у соціальному пізнанні: ціннісний і функціональний аспекти: монографія. К.: Видавництво «Промінь», 2011. 320 с.
44. Буданов В. Г. Методология и синергетика в постнеклассической науке и в образовании. М. : Либраком, 2009. 240 с.
45. Бургин М. С. Информационные триады // Филос. и социол. мысль. – 1993. №7 - 8. С. 243-246.
46. Буття людини у суспільстві: відносини, спілкування, духовність. Історико-філософський ракурс: монографія. Т.1. К.: Промінь, 2010. 480 с.
47. Валента Ф. Управление инновациями. – М. : Прогресс, 1985. 137 с.
48. Вандишев В.М. Методологічні аспекти концептології // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. пр. Запоріжжя, Вид-во ЗДІА, 2012. Вип. 50. С. 45-50.
49. Василькова В. В. Порядок и хаос в развитии социальных систем: (Синергетика и теория социальной самоорганизации). СПб. : Издательство «Лань», 1999. 480 с.
50. Вашкевич В. М. Історична свідомість сучасної молоді: до методології дослідження // Вища освіта України. 2005. № 4. С. 74-79.
51. Вашкевич В. М. Історична еволюція наукової картини світу // Гілея. Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки : наук. вісник : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2016. Вип. 109. С. 133-139.
52. Вашкевич В. М. Особливості міфічного світогляду в історичній еволюції наукової картини світу // Гілея. Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки : наук. вісник : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2016. Вип. 108. С. 117-121.
53. Вашкевич В.М. Складові сучасної наукової картини світу // Гілея. Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки : наук. вісник : зб. наук.

пр. / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2016. Вип. 112. С. 163-170.

54. Вернадский В. И. Бисфера и ноосфера. М. : Айрис Пресс, 2007. 576 с.

55. Вернадский В. И. Научная мысль как планетное явление. М. : Наука, 1991. 272 с.

56. Винер Н. Человек управляющий. СПб : Питер. 2001. 288 с.

57. Вища школа як соціальний інститут і механізм соціалізації молоді: монографія / кол. авт.: М.Мхальченко (керівник), Т.Андрущенко, В.Баранівський, О.Бульвінська та ін. К. Педагогічна думка, 2012. 318 с.

58. Власенко Ф.П. Віртуальна реальність як простір соціалізації індивіда // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. пр. Запоріжжя, Вид-во ЗДІА, 2014. Вип. 56. С. 208-217.

59. Власюк О. С. Національна безпека України: еволюція проблем внутрішньої політики. К. : НІСД. 2016. 528 с.

60. Водопьянов П.О., Бурак П.М. Глобальный антропогенный кризис и ноосферная безопасность человечества Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. пр. Запоріжжя, Вид-во ЗДІА, 2017. Вип. 68. С. 22-32.

61. Войтович Р. Мережеве суспільство як нова форма соціальної організації в умовах глобалізації // Політичний менеджмент: наук. журнал. 2010. № 5. С. 3-18.

62. Воронкова В. Г. Інтернет як глобальна тенденція розвитку інформаційного суспільства / Гілея. Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки : наук. вісник : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2015. Вип. 93 (2). С. 174-179.

63. Воронкова В. Г. Формирование нового мировоззрения, нового человека, нового общества будущего : монографія // Кого и как воспитывать в

подростаючих поколіннях; под ред. О. А. Базалука. К. : Издательский дом «Скиф».2012. Т.2. С.134-152.

64. Воронкова В. Г. Філософія глобалізації: соціоантропологічні, соціоекономічні та соціокультурні виміри : монографія. – Запоріжжя : Видавництво ЗДІА, 2010. – 272 с.

65. Воронкова В. Г. Формування інформаційної культури особистості як умова успішної адаптації людини до життя в інформаційному суспільстві // Гілея. Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки : наук. вісник : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2014. Вип. 86 (7). С. 198-203.

66. Воронкова В. Г., Соснін О. В. Формування інформаційного суспільства в Україні: виклик чи потреба часу? // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. пр. Запоріжжя, Вид-во ЗДІА, 2015. Вип. 60. С. 13-24.

67. Воронкова В.Г., Регіна Андрюкайтене, Максимієнюк М.Ю. Формування концепції ноосферно-інформаційно-інноваційного розвитку адміністративного нооменеджменту у сучасну епоху // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. пр. Запоріжжя, Вид-во ЗДІА, 2017. Вип. 69. С. 44-50.

68. Воронкова В. Г. Інтернет як глобальна тенденція розвитку інформаційного суспільства // Гілея. Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки : наук. вісник : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2015. Вип. 93 (2). С. 174-179.

69. Воронкова В. Г., Нікітенко В.О. Сучасна геокультура як соціокультурний феномен культурної глобалізації / Гілея. Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки : наук. вісник : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2013. Вип. 72. С. 487-492.

70. Воронкова В. Г., Кивлюк О. П., Андрюкайтене Регіна. Концептуалізація моделі ноосферного розвитку сучасного соціуму та освіти інформаційного суспільства // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. пр. Запоріжжя, Вид-во ЗДІА, 2017. Вип. 68. С. 33-48.

71. Воронкова В. Г. Куцепал С. В. Каким быть специалисту информационного общества и эпохи интернета // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. пр. Запоріжжя, Вид-во ЗДІА, 2015. Вип. 63. С. 13-20.

72. Воронкова В.Г., Соснін О.В., Нікітенко В.О., Максименюк М.Ю. Філософія інформаційно-комунікативного менеджменту / за ред. д.філософ.н., проф. В.Г.Воронкової. Запоріжжя : Вид-во ЗДІА, 2016. 276 с.

73. Гавриленко И. Сетевое общество как понятие, образ и историческая перспектива // Социология : теория, методы, маркетинг. 2012. № 1. С. 62-81.

74. Гегель Г. В. Ф. Наука логики // Энциклопедия философских наук. Т. 1. М.: Мысль, 1974. 452 с.

75. Гегель Г. В. Ф. Феноменология духа. Соч. Т.1V. М.: ИФ АН СССР, 1959. 347 с.

76. Гегель Г. В. Ф. Энциклопедия философских наук: в 2-х т. ; отв. ред. и вступ. статьи Е. П. Ситковский; АН СССР. Ин-т философии. М.: Мысль, 1974-1975. Т. 1. Наука логики. 1974. 452 с.

77. Герасимова Е. М. Технологічна реальність масових комунікацій як ресурсна можливість розвитку освіти постмодерну // Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія. К. : НАУ, 2015. №1 (21). С.13.

78. Герасимова Е.М. Ціннісний характер інформаційних процесів у соціально-економічній сфері постіндустріального суспільства // Вісник НАУ. Серія: Філософія. Культурологія. 2008. №1. С. 180-185.

79. Герасимова Е.М. Економічні знання у дискурсі становлення глобалізованого світу: дис.....доктора філософ. наук: 09.00.03 / К., 2009. 460 с.

80. Гаєвська О. Б. Наука соціального управління в системі професійної підготовки // Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія : щокв. наук.-практ. журн.: наук. вид. 2014. № 3. С. 105-113.

81. Гапоненко А. Л., Орлова Т. М. Управление знаниями. Как превратить знания в капитал. – М. : Эксмо, 2008. 400 с.

82. Гейтс Б. Бизнес со скоростью мысли. Изд. 2. М. : ЭКСМО-Пресс, 2001.- С.15-22.

83. Горбунова Л.С. Філософія трансформативної освіти для дорослих: університетські стратегії і практики: монографія; Нац. акад. пед. наук України; Ін-т вищої освіти. Суми: Університетська книга, 2015. 709 с.

84. Горлач Д. Феномен «кліпового мислення» в контексті радикалізації перетворень інформаційного середовища // Вісник Книжкової палати. 2016. №5. С.45-46.

85. Городенко Л.М. Мережеве суспільство та мережеві комунікації // Інформаційне суспільство. 2011. Вип.14. С.55-58.

86. Горский Ю. М. Гомеостатика: модели, свойства, патологии // Гомеостатика живых, технических, социальных и экологических систем. Новосибирск : Наука, Сиб. отд., 1988. 322 с.

87. Гриценко О. А., Павловська Л. М. Вплив інформаційних комунікацій на економічні цінності суспільства // Проблеми інформаційного суспільства: соціально-правовий аналіз. Наукові статті та тези наукових повідомлень за матеріалами Круглого столу, 28 лютого 2013 р. Полтава : Фірма «Техносервіс», 2013. 178 с.

88. Гриценко А. Формування інформаційно-мережевої економіки // Економічна теорія. 2013. № 1. С. 5-19.
89. Грядущее информационное общество / ред. А. А. Лазаревич, А. В. Ханкевич, Д. И. Широков. Минск : Белорусская наука, 2006. 392 с.
90. Гэлбрейт Джон Кеннет. Новое индустриальное общество ; пер. с англ. М. СПб. : АСТ, Транзит книга, 2004. 602 с.
91. Гэлбрейт Дж. Новое индустриальное общество. М. : Прогресс, 1976. 264 с.
92. Дайзард У. Наступление информационного века // Новая технократическая волна на Западе. М. : Прогресс, 1986. С.343-344.
93. Данильян О.Г. Інформаційне суспільство: морально-етичний дискурс // Інформація і право. К., 2014. №1 (10). С. 16-25.
94. Данильян О. Г. Інформаційна картина світу як соціокультурна реальність // Гілея. Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки : наук. вісник : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2013. Вип. 70 (3). С. 573-578.
95. Данильян О. Г. Інформаційна картина світу в контексті перспектив сучасної науки й культури // Інформація і право. К., 2013. №1 (7). С. 21-28.
96. Даніліян В. О. Інформаційне суспільство та перспективи його розвитку в Україні (соціально-філософський аналіз): дис. ... канд. філос. наук: 09.00.03. Х., 2006. 200 с.
97. Дебор Ж. Общество спектакля. М. : Логос: Радек, 2000. 184 с.
98. Дебич М.А. Інтернаціоналізація вищої освіти: світовий досвід: монографія. Суми: Університетська книга, 2017. 291 с.
99. Делез Ж. , Ф.Гваттари. Логика смысла. М. : Академия, 1995. 298 с.
100. Делез Ж. Складка. Лейбниц и барокко. М.: Логос, 1988. 264 с.
101. Диббелл Дж. Конец виртуального сообщества? [On-line]. Метод доступа: <http://www.intellectualcapital.ru/iss3-1/icopin1-1.htm>

102. Дзьобань О. П., Соснін О. В. Інформаційна безпека: нові виміри загроз, пов'язаних із інформаційно-комунікаційною діяльністю // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. пр. Запоріжжя, Вид-во ЗДІА, 2015. Вип. 61. С. 24-34.
103. Дзьобань О. П., Кальницький Е.А. Зародження концептуальних підходів до розуміння сутності і специфіки інформаційного суспільства // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія : Філософія, філософія права, політологія, соціологія / редкол. : А. П. Гетьман та ін. Х. : Право, 2013. Вип. 5 (19). С. 3-15.
104. Дзьобань О. П. Національна безпека України: концептуальні засади та світоглядний сенс : монографія. Х. : Майдан, 2007. 284 с.
105. Дзьобань О. П. Інформаційне суспільство як новий спосіб соціальної взаємодії // Правова інформатика. № 1 (41), 2014. С. 3-11.
106. Дзьобань О. П. Соціокультурний простір інформаційного суспільства як середовище буття сучасної людини // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія : Філософія, філософія права, політологія, соціологія. Х. : Право, 2014. № 2 (21). С. 12 - 21.
107. Дзьобань О. П. Філософія інформаційного права: світоглядні й загальнотеоретичні засади : монографія. Х. : Майдан, 2013. 360 с.
108. Дзьобань О. П. Маніпулятивний характер інформаційного середовища сучасного суспільства // Інформація і право. К., 2014. № 3 (12). С. 3-12.
109. Дзьобань О. П. Філософсько-правовий дискурс права людини на інформацію в інформаційному суспільстві // Зовнішні справи. 2014. № 12. С. 41-45.

110. Дзьобань О. Інформаційне суспільство як мережево-комунікативний простір управління // Віче. 2015. № 10. С. 7-13.

111. Дзьобань О.П., Соснін О. Віртуальна реальність суспільства постмодерну як соціокультурне тло соціалізації «людини інформаційної» // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. пр. Запоріжжя, Вид-во ЗДІА, 2017. Вип. 69-76.

112. Дзьобань О. Комунікація в інформаційному соціумі // Україна і світ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 19–20 квітня 2017 р.; МОН України, Міністерство культури України, Київ. нац. ун-т культури і мистецтв; редкол.: М. М. Поплавський (голова), Костиця І. О. (заст. голови) [та ін]. Ч. 2. Київ: Вид. центр КНУКіМ, 2017. С. 331-333.

113. Дзьобань О.П. Філософія інформаційних комунікацій : монографія Харків: Майдан, 2012. 224 с.

114. Дзьобань О.П. Віртуальні комунікації: роль і місце у сучасному світі // Правова інформатика. № 2 (46). 2015. С. 9-16.

115. Диббелл Дж. Конец виртуального сообщества? [On-line]. Метод доступа: <http://www.intellectualcapital.ru/iss3-1/icopin1-1.htm>

116. Добронравова И.С. Постнеклассические практики повседневности: преимущества синергетического контекста обсуждения // Практична філософія. Київ, 2010. №2 (36).С.24-39.

117. Додонов Р. А. Теория ментальности: учение о детерминантах мыслительных автоматизмов. Запорожье : РА «Тандем-У», 1999. 264 с.

118. Додонова В. І. Постнекласичний дискурс соціальної раціональності: монографія; ДонНУ. Донецьк : Вид-во ДонНУ, 2011. 340 с.

119. Донникова И. А. Культурогенная сущность социальной самоорганизации: монография. Одесса : Печатный дом, 2011. 280 с.

120. Дольська О. О. Філософія як пізнання і спосіб життя: за матеріалами XXIII Всесвітнього Філософського Конгресу (Афіни. Греція. 4-10 серпня 2013 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://web.kpi.kharkov.ua/philosophy/language/uk/vsesvitnij-filosofskij-kongres/>

121. Долгин А. Манифест новой экономики. Вторая невидимая рука рынка. М.: АСТ, 2010. 45 с.

122. Дротянко Л. Г., Жолдоков В. О. Мультикультуралізм комунікативних процесів у глобалізованому світі // Вісник Національного авіаційного університету. Серія : Філософія. Культурологія. К. : 2012. Вип. 1 (15). С. 5-6.

123. Друкер П. Ф. Задачи менеджмента в XXI веке; пер. с англ. и ред. Н. М. Макаровой. М.: Изд. дом «Вильямс», 2007. 276 с.

124. Дубов Д. В. Широкопasmовий доступ до мережі Інтернет як важлива передумова інноваційного розвитку України: аналіт. доп. К. : НІСМД, 2013. 108 с.

125. Дударева І. В. Соціальний та соціетальний капітали сталого розвитку суспільства // Сталий розвиток суспільства: Запорізький регіональний досвід: монографія ; за заг. ред. М. А. Лепського. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2015. С. 38-47.

126. Дударева І. В., Парасюк Д.О. Сталий розвиток громади як фактор регіонального управління // Сталий розвиток суспільства: Запорізький регіональний досвід: монографія; за заг. ред. М. А. Лепського. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2015. С. 63-76.

127. Дятлов С. А. Принципы информационной экономики // Информационное общество. 2000. № 2. С. 77-85.

128. Жишко Т. А. Філософія університетської освіти XXI століття: спроби прогностичного аналізу. К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. 376 с.

129. Закон України «Про основи національної безпеки України». 19 червня 2003 року, № 964 - IV.
130. Закон України про національну програму інформатизації / Відом. Верховної Ради України. 1998. № 7. С.181.
131. Закон України про концепцію Національної програми інформатизації / Відом. Верховної Ради України. 1998. № 27 - 28. С.182.
132. Заренин М. В. Информация: свойства, ресурсы, информационные технологии. Гомель : Полеспечать, 2012. 224 с.
133. Зеленков А. И. Перспективы научного разума и методологический дискурс [и др.]. Минск : РИВШ БГУ, 2000. 215 с.
134. Згуровский М. Путь к обществу, основанному на знаниях. – Режим доступа: <http://www.zn.ua/3000/3300/52340>
135. Згуровский М. Украина в глобальных изменениях устойчивого развития // Зеркало недели. 2006. № 19.
136. Ільчук І.А., Банах Л.С. Концепт толерантності в когнітивно-дискурсійному аспекті // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. пр. Запоріжжя, Вид-во ЗДІА, 2017. Вип. 69.С. 85-97.
137. Иванов Д. В. Виртуализация общества // Социология и социальная антропология. Под ред. В. Д. Виноградова и В. В. Козловского. – СПб., 1997. С. 67.
138. Иванов Д. В. Феномен компьютеризации как социологическая проблема // Проблемы теоретической социологии. Вып. 3. СПб.: Издательство Санкт-Петербургского университета, 2000. – С.20-32.
139. Инглхарт Р. Постмодерн: Меняющиеся ценности и изменяющиеся общества // Полис. 1997. №4.С.6 -32.
140. Иноземцев В. Л. Современное постиндустриальное общество: природа, противоречия, перспективы. М. : Логос, 2000. 304 с.

141. Інтернаціоналізація вищої освіти в Україні: методичні рекомендації; за ред. І.В.Степаненко. К. : ІВО НАПН України 2016. 115 с.
142. Інформаційне суспільство в Україні: глобальні виклики та національні можливості: аналіт. доп. К. : НІСД, 2010. 64 с.
143. Інформаційне суспільство. Шлях України / авт. - укл. А. В. Колодюк, Л. В. Березовець. – К. : Бібліотека інформаційного суспільства, 2004. 289 с. (Фонд «Інформаційне суспільство України»).
144. Інформаційні технології як фактор суспільних перетворень в Україні: зб. аналіт. доп.; за заг. ред. Д. В. Дубова. – К. : НІСД, 2011. – 96 с. Електронна версія : <http://www.niss.gov.ua>. - Дата доступу: сер. 2016. – Назва з екрана
145. Калуга В.Ф. Знання як результат активності людини, особливості його набуття і верифікації // Гуманітарні студії: збірник наукових праць / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2014. Вип. 23. С.27-36.
146. К обществам знания: Всемирный доклад ЮНЕСКО 2005. – Режим доступа : <http://unesdoc.unesco.org/smages/0014/001418/141843>.
147. Кара-Мурза С. Г. Манипуляция сознанием. М., 2001. 205 с.
148. Кастельс Мануэль. Становление общества сетевых структур // Новая постиндустриальная волна на Западе : антология; под ред. В. Л. Иноземцева. М. : Academia, 1999. 505 с.104.
149. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество, культура; пер. с англ. О. И. Шкаратана. М. : ГУ ВШЭ, 2000. 607 с.
150. Кастельс М. Пути к информационному обществу: структура занятости в семи главных индустриальных странах, 1920-1990 гг. // Междунар. обзор труда. М., 1995. Т. 133, № 1 / 3. С. 52 - 79.
151. Кастельс М. Информационное общество и государство благосостояния: Финская модель; пер. с англ. А. Калинина, Ю. Подороги. – М. : Логос, 2002. 219 с.

152. Кастельс М. Галактика Интернет: размышления об Интернете, бизнесе и обществе; пер. с англ. А.Матвеева, под ред. В.Харитонова. Екатеринбург: У-Фактория, 2004. 327 с.

153. Кастельс М. Могущество самобытности // Новая постиндустриальная волна на Западе: антология; под ред. В.Л.Иноземцева. М.: Academia, 1999. – С. 292-308.

154. Кивлюк О. П. Деякі психолого-педагогічні питання вивчення інформатики в молодших класах // Комп'ютер у школі та сім'ї. Київ : Інститут педагогіки НАПН України. 2000. № 2. С. 38–41.

155. Кивлюк О. П. Можливості пропедевтики основ інформатики в початковій школі // Комп'ютер у школі та сім'ї. Київ : Інститут педагогіки НАПН України. 2001. № 5. С. 33–34.

156. Кивлюк О. П. Аналіз наукових досліджень з проблематики пропедевтики інформатики в початковій школі // Інформатика та інформаційні технології. Київ: Вид-во «Освіта України». 2006. № 6. С. 69–72.

157. Кивлюк О. П. Формування елементів комп'ютерної грамотності молодших школярів : дис. ... кандидата педагогічних наук : 13.00.09 (теорія навчання). Київ, 2017. 210 с.

158. Кивлюк О. П. Моделювання інформаційних процесів в контексті інформатизації суспільства // Гілея. Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки : наук. вісник : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2014. Вип. 80. С. 222-226.

159. Кивлюк О. П. Глобалізація та інформатизація освіти в предметному полі філософії освіти / Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. пр. Запоріжжя, Вид-во ЗДІА, 2014. Вип. 57. С. 192-200.

160. Кивлюк О. П. Становлення інформаційної педагогіки в умовах глобалізації: філософський аналіз : автореф. дис. ... докт. філософ. наук : 09.00.10 / Київ, 2013. 31 с.

161. Кивлюк О. Інформаційна педагогіка: філософія, теорія, практика : монографія. К. : УАН ВІР, 2011. 336 с.

162. Кивлюк О. П. Освітня культура інформаційного суспільства в контексті глобалізаційної реальності // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. пр. Запоріжжя, Вид-во ЗДІА, 2016. Вип. 67. С. 225-232.

163. Кирвель Ч.С., Водопьянов П.А. Субъективный фактор как детерминанта жизнеустройства общества // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. пр. Запоріжжя, Вид-во ЗДІА, 2017. Вип. 69. С. 98-104.

164. Кириченко М.О. Інформатизація як фактор оптимізації ідеології інформаційного суспільства та забезпечення його сталого розвитку // *Przemiany w nowoczesnym społeczeństwie: aspekt społeczne, ekonomiczne i humanitarne*. Польща, Ополе, 2017. Р. 149-156.

165. Кириченко М. О. Концептуалізація когнітивно-комунікативних вимірів ідеології інформаційного суспільства у гуманітарно-науковому дискурсі ХХІ століття: методологія дослідження // *Гілея. Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки : наук. вісник : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2016. Вип. 116 (1). С. 137-141.*

166. Кириченко М. О. Інформаційно-семіотичні виміри інформації як головного тренду інформаційного суспільства // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. пр. Запоріжжя, Вид-во ЗДІА, 2017. Вип. 68. С. 57-67.

167. Кириченко М. О. Інформаціоналізм як складова формування ідеології інформаційного суспільства // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. пр. Запоріжжя, Вид-во ЗДІА, 2017. Вип. 69. С. 105-111.

168. Кириченко М. О. Інформаційна аксіологія як вчення про цінності ідеології інформаційного суспільства // Філософія і політологія в контексті сучасної культури, Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара. Дніпро, 2017. № 2. С. 185-192.

169. Кириченко М. О. Методологічні основи формування ідеології інформаційного суспільства // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія: Філософія / редкол.: А. П. Гетьман та ін. Х.: Право, 2017. № 3 (34). С. 31-46.

170. Кириченко М. О. Інформаційна антропологія та інформаційна етика як складники формування ідеології інформаційного суспільства // Актуальні проблеми філософії та соціології. Одеса: Редакційно-видавничий відділ НДЧ Національного університету «Одеська юридична академія», 2017. № 16. С. 51-53.

171. Кириченко М. О. Формування цінностей мережево-онлайнової культури в дискурсивному просторі віртуальної реальності // Гілея. Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки : наук. вісник : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2017. Вип. 121 (6). С. 123-127.

172. Кириченко М. О. Зарубіжний досвід високорозвинених країн з сталим розвитком інформаційно-інноваційного суспільства в умовах трансформації сучасної цивілізації // Актуальні проблеми філософії та соціології. Одеса: Редакційно-видавничий відділ НДЧ Національного університету «Одеська юридична академія», 2017. № 17. С. 51-54.

173. Кириченко М. О. Формування ідеології інформаційного суспільства як фактор динамічного розвитку і безпеки сучасної України в ХХІ столітті // Вісник Львівського університету. Серія Філософсько-політологічні студії: збірник наукових праць. 2017. № 12. С. 74-81.

174. Кириченко М. О. Методологічні засади вирішення проблем сталого розвитку інформаційного суспільства як головного інструменту технологічного прориву // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. пр. Запоріжжя, Вид-во ЗДІА, 2017. Вип. 70. С. 35-45.

175. Кириченко М. О. Проблеми сталого розвитку інформаційного суспільства в умовах глобалізації // Актуальні проблеми філософії та соціології. Одеса: Редакційно-видавничий відділ НДЧ Національного університету «Одеська юридична академія», 2017. № 18. С. 55-58.

176. Кириченко М. О. Формування інформаціології як ідеології інформаційного суспільства в умовах глобальної інформатизації третього тисячоліття // Гілея. Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки : наук. вісник : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2017. Вип. 123. С. 181-184.

177. Кириченко М. О. Структурні концепти ідеології інформаційного суспільства та їх вплив на подолання проблем віртуального світу // Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії: збірник наукових праць. 2017. № 13. С. 57 – 64.

178. Кириченко М. О. Реалізація буттєвості людини в ментальності інформаційно-комунікативного соціуму // Філософія і політологія в контексті сучасної культури, Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара. Дніпро, 2017. № 2. С. 108-115.

179. Кириченко М. О. Формування цифрової культури як результат розвитку культури інформаційного суспільства // Гілея. Історичні науки.

Філософські науки. Політичні науки : наук. вісник : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2017. Вип. 124. С. 179-182.

180. Кириченко М. О. Напрями оптимізації ідеології інформаційного суспільства в умовах трансформації соціальних відносин в Україні / М. О. Кириченко // Гілея. Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки : наук. вісник : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2017. Вип. 125. С. 274-277.

181. Кириченко М. О. Інформаційна свідомість особистості як соціальний феномен і складова компонента ідеології інформаційного суспільства сучасної України // Проблеми соціальної роботи: філософія, психологія, соціологія. 2017. № 2 (10).

182. Кириченко М. О. Інформаційна культура як фактор підвищення ефективності ідеології інформаційного суспільства в умовах глобалізації // Філософія і політологія в контексті сучасної культури, Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара. Дніпро, 2017. № 3. С. 11-18.

183. Кириченко М. О. Епістемологічні виміри ідеології інформаційного суспільства у гуманітарно-науковому дискурсі // Теоретичні та практичні засади розвитку менеджменту організацій та адміністрування в умовах незалежності України: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 25-річчю незалежності України та 20-річчю кафедри менеджменту організацій та управління проектами. Запоріжжя: РВВ ЗДІА, 2016. С. 23-27.

184. Кириченко М. О. Інформатизація як фактор оптимізації ідеології інформаційного суспільства та забезпечення його сталого розвитку // Scientific Journal «ScienceRise : Pedagogical Education», 2017. № 1 (9). С. 46-50.

185. Кириченко М. О. Концептуалізація сетевий онлайн-культури личности в дискурсивном пространстве виртуальной реальности //

II Міжнародна науково-практична конференція «Соціально-економічні та гуманітарні аспекти світових інноваційних трансформацій» 26-28 квітня 2017 р., м. Київ – м. Суми. Ч.1 – К.: Навчально-науковий інститут менеджменту та психології ДВНЗ «Університет менеджменту освіти». - Київ, 2017. С. 10-14. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://umo.edu.ua/images/content/institutes/imp/vydannya/konferenc/zb_tez_22_06_17_останній2.pdf

186. Кириченко М. О. Формування цифрової культури як результат розвитку культури інформаційного суспільства // «Становлення і розвиток інформаційного суспільства як основи забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави». Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 23 – 24 листопада 2017 року. Запоріжжя : РВВ ЗДІА, 2017. С. 34-37.

187. Кириченко М. О. Нелінійні метаморфози розвитку інформаційного соціуму в умовах глобальної біфуркації // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія "Філософія. Філософські перипетії". Харків, 2017. Вып. 56. С. 21-27.

188. Кириченко М. О. Становление и развитие сетевой онлайн-культуры личности в дискурсивном пространстве виртуальной реальности // Theory and practice: problems and prospects. International scientific-practical conference 2017, may 11-12. Kaunas. Lithuanian sport university, 2017. С. 61-62.

189. Кириченко Микола. Епістемологічні виміри соціо-гуманітарного наукового дискурсу // Conference Proceedings of the 6th International Scientific Conference Problems and Prospects of Territories' Socio-Economic Development (April 20 – 23, 2017, Opole, Poland). The Academy of Management and Administration in Opole, 2017. P. 252-254.

190. Кириченко М. О. Інформаційна культура як складова ідеології інформаційного суспільства сучасної України // Conference Proceedings of the 5

th International Scientific Conference Modern Problems of Management: Economics Education, Health Care and Pharmacy (October 26-29, 2017 Opole, Poland). The Academy of Management and Administration in Opole, 2017. P. 118-120.

191. Кириченко Николай. Концептуализация сетевой онлайн-культуры личности в дискурсивном пространстве виртуальной реальности // MOKSLAS IR PRAKTIKA: aktualijos ir perspektyvos Mokslinių straipsnių rinkinys Elektroninis leidinys 2017-06-30. Lietuvos sporto universitetas. Kaunas: LSU, 2017. P. 94-102.

192. Кириченко Николай. Виртуально-сетевая культура личности как сложная диссипативная система дискурсивного пространства виртуальной реальности // ECONOMIE and EDUCATION: Gospodarka i edukacja: nowoczesne tendencje / Volume of Scientific Papers.- Opole: Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji w Opole, 2017. P. 308-313.

193. Кириченко М.О. Реалізація буттєвості людини в мінливому інформаційно-комунікативно-соціокультурному просторі: онтологічні, аксіологічні, технологічні виміри // Глобалізований світ : випробування людського буття: Міжнародна науково-теоретична конференція, 6 - 7 жовтня 2017 року: [матеріали доповідей та виступів] / за ред. М.А.Козловець [та ін.]. Житомир: Вид-во Євенок О.О., 2017. С. 196-200.

194. Клепко С.Ф. Філософія освіти в європейському контексті. Полтава: ПОІППО, 2006. 328 с.

195. Клепко С.Ф. Наукова робота і управління знаннями: навчальний посібник. Полтава: ПОІППО, 2005. 201 с.

196. Клепко С.Ф. Освіта, яка заохочує запитування, або таємниця парадоксу "innovation societies" – "miseducation" // Післядипломна освіта в Україні. 2005. № 1. С. 6-11.

197. Князева Е. Н. Основания синергетики. Человек, конструирующий себя и свое будущее. М.: КомКнига, 2007. 232 с.
198. Козловець М. А. Феномен національної ідентичності: виклики глобалізації: монографія. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. 558 с.
199. Колин К. К. Широкополосный доступ в Интернет как критическая технология развития информационного общества в России // Современные телекоммуникации России. 2009, № 9 (29).
200. Колин К. К., Урсул А. Д. Информация и культура: введение в информационную культурологию. М.: 2015. 286 с.
201. Колин К. К. Философские проблемы информатики. М.: БИНОМ, 2010. 270 с.
202. Колин К. К. Философия информации: структура реальности и феномен информации // Метафизика, 2013. № 4 (10).
203. Колин К. К. Структура реальности и философия информации / Знание. Понимание. Умение. 2013, № 3.
204. Концепция «общества знания» в современной социальной теории: Сб. науч. тр. / РАН ИНИОН. Центр социал. науч.-информ. исслед. Отд. социологии и социал. психологии; отв. ред. Д. В. Ефременко. М., 2010. 234 с.
205. Корабльова Н. С. Багатовимірність рольової реальності: ролі і маски – лик і личина. Харків : ХНУ, 2000. 288 с.
206. Кочубей Н.В. Сеть как пространство постнеклассических практик // Постнеклассические практики: пространство концептуализации: монография. СПб: Прогресс-Традиция, 2012. С. 447-456.
207. Кравченко А. А. Архетип учителя: ідея, образ відповідальність: монографія; Нац. пед. ун-т імені М.П.Драгоманова, Мін-во освіти і науки України. Львів : Вид-во «Ліга-прес», 2013. 421 с.
208. Кравченко А.А. Креатив сучасного мислення в динаміці соціокультурної реальності: методологічний контекст // Гуманітарний вісник

Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. пр. Запоріжжя, Вид-во ЗДІА, 2016. Вип. 66. С.135-143.

209. Кравченко І. М. Аналіз категорії «трудовий потенціал» в контексті категорій «робоча сила», «людський потенціал», «людський капітал» та «трудові ресурси» // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. пр. Запоріжжя, Вид-во ЗДІА, 2012. Вип. 51. С.124-131.

210. Краснокутський О.В. Свідомість як утворююча складова процесу формування ідеології державотворення // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. пр. Запоріжжя, Вид-во ЗДІА, 2013. Вип. 52. С.227-240.

211. Кремень В., Табачник Д., Ткаченко В. Україна: проблеми самоорганізації: в 2-х т. К.: Промінь, 2003. Т.1. Критика історичного досвіду. 464 с.

212. Кремень В. Г., Ільїн В.В. Синергетика в освіті: контекст людиноцентризму : монографія. К. : Педагогічна думка, 2012. 368 с.

213. Кремень В. Г. Філософія людиноцентризму в стратегіях освітнього простору. К.: Педагогічна думка, 2009. 520 с.

214. Кремень В. Г. К обществу знаний - через совершенствование системы образования // Социально-экономические проблемы информационного общества ; под ред. д.э.н., проф. Л. Г. Мельникова. Сумы : ИТД «Университетская книга», 2005. С. 34-48.

215. Кримець Л. В. Філософія влади та управління науково-освітнім простором: монографія. К.: Золоті ворота, 2016. 410 с.

216. Кримський С.Б. Архетипи української культури // Феномен української культури. К.: 1996. С.97-98.

217. Кримський С.Б. Запити філософських смислів: монографія. К. : ПАРАПАН, 2003. 240 с.

218. Культура та інформаційне суспільство XXI ст. // Матеріали науково-практичної конференції 10-11 квітня 2001. Х. : ХДАК, 2001. 152 с.

219. Култаєва М. Футурологічні розвідки сучасної філософії освіти : теоретичні побудови та проблеми їх здійснення (стаття друга) // Філософська думка. 2002. № 5. С. 59-75.

220. Кун Т. Структура научных революций ; пер. с англ. Налетова И.З. М.: АСТ, 2002. – 608 с.

221. Курдюмов С.П., Князева Е.Н. Синергетическое видение мира: режимы с обострением // Самоорганизация и наука: опыт философского осмысления. М. : Арго, 1994. С. 162-186.

222. Куцепал С. В. Освіта в глобалізаційно-інформаційному континуумі: необхідність трансформації // Філософські обрії. Вип.15. Київ; Полтава, 2006. С.27-40.

223. Куцепал С.В. Ідентичність модерна і постмодерна // Філософські обрії. Науково-теоретичний журнал Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України та Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Вип. 17. К.: Полтава, 2007. С. 3–15.

224. Куцепал С. В. Моделирование организационных механизмов иерархических систем в условиях стохастичности // Развитие и динамика иерархических (многоуровневых) систем (философские, теоретические и практические аспекты) / Сборник статей по материалам У международной научно-практической конференции (11 - 13 ноября 2013 г.). Книга 1. Отв. ред. проф. Э. М. Хакимов. Казань: Изд-во «Познание» Института экономики, управления и права, 2013. 340 с.

225. Куцепал С.В. Комунікація та діалог у контексті освітніх викликів сучасності // Гілея. Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки : наук. вісник : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2012. Вип. 66 (11). С. 531-534.

226. Кушерець В. І. Знання як стратегічний ресурс суспільних трансформацій. К., 2002. 248 с.
227. Лазаревич А. А. Глобальное коммуникационное общество. Минск : Белорус. наука, 2008. 350 с.
228. Лазаревич А. А. Становление информационного общества: коммуникационно-эпистемологические и культурно-цивилизационные основания; науч. ред. И. Я. Левяш. Минск : Беларуская навука, 2015. 537 с.
229. Лазаревич Н. Людина у світлі концепцій інформаційного суспільства [Електронний ресурс] / Лазаревич Н. – Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/10345/1/6.pdf>.
230. Лиотар Ж. - Ф. Состояние постмодерна. СПб: Алетейя, 1998. 160 с.
231. Лиотар Ж. - Ф. Постмодернистское состояние: доклад о знании; пер. с фр. Н.А.Шматко.М.: Институт экспериментальной социологии, СПб: Алетейя, 1998.160 с.
232. Локк Дж. Об управлении разумом. Соч. в 3-х томах. Т.2. М., 1985.
233. Лотман Ю. М. Семиосфера. Культура и взрыв. Внутри мыслящих миров: Статьи. Исследования. Заметки. С.-Петербург: «Искусство - СПб», 2000.
234. Лотман Ю.М. Культура и взрыв. М.: Гнозис, 1992.272 с.
235. Лукашевич В. М. Глобалистика: учебное пособие. Львов: Новий світ-2000, 2006. 540 с.
236. Лук'янець В. С., Кравченко О. М., Озадовська Л. В., Мороз О. Я. Науковий світогляд на зламі століть: монографія. К. : ПАРПАН, 2006. 288 с.
237. Луман Н. Власть: пер. с нем. А. Ю.Антоновский. М. : Праксис, 2001. 256 с.
238. Луман Н. Невероятность коммуникации // Проблемы теоретической социологии. СПб. : Изд-во СПбГУ, 2000. Вып. 3. С.75 - 93.

239. Луман Н. Общество как социальная система; пер. с нем. А.Антоновский. М. : Логос, 2004. 232 с.

240. Луман Н. Реальность массмедиа : пер. с нем. А.Антоновский. М. : Праксис, 2005. 253 с.

241. Лях В. В. Свобода і пошук нових форм ідентичності в добу глобалізації // Мультиверсум. Філософський альманах: зб. наук. праць. Вип. 57. К. : Український центр духовної культури, 2006. 244 с.

242. Маклюэн Г. М. Понимание Медиа: Внешние расширения человека : пер. с англ. В. Николаева; закл. ст. М. Вавилова. М. : Жуковский : «КАНОН-пресс-Ц», «Кучково поле», 2003. 464 с.

243. Маклюэн Г. М. Галактика Гутенберга: становление человека печатающего. М. : Фонд «Мир», Академический Проект, 2005. 495 с.

244. Максименюк М. Ю. Організації як об'єкт публічного адміністрування: теоретико-методологічні виміри // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. пр. Запоріжжя, Вид-во ЗДІА, 2015. Вип. 63. С.237-251.

245. Максименюк М.Ю., Нікітенко В.О. Формування парадигми інформаційно-комунікативного суспільства як різновиду складної соціальної системи і взаємодії // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. пр. Запоріжжя, Вид-во ЗДІА, 2016. Вип. 66. С. 266-278.

246. Максименюк М.Ю. Концептуалізація розвитку інформаційного суспільства в контексті глобалізації: методологія постмодерністського дискурсу // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. пр. Запоріжжя, Вид-во ЗДІА, 2017. Вип. 68. С. 78-88.

247. Максименюк М. Ю. Інформаційно-комунікативне суспільство як різновид складної соціальної системи і взаємодії // Гуманітарний вісник

Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. пр. Запоріжжя, Вид-во ЗДІА, 2016. Вип. 66. С. 266-278.

248. Мальченков И. Е. Трансформация социального пространства при переходе к информационному обществу: автореф. дис... канд. социол. наук: 22.00.04 / Минск, 2012. 24 с.

249. Мангейм К. Диагноз нашего времени: сборник. М.: Юристъ, 1994. 700 с.

250. Мангейм К. Идеология и утопия // Утопическое мышление.- М. 1991.

251. Маркс К. Экономико-философские рукописи 1844 года // Сочинения. Т. 42. Изд. 2-е. М. : Политиздат, 1974. С.41 - 174.

252. Маркс К., Энгельс Ф. Из ранних произведений. М., 1956. С.41-42.

253. Маркс К., Энгельс Ф. Сочинения: В 3-х томах. М., 1983. Т.3. 630 с.

254. Маркузе Г. Эрос и цивилизация. Одномерный человек: исследование идеологии развитого индустриального общества : пер. с англ., послесл., примеч. А.А.Юдина. М. : АСТ, 2002. 526 с.

255. Мартинюк С. Є. Генезис інформаційної цивілізації. Запоріжжя: Просвіта, 2002. 150 с.

256. Маслоу А. Новые рубежи человеческой природы: пер. с англ. М. : Смысл, 1999. 425 с.

257. Маслоу А. Дальние пределы человеческой психики. СПб.: Евразия, 1999. 430 с.

258. Маслоу Абрахам. Психология бытия. М.: Рефл-бук: Ваклер, 1997. 304 с.

259. Масуда Й. Комп'ютопія // Філософ. і соціол. думка. 1993. № 6. С. 36 - 50.

260. Масуда Й. Гіпотеза про генезис Homo intelligens // Сучасна зарубіжна філософія. Хрестоматія: навч. посібник / за ред В. Лях. К. : Либідь, 1996. 384 с.

261. Матурана У. Древо познання: перевод с англ. Ю. А. Данилова. М. : Прогресс - Традиция, 2001. 224 с.

262. Медіа та філософія: грані взаємодії: монографія ; за ред. Л. М. Деніско, С. О. Заветного. Харків: Право, 2017. 258 с.

263 Мельник В. В. Мельник В. В. Теоретико–методологічні засади віртуальної реальності та нового типу віртуальної ідентичності особистості // Гілея. Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки : наук. вісник : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2017. Вип. 118. С. 238-243.

264. Мельник В. Формирование концепции информационного менеджмента как эффективного управления организацией в условиях информационной цивилизации // Mokslas ir praktika: aktualijos ir perspektyvos Tarpautinė mokslinė - praktinė konferencija 2017 m. gegužės 11-12 d., Kaunas Tezių rinkinys (internete). P. 63-64.

265. Мельник В. В. Інформаціологія як науково-концептуально-практиологічна парадигма розвитку глобальної інформаційної системи ХХІ століття // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. пр. Запоріжжя, Вид-во ЗДІА, 2017. Вип. 70 С.62-70.

266. Мельник В.В. Проблема взаємодії людини і суспільства у глобалізованому соціуму // Гілея. Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки : наук. вісник : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2016. Вип. 110. С. 197-203.

267. Мельник В. В. Формування концепції інформаційного менеджменту: сутність, задачі, основні напрями розвитку // Гуманітарний

вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. пр. Запоріжжя, Вид-во ЗДІА, 2014. Вип. 56. С.208-217.

267. Мельник В. В. Теоретико–методологічні засади віртуальної реальності та нового типу віртуальної ідентичності особистості / В. В. Мельник // Гілея. Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки : наук. вісник : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2017. Вип. 118. С. 238-243.

268. Мельник В.В. Інформаційно-комунікативна культура особистості та проблеми її віртуалізації : соціально-філософські виміри // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. пр. Запоріжжя, Вид-во ЗДІА, 2016. Вип. 67. С.258-266.

269. Мережі і мережеві війни: Майбутнє терору, злочинності і бойових дій; за ред. Дж.Арквілли, Д.Ронфельдта; пер. з англ. А.Іщенка. К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2005. 350 с.

270. Моисеев Н. Н. Человек и ноосфера. М.: Молодая гвардия, 1990. 351 с.

271. Моисеев Н. Н. Информационное общество: возможность и реальность // Информационное общество. М.: АСТ, 2004. 507 с.

272. Муляр В.І. Самореалізація особистості як соціальна проблема (соціально-культурологічний аналіз): монографія.- Житомир : ЖІТІ, 1997. 294 с.

273. Муляр В.І. Проблема становлення особистості в системі "індивід – суспільство"(філософсько–культурологічний аналіз). Житомир: ЖДТУ, 2005. 319 с.

274. Надольний І.Ф. Толерантність як принцип діяльності суб'єкта комунікації // Науковий вісник НАСОНА. 2011. №3. С. 96-104.

275. Найдьонов О.Г. Ціннісно-сміслові горизонти культурно-освітнього простору мережевого суспільства: монографія. Херсон: ПП Вишемирський В.С., 2017. 368 с.

276. Найдюнов О.Г. Формування соціально-філософського дискурсу мережевого суспільства // Філософія і політологія в контексті сучасної культури. 2016. Вип. 6. С.70-80.

277. Найдюнов О.Г. Теоретико-методологічні особливості сучасного дискурсу мережевого суспільства: плюралізм і міждисциплінарність // Актуальні проблеми філософії та соціології. 2017. Вип.15. С.110-115.

278. Найдюнов О.Г. Теоретико-методологічні особливості сучасного дискурсу мережевого суспільства: плюралізм і міждисциплінарність // Актуальні проблеми філософії та соціології. 2017. Вип.15.С. 110-115.

279. Національна ідея і соціальні трансформації в Україні: монографія. НАН України; Ін-т філософії.- К.: Укр. Центр духовної культури, 2005. 250 с.

280. Нейсбит Джон. Мегатренды ; пер. с англ. М.Б.Левина. М. : АСТ, 2003.384 с.

281. Немчинов І. Нариси української національної самоідентифікації. Нарис перший. Витоки: (Нація і держава) // Людина і політика. 2002. №4. С.53-60.

282. Нестеренко Г. О. Ентропія як детермінанта самовідтворення соціальних систем // Нова парадигма : журнал наукових праць. Вип. 42. К. : Вид-во імені М.П. Драгоманова, 2005. С.45 - 55.

283. Нестеренко Г. О. Особистість у нелінійному суспільстві : монографія. Запоріжжя : Просвіта, 2004. 140 с.

284. Нестеренко Г. О. Українська політична нація: самоорганізаційні засади становлення: монографія. К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2007. 360 с.

285. Николис Г., Пригожин И. Познание сложного. М. : Мир, 1990. С. 47.

286. Nikitenko Vitalina. Conceptualization of geo-cultural values in the process of teaching of foreign language // Гуманітарний вісник Запорізької

державної інженерної академії : зб. наук. пр. Запоріжжя : Вид-во ЗДІА, 2016. Вип. 64. С.255-259.

287. Нікітенко В. О. Сучасна геокультура як геокультурний феномен // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. пр. Запоріжжя: Вид-во ЗДІА, 2013. Вип. 53. С.261-270.

288. Нікітенко В. О. Геокультурні цінності в умовах сучасного світового розвитку : соціально-філософський вимір // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. пр. Запоріжжя: Вид-во ЗДІА, 2013. Вип. 54. С.266-280.

289. Нікітенко В. О. Проблемне поле геокультурного феномену : наукові підходи // Гілея. Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки : наук. вісник : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2013. Вип. 71. С. 500-504.

290. Нікітенко В.О. Філософські засади комунікативних технологій у розвитку туристичного бізнесу в умовах інформаційного суспільства і глобалізації // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: зб. наук. пр. Запоріжжя: Вид-во ЗДІА, 2017. Вип. 68. С.89-97.

291. Нікітенко В. О. Загальнолюдські цінності як геоцінності планетарного масштабу: антропологічний вимір // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. пр. Запоріжжя: Вид-во ЗДІА, 2013. Вип. 55. С139-146.

292. Носов Н. Виртуальная психология. М. : АГРАФ, 2000. 432 с.

293. Образ человека будущего: Кого и как воспитывать в подрастающих поколениях : коллективная монография; под ред. О. А. Базалука. К. : Кондор, 2011. Т. 1. 328 с.

294. Образ человека будущего: Кого и Как воспитывать в подрастающих поколениях : коллективная монография; под ред. О. А. Базалука. К.: Издательский дом «Скиф», 2012. Т.2. 408 с.

295. Образ человека будущего: Кого и Как воспитывать в подрастающих поколениях? : коллективная монография; под ред. О. А. Базалука. К. : МФКО, 2013. Т. 3.340 с.

296. Освітня політика держави: філософія, методологія, практика; за ред. Є.М.Суліми, В.П.Андрущенко; Мін-во освіти і науки України; Нац. пед. ун-т імені М.П.Драгоманова. Тематичний випуск: збірник наукових статей. К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2014. 285 с.

297. Окинавская хартия глобального информационного общества [Електронний ресурс]. Режим доступу <http://www.iis.ru/events/okinawa/charter.ru.html>.

298. Олексенко Р. І. Філософія ринкових відносин. Становлення та розвиток в Україні в період глобалізації та інформаційної революції: соц.-філос. аналіз. К. : Знання України, 2013. 367 с.

299. Олексенко Р.І., Молодиченко Р.І. Концептуальні пріоритети формування сучасної людини економічної // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. пр. Запоріжжя, Вид-во ЗДІА, 2017. Вип. 70. С.164-175.

300. Олексенко Р.І. Вплив комунікації на ціннісні орієнтири особистості // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. пр. Запоріжжя: Вид-во ЗДІА, 2015. Вип. 62. С.65-73.

301. Ополев П.П. Особенности бытия сложного социума. Грамота, 2014. № 6 (44). С.146-149.

302. Осипенко Л. О. Моделирование інформаційно-комунікативного процесу складних соціальних систем // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. пр. Запоріжжя: Вид-во ЗДІА, 2014. Вип. 57. С.161-174.

303. Осипенко Л. О. Становлення і розвиток комунікативного процесу в умовах глобалізації // Гілея. Історичні науки. Філософські науки. Політичні

науки : наук. вісник : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2013. Вип. 70. С. 405-410.

304. Осипенко Л. О. Становлення і розвиток інформаційно-комунікативного процесу та його вплив на управлінську діяльність: постнекласична методологія // Гілея. Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки : наук. вісник : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2013. Вип. 73. С. 138-141.

305. Осипов Г. В., Лисичкин В. А., Вирин М. М. Становление информационного общества в России и за рубежом: учеб. пособие; под общ. ред. В. А. Садовниченко. М. : Норма : ИНФРА - М, 2014. 304 с.

306. Основы теории коммуникации; под. ред. проф. М. А. Василика. М. : Гардарики, 2003. 615 с.

307. Особистість у дискурсі саморозгортання інформаційної цивілізації : монографія / колектив авторів; редкол. : В. П. Бех (голова), Г. О. Нестеренко (заступник голови); Мін - во освіти і науки, молоді і спорту, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. 786 с.

308. Отрешко Володимир. Гуманітарна стратегія інноваційного розвитку українського суспільства. Політологічний контекст: монографія. Київ: Генеза, 2014. 432 с.

309. Палагута В. Самоидентификация социального субъекта в дискурсивных пространствах. Днепропетровск : Инновация, 2010. 440 с.

310. Панченко Л. М. Формування ціннісних орієнтацій молоді в період системної трансформації українського суспільства : дис. канд. філософ. наук : 09.00.03 / Ін-т вищої освіти АПН України. К., 2003. 179 с.

311. Парсонс Т. О социальных системах; под ред. В. Ф. Чесноковой и С. А. Белановского. М. : Академический Проект, 2002. 832 с.

312. Парсонс Т. Система современных обществ: пер. с англ. М.: Аспект - Пресс, 1998. 270 с.

313. Пилипчук В. Г., Дзьобань О.П. Інформаційне суспільство: філософсько-правовий вимір : монографія. Ужгород : ТОВ «ІВА», 2014. 282 с.

314. Пожуєв В. І. Проблеми інформатизації суспільства в трансформаційних умовах // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. пр. Запоріжжя: Вид-во ЗДІА, 2008. Вип. 34. С. 4-14.

315. Пожуєв В.І. Осмислення місця і ролі інформації в сучасному суспільстві // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. пр. Запоріжжя: Вид-во ЗДІА, 2010. Вип. 42. С. 4-13.

316. Пожуєв В.І. Глобальне інформаційне суспільство як новий соціальний та економічний феномен ХХІ століття // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. пр. Запоріжжя: Вид-во ЗДІА, 2013. Вип. 52. С. 5-14.

317. Попов С. М. Зворотний зв'язок у системі соціального менеджменту: монографія. Запоріжжя : Просвіта, 2010. 444 с.

318. Поппер К. Открытое общество и его враги: пер. с англ.; под ред. В. Н. Садового. М. : Феникс : Международный фонд «Культурная инициатива», 1992. Т.1. Чары Платона. 448 с.

319. Поппер К. Логика и рост научного знания. М.:Прогресс,1983. 605 с.

320. Попович М.В. Раціональність і виміри людського буття. К.: Наукова думка, 1997. 525 с.

321. Постол О. Посткласичні ідеологічні трансформації: монографія. К. : ВЦ «Академія», 2015. 288 с.

322. Постмодернизм. Энциклопедия; под ред. Грицанова А. А., Можейко М. А. Минск : Интерпрессервис : Книжный дом, 2001. 1040 с.

323. Почепцов Г. Г. Стратегический анализ. Стратегический анализ для политики, бизнеса и военного дела. К. : ПП Издательство «Дзвін», 2004. 333 с.
324. Почепцов Г. Г. Теория коммуникации. М. : «Refl-book», К. : «Ваклер», 2001. 651 с.
325. Почепцов Г. Г. Информационные войны. М. : Рефл-бук; Киев : Ваклер, 2000. 576 с.
326. Пригожин И. Философия нестабильности. Вопросы философии. 1991. № 6. С. 46 - 57.
327. Пригожин И. Р., Стенгерс И. Порядок из хаоса: новый диалог человека с природой; общ. ред. и послесл. В. И. Аршинова, Ю. Л. Климонтовича, Ю. В. Сачкова. Изд. 5 - е. М. : КомКнига, 2005. 432 с.
328. Пригожин И. Р. Сетевое общество // Социологические исследования. 2008. №1. С. 24-27.
329. Приятельчук А.О. Віра та довіра у контексті бізнесової діяльності / Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. пр. Запоріжжя: Вид-во ЗДІА, 2012. Вип. 50. С.193-201.
330. Проблеми інформаційного суспільства: соціально-правовий аналіз / Наукові статті та тези наукових повідомлень за матеріалами «Круглого столу» 28 лютого 2013 р. Полтава : Фірма «Техносервіс», 2013. 178 с.
331. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 - 2015 роки». Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2007, № 12, ст. 102.
332. Прудникова О. В. Інформаційна культура інформаційного суспільства: філософський вимір // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія «Філософія. Х. : Право, 2016. № 4 (31). С. 44-53.

333. Прудникова О. В. Інформаційна культура віртуального простору: філософська рефлексія // Вісник ХНПУ ім. Г.С. Сковороди «Філософія». Х. : ХНПУ, 2014. Вип. 42. С. 136–147.

334. Прудникова О. В. Інформаційна культура в інформаційному суспільстві // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 7. Релігієзнавство. Культурологія. Філософія : зб. наук. пр. К. : Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2013. Вип. 30 (43). С. 159–166.

335. Пунченко О. П. Фреймы для репрезентации современного этапа цивилизационного развития // Философия и социальные науки : Научный журнал. Минск : Белорусский государственный университет. 2014. № 2. С. 26 - 30.

336. Пунченко О. П. Цивилизационное измерение истории человечества : монографія. Одеса: Астропринт, 2013. 448 с.

337. Пунченко О. П. Економіка та управління в умовах побудови інформаційного суспільства: Матеріали ІУ Міжнародної науково-практичної конференції, 27-28 квітня 2015 р. Одеса: ОНАЗ ім. О. С. Попова, 2015. 92 с.

338. Пунченко О. П., Лазаревич А.А. Інформатизація як засіб репрезентації інформаційних ресурсів суспільства // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. пр. Запоріжжя: Вид-во ЗДІА, 2015. Вип. 63. С. 21-30.

339. Пунченко О. П. О фундаментальных сущностных составляющих матрицы техно-информационной цивилизации // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. пр. Запоріжжя: Вид-во ЗДІА, 2013 . Вип. 53. С.121-130.

340. Пунченко О.П., Лазаревич А.А. Трансграничний характер науки и образования Евроазиатского региона в эпоху // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. пр. Запоріжжя: Вид-во ЗДІА, 2017. Вип. 70. С.134-140.

341. Пунченко О.П., Шилина Н.Е. Динамика ноосферизации образования информационной цивилизации // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. пр. Запоріжжя: Вид-во ЗДІА, 2016. Вип. 67. С.28-39.

342. Пунченко О.П. Образование в системе философских ценностей: Монография. – Одесса: Астропринт. 2010. 506 с.

343. Рассел Б. История западной философии: в 2 т. М.: 1993.Т. 1.

344. Реале Д., Антисери Д. Западная философия: от истоков до наших дней. Т.4. СПб: Петрополис. 1997. 880 с.

345. Рейман Л. Д. Информационное общество и роль телекоммуникаций в его становлении // Вопросы философии. 2001. № 3. С.3 - 9.

346. Розова Т.В. Утопия как социокультурный феномен. Одесса : Астропринт, 1996. 182 с.

347. Розова Т. В. Громадянське суспільство як основа демократичного розвитку: історичний екскурс // Громадянське суспільство : історія і сучасність ; за ред. проф. Т. В. Розової. Одеса : Юридична література, 2010. С.6-46.

348. Савченко С. В. Філософія глобального інформаційного суспільства як цивілізаційна парадигма розвитку сучасного суспільства // Гілея. Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки : наук. вісник : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2014. Вип.90. С. 194-198.

349. Савченко С. В. Взаємодія культури і освіти в умовах інформаційного суспільства та культурної глобалізації: соціально-філософський вимір //

Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. пр. Запоріжжя: Вид-во ЗДІА, 2015 . Вип. 59. С.117-126.

350. Савченко С. В. Теоретико-исторические основания становления информационного общества как нового типа «общества знаний» // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. пр. Запоріжжя: Вид-во ЗДІА, 2014 . Вип. 57. С.38-50.

351. Савченко С. В. Філософія глобального інформаційного суспільства як цивілізаційна парадигма розвитку сучасного суспільства // Гілея. Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки : наук. вісник : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2014. Вип. 90. С.194-198.

352. Савченко С. В. Концепції «суспільства знань» як стратегічного ресурсу держави у гуманітарно-науковому дискурсі // Гілея. Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки : наук. вісник : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2015. Вип. 91. С.236-241.

353. Савченко С. В. Эволюция общества – от информационного к «обществу знаний»: социально-философский контекст // Молодой ученый. 2015. – №16. С. 505 - 508.

354. Савченко С. В. Еволюція переходу інформаційного суспільства в «суспільство знань» в умовах глобалізац // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. пр. Запоріжжя: Вид-во ЗДІА, 2015 . Вип.62. С.158-169.

355. Саморегуляція соціального організму країни : монографія; за наук. ред. В. П. Беха; В. П. Бех (голова), Н. В. Крохмаль, Г. О. Нестеренко. К. : Вид - во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. 652 с.

356. Самчук З. Ф. Світоглядні основи соціально-філософського дослідження ідеології : проблема критеріїв та пріоритетів вибору : монографія : у 2-х т. Д. : АРТ-ПРЕС, 2009. Т.1. 920 с.

357. Самчук З. Ф. Світоглядні основи соціально-філософського дослідження ідеології: проблема критеріїв та пріоритетів вибору : монографія : у 2 т. Д. : АРТ-ПРЕС, 2009. Т. II. 904 с.

358. Свириденко Д. Б. Феномен віртуальної реальності в європейській філософії на межі ХХ - ХХІ ст. (Історико-філософський аналіз). Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук зі спеціальності 09.00.05 – історія філософії / Дніпропетровськ: ДНУ, 2008. 190 с.

359. Свириденко Д. Б. Віртуальна реальність та проблеми її методологічного аналізу // Філософія і соціологія в контексті сучасної культури: зб. наук. праць. Донецьк : ДНУ, 2007. С. 367– 372.

360. Свириденко Д. Б. Трансформація природи людини під впливом віртуальної реальності у сучасних філософських концепціях // Мультиверсум. Філософський альманах : зб. наук. праць. Вип. 67. К.: Український Центр духовної культури, 2008. С.129–139.

361. Синергетическая парадигма. Когнитивно-коммуникационные стратегии современного научного познания. М. : Прогресс-Традиция, 2004. Вып. 4. - 560 с.

362. Семенюк І. В. Особливості історичної традиції південнокорейського суспільства // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. пр. Запоріжжя: Вид-во ЗДІА, 2013. Вип. 55. С. 45-55.

363. Сидоренко С. В. Формування ефективного громадянського суспільства в Україні на засадах діалогу, партнерства і національної консолідації: зарубіжний і вітчизняний досвід // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. пр. Запоріжжя: Вид-во ЗДІА, 2014 . Вип. 58. С.75-88.

364. Скловська О. І. Постнекласичні підстави становлення цивілізованої комунікативної культури // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. пр. Запоріжжя: Вид-во ЗДІА, 2011. Вип. 46. С.135-144.

365. Скловський І.З. Філософія національної ідеї як феномен етносоціальних змін в Україні // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. пр. Запоріжжя: Вид-во ЗДІА, 2015. Вип. 63. С. 21-30.

366. Соснін О. В., Дзьобань О.П. Інформаційна безпека: нові виміри загроз, пов'язаних з інформаційно-комунікаційною сферою // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. пр. Запоріжжя: Вид-во ЗДІА, 2015 . Вип.61. С. 24-34.

367. Соснін О. В. Сучасні міжнародні системи та глобальний розвиток (соціально-політичні, соціально- економічні та соціально-антропологічні виміри): Навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури,2015. 556 с.

368. Соснін О.В., Воронкова В.Г., Ажажа М.А. Філософія гуманістичного менеджменту (соціально-політичні, соціально-економічні, соціально-антропологічні виміри): Навчальний посібник. Запоріжжя : Дике поле, 2016. – 356 с.

369. Соснін О.В. Інформаційно-комунікативний менеджмент: зарубіжний та вітчизняний досвід : навч.посіб. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка», 2017. 316 с.

370. Соснін О.В. Формування ефективних концепцій впровадження комп'ютерних інформаційно-комунікаційних технологій в освіту та їх вплив на розвиток креативної економіки // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. пр. Запоріжжя: Вид-во ЗДІА, 2017. Вип. 70. С.141-150.

371. Соснін О.В. Концептуальні засади інформаційної безпеки в Україні як умови інноваційного розвитку держави та сучасного тренду суспільства // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. пр. Запоріжжя: Вид-во ЗДІА, 2017. Вип. 68. С.130-139.

372. Соснін О.В. Проблеми зростаючої ролі інформаційно-комунікаційної функції держави в умовах інформаційного суспільства та шляхи їх вирішення // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. пр. Запоріжжя: Вид-во ЗДІА, 2016. Вип. 65. С.164-176.

373. Сталий розвиток суспільства: Запорізький регіональний досвід: монографія / за заг. ред. М. А. Лепського. Запоріжжя: КСК –Альянс, 2015. 198 с.

374. Старжинский В.П., Цепкало В.В. На пути к обществу инноваций. Минск: РИВШ, 2016. 446 с.

375. Старовойт О. В. Філософські засади формування інноваційної культури : монографія. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. 383 с.

376. Старовойт О.В.Інноваційна культура особистості в контексті соціокультурного розвитку // Гілея. Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки : наук. вісник : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2017. Вип.122. С.192-195.

377. Старовойт О.В. Концепція інноваційної особистості як соціокультурного феномену // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. пр. Запоріжжя: Вид-во ЗДІА, 2017. Вип. 69. С.147-152.

378. Старовойт О.В. Інноваційний виклик розвитку людини в епоху глобалізації // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. пр. Запоріжжя: Вид-во ЗДІА, 2015. Вип. 62. С.140-146.

379. Сташкевич О. О. Генеалогія інтелектуальної цивілізації: монографія / за науковою ред. Ю. В. Бех. К. : МП «Леся», 2016. 180 с.

380. Степико М. Українська політична нація : проблеми становлення // Політичний менеджмент. 2004. №1. С.19 - 29.

381. Стрихарь А.В. Информационное общество: проблема развития личности и современное образование [Электронный ресурс] / А.В.Стрихарь. – Режим доступа: <http://pws-conf.ru/nauchnaya/lss-2006/369-problemy-obrazovaniya-v-sovremennom-obschestve/>.

382. Суббето А. И. Ноосферизм. Том первый. Введение в ноосферизм.- Спб: «Астерион», КГУ им. Н. А. Некрасова, 2001.538 с.

383. Сучасне суспільство: філософсько-правове дослідження актуальних проблем: монографія. Х.: Право, 2016. 488 с.

384. Тапскотт Д. Электронно-цифровое общество: плюсы и минусы эпохи сетевого интеллекта; пер. с англ. И. Дубинского; под ред. С.Писарева. К.: ITN Пресс; М.: Рефл-бук, 1999. 403 с.

385. Тарнас Р. История западного мышления; пер. с англ. Т. А. Азаркович.М. : КРОН - ПРЕСС, 1995. 448 с.

386. Тоффлер Э. Футурошок. СПб : Лань, 1997. 461 с.

387. Тоффлер Э. Метаморфозы власти: пер. с англ. М.: Изд-во «АСТ», 2004. 669 с.

388. Тоффлер Э. Третья волна. Москва: Изд-во: АСТ, 1999. 784 с.

389. Тоффлер Э, Тоффлер Х.. Революционное богатство. М. : Изд-во «АСТ», 2007. 576 с.

390. Тоффлер О. Раса, власть и культура; пер.Поляковой Н.Л // Новая технократическая волна на Западе: Сборник статей: переводы / сост. и вступ. ст. П.С.Гуревича. М.: Прогресс, 1986. С. 276-288.

391. Українська національна ідея як духовно-інтелектуальний код соборності народу: етнічний, інтеграційний та цивілізаційний вектори (матеріали круглого столу) / за ред. В. С. Кравціва; НАН України. Ін-т регіональних досліджень. Львів, 2011.

392. Уэбстер Ф. Теории информационного общества. М. : Аспект Пресс, 2004. 400 с.
393. Філософсько-соціологічні аспекти сучасного інформаційного суспільства: монографія; за заг. ред. проф. Панфілова О.Ю. Х.: ФОП Данилко Н. С., 2017. 388 с.
394. Философия эпохи постмодерна: сб. переводов и рефератов; под ред. А. Усмановой. Минск : Красиво - принт, 1996. 208 с.
395. Форсайт економіки України: середньостроковий (2015–2020 роки) і довгостроковий (2020–2030 роки) часові горизонти / наук. керівник проекту акад. НАН України М. З. Згуровський // Міжнародна рада з науки (ICSU); Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут»; Інститут прикладного системного аналізу НАН України і МОН України; Світовий центр даних з геоінформатики та сталого розвитку. Київ : НТУУ «КПІ», 2015. 36 с.
396. Франк С. Л. Духовные основы общества. М. : Республика, 1992. 510 с.
397. Фромм Э. Бегство от свободы; пер. с англ. Г.Ф.Шверника. М.: Прогресс, 1990. 269 с.
398. Фромм Э. Революция надежды: о гуманизации технологического общества. Избавление от иллюзий: сопоставление взглядов Маркса и Фрейда; пер. с англ. Н.Г.Кротовской и др. М.: Айрис-пресс, 2005. 344 с.
399. Фуко М. Слова и вещи. Археология гуманитарных наук; пер. с франц. М. : Прогресс, 1977. 488 с.
400. Фуко М. Археология знания. Киев: Ника-Центр, 1996. 207 с.
401. Фукуяма Ф. Наше постчеловеческое будущее: последствия биотехнологической революции. М. : АСТ, 2004. 349 с.
402. Фукуяма Ф. Великий разрыв; пер. с англ. под общ. ред. А. В. Александровой. М.: Изд-во «АСТ», 2003. 474 с.

403. Фукуяма Френсіс. Великий крах. Людська природа і відновлення соціального порядку; пер. з англ. В. Дмитрука. Львів : Кальварія, 2005. 380 с.
404. Хабермас Ю. Моральное сознание и коммуникативное действие. СПб. : Наука, 2000. 384 с.
405. Хабермас Ю. Философский дискурс о модерне. М. : Весь мир, 2003. 414 с.
406. Хайдеггер М. Письмо о гуманизме // Время и бытие. – М. : Республика, 1993. С. 192–220.
407. Хакен Г. Информация и самоорганизация : Макроскопический поход к сложным системам; пер. с англ. Изд. 2 - е, доп. М. : Комкнига, 2005. 248 с.
408. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций; пер. с англ. Т. Велимеева, Ю. Новикова. М. : АСТ, 2003. 603 с.
409. Хейзинга Й. Homo ludens. В тени завтрашнего дня. М. : Прогресс : Академия, 1992. 458 с.
410. Хоружий С. Проблема постчеловека, или трансформативная антропология глазами синергической антропологии / С. Хоружий // Философские науки. - 2008. - № 2. - С.109-131.
- Метод доступа: http://synergia-isa.ru/?page_id=4301#H
411. Час вибору: виклики інформаційної епохи: колективна монографія / за заг. ред. О. А. Івакіна, Д. В. Яковлева. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2016. 472 с.
412. Человек и общество: ноосферное развитие: монография / О. С. Анисимов, Г. В. Атаманчук, В. К. Батурин и др.; под ред. В. Н. Василенко и др. – Москва; Белгород : Белгор. обл. типогр., 2011. 485 с.
413. Чернов А. А. Становление глобального информационного общества : проблемы и перспективы. М. : Издательско-торговая корпорация «Дашков и Ко», 2003. 232 с.

414. Чорна Л.В. У пошуках ідеалу: монографія. К.: «Освіта України», 2016. 508 с.
415. Шавкун І. Г. Організаційна культура як проблема кроскультурного менеджменту // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. пр. Запоріжжя: Вид-во ЗДІА, 2014. Вип. 58 С.53-63.
416. Шеннон К. Э. Современные достижения теории связи. // Информационное общество. М. : АСТ, 2004. С.41 - 42.
417. Шилина Н.Е. Интеллектуализация высшего образования как императив XXI столетия Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. пр. Запоріжжя: Вид-во ЗДІА, 2015. Вип. 63. С.90-98.
418. Шпенглер О. Закат Европы. Новосибирск: Наука, 1993. Т.1. 592 с.
419. Ягодзінський С. М. Глобальні інформаційні мережі у соціокультурній перспективі: монографія. К. : Аграр Медіа Груп, 2015. 276 с.
420. Ярошенко А. О. Ціннісний дискурс освіти : монографія. К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2004, 156 с.
421. Ярошовець В. І. Гуманістичний зміст методології пізнання: дис... д-ра філос. наук: 09.00.01 / Київський ун-т ім. Т. Шевченка. К., 1996. 365 с.
422. Ясперс К. Смысл и назначение истории ; пер. с нем. М. И Левина. М. : Политиздат, 1991. 527 с. (Мыслители XX ст.).
23. Castells M. The Information Age // Economy, Society and Culture. Vol. I. The Rise of the Network Society. Blackwell Publishers. Maiden, Oxford, 1996.
424. Castells M. The Rise of the Network Society. London, Blakwell Publishers, 1996.
425. Castells M. Materials for an exploratory theory of network society. Brit. J. of Soc. 2000. № 51. P. 14.
426. Daum J.H. Intangible Assets. Bonn Galileo Press GmbH, 2002. P.152-154.

427. Degele N. *Informiertes Wissen: Eine Wissenssoziologie der computerisierten Gesellschaft*. Frankfurt a. M.; N.Y. Campus 2000.
428. Drucker P.F. *Post-capitalist society*. N.Y.-Harper. 1993. P.45.
429. *Ethicalcodeof Information society*. 36 general conference of UNESCO. <http://unesdoc.unesco.org/images/0021/002126/212696e.pdf>.
430. Featherstone M. & Venn, C. *Problematizing global Knowledge: Critical commentaries: Introduction // Theory, culture & society*. L., 2007. Vol.24 , N 7-8. P. 261-263.
431. Frank, D. & Meyer, J. *University expansion and the knowledge society // Theoriy & society*. Dordrecht 2007. Vol. 36, N4. P.287-311; P.289-290.
432. Gerybadze A. & eger, G. *Globalization of R&D: recent changes in the management of innovation in transnational corporations // Research policy*. - Amsterdam, 1999. Vol. 28, № 2 - 3. P.251 -274.
433. Krings B. *The sociological perspective on the klowledge-based society: Assumptions, factes and vision // Erterprise & work innovation studies*. Monte de Caparica, 2006. N 2. P. 9 - 20.
434. Lash, S. & Lury, C. *Global culture industrie: The mediation of things*. Cambridge Polity. 2005.
435. Luhmann N. *Die Wissenschaft der Gesellschaft*. Frankfurt a. M. : Suhrkmp, 1990.rev. N.Y. 1966. Vol. 31. N5. P. 650.
436. Lucas H. C. *The role of Information Technology in Organization Design // J. of Management Information Systems*. 1994. Vol. 10, N 4. P. 9–24.
437. Maclup F. *The Production and Distribution of Knowledge in the United States*. Princeton, 1962. 436 s.
438. Masuda Y. *Managing in the Information Society : Releasing Synergy Japanese Style*. Oxford. 1990.

439. Monge P. R. Global network organizations // Organization means communication / In R. Cesaria and P. S. Shockley-Zalabak (Eds.). Rome : SIPI, 1995. P. 135–151.
440. Poster M. The Mode of Information: Poststructuralism and Social Context. Cambridge : Polity Press, 1990.
441. Porat M. The Information Economy: Development and Measurement. Washington, D. C. : U. S. Government Printing Office, 1977. 265 p.
442. Reich R. B. The work of nations: Preparing ourselves for 21 century capitalism. N.Y. : Simon & Schuster, 1991. P. 178.
443. Reich R. B. The work of nation : Preparing ourselves for 21 st century capitalism. N.Y. : Borzoi books, 1991.
444. Rule J. B. & Besen Y. The once and future information society // Theory & society. Dordrecht, 2008. Vol. 37, N 4. P. 317 - 342.
445. Rheingold H. The Virtual Community: Homesteading on the Electronic Frontier. Reading, MA : AddisonWesley, 1993.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

АВТОР:

КИРИЧЕНКО МИКОЛА ОЛЕКСІЙОВИЧ – доктор філософії, професор кафедри державної служби і менеджменту освіти, перший проректор – проректор з науково-педагогічної та навчальної роботи ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України, член-кореспондент Академії наук вищої освіти України (Київ, Україна)

Kyrychenko Mykola – PhD, Professor, State Higher Educational Institution «University of Educational Management» of National Academy of Educational Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

E-mail: kmumo@i.ua, ORCID 0000-0003-1756-9140

MONOGRAPH

Kyrychenko Mykola

The information society's ideology formation in terms of global Informatization: tendencies, paradigms, development prospects: [Monograph] / Mykola Kyrychenko; Ministry of Education and Science of Ukraine, University of Educational Management of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine. – Kharkiv: PC «Technology Center», 2017. – 320 p.

Monograph focuses on the conceptualization of contemporary cognitive-communicative and informational-semiotic measurements of information society's ideology in the humanitarian discourse of the 21st century.

Monograph is aimed on the researches of ideology of information society based on the informationalism. In this context is carried out the optimization of the formation directions and the ideology of the information society development, what has not been formed in Ukraine yet. The monograph examines the scientific and methodological, conceptual and praxeological approaches of information axiology, information anthropology and informational ethics as components of the information society's ideology. The diagnostics of the ideology of the information society's problems is carried out and the ways of its formation is studied. Particular attention is given to the analysis of foreign experience of highly developed countries with the sustainable development of information and innovation society, where the information culture is formed as the basis for the formation of the information society's ideology that develops in the conditions of global information of the third millennium and nonlinear metamorphosis of information society. Considering the analysis of the digital and virtual-network culture of the individual as a complex dissipative system of the discursive space of virtual eality. The monograph is the basis for generating the social philosophy scientific potential for the formation of a new scientific direction - the information society's philosophy that develops because of the influence of informatization on the formation of an information paradigm of society.

The monograph is intended for scientists, teachers and students of higher educational institutions, all who is interested in the modern problems solving of the information society in Ukraine and in the world, and the prospects of forming the information's society ideology in the context of the global challenges of the XXI century.

Підписано до друку 28.11.2017р. Формат 60x80 1/16. Папір офсетний.
Друк - ризографія. Гарнітура Times New Roman. Умов. друк. арк. 20,25.
Наклад 300 прим. Зам. № 141-2017.Ціна договірна

Видавництво та друкарня "Технологічний Центр"

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи ДК №4452 від 10.12.2012

Адреса: 61145, м. Харків, вул. Шатилова дача, 4